

R

G

B

WH

GR

BL

Grey Scale #13

C

M

Y

K

DANES
PICTA
.COM

A

1

2

3

4

5

6

M

8

9

10

11

12

13

14

15

B

17

18

19

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

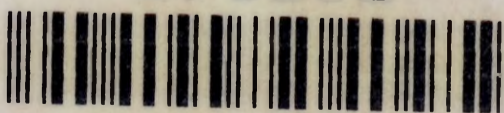
Mjr dypl. Tomasz BAK

UDZIAŁ I SOJUSZNICZE WSPÓŁDZIAŁANIE ŻOŁNIERZY WP W OPERACJI POKOJOWEJ NATO W KOSOWIE

Rozprawa doktorska

63793

Biblioteka Główna
Akademii Obrony Narodowej
S/5208

05-005208-002-0

WARSZAWA

2002

**AKADEMIA
OBRONY NARODOWEJ**

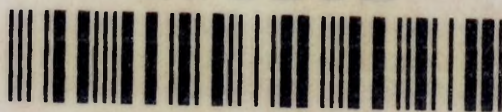
Mjr dypl. Tomasz BĄK

**UDZIAŁ I SOJUSZNICZE WSPÓŁDZIAŁANIE
ŻOŁNIERZY WP W OPERACJI
POKOJOWEJ NATO W KOSOWIE**

Rozprawa doktorska

63793

Biblioteka Główna
Akademii Obrony Narodowej
S / 5208

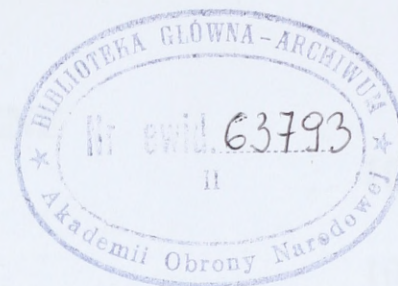
05-005208-002-0

WARSZAWA

2002

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

WYDZIAŁ STRATEGICZNO-OBRONNY

Mjr dypl. Tomasz BAK

**UDZIAŁ I SOJUSZNICZE WSPÓŁDZIAŁANIE
ŻOŁNIERZY WP W OPERACJI POKOJOWEJ NATO
W KOSOWIE**

Rozprawa doktorska

Opracowana pod kierunkiem naukowym
płk prof. dr hab. Jerzego KUNIKOWSKIEGO

Warszawa 2002

SPIS TREŚCI

WSTĘP	4
--------------	----------

Rozdział I

PODSTAWY TEORETYCZNE I METODOLOGICZNE BADAŃ.	10
---	-----------

1. Uzasadnienie wyboru tematu.	10
2. Przedmiot i cel badań.	14
3. Problemy i hipotezy badawcze.	16
4. Metody i techniki badań.	19
5. Organizacja, przebieg i zakres badań.	26
6. Charakterystyka badanej populacji.	28

Rozdział II

HISTORIA, ISTOTA I RODZAJE MISJI POKOJOWYCH.	50
---	-----------

1. Historia misji pokojowych.	50
2. Istota i rodzaje misji pokojowych ONZ.	79
3. Istota i rodzaje operacji pokojowych NATO.	93
4. Udział polskich sił zbrojnych w misjach pokojowych ONZ i operacjach pokojowych NATO.	108

Rozdział III

UDZIAŁ I BEZPOŚREDNIE WSPÓLDZIAŁANIE ŻOŁNIERZY WP W OPERACJI WSPARCIA POKOJU NATO W KOSOWIE.	123
---	------------

1. Geneza operacji wspierania pokoju w Kosowie.	123
2. Planowanie i przygotowanie do użycia Polskiej Jednostki Wojskowej.	131
3. Przemieszczenie do rejonu operacyjnego przeznaczenia.	136
4. Rozmieszczenie sił 18 batalionu w rejonie misji.	137

5. Działalność operacyjna.	140
6. Planowanie, przygotowanie i przemieszczenie do MSD.	180
7. Wnioski.	181

Rozdział IV

ZASADY DOBORU PERSONELU DO OPERACJI POKOJOWYCH NATO - ANALIZA UZYSKANYCH WYNIKÓW BADAŃ.

192

1. Podstawy prawne udziału żołnierzy i jednostek wojskowych w operacjach pokojowych NATO.	192
2. Dobór personelu do operacji pokojowych NATO.	203
3. Analiza wyników badań.	208
4. Sposób przygotowania żołnierzy i jednostek wojskowych do udziału w operacjach pokojowych.	239

ZAKOŃCZENIE. 251

BIBLIOGRAFIA. 254

WSTĘP

Utrzymanie pokoju i bezpieczeństwa po II wojnie światowej stało się największym wyzwaniem dla społeczności międzynarodowej. Pomimo to okazuje się, że w okresie powojennym miało miejsce ponad 150 konfliktów lokalnych, w które zaangażowanych było ponad 80 państw¹, co sprawiło, że w okresie tym nie było ani jednego dnia pokoju.

Utworzona po wojnie Organizacja Narodów Zjednoczonych zajmowała do obecnych czasów czołowe miejsce w zakresie utrzymania pokoju i rozwiązywania sytuacji kryzysowych naruszających międzynarodowy pokój i bezpieczeństwo na świecie. Była rozjemcą w najtrudniejszych sporach a organizowane przez nią siły pokojowe rozdzielały zwaśnione strony konfliktu i zapewniały przestrzeganie przyjętych porozumień pokojowych. Zmiany w międzynarodowym układzie geopolitycznym po 1989 r., związane z rozpadem podziału świata na dwa przeciwstawne obozy polityczne i wojskowe spowodowały ujawnienie się tłumionych antagonizmów istniejących wewnątrz społeczności postsocjalistycznych. W wyniku tego zjawiska uwidoczniły się szczególnie na obszarach byłego Związku Radzieckiego i na Bałkanach konflikty na tle etnicznym, terytorialnym, religijnym i politycznym. Powstało szereg nowych państw, nieustabilizowanych wewnętrznie, a jednocześnie będących w konflikcie z sąsiadami. Stało się to powodem wybuchu wielu konfliktów lokalnych.

Okazało się, że w takiej sytuacji ONZ-towskie misje utrzymywania pokoju (np. UNPROFOR) wykazały zupełną bezradność. Rada Bezpieczeństwa świadoma tego zdecydowała o przygotowaniu operacji, które przeciwstawią się agresji skierowanej przeciwko misji pokojowej, operacji wymuszenia pokoju (peace enforcement). Podczas przygotowywania takiej operacji w byłej Jugosławii zastanawiano się, kto ma tyle sił i środków, sprawdzonych systemów dowodzenia, transportu lotniczego, zaplecza logistycznego oraz wywiadu i

¹ Markowski J., Polska w operacjach pokojowych, "Studia i materiały", nr 9 / 94, s. 5.

doświadczenia w operacjach wojskowych. Okazało się, że jedyną organizacją, która może sprostać tym wymaganiom jest NATO. ONZ skorzystała więc z możliwości zawartych w rozdziale VIII Karty NZ by “scedować” realizację mandatu na inną organizację międzynarodową.

Obecnie NATO stało się autorytetem w dziedzinie realizacji operacji pokojowych. Dzięki swoim doświadczeniom kreuje również teorię tych operacji. Teoria ta została opracowana w instrukcji Joint Peace Support Operations (AJP-3.4.1), do planowania operacyjnego dla dowództw i sztabów wielonarodowych (lub sojuszniczych) jednostek w nowych operacjach.

Polska, która szybko uporała się z problemami wewnętrznymi związanymi ze zmianą ustroju politycznego, włączyła się aktywnie do procesu łagodzenia konfliktów lokalnych zarówno w sferze polityczno-dyplomatycznej, jak i poprzez praktyczne uczestnictwo w misjach pokojowych. Wynikało to z faktu członkostwa Polski w Organizacji Narodów Zjednoczonych, a od 1999 roku w NATO, a także, że nasz kraj zawsze należał do tych, które aktywnie włączały się w proces utrzymania pokoju międzynarodowego. Przykładem tego typu działania może być udział 18 batalionu desantowo-szturmowego w operacji wspierania pokoju w Kosowie.

Położone w południowej Serbii Kosowo posiada mieszaną populację z przewagą etniczną Albańczyków. Przed 1989 r. region ten posiadał w byłej Jugosławii dużą autonomię. Po 1989 r. serbski przywódca Slobodan Milosewic zmienił status regionu, znosząc jego autonomię i podporządkowując go pod bezpośrednią kontrolę Belgradu. Konflikt w Kosowie wybuchł jako następstwo zapoczątkowanego w 1989r. sukcesywnego pogarszania się stosunków pomiędzy Kosowskimi Albańczykami a mniejszością serbską. W 1998 r. doszło do otwartego konfliktu pomiędzy wojskiem i policją, a siłami Kosowskich Albańczyków. Rezultatem starć była śmierć 1,5 tys. Albańczyków i wysiedlenie kolejnych 900 tys.

Próby zażegnania konfliktu podejmowane przez społeczność i organizacje międzynarodowe nie przyniosły rozwiązania konfliktu. Powodem była nieprzejednana postawa władz serbskich, łamiących porozumienia i dążących do

eksterminacji Kosowskich Albańczyków. Kolejne porozumienia były przez Serbów łamane, zaś Slobodan Milosevic uchylał się od rozmów pokojowych.

Po rozpoczęciu kolejnej ofensywy przez wojskowo–policyjne siły serbskie sojusz NATO zdecydował się na rozpoczęcie 23 marca 1999 r. operacji powietrznej. Operacja ta pod kryptonimem "Alied Force", miała na celu zmuszenie Serbów do rozpoczęcia rokowań i podporządkowania się postanowieniom Rady Bezpieczeństwa. Operacja ta trwała 77 dni i zakończona została sukcesem.

W trakcie trwania operacji Allied Force, na terenie Albanii siły sojuszu prowadziły pod kryptonimem Allied Harbour (Sojusznicza Przystań) operację humanitarną, której celem było udzielenie pomocy uchodźcom z Kosowa oraz ochrona magazynów i konwojów z pomocą humanitarną². Pierwszym zwartym Polskim pododdziałem, który uczestniczył w tej operacji była kompania piechoty górskiej wydzielona z 21 Brygady Strzelców Podhalańskich z Rzeszowa. Zadaniem polskiej kompanii była ochrona Dowództwa Sił NATO w Albanii. Polska kompania zakończyła działalność w operacji we wrześniu 1999 r.

10 czerwca 1999 r. Rada Bezpieczeństwa ONZ uchwaliła rezolucję nr 1244 potwierdzającą akceptację przez Republikę Jugosławii zasad politycznego rozwiązania kryzysu w Kosowie, włączając natychmiastowe zaprzestanie przemocy i wycofanie swoich wojskowych, policyjnych i paramilitarnych sił. Rezolucja zawierała również decyzję o wprowadzeniu pod auspicjami ONZ przedstawicieli cywilnych i oddziałów bezpieczeństwa w Kosowie. Decyzja ta została podjęta po konsultacjach z Radą Północnoatlantycką i potwierdzeniu przez gen Clarka, że rozpoczęło się pełne wycofywanie sił Serbskich z Kosowa. Wycofanie odbywało się zgodnie z umową wojskowo–techniczną zawartą pomiędzy NATO i Federalną Republiką Jugosławii wieczorem 9 czerwca. Porozumienie zostało podpisane przez gen. M. Jacksona (NATO) oraz gen. S. Marjanovica (armia Jugosłowiańska) i

² Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej, Informator multimedialny, Bellona, Warszawa 1999.

przedstawiciela Ministra Spraw Wewnętrznych Federalnej Republiki Jugosławii i Republiki Serbskiej gen. O. Stefanovica.

Pierwsze oddziały sił KFOR znalazły się w Kosowie 12 czerwca 1999 r. Zgodnie z porozumieniem wprowadzenie sił bezpieczeństwa było skoordynowane z wycofaniem serbskich sił z Kosowa. Do 20 czerwca Serbowie wycofali całość swoich sił z Kosowa, a KFOR ustabilizował swoją pozycję w Kosowie. Tego samego dnia oficjalnie zakończona została kampania powietrzna nad Kosowem.

Polska będąc członkiem NATO wydzieliła do udziału w operacji KFOR kontyngent składający się z 18 bdsz z 6 BDSz.

Zadania wykonywane przez 18 bdsz w ramach operacji wspierania pokoju w Kosowie dotyczyły głównie operacji wymuszania pokoju (*peace enforcement*), prowadzonej według Rozdziału VII Karty ONZ, który przewiduje wykorzystanie środków militarnych do przywracania pokoju w obszarze konfliktu, głównie w sytuacji gdy instytucje państwowe w większości upadły.

Przedstawione powyżej treści wskazują na potrzebę podjęcia badań z zakresu problematyki udziału i sojuszniczego współdziałania żołnierzy Wojska Polskiego (w tym szczególnym przypadku 18 bdsz) w operacji pokojowej NATO w Kosowie. W wyniku doświadczeń i wielu przemyśleń dostrzeżona bowiem została sytuacja problemowa która wymagała podjęcia stosownych badań i w efekcie końcowym wzbogacenia teorii prowadzenia operacji wspierania pokoju. Istotnym problemem było również określenie sposobu rekrutacji kadry i żołnierzy oraz przygotowania polskich jednostek wojskowych do udziału w operacjach pokojowych NATO.

Głównym przedmiotem badań stał się udział i sojusznicze współdziałanie żołnierzy WP w operacji wspierania pokoju NATO w Kosowie w aspekcie rekrutacji żołnierzy służby zasadniczej i kadry zawodowej do tego rodzaju służby. Wiąże się to przede wszystkim z problemem wyszukiwania odpowiednich kandydatów do służby poza granicami kraju w sojuszniczych operacjach wspierania pokoju. Ponadto operacja pokojowa w Kosowie pokazała,

że realizacja tak specyficznych zadań, w bardzo skomplikowanych uwarunkowaniach kulturowych i geograficznych wymaga udziału odpowiednio przygotowanych żołnierzy. Muszą to być ludzie o twardym charakterze, wysokiej dyscyplinie i morale a także odporni fizycznie i psychicznie.

Ważnym powodem podjęcia tematu są także moje wieloletnie zainteresowania tą problematyką, zapoczątkowane podczas służby w ramach sił ONZ na Wzgórzach Golan w latach 1993-1995, a rozwijane gdy 18 bbsdz pełnił rolę Odwodu Strategicznego Dowódcy SFOR w Bośni i Hercegowinie oraz następnie w latach 1999-2000, kiedy pełnił misję pokojową w Kosowie. Ważnym doświadczeniem w tym zakresie były moje osobiste kontakty z oficerami innych armii zajmującymi się problematyką operacji wspierania pokoju oraz udział w wielu ćwiczeniach dotyczących tej problematyki.

Podjmując problem badawczy podjąłem próby przeprowadzenia badań w przedmiotowej sprawie i opracowania materiału, który mógłby stać się doskonałym poradnikiem dotyczącym przygotowania polskich jednostek do udziału w operacjach wspierania pokoju.

Praca składa się ze wstępu, czterech rozdziałów, zakończenia i załączników, które zawarte są w części drudziej. Zawiera w **rozdziale pierwszym** podstawy teoretyczne i metodologiczne badań a w tym:

- uzasadnienie wyboru tematu;
- przedmiot i cel badań;
- problemy i hipotezy badawcze;
- metody i techniki badań;
- organizację, przebieg i zakres badań;
- charakterystyka badanej populacji.

Rozdział drugi poświęcony jest historii, istocie i rodzajom misji pokojowych. Zawarto w nim analizę misji pokojowych ONZ oraz NATO. Uwzględniono również misje OBWE i UZE. Szczególną wagę nadano udziałowi polskich sił zbrojnych w tych misjach.

W rozdziale trzecim opisano udział i sojusznicze współdziałanie żołnierzy Wojska Polskiego w operacji wspierania pokoju NATO w Kosowie biorąc pod

uwagę przygotowanie, przemieszczenie, rozmieszczenie, działalność operacyjną i powrót do kraju. Bardzo istotnym elementem stały się zawarte wnioski, które są swiostego typu wzorem z którego należałoby korzystać podczas przygotowywania i udziału kolejnych jednostek w operacjach pokojowych ONZ czy NATO.

Rozdział ten ma bezpośredni związek z rozdziałem czwartym, gdyż określa warunki jakim powinien sprostać kontyngent wojskowy, zwłaszcza w jaki sposób powinien być formowany i szkolony.

Rozdział czwarty stanowi istotną część pracy gdyż zawiera zasady doboru personelu do operacji pokojowych NATO, podstawy prawne udziału polskich żołnierzy w tych operacjach, a także sposób ich przygotowywania.

Całość pracy zamykają wnioski końcowe dotyczące rozwoju możliwości udziału polskich jednostek w operacjach wspierania pokoju NATO.

W opracowaniu niniejszej rozprawy doktorskiej niezmiernie cenne były uwagi i życzliwa pomoc Promotora Pana płk rez. prof. dr hab. Jerzego Kunikowskiego, któremu wyrażam swoją ogromną wdzięczność za twórczą inspirację, naukową opiekę, sugestie oraz dziękuję za wielką cierpliwość w korygowaniu na bieżąco prac związanych z badaniami i treścią prezentowanego tekstu zwłaszcza z uwagi na fakt, że większa część tej pracy pisana była podczas mojego pobytu poza granicami kraju.

Szczególną wdzięczność chcę również tą drogą przekazać Komendantowi, Radzie Naukowej i Kadrze Naukowej Wydziału Strategiczno-Obronno AON za wielką życzliwość i okazywaną pomoc.

Rozdział I.

PODSTAWY TEORETYCZNE I METODOLOGICZNE BADAŃ.

1. Uzasadnienie wyboru tematu.

Doktrynalny rozwój operacji pokojowych zwanych obecnie operacjami wspierania pokoju (peace support operations) był i pozostaje bardzo dynamiczny. Po raz pierwszy międzynarodowe siły pokojowe Organizacji Narodów Zjednoczonych powołano do życia w 1950 roku,³ aby odparły agresję Korei Północnej na Republikę Korei. Udzielono wtedy tym wojskom mandatu, który uprawniał do użycia siły w celu zmuszenia północnokoreańskiego agresora do wycofania się za linię demarkacyjną. W rzeczywistości był to jedyny przypadek kiedy siły pokojowe powołane przez ONZ otrzymały tak szerokie uprawnienia. Późniejsze operacje miały z reguły tylko status sił rozjemczych i nie przynosiły w pełni zamierzonych efektów. Lata 90 przyniosły upadek autorytetu „błękitnych beretów”. Przyczyniło się do tego kilka znaczących porażek operacji pokojowych podjętych przez ONZ. Szczególnie tragiczne były misje na Bałkanach. Dlatego też od tego czasu Narody Zjednoczone coraz częściej rezygnują z tworzenia własnych sił pokojowych pod błękitną flagą udzielając mandatu na zaprowadzenie pokoju tworzonemu ad hoc koalicjom państw lub międzynarodowym organizacjom. Tak było w Zatoce Perskiej, Bośni i Hercegowinie, a ostatnio w Kosowie.

Jak pokazuje historia, najczęściej roli tej podejmują się państwa członkowskie NATO.⁴ Stosując taktykę, techniki i procedury Operacji Wspierania Pokoju podejmują działania, które zostały opracowane i zebrane w dokumencie normatywnym AJP 3.4.1.⁵ Kiedy operacja prowadzona jest pod dowództwem NATO mniej jest ograniczeń formalnych, a dzięki elastyczności można

³ Szerzej: Cz. Dęga, *Udział Wojska Polskiego w misjach pokojowych Organizacji Narodów Zjednoczonych*, Warszawa: AON, 1993; „Polska Zbrojna” nr 14 Marzec 2000, „Trudne Misje” Olaf Osica, Tadeusz Wróbel.

⁴ NATO – North Atlantic Treaty Organisation (Organizacja Traktatu Północnoatlantyckiego).

⁵ AJP – Allied Joint Publication – Wspólne wydawnictwo sojuszu.

skuteczniej wykorzystywać posiadane siły i środki. Przejawem tego są chociażby szersze uprawnienia wojsk natowskich do użycia broni. Zaletą wykorzystywania wojsk sojuszu, zwłaszcza w operacjach mających za cel przywrócenie pokoju, jest szybkość reakcji.

NATO dysponując jednostkami natychmiastowego i szybkiego reagowania może rozpocząć działanie niemal z marszu, kiedy to proces tworzenia sił ONZ trwał zwykle kilka miesięcy. Oczywistym więc jest, że misje natowskie są dużo lepszym rozwiązaniem zwłaszcza w sytuacjach, kiedy trzeba szybko wymusić przerwanie walk lub czystek etnicznych.

Nie budzi wątpliwości fakt, że NATO dysponuje dziś odpowiednimi środkami do rozwiązywania międzynarodowych konfliktów. Sojusz jednoczy bowiem wszystkie państwa w wysiłkach na rzecz utrzymania pokoju, zapewniając społeczności międzynarodowej środki i zintegrowane struktury militarne dla realizacji tych celów.

Po włączeniu Polski do Paktu Północnoatlantyckiego wiosną 1999 roku najważniejszym zadaniem okazało się osiągnięcie przez naszą armię wymaganej gotowości do wspólnych działań z innymi armiami Sojuszu w ramach połączonych operacji sojuszniczych. Wśród wymagań jakie zostały postawione wytypowanym do współdziałania z NATO jednostkom polskich Sił Zbrojnych było między innymi szkolenie tych jednostek zgodnie ze wspólną doktryną i procedurami NATO, a także przygotowanie wydzielonych komponentów sił głównych do uczestnictwa we wspólnych międzynarodowych działaniach.

Znalazło to odzwierciedlenie między innymi w uczestnictwie 18 bielskiego batalionu desantowo-szturmowego w operacji pokojowej w Kosowie, gdzie realizował on zadania we współdziałaniu z wojskami innych państw Sojuszu będąc jednostką Sił Natychmiastowego Reagowania.

Istotną zasadą dla jednostek działających w układzie sojuszniczym jest fakt, iż muszą one być przygotowane do realizacji różnego typu zadań w zależności od rodzaju zagrożeń. Podstawowy dokument normatywny NATO „Doktryna taktyczna sił lądowych ATP-35 (B)” wyróżnia trzy rodzaje stanów w stosunkach pomiędzy państwami:

- pokój;
- wojna,
- operacje militarne inne niż wojna;

Operacje połączone sił sojuszniczych mogą mieć różny zakres, od prowadzenia obrony⁶ do zadań związanych z bezpieczeństwem lokalnym i utrzymaniem pokoju.

Wyodrębnienie operacji militarnych innych niż wojna (MOOTW)⁷ z ogółu zadań możliwych do realizacji przez siły NATO wyniknęło z faktu ogłoszenia w 1992 r. „woli NATO do wspierania, zgodnie ze swymi własnymi procedurami, operacji pokojowych prowadzonych pod auspicjami ONZ i Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (obecnie Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie)”.⁸

Powołując się na definicje zawartą w „Doktrynie Operacyjnej Wielonarodowych Połączonych Sił Sojuszu AJP-1(A)” operacje militarne inne niż wojna to szeroki zakres działań, podczas których możliwości militarne są wykorzystywane do celów innych niż działania bojowe. W sytuacjach kiedy potencjalny konflikt zagraża pokojowi, siły wojskowe mogą zostać użyte w celu przywrócenia pokoju lub w celu stabilizacji sytuacji.

Do operacji militarnych innych niż wojna zaliczamy między innymi Operacje Wspierania Pokoju, które możemy podzielić na:

- zapobieganie konfliktowi;
- utrzymywanie pokoju;
- budowanie pokoju;
- tworzenie pokoju;
- wymuszanie pokoju;
- operacje humanitarne.

Wyżej wymienione operacje mogą być prowadzone jednocześnie w tym samym rejonie, może również powstać konieczność przejścia z jednej operacji do innej.

⁶ Doktryna operacyjna wielonarodowych połączonych sił sojuszu [AJP-1(A)], s. 87.

⁷ MOOTW – military operations other than war.

⁸ Bi – MNC, DIRECTIVE, NATO DOCTRINE FOR PEACE SUPPORT OPERATIONS, Supreme Allied Commander, Europe, SHAPE B – X7070, Belgium, 11.12.1995, s. 5.

Zadania wykonywane przez 18 bbsz w ramach operacji wspierania pokoju w Kosowie dotyczyły głównie operacji wymuszania pokoju (*peace enforcement*), prowadzonej według Rozdziału VII Karty ONZ, który przewiduje wykorzystanie środków militarnych do przywracania pokoju w obszarze konfliktu, głównie w sytuacji gdy instytucje państwowe w większości upadły. Przedstawione powyżej treści wskazują na potrzebę podjęcia badań z zakresu problematyki udziału i sojuszniczego współdziałania żołnierzy Wojska Polskiego (w tym szczególnym przypadku 18 bbsz) w operacji pokojowej NATO w Kosowie.

W wyniku doświadczeń i wielu przemyśleń dostrzeżona została sytuacja problemowa, która wymaga podjęcia stosownych badań i w efekcie końcowym wzbogacenia teorii prowadzenia operacji wspierania pokoju.

Istotnym problemem jest również określenie sposobu rekrutacji kadry i żołnierzy oraz przygotowania polskich jednostek wojskowych do udziału w operacjach pokojowych NATO.

Operacja pokojowa w Kosowie pokazała, że realizacja tak specyficznych zadań, w bardzo skomplikowanych uwarunkowaniach kulturowych i geograficznych wymaga udziału odpowiednio przygotowanych żołnierzy. Muszą to być ludzie o twardym charakterze, wysokiej dyscyplinie i morale, a także odporni fizycznie i psychicznie.

Ważnym powodem podjęcia tematu są także moje wieloletnie zainteresowania tą problematyką, zapoczątkowane podczas służby w ramach sił ONZ na Wzgórzach Golan w latach 1993-1995, a rozwijane gdy 18 bbsz pełnił rolę Odvodu Strategicznego Dowódcy SFOR w Bośni i Hercegowinie oraz następnie w latach 1999-2000 kiedy pełnił misję pokojową w Kosowie. Ważnym doświadczeniem w tym zakresie były moje osobiste kontakty z oficerami innych armii zajmującymi się problematyką operacji wsparcia pokoju oraz udział w wielu ćwiczeniach dotyczących tej problematyki.

Na podstawie posiadanego stanu wiedzy a także prognoz jej rozwoju oraz wstępnych czynności badawczych zakładam, że treści pisanej przeze mnie rozprawy doktorskiej wniosą następujące wartości:

- poszerzą wiedzę teoretyczną dotyczącą prowadzenia operacji wspierania pokoju;
- określą potrzebę, możliwości i kierunki doskonalenia teorii użycia sił zbrojnych a zwłaszcza bdsz w tego typu operacjach;
- wykażą istotne różnice pomiędzy aktualnym stanem wiedzy na temat udziału Wojska Polskiego a prognostycznymi koncepcjami jego użycia podczas wykonywania zadań w operacjach pokojowych;
- opracowane wyniki badań stanowić mogą materiał poznawczy pozwalający wzbogacić wiedzę z zakresu doboru personelu biorącego udział w operacjach pokojowych oraz inspirować zainteresowanych do kontynuacji badań;
- rezultaty badań wykorzystane mogą być w opracowaniach dydaktycznych oraz w działalności kadrowej i szkoleniu wojsk.

2. Przedmiot i cel badań.

Wydzielenie 16 batalionu powietrzno-desantowego z 6 Brygady Desantowo Szturmowej do działania w ramach sił IFOR (Implementation Forces) w Bośni-Hercegowinie, oraz włączenie 18 bielskiego batalionu desantowo- szturmowego tejże brygady do Międzynarodowych Sił Pokojowych w Kosowie, następnie udział w tej operacji batalionu polsko-ukraińskiego a także przygotowanie w połowie 2001 roku - 5 batalionu strzelców podhalańskich z Rzeszowa do wykonywania podobnych zadań, stwarza podstawę do przewidywania dalszego dynamicznego rozwoju operacji wspierania pokoju a także wielowariantowego udziału w nich polskich jednostek.

Dlatego też, na podstawie wstępnych analiz i ocen obecnego stanu wiedzy oraz uwarunkowań wewnętrznych i zewnętrznych można przypuszczać, że działania jednostek polskich w operacjach wspierania pokoju NATO nabierać będą coraz tonowych aspektów i rozwiną się na szeroką skalę.

Należy przewidywać i zakładać, że zadania stawiane jednostkom Wojska Polskiego w operacjach wspierania pokoju powinny być adekwatne do ich potencjalnego przygotowania i możliwości bojowych, zwłaszcza do odpowiedniego naboru i przygotowania personelu tych jednostek. Jednakże nabór i przygotowanie żołnierzy naszych sił zbrojnych do działań w operacjach wspierania pokoju powinno być wieloetapowe oraz prowadzone z wykorzystaniem doświadczeń narodowych jak i sojuszniczych, aż do osiągnięcia pełnej doskonałości.

Podczas realizacji zadań mogą zaistnieć różne, trudne do przewidzenia sytuacje i do działań takich trzeba odpowiednio przeprowadzić nabór personelu i odpowiednio go przygotować. Wiele wskazuje na to, że w zdecydowanej większości celem operacji wspierania pokoju będzie szybkie reagowanie i zażegnanie sytuacji konfliktowej (kryzysowej) w różnych rejonach Europy i Świata. Stąd, w przyszłości jednostki Wojska Polskiego powinny być przygotowane do działań szybkich, mobilnych i w składzie wielonarodowym a więc odpowiednio dobrane pod względem personalnym.

Biorąc pod uwagę powyższe a także w nawiązaniu do rozważań zawartych w uzasadnieniu wyboru tematu, celem głównym badań jest:

Określenie sposobów doboru personelu w celu uzyskania możliwie najwyższej efektywności działania żołnierzy oraz najwyższego poziomu sojuszniczego współdziałania Wojska Polskiego z innymi armiami w operacjach wspierania pokoju.

Cel główny podzielony został na dwie zasadnicze części:

Cel poznawczy - wzbogacenie o nowe treści teorii prowadzenia operacji wspierania pokoju NATO przez jednostki polskie.

Cel praktyczny - wykorzystanie rezultatów badań w naborze, szkoleniu i odpowiednim przygotowaniu personelu do polskich jednostek wojskowych biorących udział w operacjach wspierania pokoju NATO.

Związana ściśle z celem badań diagnoza badawcza i organizacyjna dążyć będzie do jednoznacznego określenia zależności pomiędzy doбором personelu, jego przygotowaniem a poziomem realizacji zadań w operacji wspierania pokoju. Aby dokonać tej diagnozy należało rozwiązać szereg problemów pozwalających uzyskać odpowiedzi na takie zagadnienia jak:

Istota operacji wsparcia pokoju i udziału w nich polskich jednostek wojskowych.

Przeznaczenie i zadania przewidywane dla polskiej jednostki wojskowej w operacjach wspierania pokoju.

Przygotowanie polskiej jednostki wojskowej do działań w ramach operacji wspierania pokoju ze szczególnym uwzględnieniem doboru personelu.

Sposoby naboru personelu i jego przygotowania i ich wpływ na skuteczność wykonywania zadań przez polskie jednostki.

Kierunki rozwoju działań polskich jednostek w operacjach wspierania pokoju.

3. Problemy i hipotezy badawcze.

Realizacja celów badawczych, wymaga sformułowania problemów badawczych. W wielu pracach naukowych można znaleźć wiele definicji dotyczących pojęcia "problem"⁹. Problemy badawcze „są to pytania na które szukamy odpowiedzi w drodze badań naukowych”¹⁰. Podobna teoria przedstawiana przez S. Nowaka głosi, że: problem badawczy to pewne pytanie lub zespół pytań, na które odpowiedzi ma dostarczyć badanie.¹¹ Inna teoria mówi, że „problem to nie pospolita trudność wynikająca z braku wiedzy i umiejętności zawodowych, to takiego typu trudność, której nie możemy przezwyciężyć, mimo posiadania

⁹ Termin „problem” z języka greckiego („problema”) oznacza przeszkodę lub trudność.

¹⁰ J. Pieter, Ogólna metodologia pracy naukowej. Wrocław – Warszawa 1967.

¹¹ S. Nowak, Metodologia badań socjologicznych. Warszawa 1970, s. 214.

odpowiedniej wiedzy, wynikająca z braku rozpoznania naukowego określonego wycinka rzeczywistości.”¹² J. Koziński uważa natomiast, że problem jest „rodzajem zadania (sytuacji), którego podmiot nie może rozwiązać za pomocą posiadanego zasobu wiedzy. Rozwiązanie jego jest możliwe dzięki czynności myślenia produktywnego, która prowadzi do wzbogacenia wiedzy przedmiotu.”¹³

W oparciu o przedstawione uzasadnienie wyboru tematu i określenie przedmiotu badań sformułowany został, **główny problem badawczy**, który wyrażony jest w postaci następującego pytania:

W jaki sposób poprzez dobór personelu uzyskać możliwie najwyższą efektywność działań żołnierzy oraz najwyższy poziom sojuszniczego współdziałania Wojska Polskiego z innymi armiami w operacjach wspierania pokoju?

Główny problem badawczy stwarza konieczność rozwiązania następujących problemów cząstkowych:

Jaka jest istota operacji wspierania pokoju i udziału w nich polskich jednostek wojskowych ?

Jakie może być przeznaczenie i do jakich zadań przewidywane są polskie jednostki wojskowe w operacjach wspierania pokoju ?

Jak przygotować polską jednostkę wojskową do działań w ramach operacji wspierania pokoju ze szczególnym uwzględnieniem doboru personelu ?

Jakie sposoby naboru personelu i jego przygotowania zapewniają oczekiwaną skuteczność wykonywania zadań przez polskie jednostki ?

Jakie mogą być kierunki rozwoju działań polskich jednostek w operacjach wspierania pokoju ?

Efektywne przeprowadzenie badań naukowych wymaga, oprócz sprecyzowania problemów badawczych, także wysunięcia hipotezy¹⁴ roboczej.

¹² Zob. W. Zaczyński, Praca badawcza nauczyciela, Warszawa 1968, s. 17.

¹³ J. Koziński, Rozwiązywanie problemów. Warszawa 1969, s. 16.

¹⁴ Termin „hipoteza” z języka greckiego („hypothesis”) oznacza przypuszczenie, domysł naukowy.

Według Tadeusza Kotarbińskiego: „hipotezą nazywamy wszelkie twierdzenia częściowo tylko uzasadnione, przeto także wszelki domysł, za pomocą którego tłumaczy dane faktyczne, a więc też i domysł w postaci uogólnienia, osiągniętego na podstawie danych wyjściowych”.¹⁵

Wstępna analiza rozprawy, jej celu i problemów cząstkowych, posiadany stan wiedzy teoretycznej o przedmiocie badań oraz zasób praktycznego doświadczenia z operacji pokojowych pozwoliły na **sformułowanie hipotezy roboczej**, która jest naukowym przypuszczeniem, że **działania jednostek polskich w operacjach wspierania pokoju NATO nabierać będą coraz to nowych aspektów i rozwiną się na szerszą niż dotychczas skalę. Zadania te wymagać będą sojuszniczego współdziałania, odpowiedniego doboru i przygotowania żołnierzy WP.**

Należy zakładać, że zadania stawiane jednostkom Wojska Polskiego w operacjach wspierania pokoju powinny być adekwatne do ich potencjalnego przygotowania i możliwości bojowych a zwłaszcza do odpowiedniego naboru i przygotowania personelu tych jednostek.

Nabór i przygotowanie żołnierzy polskich sił zbrojnych do działań w operacjach wspierania pokoju powinno być wieloetapowe oraz prowadzone z wykorzystaniem doświadczeń narodowych jak i sojuszniczych, aż do osiągnięcia pełnej doskonałości.

Podczas realizacji zadań mogą zaistnieć różne, trudne do przewidzenia sytuacje i do działań takich trzeba odpowiednio przeprowadzić nabór personelu i odpowiednio go przygotować.

Wiele wskazuje na to, że w zdecydowanej większości celem operacji wsparcia pokoju będzie szybkie reagowanie i zażegnanie sytuacji konfliktowej (kryzysowej) w różnych rejonach Europy i Świata. Stąd, w przyszłości jednostki Wojska Polskiego powinny być przygotowane do działań szybkich, mobilnych i w składzie wielonarodowym a więc odpowiednio dobrane pod względem personalnym.

¹⁵ T. Kotarbiński, Kursy logiki. Warszawa 1960, s. 181.

4. Metody i techniki badań.

Metodę zazwyczaj definiuje się przez określenie jej równoważnika czyli sposobu. W związku z tym metoda to nic innego jak sposób poznawania.¹⁶

W badaniu naukowym nie posługujemy się przypadkowymi, dowolnymi sposobami, lecz sposobami celowo dobranymi i zaplanowanymi łącznie.¹⁷ Pełną i poprawną definicję metody przedstawia nam Tadeusz Kotarbiński, stwierdzając, że ... „ przez metodę rozumiemy sposób systematycznie stosowany, to znaczy stosowany w danym przypadku z intencją zastosowania go także przy ewentualnym powtórzeniu się analogicznego zadania.”¹⁸ W nieco inny sposób do problemu odnosi się Stefan Nowak. Według jego poglądów metoda naukowa to: „określony, powtarzalny sposób rozwiązania pewnego typu problemu naukowego, a metoda badań empirycznych to tyle, co określony, powtarzalny sposób, bądź też cały zespół sposobów zdobywania pewnego typu informacji o rzeczywistości, niezbędnych dla rozwiązania określonego typu problemu badawczego.”¹⁹ Na szczególną uwagę zasługuje pogląd A.Kaminskiego, który za metodę badawczą uznaje: „zespół teoretycznie uzasadnionych zabiegów koncepcyjnych i instrumentalnych obejmujących najogólniej całość postępowania badacza zmierzającego do rozwiązania określonego problemu naukowego”.²⁰ W oparciu o przytoczone definicje możemy przyjąć, że głównym celem procesu badawczego będzie udzielenie odpowiedzi na wszystkie pytania, które zawarte zostały w problemie naukowym i hipotezie.

Reprezentanci dyscyplin nauk społecznych dostrzegają konieczność terminologicznego uporządkowania sposobów badawczych w celu uchwycenia ich odrębności i przez to korzystniejszego ich użytkowania.

¹⁶ W. Zaczyński, *Praca badawcza nauczyciela*, Warszawa 1968, s.18.

¹⁷ T. Kotarbiński, *O pojęciu metody*, Wybór pism, t. I, Warszawa 1957, s. 708

¹⁸ T. Kotarbiński, *Próba zastosowania pewnych pojęć prekseologii do metodologii pracy umysłowej*, Wybór pism, t. I, Warszawa 1957, s. 667.

¹⁹ *Metody badań socjologicznych*. Wybór tekstów, pod red. S. Nowaka, Warszawa 1965, s. 13-15.

²⁰ A. Kamiński, *Metoda, technika, procedura badawcza w pedagogice empirycznej*. *Studia pedagogiczne*, 1970, t. XIX, s. 37.

Najczęściej proponowany jest trójpodział rozróżniający techniki, metody i procedury badawcze bądź podział na metody, techniki, narzędzia badawcze. Techniki badawcze to sposoby zbierania materiału oparte na starannie dobranych i opracowanych dyrektywach. Techniki badań to swoisty rodzaj instrukcji, która określa np. jak prowadzić ankietowanie, wywiad, testowanie itp., a zatem są to sposoby zdobywania szczegółowych informacji o przedmiocie badań.²¹

Metody badawcze rozumiane są jako sposoby zaplanowania i realizowania procesu badawczego, w którym techniki stanowią bardzo ważny, lecz nie jedyny składnik. Procedury badawcze to sposoby organizowania badań bardziej złożonych, wymagających opracowania bardziej skomplikowanego podziału badań, zharmonizowania kilku metod badawczych. Natomiast narzędzie badawcze rozumiane jest jako przedmiot służący realizacji wybranej techniki badań. W. Okoń, stwierdza, że są to: „materiały lub narzędzia techniczne służące do przeprowadzenia badań i opracowania ich wyników. Mogą to być zarówno testy, testy programowe, programy komputerowe, algorytmy, kwestionariusze, jak też urządzenia badawcze w postaci aparatów fotograficznych, magnetofonów, kamer telewizyjnych, magnetowidów czy komputerów.

Założony cel rozprawy i dążenie do rozwiązania wymienionych powyżej problemów implikują dobór określonych metod badawczych i decydują o charakterze przyjętego postępowania metodologicznego. Innym istotnym wyznacznikiem są niewątpliwie zarówno założenia i ograniczenia pracy, jak też warunki materiałowo-techniczne i organizacyjne. W procesie badawczym będą stosowane różne metody badawcze zarówno teoretyczne jak i empiryczne.

Przy ich doborze uwzględniono dwie zasady metodologiczne:

- dokonano analizy czy wybór i zastosowanie określonych metod zapewnią rzeczywiście w stopniu maksymalnym udzielenie odpowiedzi na postawione pytania problemowe;

²¹ C. Lewicki, Zbiór zadań ze statystyki dla pedagogów, Rzeszów 1996, s.139.

- wybór metod podporządkowano przede wszystkim problematyce badań²²

Wykaz metod badawczych, które zostały zastosowane do rozwiązania problemów prezentuje tabela poniżej:

Lp.	Problemy badawcze	Metody badawcze
1.	Jaka jest istota operacji wspierania pokoju i udziału w nich polskich jednostek wojskowych ?	<ul style="list-style-type: none"> • Analiza dokumentów normatywnych; • Analiza literatury; • Wywiad ustny.
2	Jakie może być przeznaczenie i do jakich zadań przewidywane są polskie jednostki wojskowe w operacjach wspierania pokoju ?	<ul style="list-style-type: none"> • Analiza dokumentów normatywnych; • Wywiad ustny; • Wywiad pisemny; • Badanie opinii ekspertów.
3	Jak przygotować polską jednostkę wojskową do działań w ramach operacji wspierania pokoju ze szczególnym uwzględnieniem doboru personelu ?	<ul style="list-style-type: none"> • Wywiad pisemny; • Analiza dokumentów normatywnych; • Synteza; • Badanie opinii ekspertów; • Metody statystyczne.
4	Jakie sposoby naboru personelu i jego przygotowania zapewniają oczekiwaną skuteczność wykonywania zadań przez polskie jednostki ?	<ul style="list-style-type: none"> • Wywiad pisemny; • Synteza; • Metody statystyczne.
5	Jakie mogą być kierunki rozwoju działań polskich jednostek w operacjach wspierania pokoju ?	<ul style="list-style-type: none"> • Wywiad pisemny; • Metody statystyczne; • Badanie opinii ekspertów.

Biorąc pod uwagę powyższe, sformułowany w rozprawie cel badań i szczegółowe zadania badawcze rozwiązywałem za pomocą wykorzystania metod, technik i narzędzi badawczych właściwych dla wielu dyscyplin naukowych.

Badania wstępne, w oparciu o które sformułowano problem badawczy, obejmowały:

- analizę dokumentów normatywnych;
- analizę literatury przedmiotu, krajową i zagraniczną;
- analizę własnych doświadczeń z okresu służby w 18 bbdsz.

²² S. Nowak, Metodologia ..., s. 46-47.

W badaniach zasadniczych posłużyłem się procedurą diagnostyczną w celu opisu i wyjaśnienia aktualnego stanu rzeczy oraz przewidywania kierunków rozwoju poglądów dotyczących udziału polskich jednostek wojskowych w operacjach wspierania pokoju, a zwłaszcza naboru personelu do tych jednostek do realizacji tego typu zadań.

Badania zasadnicze składały się z etapu empirycznego i teoretycznego.

W etapie empirycznym zastosowałem następujące metody badawcze:

1. Metodę analizy i syntezy literatury przedmiotu, dokumentów normatywnych i ekspertyz – jako zasadniczą metodę umożliwiającą pogłębienie mojej wiedzy. W zależności od potrzeb wynikających z poszczególnych etapów procesu badawczego wykorzystywaną literaturę można podzielić na następujące grupy:

- literatura dotycząca podstaw teoretycznych i metodologicznych badań;
- literatura stanowiąca podstawę do rozważań nad historią, istotą i rodzajami misji pokojowych;
- materiały źródłowe dotyczące udziału i sojuszniczego współdziałania żołnierzy WP w operacji wspierania pokoju NATO w Kosowie;
- dokumenty normatywne określające zasady wyznaczania oddziałów i doboru personelu do operacji pokojowych NATO;
- dokumenty normujące zasady szkolenia i wyposażania polskich oddziałów do realizacji zadań pokojowych.

2. Wywiad pisemny (ankieta) – jako metodę zdobywania informacji przez pytanie wybranych osób za pośrednictwem drukowanej listy pytań, zwanej kwestionariuszem²³. Kwestionariusz ankiety opracowano na podstawie analizy poznanej literatury oraz własnych przemyśleń. Kwestionariusz zawiera 30 pytań, w tym 3 otwarte oraz 5 pytań dotyczących danych osobowych respondenta.²⁴

²³ Termin „ankieta” z języka francuskiego („enquete”) oznacza zebranie świadectw w celu wyjaśnienia problemów wymagających rozstrzygnięcia, Zob. Wybór tekstów po red. K. Lutyńskiej, A.P. Wejlanda. Wywiad kwestionariuszowy, Warszawa 1983, s. 49.

²⁴ Wykorzystaną do badań ankietę w języku polskim, angielskim, ukraińskim i litewskim przedstawia załącznik nr 1a, 1b, 1c, 1d.

3. Wywiad ustny – jako metodę zdobywania informacji przez bezpośrednie stawianie pytań tym wybranym osobom, które mogą nam przekazać pewną sumę wiadomości. Wykorzystano wywiad ustny, indywidualny, który umożliwił zebranie danych ukazujących uwarunkowania i okoliczności kształtowania się określonych opinii i postaw poszczególnych respondentów.

4. Obserwacja – jako metodę wykorzystaną podczas zbierania informacji na temat wyznaczenia 18. batalionu desantowo-szturmowego do udziału w operacji w Kosowie, w ramach bieżącej działalności w sztabie 18. batalionu oraz podczas treningów sztabowych i ćwiczeń dowódczo-sztabowych jak również osobistego udziału w organizacji i przygotowaniu jednostki do wyjazdu do misji.

5. Badanie opinii ekspertów – jako metodę wykorzystaną podczas rozmów i spotkań z oficerami reprezentującymi Dowództwo Korpusu Powietrzno-Zmechanizowanego, Dowództwo Wojsk Lądowych oraz Międzynarodowej Brygady Wschód w Kosowie w składzie której działała polska jednostka.

W etapie teoretycznym dokonałem logicznego uporządkowania zebranego materiału empirycznego stosując następujące metody teoretyczne:

1. Analizę - zastosowana metoda badań, jaką była analiza materiałów źródłowych i opracowań dotyczących przedmiotu pracy, umożliwiła uporządkowanie, przetworzenie, a także wyeksponowanie i wyjaśnienie prawidłowości oraz istoty rozpatrywanych problemów. Analiza jako zdolność umysłu do operacyjnego rozdzielania na części interesującego nas zjawiska legła u podstaw sprecyzowania problemów naukowych i wysunięcia hipotezy roboczej. Pogłębiła również moją wiedzę w obszarze złożonej problematyki badawczej oraz pozwoliła na wykreowanie teoretycznej podbudowy dociekań.

2. Syntezę - z analizą nieodłącznie związana była synteza, która jako jej odwrotność (w pewnym sensie) umożliwiła łączenie w całość wyodrębnionych i zbadanych w toku analizy faktów. Synteza dostarczyła istotnej i głębokiej wiedzy o przedmiocie badań. Dzięki syntezie sformułowałem problemy,

skonstruowałem hipotezę, a także dokonałem opisu wyników prowadzonych badań.

3. Uogólnienie - ta metoda posłużyła do łączenia (syntezy) faktów empirycznych na zasadzie stwierdzenia ich podobieństwa pod jakimś względem. Umożliwiła wykrywanie przyczyn stwierdzonych cech i zjawisk powtarzalnych, a także pozwoliła na tworzenie praw empirycznych i dokonania klasyfikacji zjawisk.

4. Porównanie - jest logiczną metodą badawczą polegającą na ustaleniu podobieństw i różnic między badanymi przedmiotami i zjawiskami. Zastosowanie tej metody pozwoliło na wykrycie podobieństw i odmierności w przedmiocie badań. Wykorzystano ją również do interpretacji nowych faktów poprzez konfrontację wiedzy nowej (powstałej z empirii) z wiedzą istniejącą.

5. Metody statystyczne w celu opisu otrzymanych wyników badań - zadaniem metod statystycznych w procesie badań jest m.in. określenie, na ile pewne fakty i prawidłowości zaistniały wskutek wystąpienia przyczyn głównych²⁵.

Podczas prowadzenia badań wykorzystano następujące techniki badań:

Technika analizy dokumentów – każdy dokument, rozpatrywany za pomocą tego rodzaju techniki, posiada dla badacza wartość niepowtarzalną. Stara się on znaleźć w nim zwłaszcza odzwierciedlenie indywidualnych właściwości charakterystycznych dla analizowanego wytworu i jego twórcy. Czyniono tak, polegając przeważnie na własnej intuicji i wycuciu. Stąd też techniki te mają wyraźnie subiektywny charakter. Polegają głównie na dowolnej interpretacji danego dokumentu przez poszczególnego badacza. Fakt ten znacznie utrudnia, a niekiedy wręcz uniemożliwia wszelkie intersubiektywne sprawdzanie końcowego wyniku przeprowadzonej interpretacji (analizy)²⁶. Z punktu widzenia zakresu badania dokumentu uznaje się, że mają one charakter

²⁵ C. Lewicki, Zbiór zadań ze statystyki dla pedagogów, Rzeszów 1996, s. 9.

²⁶ M. Łobocki, Metody badań pedagogicznych, Warszawa 1978, s. 237-240.

wewnętrzny i zewnętrzny.²⁷ Analiza wewnętrzna polega na dokładnym poznaniu treści dokumentu, właściwym ich rozumieniu i wyjaśnieniu, w tym także na wyodrębnieniu z kontekstu składników pierwszoplanowych, myśli przewodnich i istniejących między nimi wzajemnych więzi.

Warto podkreślić, że jest to najbardziej istotny rodzaj analizy pozwalający uzyskać badaczowi wymierne rezultaty badawcze. Z kolei analiza zewnętrzna dokumentu jest uzupełnieniem analizy wewnętrznej. Polega na ustaleniu czasu, warunków i okoliczności, w jakich powstał dokument, a także jego identyfikacji z autorem i adresatem, dla którego został sporządzony, czy też ewentualnego jego wpływu, jaki wywarł na bieg określonych wydarzeń.²⁸

Techniki obserwacyjne – do tego typu technik zaliczamy zarówno obserwację uczestniczącą,²⁹ w której badacz aktywnie uczestniczy w procesach i zjawiskach podlegających badaniu, jak i otwartą, gdzie z kolei dokonuje się obserwacji, pozostając na zewnątrz rozgrywanych wydarzeń. Może przyjąć również postać obserwacji kontrolowanej, jak i niekontrolowanej. Ich cechą specyficzną jest to, że badani są jedynie przedmiotem obserwacji. Badacz sam czyni spostrzeżenia o badanych. Sprawą zasadniczą w posługiwaniu się tą techniką obserwacyjną jest umiejętność rozumienia tego, co jawi się uszom i oczom badacza.³⁰

Techniki oparte na wzajemnym komunikowaniu się badacza z respondentami – do tego typu technik zaliczamy wszystkie formy wywiadu, ankiety oraz sposoby zdobywania pisemnych niestandardowych wypowiedzi. Techniki te ze względu na rodzaj pośrednictwa między badaczem a respondentem oraz ich zastosowanie w procesie badawczym możemy podzielić na:

- *pośrednie* – zalicza się do nich różne formy ankiet i sposoby zdobywania niestandardowych wypowiedzi. Zaletą tych technik jest to, że zachowania respondenta nie są modyfikowane obecnością osoby drugiej. Wadą zaś, że

²⁷Z. Zaczyński, *Praca badawcza nauczyciela*, Warszawa 1968, s. 176.

²⁸Tamże, s. 177.

²⁹T. Pilch, *Zasady badań pedagogicznych*, Warszawa 1998, s. 78.

³⁰L. Sołoma, *Metody i techniki badań socjologicznych*, Olsztyn 1995, s. 45-46.

badacz nie ma możliwości ustalenia, w jakich warunkach odbywało się udzielanie informacji (np. czy nie było wpływu osób trzecich). W przypadku wątpliwości respondenta mogą wystąpić również odpowiedzi niejednoznaczne i nie ma też sposobności do ich uściślenia;

- *bezpośrednie* – w ich zakres wchodzi wszelkie odmiany wywiadu.
- Pozwalają one uniknąć wad technik opartych na pośrednim komunikowaniu się, ale sprzyjają pojawieniu się niebezpieczeństwa wpływu ankietera (badacza) na rodzaj uzyskiwanych informacji.

5. Organizacja, przebieg i zakres badań.

Badania, które rozpoczęły się w 1999 roku obejmowały zarówno etap przygotowania polskiej jednostki do udziału w operacji wspierania pokoju w Kosowie, jak i samego w niej udziału. Precyzując, terenem badań była polska jednostka wojskowa – 18 bielski batalion desantowo-szturmowy uczestniczący w latach 1999-2000 w wyżej wymienionej operacji.

Badania odwoływały się również do jednostek ukraińskiej, litewskiej i jednostek amerykańskich.

Uwzględniając przyjęty przedmiot badań dostosowano organizację i zaplanowano badania w celu sprawdzenia założonej hipotezy.

Posługując się wspomnianymi wcześniej metodami i technikami badawczymi oraz uwzględniając sposoby organizowania badań, gromadzenie, selekcjonowanie i opracowywanie zebranego materiału naukowego, określono przyjęte procedury badawcze. Proces badawczy obejmował trzy etapy.

W **etapie wstępnym** przeprowadzono dociekania, które zaowocowały określeniem tematu rozprawy oraz przyjętymi założeniami metodologicznymi.

W **etapie badań właściwych**, w wyniku zastosowania szeregu metod i narzędzi badawczych, zostały opracowane rozdziały merytoryczne rozprawy oraz przeprowadzono ankietę-kwestionariusz z respondentami.

W **etapie końcowym**, po weryfikacji wyników badań i wniesieniu niezbędnych poprawek, uzyskano ostateczną wersję rozprawy.

Zgodnie z przyjętym procesem badawczym – po uprzednim planowaniu i przygotowaniu badań wraz z konsultacją metodologiczną – przystąpiłem do prac badawczych o charakterze wstępnym. Prowadzone badania dotyczyły historii, istoty i rodzajów misji pokojowych. Było to badanie istniejących opracowań oraz dokumentów historycznych dotyczących misji pokojowych ONZ i operacji pokojowych NATO od początku ich istnienia. Istotną część pracy stanowiły badania poświęcone polskim siłom, które uczestniczyły i uczestniczą we wspomnianych misjach i operacjach. Zebrane wyniki badań posłużyły do porównania istoty i charakteru misji pokojowych oraz umiejscowienia ich w obecnej rzeczywistości polityczno-militarnej świata. Dokonane badania w tym etapie procesu badawczego dały podstawy do sformułowania wniosków, odnośnie roli jaką muszą spełniać siły pokojowe i co należy uwzględnić w dalszych badaniach nad przyszłościowym zakresem zadań jakim muszą sprostać kontyngenty sił pokojowych.

Etap drugi (badania właściwe) to podjęcie badań nad materiałami źródłowymi, które pozwoliły poznać zasady według jakich przygotowywano 18 batalion do udziału w misji w Kosowie w świetle dokumentów natowskich, uregulowań prawnych obowiązujących w Polsce oraz wynikających z zobowiązań międzynarodowych. Szczegółowym badaniom poddano obowiązujący proces doboru stanu osobowego wysyłanego za granicę batalionu. Badania prowadzono w dwóch aspektach: pierwszy to obowiązujące uregulowania prawne doboru osób funkcyjnych (dowódców) i żołnierzy, drugi to sposób przygotowania żołnierzy i jednostek wojskowych do udziału w operacjach pokojowych.

W etapie końcowym dokonano zebrania wszystkich wyników badań i ponownej ich gruntownej ocenie. Pozwoliło to wykazać wzajemne powiązania i współzależność obszarów, które mają wpływ na dobór personelu i przygotowanie jednostki do udziału w operacji wsparcia pokoju. Syntezy wyników badań w świetle wykazanej korelacji wyszczególnionych obszarów, a także porównania oraz analogia do procesów przygotowawczych w innych państwach członkowskich NATO, wpłynęły na opracowanie przykładowego

modelu przygotowania polskich jednostek do udziału w operacjach wspierania pokoju.

6. Charakterystyka badanej populacji.

18 bielski batalion desantowo-szturmowy jest jedną z pierwszych polskich jednostek, które uczestniczyły w operacji wspierania pokoju NATO. Nie ulega również żadnym wątpliwościom, że był pierwszą polską jednostką uczestniczącą w operacji w Kosowie. Szczególnym faktem było to, że w tym okresie Polska była świeżo upieczonym członkiem NATO.

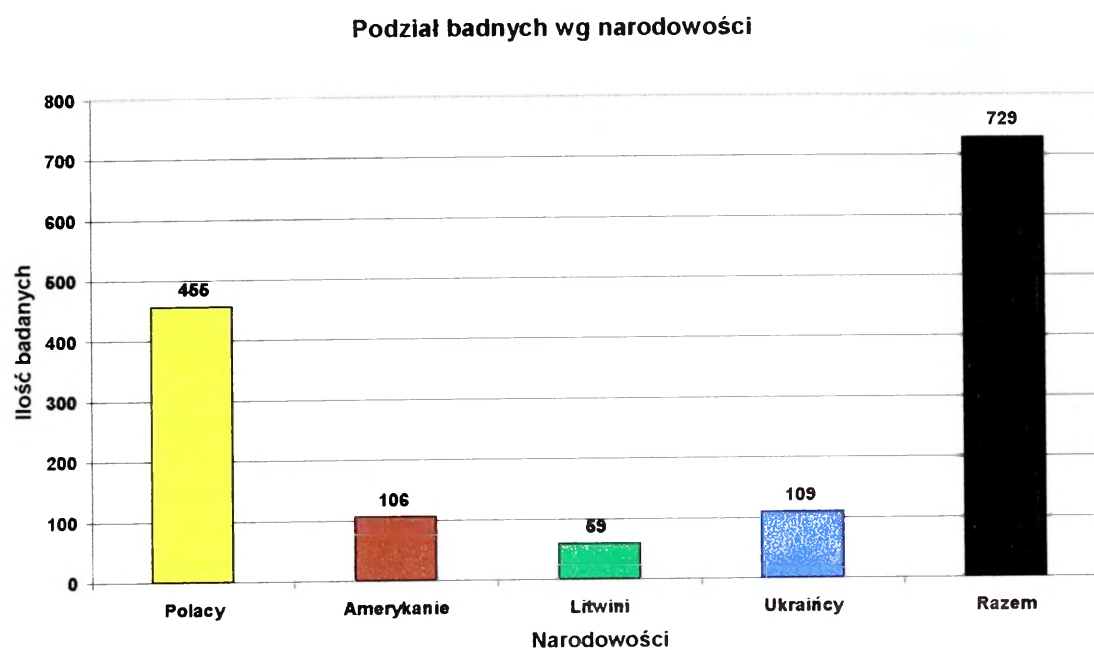
Badaniami objęto grupę 729 żołnierzy, z tego 455 żołnierzy batalionu polskiego. Byli to zarówno żołnierze służby zawodowej jak i zasadniczej. W celu dokonania późniejszych porównań badaniami objęto również 106 żołnierzy kontyngentu amerykańskiego, 59 żołnierzy litewskich oraz 109 żołnierzy ukraińskich.

Graficzne charakterystyki respondentów przedstawiają poniższe tabele i wykresy.

Tabela 1. Podział badanych według narodowości.

Kategoria odpowiedzi	Ilość	%
Polak	455	62,4
Amerykanin	106	14,5
Litwin	59	8,1
Ukrainiec	109	14,9
Razem	729	100

Wykres 1.

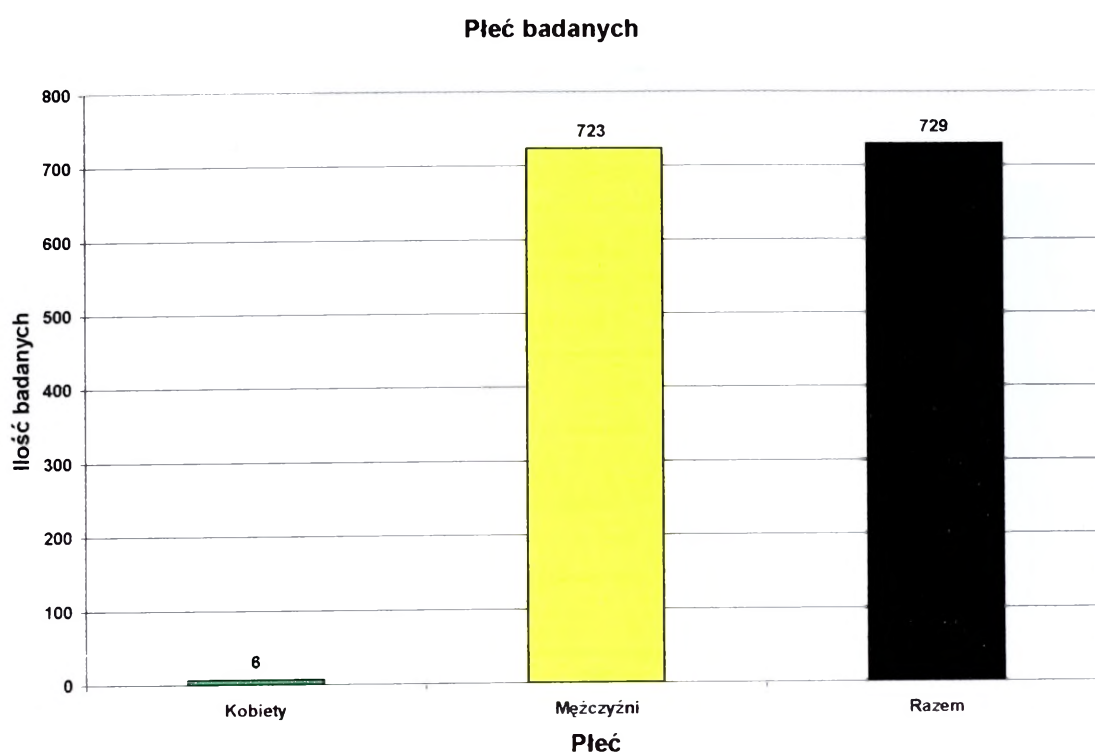

Z pośród ogółu badanej populacji najliczniejszą grupę stanowili Polacy, 455 osób, tj. 62,4 % następnie w kolejności Ukraińcy, 109 osób, tj. 14,9 %, Amerykanie, 106 osób, tj. 14,5 % i Litwini, 59 osób, tj. 8,1 %. Podyktowane to było przede wszystkim liczebnością kontyngentów jak również możliwością dostępu do respondentów.

Tabela 2. Podział badanych ze względu na płeć.

Kategoria odpowiedzi	Ilość	%
Kobieta	6	0,82
Mężczyzna	723	99,17
Razem	729	100

Wykres 2.

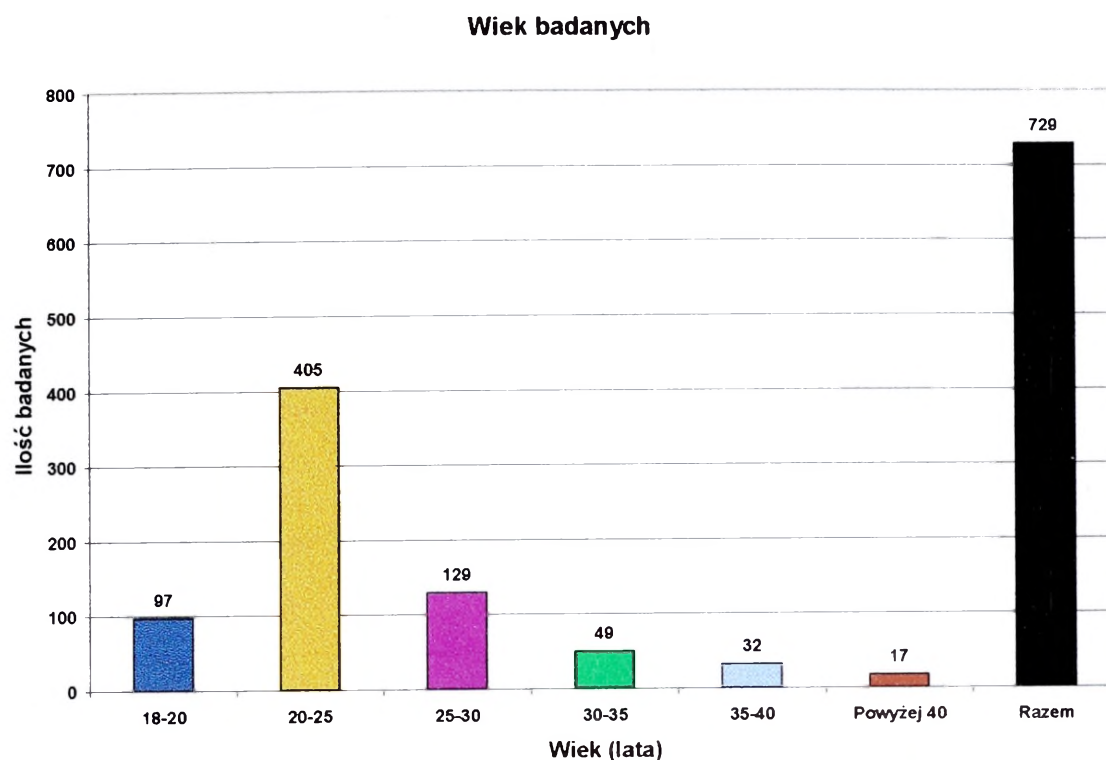

Badaniu poddano tylko 6 kobiet, tj. 0,82 %. Wynikało to przede wszystkim z ich braku w kontyngencie litewskim i ukraińskim. Oczywiście w kontyngencie amerykańskim służyło ich wiele więcej ale badaniom poddana była tylko część tego kontyngentu i dotyczyły one w większości pododdziałów działań specjalnych (Special Forces) oraz żandarmerii wojskowej (MP), gdzie kobiety są rzadkością.

Tabela 3. Podział badanych ze względu na wiek.

Kategoria odpowiedzi	Ilość	%
18-20 lat	97	13,3
20-25 lat	405	55,55
25-30 lat	129	17,69
30-35	49	6,72
35-40 lat	32	4,39
Powyżej 40 lat	17	1,37
Razem	729	100

Wykres 3.

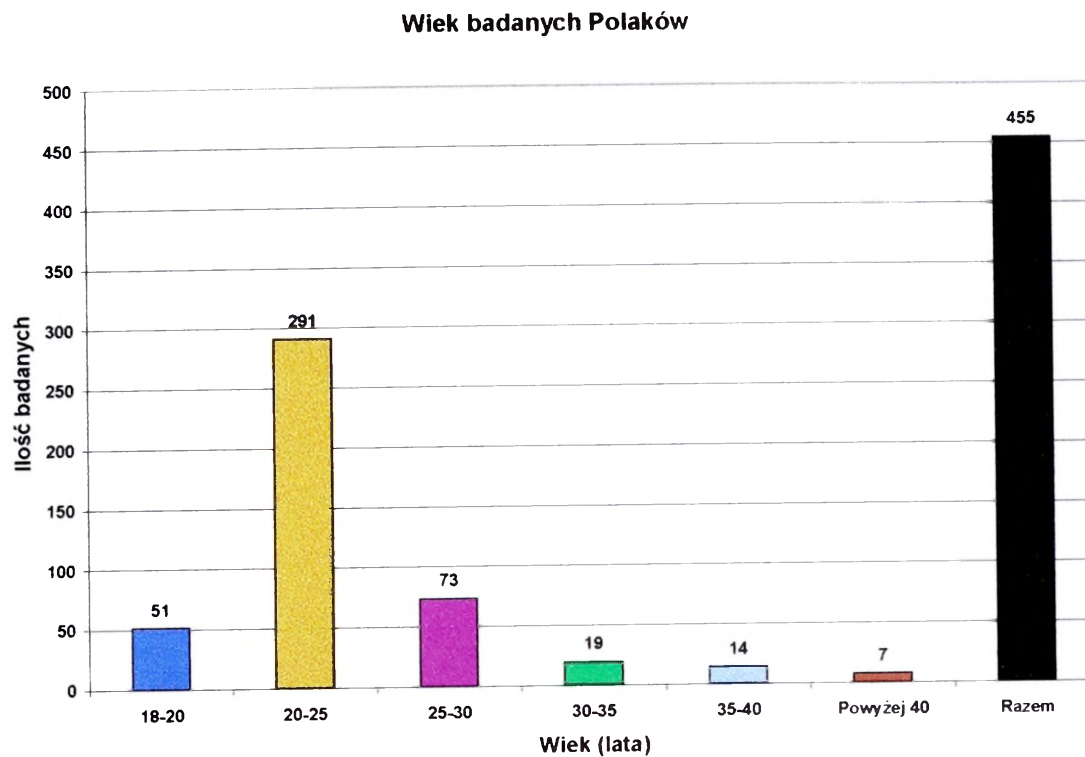

Warto zauważyć, że największa grupa badanych to żołnierze w wieku 20-25 lat, tj. 55,55 %, następnie w wieku 25-30 lat, tj. 17,69 %, w wieku 18-20 lat, tj. 13,3 %, w wieku 30-35 lat, tj. 6,72 %, w wieku 35-40 lat, tj. 4,39 % i najmniejsza to ludzie w wieku powyżej 40 lat, tj. 1,37 %, co świadczy o fakcie, że zadania które są realizowane wymagają od uczestników misji wysokiej sprawności przede wszystkim fizycznej.

Tabela 4. Podział badanych Polaków ze względu na wiek.

Kategoria odpowiedzi	Ilość	%
18-20 lat	51	11,21
20-25 lat	291	63,96
25-30 lat	73	16,04
30-35	19	4,18
35-40 lat	14	3,08
Powyżej 40 lat	7	1,54
Razem	455	100

Wykres 4.

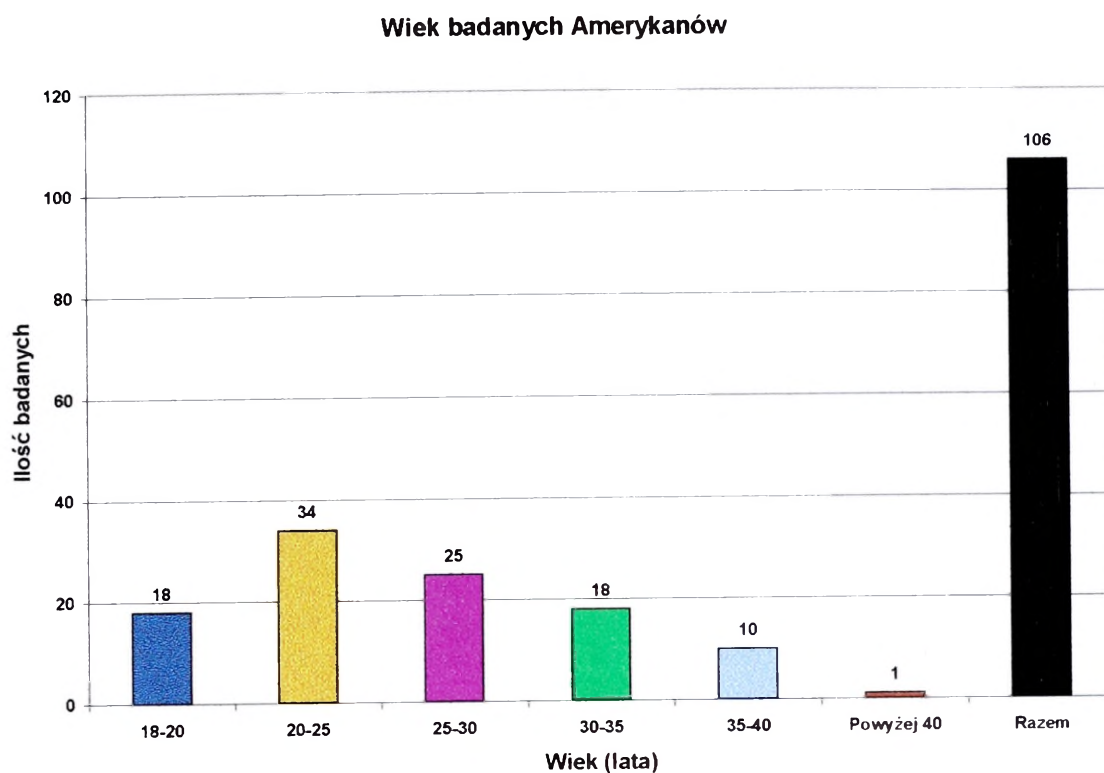

Największa grupa badanych Polaków to żołnierze w wieku 20-25 lat, tj. 63,96 %, następnie w wieku 25-30 lat, tj. 16,04 %, w wieku 18-20 lat, tj. 11,21 %, w wieku 30-35 lat, tj. 4,18 %, w wieku 35-40 lat, tj. 3,08 % i najmniejsza to ludzie w wieku powyżej 40 lat, tj. 1,54 %.

Tabela 5. Podział badanych Amerykanów ze względu na wiek.

Kategoria odpowiedzi	Ilość	%
18-20 lat	18	16,98
20-25 lat	34	32,07
25-30 lat	25	23,58
30-35	18	16,98
35-40 lat	10	9,43
Powyżej 40 lat	1	0,94
Razem	106	100

Wykres 5.

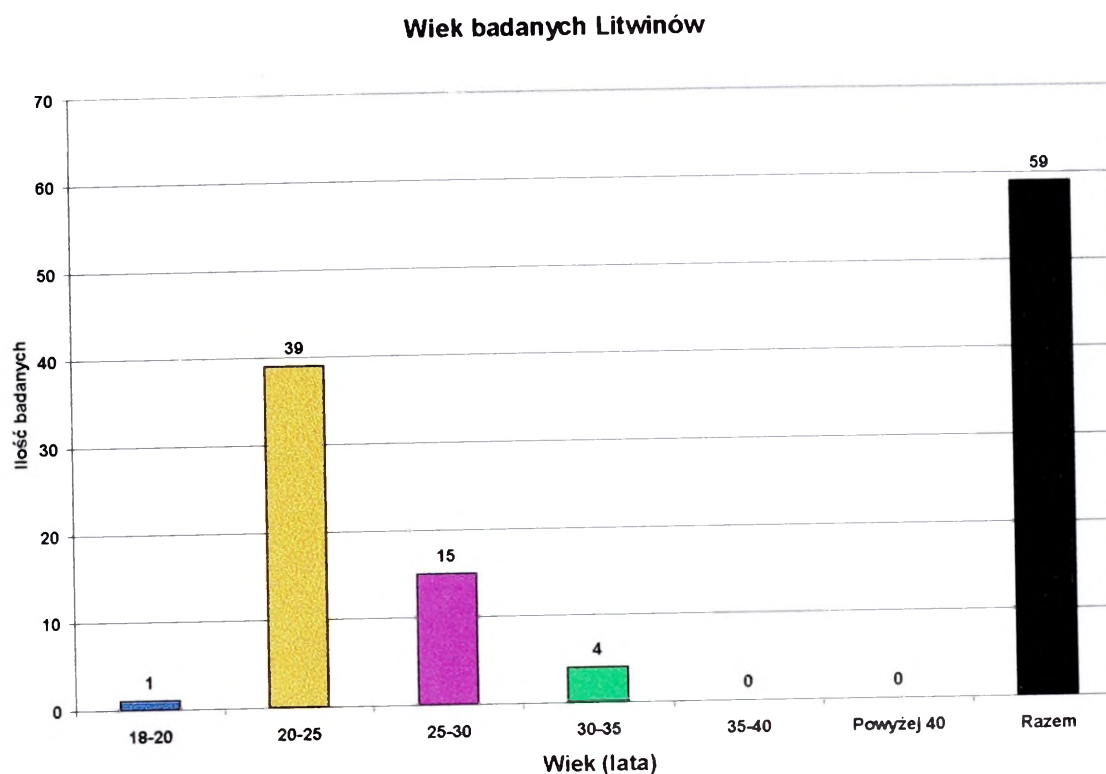

Największa grupa badanych Amerykanów to żołnierze w wieku 20-25 lat, tj. 32,07 %, następnie w wieku 25-30 lat, tj. 23,58 %, w wieku 18-20 lat i w wieku 30-35 lat, tj. Po 16,98 %, w wieku 35-40 lat, tj. 9,43 % i najmniejsza to ludzie w wieku powyżej 40 lat, tj. 0,94 %.

Tabela 6. Podział badanych Litwinów ze względu na wiek.

Kategoria odpowiedzi	Ilość	%
18-20 lat	1	1,69
20-25 lat	39	66,1
25-30 lat	15	25,42
30-35	4	6,77
35-40 lat	0	0
Powyżej 40 lat	0	0
Razem	59	100

Wykres 6.

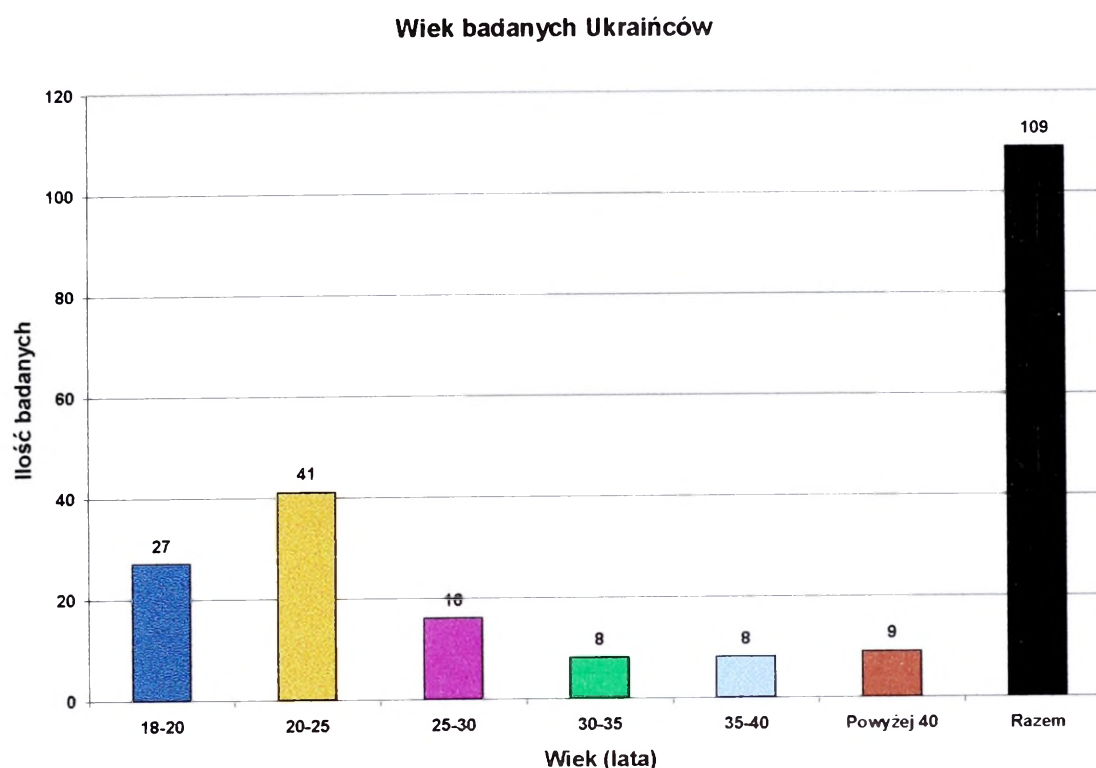

Największa grupa badanych Litwinów to żołnierze w wieku 20-25 lat, tj. 66,1 %, następnie w wieku 25-30 lat, tj. 25,42 %, w wieku 30-35 lat, tj. 6,77 %, i najmniejsza to ludzie w wieku 18-20 lat, tj. 1,69 %. Nie było żołnierzy w grupie wiekowej 35-40 lat i w grupie powyżej 40 lat.

Tabela 7. Podział badanych Ukraińców ze względu na wiek.

Kategoria odpowiedzi	Ilość	%
18-20 lat	27	24,77
20-25 lat	41	37,61
25-30 lat	16	14,67
30-35	8	7,34
35-40 lat	8	7,34
Powyżej 40 lat	9	8,26
Razem	109	100

Wykres 7.

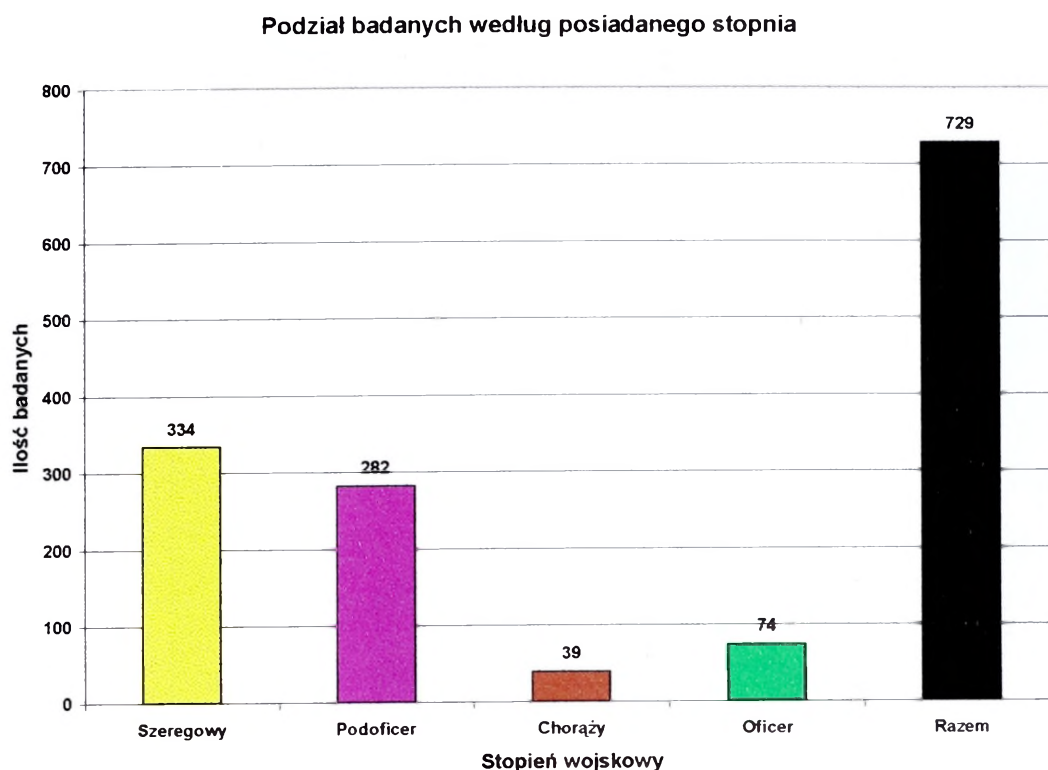

Największa grupa badanych Ukraińców to żołnierze w wieku 20-25 lat, tj. 37,61 %, następnie w wieku 18-20 lat, tj. 24,77 %, w wieku 25-30 lat, tj. 14,67 %, w wieku powyżej 40 lat, tj. 8,26 % i najmniejsza to ludzie w wieku 30-35 lat oraz 35-40 lat, tj. po 7,34 %.

Tabela 8. Podział badanych według posiadanego stopnia.

Kategoria odpowiedzi	Ilość	%
Szeregowy	334	45,82
Podoficer	282	38,68
Chorąży	39	5,35
Oficer	74	10,15
Razem	729	100

Wykres 8.

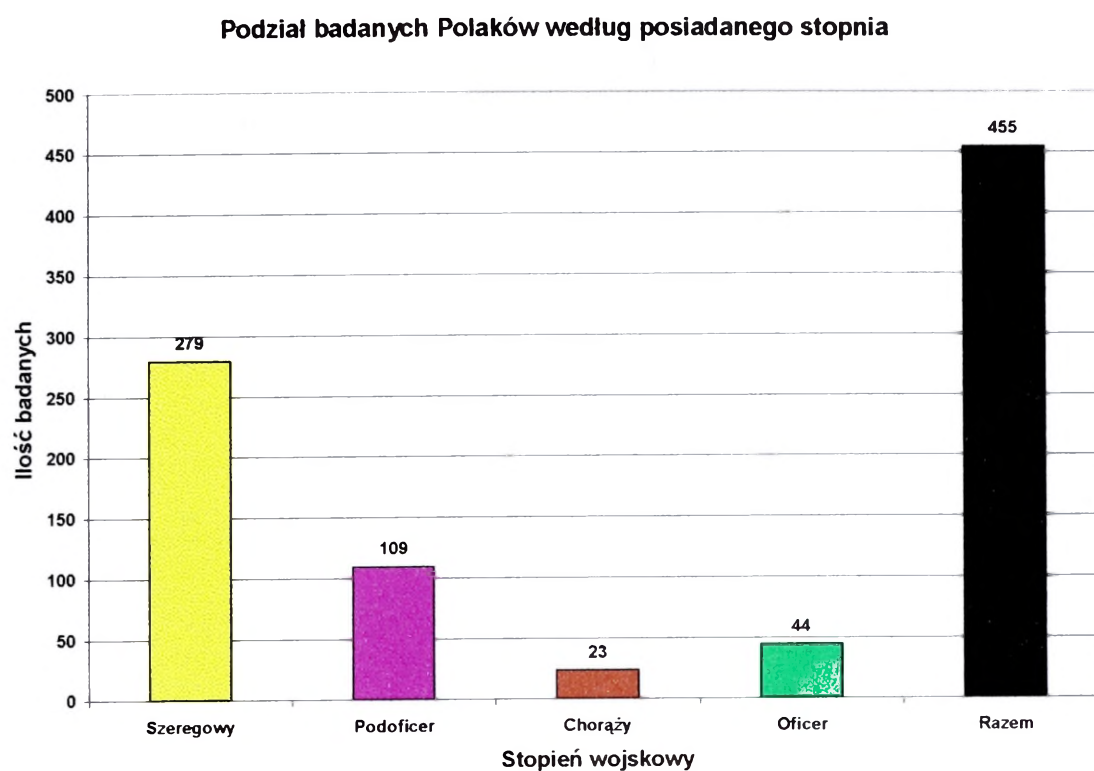

Podział badanych według posiadanego stopnia w badaniach ogólnych pokazuje, że najliczniejszymi są grupy szeregowych i podoficerów, ale przyglądając się poszczególnym narodowościom sytuacja ta wygląda różnie. Widać wyraźnie bardzo duże uzawodowienie (ilość podoficerów) w armii ukraińskiej i litewskiej. Oczywiście nie dotyczy to żołnierzy amerykańskich, którzy wszyscy są zawodowcami (szeregowcy też). Zastanawiająca może być zbyt wysoka liczba szeregowców wśród badanych Polaków, co mogłoby świadczyć o ich małym doświadczeniu. Należy jednak stwierdzić, że pod koniec misji większość z nich była już żołnierzami nadterminowymi a poziom uzawodowienia polskiej jednostki sięgał blisko 70 %.

Tabela 9. Podział badanych Polaków według posiadanego stopnia.

Kategoria odpowiedzi	Ilość	%
Szeregowy	279	61,32
Podoficer	109	23,96
Chorąży	23	5,05
Oficer	44	9,67
Razem	455	100

Wykres 9.

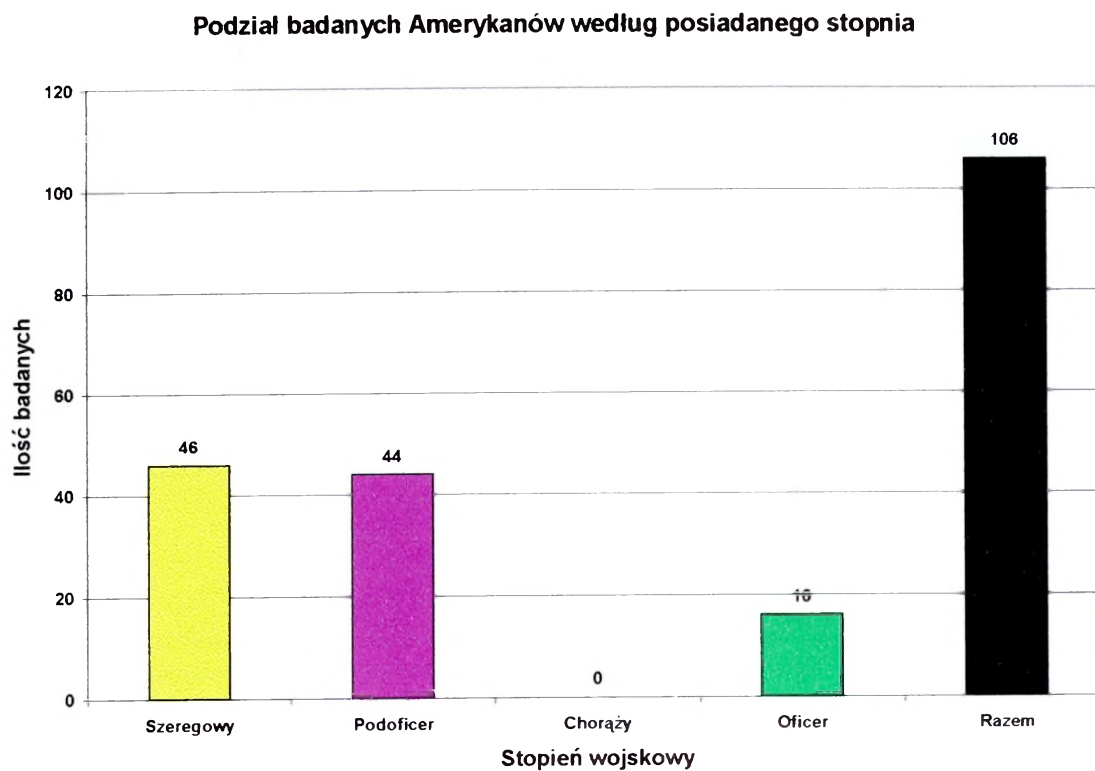

Podział badanych Polaków według posiadanego stopnia pokazuje, że najliczniejszą grupą jest grupa szeregowych, tj. 61,32 %, następnie podoficerów, tj. 23,96 %, oficerów, tj. 9,67 % i najmniejszą jest grupa chorążych, tj. 5,05 %.

Tabela 10. Podział badanych Amerykanów według posiadanego stopnia.

Kategoria odpowiedzi	Ilość	%
Szeregowy	46	43,4
Podoficer	44	41,5
Chorąży	0	0
Oficer	16	15,1
Razem	106	100

Wykres 10.

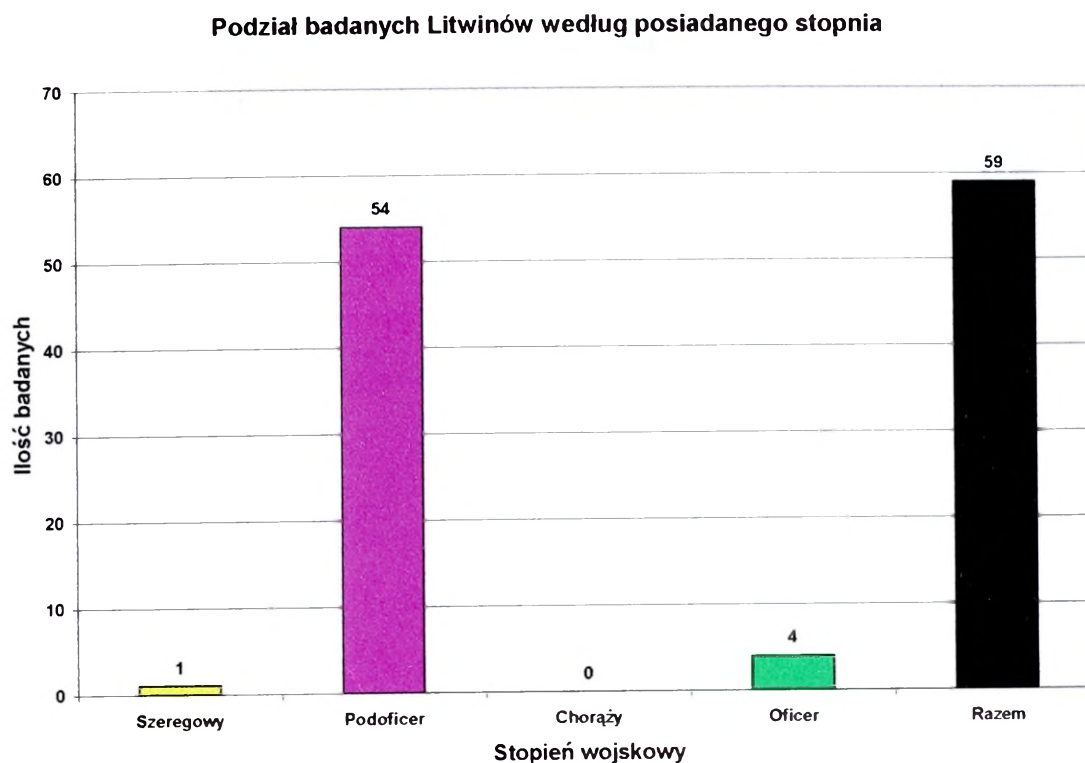

Podział badanych Amerykanów według posiadanego stopnia pokazuje, że najliczniejszą grupą jest grupa szeregowych, tj. 43,4 %, następnie podoficerów, tj. 41,5 % i oficerów, tj. 15,1 %.

Tabela 11. Podział badanych Litwinów według posiadanego stopnia.

Kategoria odpowiedzi	Ilość	%
Szeregowy	1	1,69
Podoficer	54	91,52
Chorąży	0	0
Oficer	4	6,78
Razem	59	100

Wykres 11.

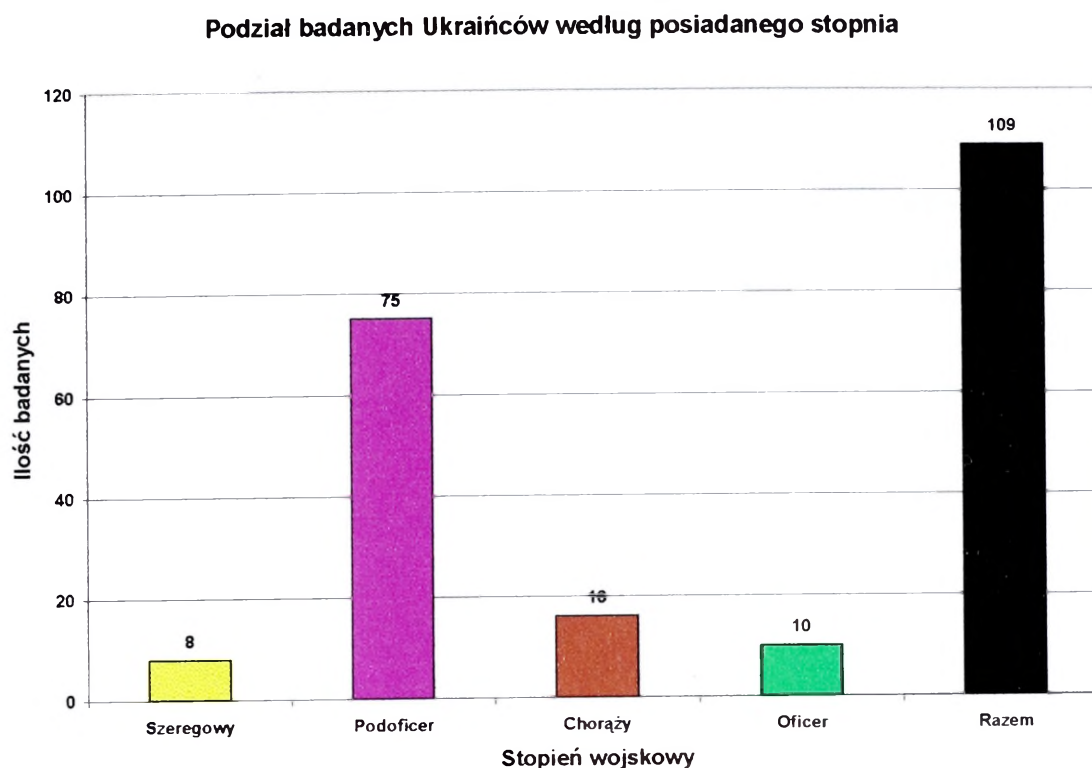

Podział badanych Litwinów według posiadanego stopnia pokazuje, że najliczniejszą grupą jest grupa podoficerów, tj. 91,52 %, następnie oficerów, tj. 6,78 % i szeregowych, tj. 1,69 %.

Tabela 12. Podział badanych Ukraińców według posiadanego stopnia.

Kategoria odpowiedzi	Ilość	%
Szeregowy	8	7,34
Podoficer	75	68,8
Chorąży	16	14,68
Oficer	10	9,17
Razem	109	100

Wykres 12.

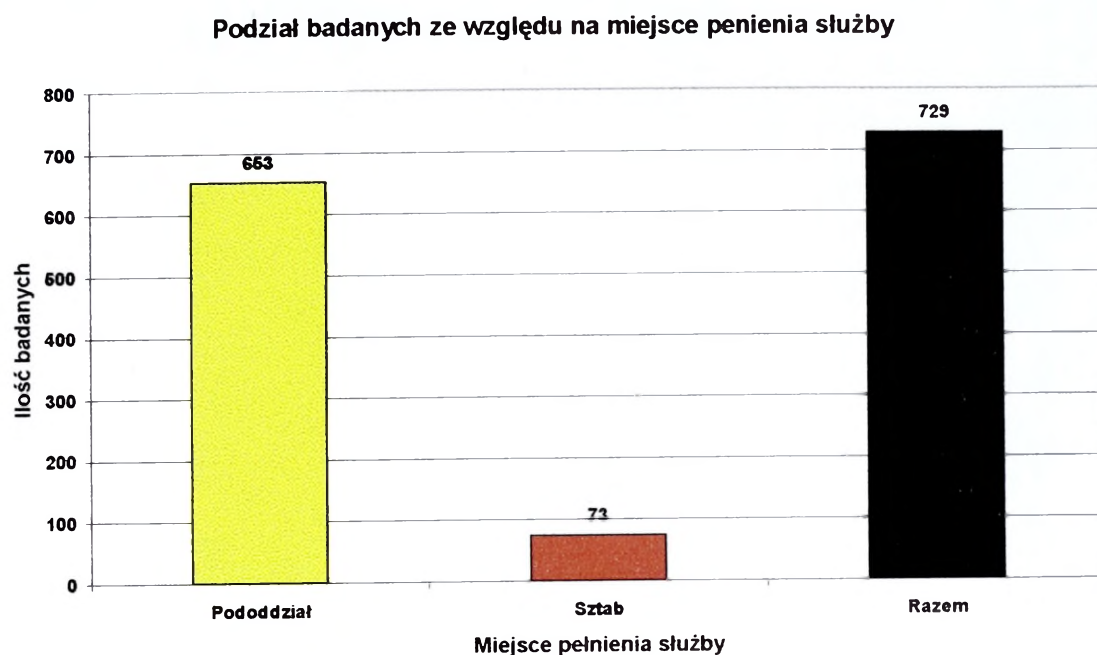

Podział badanych Ukraińców według posiadanego stopnia pokazuje, że najliczniejszą grupą jest grupa podoficerów, tj. 68,8 %, następnie chorążych, tj. 14,68 %, oficerów, tj. 9,17 % i szeregowych, tj. 7,34 %.

Tabela 13. Podział badanych ze względu na miejsce pełnienia służby.

Kategoria odpowiedzi	Ilość	%
Sztab	76	10,43
Pododdział	653	89,57
Razem	729	100

Wykres 13.

Dokonano również podziału badanych ze względu na miejsce pełnienia służby. Zwraca uwagę fakt, że we wszystkich grupach narodowościowych największą grupą była grupa żołnierzy służąca w pododdziałach.

Tabela 14. Podział badanych Polaków ze względu na miejsce pełnienia służby.

Kategoria odpowiedzi	Ilość	%
Sztab	42	9,23
Pododdział	413	90,77
Razem	455	100

Wykres 14.

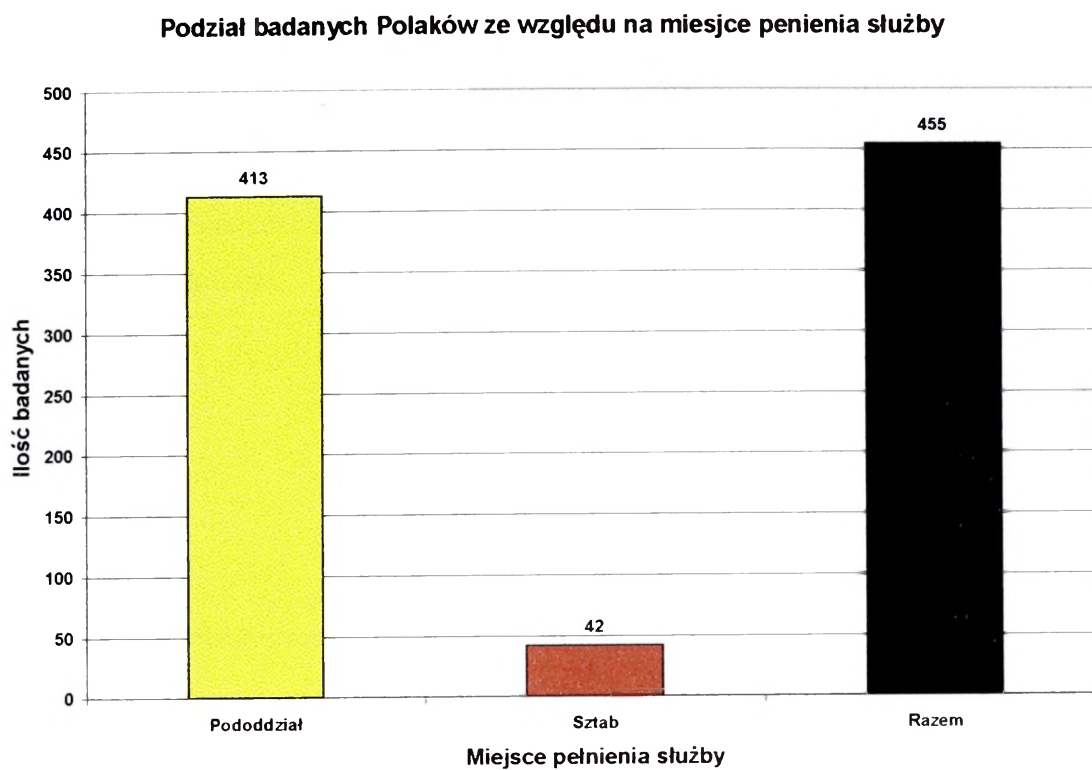

Tabela 15. Podział badanych Amerykanów ze względu na miejsce pełnienia służby.

Kategoria odpowiedzi	Ilość	%
Sztab	31	29,24
Pododdział	75	70,75
Razem	106	100

Wykres 15.

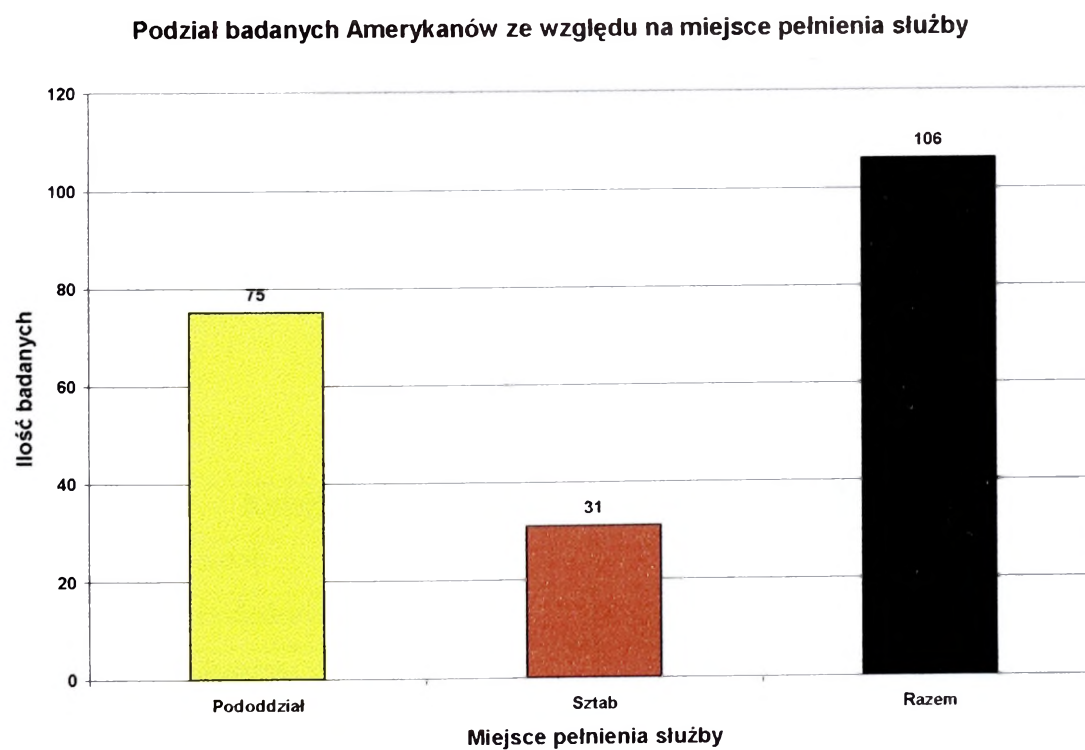

Tabela 16. Podział badanych Litwinów ze względu na miejsce pełnienia służby.

Kategoria odpowiedzi	Ilość	%
Sztab	0	0
Pododdział	59	100
Razem	59	100

Wykres 16.

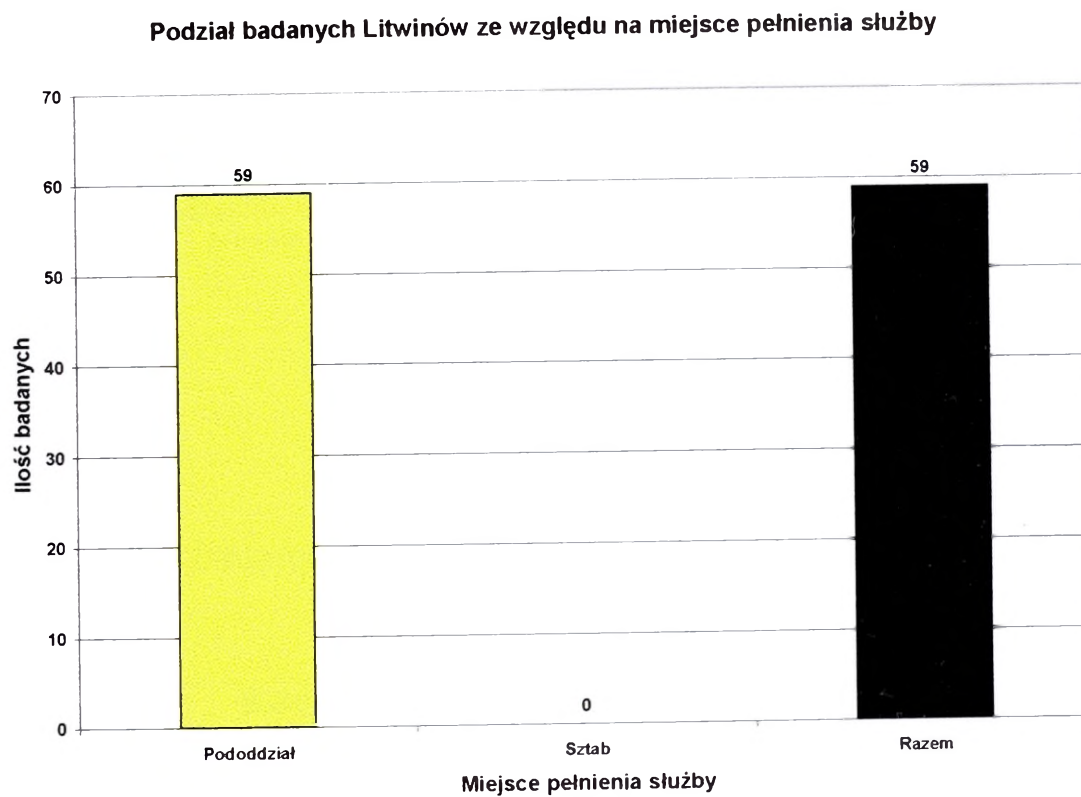

Tabela 17. Podział badanych Ukraińców ze względu na miejsce pełnienia służby.

Kategoria odpowiedzi	Ilość	%
Sztab	3	2,75
Pododdział	106	97,25
Razem	109	100

Wykres 17.

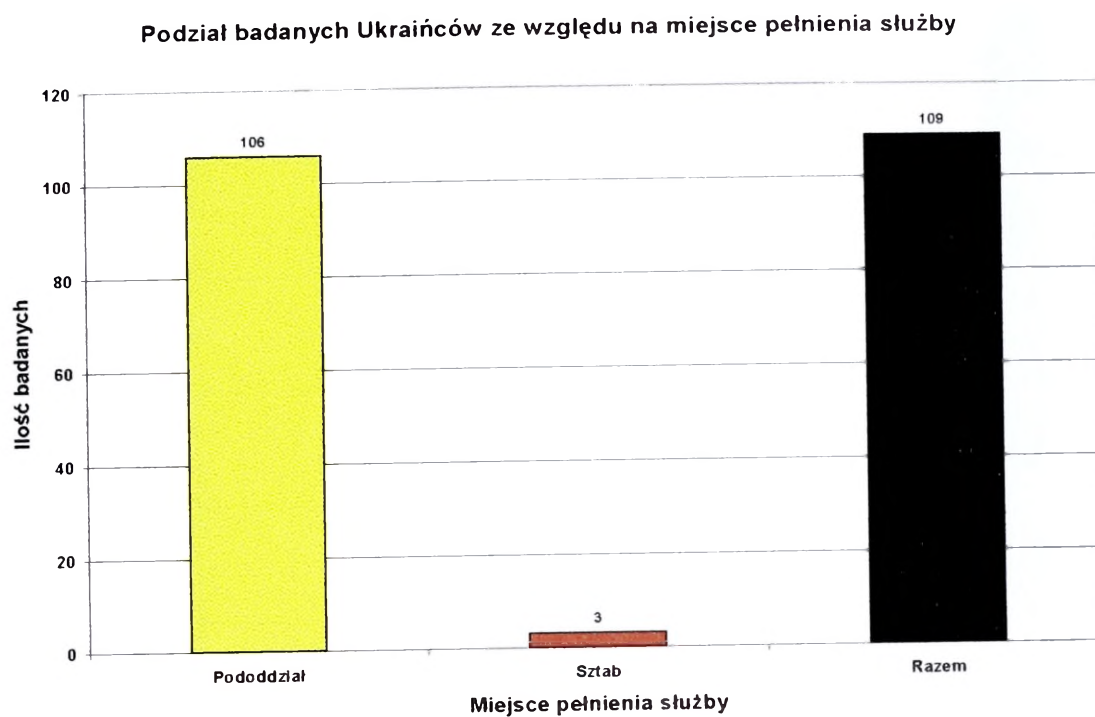
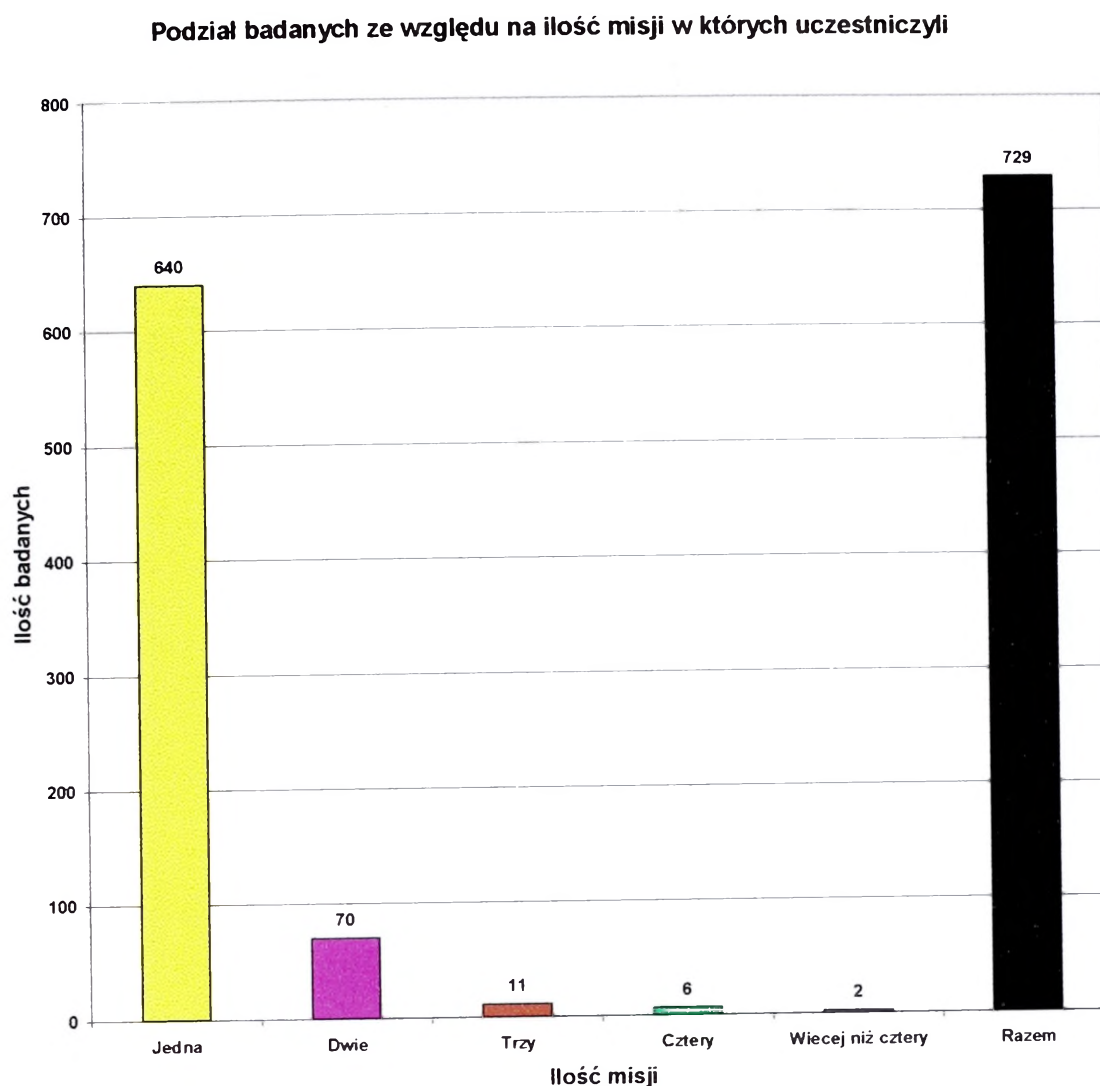

Tabela 18. Podział badanych ze względu na ilość misji w których uczestniczyli.

Kategoria odpowiedzi	Ilość	%
Jedna misja	640	87,8
Dwie misje	70	9,6
Trzy misje	11	1,51
Cztery misje	6	0,82
Więcej niż cztery misje	2	0,27
Razem	729	100

Wykres 18.

Ostatnim podziałem którego dokonano był podział ze względu na ilość misji, w których uczestniczyli badani. Najwięcej żołnierzy bo 640 uczestniczyło pierwszy raz w misji, tj. 87,8 %, następnie 70 żołnierzy drugi raz, tj. 9,6 %, następnie trzeci raz 11 żołnierzy, tj. 1,51 %, czwarty raz 6 żołnierzy, tj. 0,82 % i ponad cztery razy w misji uczestniczyło zaledwie 2 żołnierzy, tj. 0,27 %.

Tabela 19. Podział badanych Polaków ze względu na ilość misji w których uczestniczyli.

Kategoria odpowiedzi	Ilość	%
Jedna misja	409	89,9
Dwie misje	40	8,8
Trzy misje	4	0,88
Cztery misje	1	0,22
Więcej niż cztery misje	1	0,22
Razem	455	100

Wykres 19.

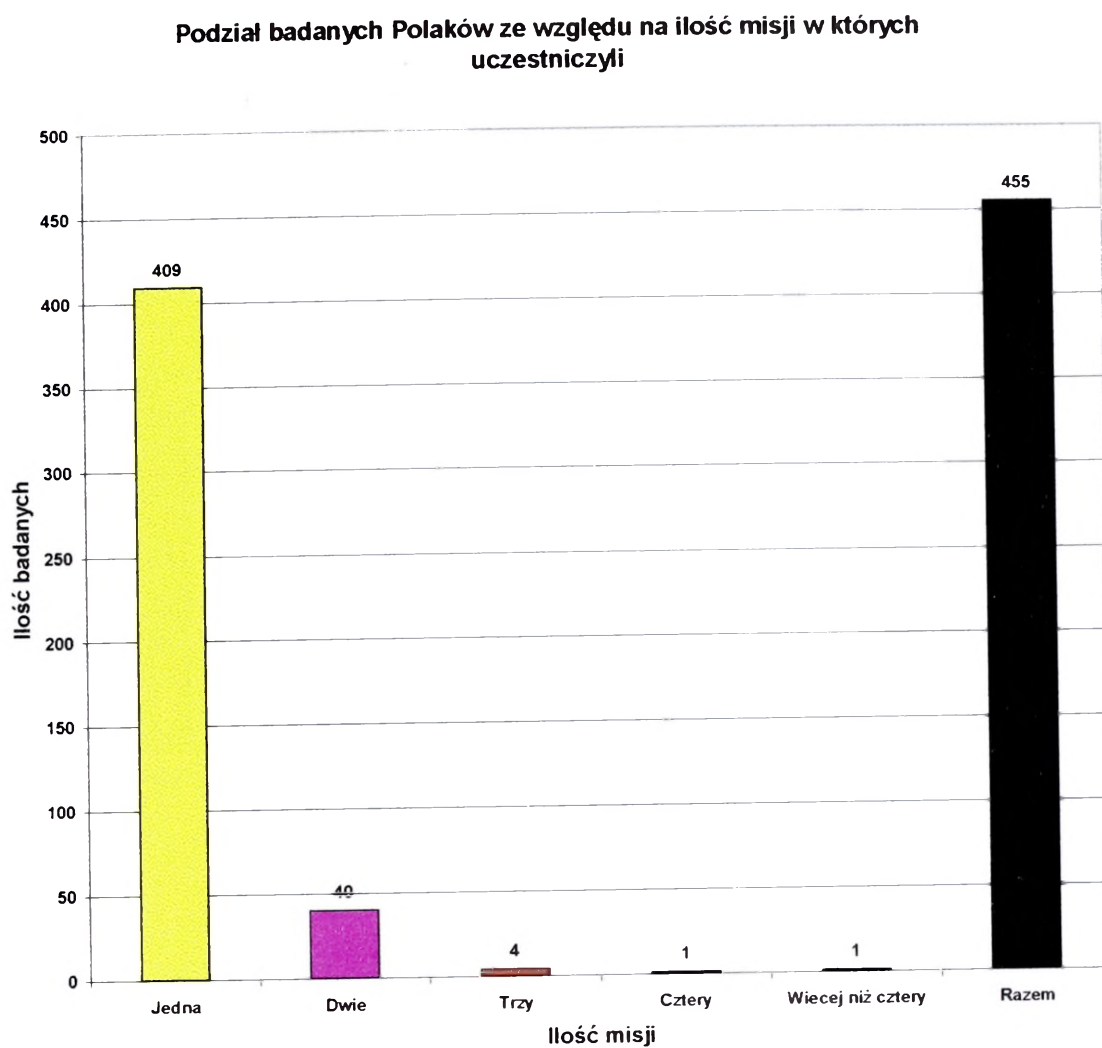

Tabela 20. Podział badanych Amerykanów ze względu na ilość misji w których uczestniczyli.

Kategoria odpowiedzi	Ilość	%
Jedna misja	73	68,87
Dwie misje	22	20,75
Trzy misje	6	5,66
Cztery misje	4	3,77
Więcej niż cztery misje	1	0,94
Razem	106	100

Wykres 20.

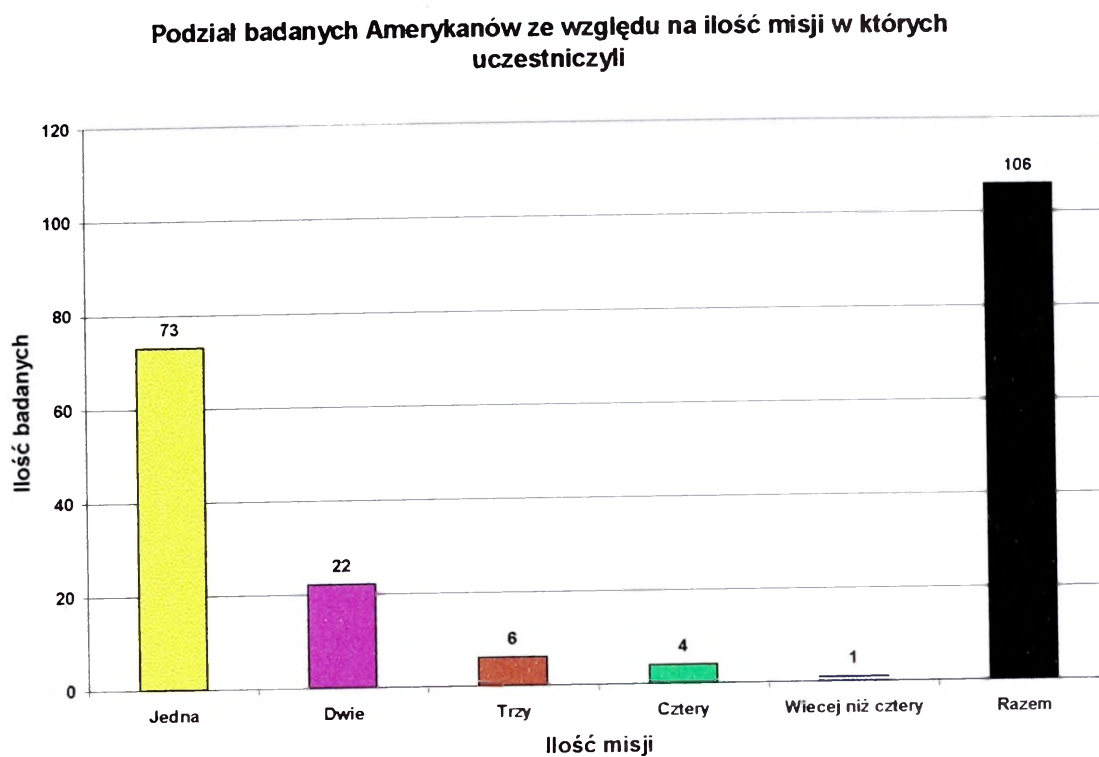

Tabela 21. Podział badanych Litwinów ze względu na ilość misji w których uczestniczyli.

Kategoria odpowiedzi	Ilość	%
Jedna misja	54	91,52
Dwie misje	4	6,78
Trzy misje	1	1,7
Cztery misje	0	0
Więcej niż cztery misje	0	0
Razem	59	100

Wykres 21.

Podział badanych Litwinów ze względu na ilość misji w których uczestniczyli

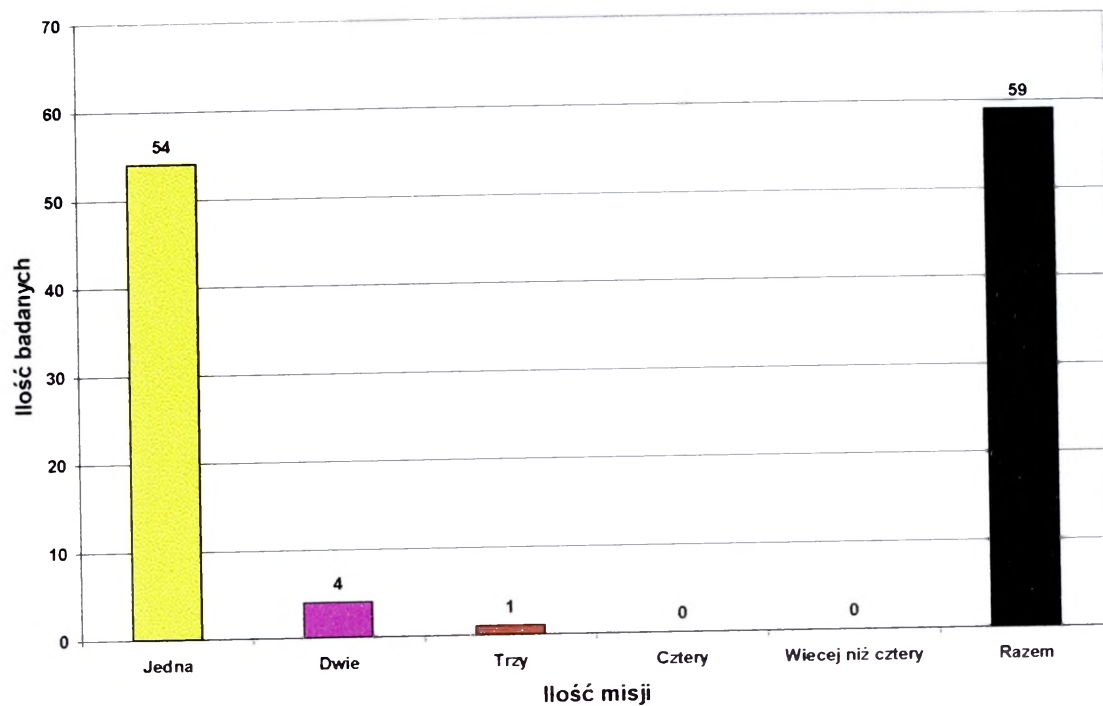
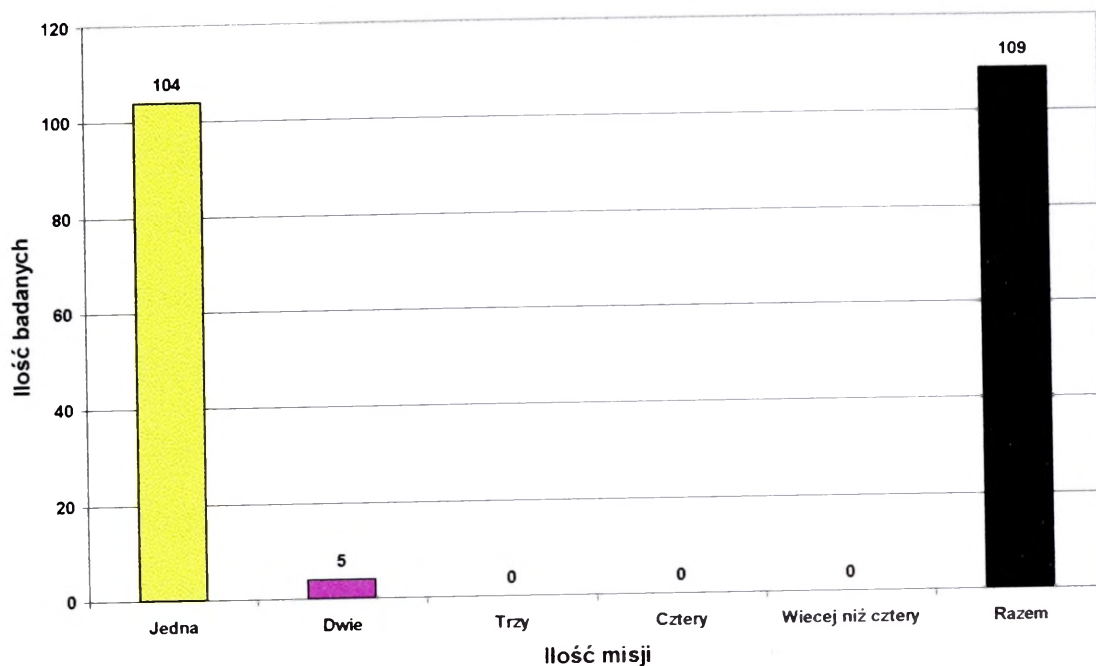

Tabela 22. Podział badanych Ukraińców ze względu na ilość misji w których uczestniczyli.

Kategoria odpowiedzi	Ilość	%
Jedna misja	104	95,41
Dwie misje	5	4,59
Trzy misje	0	0
Cztery misje	0	0
Więcej niż cztery misje	0	0
Razem	109	100

Wykres 22.

Podział badanych Ukraińców ze względu na ilość misji w których uczestniczyli

Przedstawione dane socjodemograficzne pozwalają określić, iż najliczniejszą grupą ankietowanych stanowili mężczyźni, szeregowcy służący w pododdziale, w wieku 20-25 lat, dla których była to pierwsza misja. Pozostałe dane empiryczne prezentowane są w tej części pracy, w której ujęta została analiza zgromadzonego materiału empirycznego.

Rozdział II.

HISTORIA, ISTOTA I RODZAJE MISJI POKOJOWYCH.

1. Historia misji pokojowych.

Historia działalności wielonarodowych sił zbrojnych jest długa i bardzo złożona. Można podzielić ją na trzy zasadnicze okresy. Pierwszy z nich, to działalność do czasu utworzenia Ligi Narodów, drugi przypada na lata jej działalności, trzeci z nich zawiera się w czasie od utworzenia Organizacji Narodów Zjednoczonych do chwili obecnej.³¹ Jednakże od czasów sięgających starożytnego Egiptu istniały próby ustanowienia pokoju pomiędzy narodami.³² Jednym ze środków do osiągnięcia tego celu miały być wielonarodowe siły zbrojne.

Prace nad tymi problemami kontynuowano również w czasach nowożytnych. Pierwsze pomysły i projekty zapewnienia „wieczystego” pokoju, oraz utworzenia systemu zbiorowego bezpieczeństwa, w ramach którego funkcjonowałyby międzynarodowe siły zbrojne, sięgają XI wieku.³³ Król czeski Jerzy z Podiebradu zaproponował w 1464 r. utworzenie koalicji, której celem byłaby obrona państw chrześcijańskich przed najazdem tureckim. Idea tego pomysłu miała polegać na funkcjonowaniu zjednoczonych sił zbrojnych, złożonych z wojsk państw uczestniczących w koalicji i przez nie wspólnie utrzymywanych.

Kolejny projekt to pomysł XVII-to wiecznego filozofa czeskiego Jana Komeńskiego, który proponował zaprowadzenie powszechnego i sprawiedliwego ładu, nad utrzymaniem którego czuwałyby „stałe straże”. Inna koncepcja angielskiego uczonego Williama Penn`a z 1693 r. przewidywała utworzenie związku państw, który potrafiłby w sposób zdecydowany rozstrzygać spory a zakładała ona prowadzenie wspólnych akcji zbrojnych.

³¹ Zapałowski L. *Operacje pokojowe ONZ*. Kraków 1989, s. 11.

³² Trzy tysiące lat temu egipski król Ech-en-aton rozważał projekt organizacji „światowego” pokoju.

³³ S.T. Possony, *Peace Enforcement*, „Yale Law Journal” 1964, s. 910; L.L. Bernard, *War and its Causes*, Nowy Jork 1944, s. 563.

Utworzenie konfederacji państw, która przy użyciu wspólnych sił zbrojnych broniłaby swoich interesów zaproponował francuski filozof i dyplomata Charles de Saint-Pierre. Jan Jacques Rousseau postulował natomiast powołanie wspólnej i powszechnej „Ligi”, upoważnionej do stosowania sankcji przeciw agresorom. Immanuel Kant twierdził natomiast, że utrzymanie wieczystego pokoju jest zadaniem, które ludzkość stopniowo zdoła rozwiązać.³⁴

Teoretykiem polskim zajmującym się tym problemem był król Stanisław Leszczyński, który w swoim dziele *Memorial de l'Affermissement de la Paix Generale* proponował utworzenie związku narodów „Ligi”, w obrębie którego obowiązywałaby „pomoc temu, którego skrzywdzą i który jest w niemożności obrony”.

Do użycia praktycznego sił wielonarodowych doszło jednak dopiero w XIX wieku. Wielonarodowe siły zbrojne kilkakrotnie nadzorowały przestrzeganie porozumień pokojowych między zwaśnionymi stronami. Przykładem tego może być rok 1815 gdy żołnierze holenderscy nadzorowali warunki przestrzegania pokoju zawartego pomiędzy Austrią i Francją stacjonując na granicy między tymi państwami. Zdarzały się jednak również i sytuacje tworzenia takich sił w mniej szlachetnych celach. Brak uregulowań prawnych w tamtym okresie, zabraniających używania siły w stosunkach międzynarodowych, dawał państwowi (koalicjom państw) możliwość jej użycia dla realizacji swoich celów, niejednokrotnie przy użyciu sił wielonarodowych. Np. w 1861 roku Wielka Brytania, Francja i Hiszpania powołały do życia wielonarodowy korpus, którego celem było podjęcie wspólnych działań zbrojnych przeciwko Meksykowi i ściąganie długów. Siły te miały działać „w imieniu i na koszt” tych państw.³⁵ W roku 1900 natomiast dokonano interwencji zbrojnej ośmiu państw w celu stłumienia Powstania Bokserów w Chinach. Utworzone wspólne siły zbrojne łącznie liczyły 18 600 żołnierzy. Zwierzchnikami poszczególnych kontyngentów byli ich narodowi dowódcy, a

³⁴ Zapałowski L. *Operacje pokojowe ONZ*. Kraków 1989, s. 11 i następne.

³⁵ Skowroński A. *Siły pokojowe i operacje utrzymania pokoju Organizacji Narodów Zjednoczonych*. Warszawa AON, 1997, s. 9.

wszystkie działania uzgadniane były na wspólnych odprawach, natomiast decyzje podejmowano w demokratyczny sposób większością głosów.³⁶

Początek XX wieku stanowi okres, w którym wzrosło zainteresowanie problemem utworzenia międzynarodowych sił wojskowych lub międzynarodowej policji, które funkcjonowałyby na rzecz zachowania międzynarodowego pokoju. W okresie tym żywo dyskutowano i propagowano idee umocnienia pokoju, i utworzenia międzynarodowego systemu bezpieczeństwa. Zgłaszane wówczas projekty nie zostały jednak wprowadzone w życie z powodu braku obiektywnych warunków ich realizacji, nasilania się konfliktów międzynarodowych oraz wybuchu I wojny światowej.

Bezpośrednio po zakończeniu działań wojennych, które przyniosły wiele cierpień i zniszczeń, ponownie zainteresowano się koncepcją utworzenia międzynarodowych sił zbrojnych. Jednym z głównych powodów tych zainteresowań było utworzenie Ligi Narodów. *Pakt Ligi Narodów* podpisany został 28 czerwca 1919 r. i stanowił integralną część traktatów pokojowych kończących I wojnę światową. Zasadniczym celem *Ligi* było zapewnienie pokoju i bezpieczeństwa oraz współpracy między narodami. Państwa członkowskie zobowiązały się do pokojowego rozstrzygania wszystkich sporów międzynarodowych, a organy *Ligi* upoważniono do stosowania szeregu sankcji, od zerwania stosunków dyplomatycznych, poprzez sankcje gospodarcze, aż do wymuszenia poszanowania zobowiązań przy użyciu sił zbrojnych państw członkowskich.³⁷

Podjęła wiele praktycznych prób utworzenia międzynarodowych sił zbrojnych. Jednym z przykładów może być spór Polski z Litwą o Wilno w 1920-21 r., kiedy to w związku z zaostrzeniem się sytuacji w rejonie granicznym, Rada Ligi Narodów uchwaliła 20 IX 1920 r. rezolucję o utworzeniu międzynarodowych sił zbrojnych, których głównym zadaniem byłoby nadzorowanie i zapewnienie sprawnego przeprowadzenia plebiscytu. Wynik

³⁶ Zapałowski L. *op. cit.*, s. 13.

³⁷ *Pakt Ligi Narodów*. [w:] Kocot K. Wolfke K. *Wybór dokumentów do nauki prawa międzynarodowego*. Wrocław PWN 1978, s. 47-58.

tego plebiscytu miał przesądzić o przynależności Wilna do jednego z dwu państw. W skład tych sił miały wejść kontyngenty dostarczone przez Belgię, Wielką Brytanię, Francję, Danię, Holandię, Norwegię, Hiszpanię i Szwecję w łącznej sile 1800 żołnierzy, a związane z tym koszty miały być pokryte przez Ligę Narodów a następnie zrefundowane przez rządy Polski i Litwy. Projekt ten nie został jednak zrealizowany z powodu braku zgody obydwu krajów.

Popularne w tych czasach plebiscyty nadzorowane były przez obserwatorów wojskowych, a nawet całe kontyngenty wojskowe z państw sojuszniczych. Wystarczy choćby wspomnieć o plebiscytach na Górnym Śląsku, Powiślu, Warmii i Mazurach jako terenach spornych po I wojnie światowej między Polską a Niemcami. Z objętych plebiscytami obszarów wycofały się wojska niemieckie, które zastąpiły oddziały sojusznicze (francuskie, brytyjskie i włoskie), natomiast administracja cywilna i policja pozostały w ręku władz niemieckich.

Na mocy rezolucji Ligi Narodów z grudnia 1934 r. utworzono pierwsze faktycznie międzynarodowe siły zbrojne, których głównym zadaniem miało być nadzorowanie przebiegu w styczniu 1935 r. plebiscytu na terytorium Saary. Miał on ostatecznie zdecydować o przynależności tego terytorium do Francji lub Niemiec. Oddziały liczyły 3300 oficerów i żołnierzy z Holandii, Szwecji, Wielkiej Brytanii i Włoch a podstawowym ich zadaniem było utrzymanie prawa i porządku przed, w trakcie i po zakończeniu plebiscytu. Ich działalność okazała się celowa i można uznać ją za w pełni udaną.

Wynik plebiscytu decydujący o powrocie tego terytorium do hitlerowskich Niemiec okazał się, jednakże fatalny w skutkach bowiem wykorzystano ten fakt do rozpętania zmasowanej propagandy nacjonalistycznej i zwycięstwa nazizmu, a tym samym umocnienia reżimu hitlerowskiego.

W rzeczywistości *Liga Narodów* okazała się mało efektywna. Głównym powodem tego stanu rzeczy był fakt pozostawiania poza nią wielkich mocarstw takich, jak Stany Zjednoczone (nie przystąpiły do Ligi) oraz Niemcy (wystąpiły z Ligi). Słabością był również fakt, że o użyciu przewidzianych środków

przymusu nie decydowała *Liga*, ale każdy członek z osobna. Nie można więc było skutecznie zapobiegać, ani przeciwdziałać konfliktom jakie wybuchły w latach trzydziestych w Chinach, Abisynii i Hiszpanii. Nie powstrzymano również wybuchu II wojny światowej. Stało się oczywiste, że nie była ona już w stanie wypełniać swego zadania.³⁸

Przebieg II wojny światowej nacechowany przemocą i okrucieństwem spowodował, że jeszcze w trakcie jej trwania państwa koalicji antyhitlerowskiej wypracowały wspólną płaszczyznę międzynarodowego bezpieczeństwa. W uchwalonej Deklaracji Londyńskiej z 12 VI 1941 r. rządy państw walczących przeciw Niemcom i Włochom przyjęły zamiar podjęcia działań wspólnie z innymi narodami na rzecz utworzenia „bezpiecznego świata”.¹⁴ VIII 1941 r. Premier Wielkiej Brytanii Winston Churchill i Prezydent Stanów Zjednoczonych Franklin Roosevelt ogłosili *Kartę Atlantycką*, w której stwierdzono m. in., że wszystkie narody „muszą zrezygnować z użycia siły”. Był to milowy krok w kierunku utworzenia Organizacji Narodów Zjednoczonych.

1 stycznia 1942 r. w Waszyngtonie 26 państw podpisało *Deklarację Narodów Zjednoczonych*, w której po raz pierwszy pojawiło się pojęcie „Narody Zjednoczone”. W rzeczywistości odnosiło się ono bardziej do jedności w walce przeciw wspólnemu wrogowi, niż do pokojowej współpracy po osiągnięciu zwycięstwa. Pierwszy projekt utworzenia międzynarodowej organizacji przedłożony został na konferencji w Dumberton Oaks w 1944 r. i został zaaprobowany przez Stalina, Churchilla i Rosvelta na konferencji w Jałcie w lutym 1945 r. 25-26 kwietnia przedstawiciele 50 państw przyjęli w San Francisco Kartę Narodów Zjednoczonych, która weszła w życie 24 października 1945 r.

Wnioski jakie wyciągnięto z działalności Ligi Narodów jasno pokazywały, że światowa organizacja, której głównym celem jest utrzymanie międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa, musi rozporządzać efektywnymi środkami, łącznie z odda-

³⁸ Sonnenfeld R. *Peace-keeping w modelu bezpieczeństwa zbiorowego ONZ*. [w:] *Narody Zjednoczone. Między oczekiwaniem a spełnieniem*. Pod red. Teresy Ryś-Nowak. Wrocław 1995, s. 109.

nymi do jej dyspozycji przez państwa członkowskie kontyngentami zbrojnymi. Utworzenie takich sił uznane zostało za zasadniczy element systemu zbiorowego bezpieczeństwa.

Zdecydowano, że utworzona zgodnie z duchem Karty Narodów Zjednoczonych Organizacja Narodów Zjednoczonych³⁹, będzie właściwie wykonywać swoje obowiązki, jeżeli otrzyma upoważnienie do oddziaływania na zbrojny konflikt środkami ekonomicznymi, socjalnymi i ideologicznymi.

Dla realizacji wspomnianego celu utworzono system zbiorowego bezpieczeństwa, który obejmuje:

- obowiązek powstrzymania się w stosunkach międzynarodowych od użycia siły (art. 2, pkt. 4 Karty);
- pokojowe rozstrzygnięcie sporów (rozdział VI);
- akcje w razie naruszania pokoju lub aktów agresji (rozdział VII);
- postanowienia przejściowe w sprawie bezpieczeństwa (rozdział XVII).

W systemie tym najważniejszą rolę ma do spełnienia *Rada Bezpieczeństwa*.⁴⁰ Istotne są również uprawnienia *Zgromadzenia Ogólnego*.

ONZ może podjąć akcję środkami wojskowymi, politycznymi i ekonomicznymi niezależnie od tego, czy stronami w konflikcie są jej członkowie, czy też państwa nie należące do organizacji.⁴¹ *Rada Bezpieczeństwa* w każdej chwili może podjąć akcję w celu przywrócenia pokoju. Członkowie *ONZ* są obowiązani do zawieszenia działań podjętych w ramach samoobrony i do porządkowania się zaleceniom *Rady* z chwilą podjęcia przez nią decyzji.⁴²

Źródłem kompetencji umożliwiającym układom i organizacjom międzynarodowym powoływanie wielonarodowych sił zbrojnych do realizacji zadań pokojowych są postanowienia Rozdziału VIII *Karty* „*Układy regionalne*”.⁴³

Na podstawie podpisanych układów oraz w ramach organizacji

³⁹ Strukturę organizacyjną Organizacji Narodów Zjednoczonych przedstawia załącznik nr 2.

⁴⁰ W jej skład wchodzi 5 stałych członków (Chiny, Francja, Federacja Rosyjska, Wielka Brytania i USA) oraz 10 członków niestałych, wybieranych przez Zgromadzenie Ogólne na dwuletnie kadencje. Ustępujący członek nie może być wybrany na następujące bezpośrednio dwulecie.

⁴¹ Menkes J. *Prawnomiędzynarodowe uwarunkowania powoływania i działania misji ONZ*. AON 1993, s. 11.

⁴² Łukaszuk L. Skowroński A. *Międzynarodowe prawo pokoju i bezpieczeństwa*. Warszawa AON 1999, s. 224.

⁴³ *Tamże*, s. 222-224.

regionalnych możliwe jest prowadzenia operacji pokojowych przy użyciu sił wielonarodowych, których mandat nie przewiduje stosowania środków przymusu. Prowadzenie natomiast operacji z użyciem siły może mieć miejsce tylko wtedy, gdy *Rada Bezpieczeństwa* zwróci się do stron układów lub do organizacji regionalnych o udział w operacjach przez nią kierowanych.

Podczas tworzenia *ONZ* zakładano, że oddanie do jej dyspozycji sił zbrojnych zapewni skuteczność tej organizacji. Propozycja taka przedstawiona została przez Rząd USA podczas konferencji przedstawicieli czterech mocarstw w Dumbarton Oaks, w dn. 21 sierpnia - 28 września 1944 r. Rozważano wtedy możliwość utworzenia stałych wielonarodowych sił oddanych do dyspozycji *ONZ*, jednak ze względu na przewidywane trudności z ich utworzeniem, zdecydowano się na doraźnie wydzielane siły przez państwa członkowskie.⁴⁴

Nastanie okresu tzw. zimnej wojny między Wschodem i Zachodem, wręcz całkowicie uniemożliwiło podjęcie prac nad powołaniem stałych sił *ONZ*. *Organizacja* wypracowała jednak sposoby działania, które nie mając wyraźnych podstaw prawnych w przepisach *Karty*, przyczyniły się do ograniczenia konfliktów zbrojnych na świecie.⁴⁵ Należą do nich operacje wojskowe wielonarodowych sił nazwane *operacjami pokojowymi*.

Działania te zapoczątkowało powołanie przez *Radę Bezpieczeństwa* w kwietniu 1948 r. *Grupy Wojskowych Obserwatorów Narodów Zjednoczonych w Indiach i Pakistanie* (ang. *United Nations Military Observer Group in India and Pakistan – UNMOGIP*). Głównym celem działania tej grupy była pomoc *Komisji Badawczo-Mediacyjnej ONZ* w konflikcie indyjsko-pakistańskim w wykonywaniu jej zadania przywrócenia pokoju na spornym obszarze Jammu i Kaszmiru. Na podstawie kolejnej rezolucji z tego samego miesiąca powołano *Komisję Rozejmową dla Palestyny*. Do jej zadań włączono nadzorowanie przestrzegania, zawartego w lutym 1948 r., rozejmu przy pomocy *Organizacji ds. Nadzorowania Rozejmu* (ang. *United Nations Truce Supervision*

⁴⁴ Gągor F. Paszkowski K. *Międzynarodowe operacje pokojowe w doktrynie obronnej RP*. Warszawa 1998, s. 118.

⁴⁵ Sonnenfeld R. *ONZ jako czynnik utrzymania pokoju – prawo a praktyka [w:] Sprawy Międzynarodowe 1993, nr 4, s. 12 n.*

Organization–UNTSO).⁴⁶

W związku z zabójstwem mediatora ONZ w Palestynie oraz innymi zagrożeniami dla personelu tej organizacji w podobnych operacjach, we wrześniu 1948 r. *Sekretarz Generalny ONZ*, zaproponował powołanie sił ochronnych do jej dyspozycji.⁴⁷ Zadania miały obejmować ochronę przeprowadzanych przez ONZ plebiscytów, nadzorowanie przestrzegania rozejmów oraz zapobieganie wzrostowi napięcia w rejonach konfliktów. Propozycja ta nie została jednakże zrealizowana.⁴⁸

Na wniosek *Sekretarza Generalnego*, *Zgromadzenie Ogólne ONZ* utworzyło przy *Sekretariacie* komórkę pn. *Służba Polowa ONZ* (ang. *United Nations Field Service – UNFS*). Do jej zadań należało zajmowanie się wszystkimi sprawami związanymi z funkcjonowaniem operacji ONZ w terenie. Były to początki funkcjonującego obecnie *Departamentu Operacji Pokojowych* (ang. *Department of Peace-keeping Operations – DPKO*).⁴⁹

25 czerwca 1950 r. *Rada Bezpieczeństwa* została powiadomiona o napaści Korei Północnej na Koreę Południową. W związku z tym *Rada* wezwała państwa członkowskie do dostarczenia kontyngentów sił zbrojnych i podporządkowania ich zjednoczonemu dowództwu pod kierownictwem USA w operacji militarnej przeciwko siłom Korei Północnej. Jednocześnie zwrócono się do USA o wyznaczenie dowódcy tych sił oraz upoważniła je do używania flagi ONZ. Oprócz wojsk armii Stanów Zjednoczonych w operacji tej wzięły udział kontyngenty z Australii, Belgii, Danii, Etiopii, Filipin, Francji, Grecji, Holandii, Indii, Kolumbii, Luksemburga, Norwegii, Kanady, Nowej Zelandii, Syjamu, Szwecji, Wielkiej Brytanii, Włoch, Związku Południowej Afryki. Realizowały one czynnie swoje zadania do czasu podpisania rozejmu 27 lipca 1953 r.

Kiedy tworzone *Kartę* nie przewidziano, że w przyszłości może dojść do rozbieżności interesów stałych członków *Rady*, tak jak to stało się w sprawie wojny koreańskiej. W tej sytuacji, z inicjatywy USA, *Zgromadzenie Ogólne*

⁴⁶ Do czasu utworzenia UNTSO obserwatorzy podlegali wyłącznie swoim rządům narodowym.

⁴⁷ Skowroński A. *Sily pokojowe...*, *op. cit.*, s.30.

⁴⁸ Gągor F. Paszkowski K. *op. cit.*, s. 120.

⁴⁹ Sonnenfeld R. *ONZ jako...*, *op. cit.*, s. 14.

ONZ przyjęło 3 listopada 1950 r. rezolucję pod nazwą "Zjednoczenie dla pokoju" (ang. *Uniting for Peace*).⁵⁰ Przewiduje ona przeniesienie uprawnień Rady Bezpieczeństwa na Zgromadzenie Ogólne, w sytuacji gdy Rada nie może zapewnić utrzymania pokoju wobec braku jednomyślności jej stałych członków. Umożliwia to zwołanie nadzwyczajnej sesji specjalnej na wniosek Rady uchwalony dziewięcioma głosami którychkolwiek jej członków lub głosami większości członków Organizacji.

Upoważnia Zgromadzenie Ogólne do wydania odpowiednich zaleceń dla swych członków w celu podjęcia środków zbiorowych, jeżeli będzie to konieczne dla utrzymania lub przywrócenia międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa.⁵¹ Działania podejmowane w oparciu o tą rezolucję okazały się skuteczne, ale wyraźna jej niezgodność z Kartą spowodowała, że do tej pory tylko dziewięciokrotnie korzystano z takiej możliwości, a tylko w jednym przypadku powołano wielonarodowe siły zbrojne.⁵²

To właśnie z inicjatywy Zgromadzenia Ogólnego ONZ doszło do utworzenia pierwszych wielonarodowych sił do zadań pokojowych o charakterze operacyjnym. Nastąpiło to w związku z konfliktem jaki wybuchł po znacjonalizowaniu przez Egipt Kanału Sueskiego w lipcu 1956 r.

29 października 1956 r. Izrael zaatakował Egipt. Interwencję zbrojną podjęła także Francja i Wielka Brytania, które jednocześnie blokowały podjęcie działań na forum Rady Bezpieczeństwa. W związku z tym zwołano nadzwyczajne posiedzenie Zgromadzenia Ogólnego ONZ, które w oparciu o kompetencje⁵³ powołało Doraźne Siły Zbrojne ONZ (ang. *United Nations Emergency Force – UNEF*), a Sekretarz Generalny ONZ opracował plan ich organizacji i funkcjonowania. Za zgodą wszystkich stron konfliktu ustalono termin przerwania ognia na 6 listopada 1956 r., po czym jednostki UNEF rozpoczęły wypełnianie zadań mandatowych. Zadania te obejmowały nadzorowanie wycofania wojsk oraz utworzenie strefy buforowej między wojskami egipskimi

⁵⁰ Sonnenfeld R. Tamże, s. 22.

⁵¹ „Zjednoczenie dla pokoju” (Uniting for peace). Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego 377, 3 listopada 1950 r.

[w:] Kocot K. Wolfke K. *op. cit.*, s. 105.

⁵² Sonnenfeld R. *ONZ jako...*, *op. cit.*, s. 22 n.

⁵³ Skowroński A. *Siły pokojowe...*, *op. cit.*, s. 36.

i izraelskimi.⁵⁴ Podczas tworzenia tych wielonarodowych sił skorzystano z doświadczeń jakie nabyto przy powoływaniu grup obserwatorów wojskowych. Fakt powołania liczącej 6000 żołnierzy misji *UNEF* zapoczątkowało prowadzenie przez *ONZ* działań na rzecz utrzymania pokoju w dużej skali,⁵⁵ które otrzymały nazwę „operacje utrzymania pokoju” (ang. *peacekeeping operations*).⁵⁶

Do dnia dzisiejszego sięgano po ten środek oddziaływania na środowisko międzynarodowe wielokrotnie,⁵⁷ prowadząc działania na wszystkich kontynentach. Ich zadanie polegało głównie na nadzorowaniu przestrzegania zawieszenia broni wzdłuż linii rozdzielenia wojsk, kontroli stref buforowych i zapobieganiu wznowienia działań zbrojnych między stronami sporu.

Zakończenie trwającego wiele lat okresu zimnej wojny przyczyniło się do powstania nowego środowiska operacji pokojowych. Z jednej strony powstało wiele nowych źródeł konfliktów, głównie na tle narodowościowym, etnicznym i religijnym. Z drugiej strony powstały korzystne warunki dla jedności stałych członków *Rady Bezpieczeństwa*, niezbędnej dla jej skuteczności w utrzymaniu pokoju. Stało się to główną przyczyną, że zapotrzebowanie na operacje pokojowe znacznie wzrosło. W latach 1988-1992 zorganizowano 13 nowych operacji, czyli tyle samo ile w ciągu pierwszych 40 lat funkcjonowania *ONZ*.⁵⁸

Najbardziej spektakularnym przejawem nowych możliwości *ONZ* były jej działania podjęte w 1990 r., po zajęciu Kuwejtu przez wojska irackie, kiedy to po raz drugi w historii *ONZ* wyrażono zgodę na zbiorową samoobronę.

Decyzje *Rady Bezpieczeństwa* odnośnie agresji irackiej na Kuwejt były pierwszym przypadkiem konsekwentnego wykorzystania postanowień rozdziału VII *Karty*. *Rada Bezpieczeństwa* wezwała państwa posiadające siły morskie w rejonie konfliktu do ich użycia w celu wymuszenia przestrzegania

⁵⁴ Sonnenfeld R. *ONZ jako...*, op. cit., s. 22 n.

⁵⁵ Parzymies S. *Rola ONZ w utrzymaniu międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa*. [w:] *Wkład ONZ w rozwój współżycia narodów*. Pod red. Józefa Kukułki i Ireny Popiuk-Rysińskiej. Warszawa 1997, s. 37.

⁵⁶ Menkes J. op. cit., s. 22 n.

⁵⁷ Boutros-Ghali B. *Program dla pokoju 1995*. Warszawa PISM 1995, s. 62.

⁵⁸ Towpik A. *Bezpieczeństwo w stosunkach międzynarodowych*. [w:] *Stosunki międzynarodowe. Geneza. Struktura. Funkcjonowanie*. Pod red. Edwarda Haliżaka i Romana Kuźniara. Warszawa 1994, s. 237.

nałożonych sankcji ekonomicznych. Upoważniono państwa członkowskie do użycia siły dla przywrócenia pokoju w tym regionie, co stworzyło podstawę rozpoczęcia 16 stycznia 1991 r. przez koalicję państw członkowskich operacji „*Pustynna Burza*” (ang. *Desert Storm*”).

Brak stałych sił zbrojnych *Organizacji* (art. 43 *Karty*) oraz *Wojskowego Komitetu Sztabowego* były powodem przyjęcia formuły stwierdzającej, że *Rada Bezpieczeństwa*, działając w oparciu o rozdział VII *Karty* „... upoważnia państwa członkowskie współpracujące z Kuwejtem do użycia wszystkich koniecznych środków” dla realizacji jej rezolucji i przywrócenia pokoju i bezpieczeństwa w tym regionie. Do przeprowadzenia operacji użyto przede wszystkim siły zgromadzone w Arabii Saudyjskiej dla obrony tego kraju przed możliwą agresją Iracką. Tak więc *Rada Bezpieczeństwa* nie mając własnych sił i dowództwa, zdecydowała się podjąć akcję zbrojną upoważniając siły państw członkowskich do działania w jej imieniu.⁵⁹

Działania podjęte przez *Radę Bezpieczeństwa* w konflikcie kuwejcko - irackim uznane zostały za przejaw nowych możliwości i ciągłej aktualności systemu zbiorowego bezpieczeństwa przewidzianego w *Karcie*.

W systemie zbiorowego bezpieczeństwa *Organizacji Narodów Zjednoczonych* duże znaczenie odgrywają organizacje i układy regionalne. Zgodnie z rozdziałem VIII *Karty* wszelkie spory lokalne, zanim zostaną przedstawione *Radzie Bezpieczeństwa*, należy próbować rozwiązać w ramach układów i przy pomocy organizacji regionalnych. Organizacje takie mogą być tworzone na podstawie traktatów, jako organizacje wspólnego bezpieczeństwa i obrony, organizacje na rzecz rozwoju regionalnego lub współpracy w danej dziedzinie oraz do zajęcia się danym problemem.⁶⁰

Postanowienia *Karty* stanowią ramy prawne działania tych organizacji i układów w sprawach bezpieczeństwa. Jednakże w *Karcie* nie zdefiniowano ich pojęcia. Takie świadome pozostawienie otwartej furki umożliwia elastyczną interpretację tych pojęć przy podejmowaniu inicjatyw

⁵⁹Tamże, s. 238 n

⁶⁰Gagor F. Paszkowski K. *op. cit.*, s. 22

regionalnych.⁶¹ Ukształtowanie się po zakończeniu zimnej wojny nowej sytuacji międzynarodowej, dało możliwość wykorzystania zdolności układów i organizacji regionalnych do realizacji operacji pokojowych. Współpraca z nimi ONZ może obejmować: konsultacje, udzielanie sobie wsparcia dyplomatycznego i operacyjnego oraz prowadzenie wspólnych operacji.⁶²

Głównymi organizacjami regionalnymi o wyraźnie określonej roli w dziedzinie bezpieczeństwa, które rozwijają własne mechanizmy przeciwdziałania konfliktom (w tym przy wykorzystaniu wielonarodowych sił zbrojnych) są obecnie: *Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie*, *Sojusz Północnoatlantycki* oraz *Unia Zachodnioeuropejska*.

14 grudnia 1964 r. podczas *Zgromadzenia Ogólnego ONZ* minister spraw zagranicznych Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej Adam Rapacki, zgłosił inicjatywę zwołania ogólnoeuropejskiej konferencji dla uzgodnienia zasad postępowania we wzajemnych stosunkach między państwami o różnych ustrojach społeczno-ekonomicznych, członkami przeciwstawnych ugrupowań polityczno-wojskowych oraz krajami neutralnymi i niezaangażowanymi. Zapoczątkowało to proces dwu- i wielostronnych konsultacji. Doprowadziły one do zwołania w 1973 r. *Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (KBWE)*, która za cel działania postawiła sobie zajmowanie się całokształtem spraw składających się na bezpieczeństwo europejskie.⁶³

Pierwszego sierpnia 1975 r. podpisano w Helsinkach *Akt Końcowy KBWE*, który stanowił program wspólnych działań państw na rzecz zapewnienia pokoju i bezpieczeństwa w Europie. Z uwagi na fakt, że *Akt* nie miał charakteru traktatu międzynarodowego, nie podlegał więc procedurze notyfikacji zgodnie z *Kartą Narodów Zjednoczonych*. W związku z powyższym zawarte w nim zobowiązania mogą być traktowane jedynie jako normy międzynarodowego prawa zwyczajowego.⁶⁴

Za podstawę działań *Konferencji* przyjęto ich zgodność z postanowieniami

⁶¹Boutros-Ghali B. *Program dla Pokoju 1995*. Warszawa PISM, 1995, str. 68.

⁶²Gągor F. Paszkowski K. *op. cit.*, s. 21-23.

⁶³Zięba R. *Instytucjonalizacja bezpieczeństwa europejskiego*. Warszawa Wyd. Nauk. "Scholar" 1999, s. 277.

⁶⁴Marcinkowski Cz. *Kodeks Postępowania w Polityczno-Militarnych Aspektach Bezpieczeństwa*. Warszawa 1996, s. 4.

Karty Narodów Zjednoczonych. Szczególnie znaczenie miały postanowienia rozdziału I *Aktu Końcowego „Zagadnienia dotyczące bezpieczeństwa w Europie”*, oraz zawartej w nim *„Deklaracji zasad rządzących stosunkami między państwami uczestniczącymi”*. Spośród dziesięciu zasad demokratycznych stosunków międzynarodowych zapisanych w *Deklaracji* najbardziej istotne z punktu widzenia pokojowego rozwiązywania sporów należy wymienić treści zawarte w zasadach:⁶⁵

- powstrzymywania się od groźby użycia siły lub użycia siły;
- pokojowego załatwiania sporów.

Pierwsza postanawia, że *Państwa Uczestniczące*⁶⁶ powstrzymają się we wzajemnych stosunkach, a także w swych stosunkach międzynarodowych w ogóle, od jakiegokolwiek użycia lub groźby użycia sił zbrojnych niezgodnego z celami i zasadami *Karty Narodów Zjednoczonych* oraz tejże *Deklaracji*, przeciwko innemu *Państwu Uczestniczącemu*. Postanowiono również, że żadne względy nie mogą usprawiedliwiać działań wbrew tej zasadzie.

Druga z nich zawiera zobowiązanie państw uczestniczących do załatwiania sporów wynikłych między nimi za pomocą środków pokojowych tak, aby międzynarodowy pokój i bezpieczeństwo nie zostały zagrożone. Do środków jakimi należy się posługiwać przy załatwianiu sporów zasada ta zalicza:

- rokowania;
- badania;
- pośrednictwo;
- postępowanie pojednawcze;
- arbitraż;
- postępowanie sądowe;
- inne środki pokojowe według własnego wyboru stron sporu.

Zaznaczono również, że nieskuteczność wymienionych wyżej środków przy załatwianiu danego sporu nie zwalnia jego stron od dalszego poszukiwania

⁶⁵ *Tamże*, s. 4 n.

⁶⁶ Pojęcie to oznaczało państwa biorące udział w pracach KBWE, a po przekształceniu się jej w OBWE jest równoznaczne z pojęciem państwa członkowskiego.

sposobu pokojowego jego załatwienia.⁶⁷

Taka interpretacja ustaleń dotyczących podejścia do rozwiązywania sporów zawarta w *Deklaracji*, nie daje możliwości podejmowania działań przy użyciu sił zbrojnych na rzecz zachowania pokoju. Nie jest to możliwe nawet w przypadku gdy zawiodą środki pokojowe.

Rozpad Związku Radzieckiego i Układu Warszawskiego oraz wybuch konfliktów związanych z tymi wydarzeniami rozpoczęło nowy etap funkcjonowania *KBWE*. W podpisanej w listopadzie 1990 r. *Paryskiej Karcie Nowej Europy* stwierdzono, że państwa obu bloków przestały traktować się wzajemnie jako przeciwnicy oraz potwierdzili żywotność postanowień zawartych w *Akcie Końcowym* jako kierunku rozwoju dalszej współpracy.⁶⁸ *Państwa Uczestniczące* zapowiedziały nie tylko podjęcie działań w celu wypracowania skutecznych sposobów zapobiegania możliwym konfliktom przy pomocy środków politycznych, ale również ustanowienie mechanizmów pokojowego załatwiania wszelkich sporów, jakie mogą mieć miejsce.⁶⁹

W celu dalszego rozwoju procesu *KBWE* powołano stałe organy międzyrządowe. Utworzono między innymi:⁷⁰

- *Radę KBWE* – na szczeblu Ministrów Spraw Zagranicznych, jako główne forum konsultacji;
- *Komitet Wysokich Przedstawicieli* – jako organ wykonawczy *Rady*;
- *Sekretariat KBWE*;
- *Centrum Zapobiegania Konfliktom* - z zadaniem wspierania *Rady* w działaniach na rzecz przeciwdziałania powstawaniu kryzysów.

W wyniku kontynuowania prac w dziedzinie pokojowego rozstrzygnięcia sporów w czasie spotkania ekspertów w La Valettce, w dniu 08 lutego 1991 r. przyjęto dokument pn. *Zasady rozstrzygnięcia sporów oraz postanowienia dotyczące procedury KBWE pokojowego rozstrzygnięcia sporów*. Przypomniano w nim postanowienia *Aktu Końcowego* dotyczące zasad pokojowego

⁶⁷ Marcinkowski Cz. *Kodeks Postępowania...*, op. cit., s. 16 n.

⁶⁸ Zięba R. op. cit., s. 282 n.

⁶⁹ *Paryska Karta Nowej Europy*. [w:] Marcinkowski Cz. *Kodeks Postępowania...*, op. cit., s. 28.

⁷⁰ Ciupiński A. *Kształtowanie się współczesnych systemów bezpieczeństwa międzynarodowego – rola Rady Bezpieczeństwa NZ, OBWE i NATO*. [w:] *Dyplomacja współczesna a problemy prawa i bezpieczeństwa międzynarodowego*. Pod red. Leonarda Łukaszuka. AON Warszawa 1999, s. 29.

rozwiązywania sporów oraz zwiększono obowiązki *Państw Uczestniczących* w tej dziedzinie. Uzgodniono, że w przypadku zaistnienia sporu między *Państwami Uczestniczącymi* będą one dążyć do jego rozstrzygnięcia w drodze bezpośrednich konsultacji i rokowań lub zgodnie z ustaloną przez nie procedurą. Jeżeli spór stanowi zagrożenie dla bezpieczeństwa i pokoju, każda z jego stron może skierować go do rozstrzygnięcia w ramach *Konferencji*, przedstawiając go *Komitetowi Wysokich Przedstawicieli*. Jeżeli podejmowane działania okażą się nieskuteczne to każda strona sporu może zażądać powołania *Mechanizmu Rozstrzygania Sporów KBWE*. Mechanizm złożony z jednej lub więcej osób, wybranych za zgodą stron sporu, swoje zadania będzie wypełniał udzielając stronom sporu uwag i rad odnośnie podjęcia lub wznowienia rokowań, czy też przyjęcia innej procedury jego rozstrzygnięcia. Do procedur tych możemy zaliczyć takie działania, jak: *koncyliacja, mediacja, dobre usługi, arbitraż, orzecznictwo* oraz *misje ustalające fakty* (ang. *fact-finding mission*). Ustalono również, że przyjęte procedury nie mają zastosowania przy rozstrzyganiu spraw dotyczących integralności terytorialnej, suwerenności oraz obrony narodowej strony sporu.⁷¹

Ustalenia te zostały zaaprobowane na posiedzeniu *Rady KBWE* w czerwcu 1991 r., w Berlinie. Ustanowiono tam także mechanizm zwoływania posiedzeń *Komitetu Wysokich Przedstawicieli* w sytuacjach nadzwyczajnych zagrażających pokojowi i bezpieczeństwu (tzw. *mechanizm berliński*). Przewiduje on, że w przypadku naruszenia jednej z zasad *Aktu Końcowego* lub innego zagrożenia dla pokoju i bezpieczeństwa, pokrzywdzone państwo może zażądać od sprawcy złożenia wyjaśnień w ciągu 48 godzin. Jeśli to nie nastąpi, państwo to może zażądać zwołania nadzwyczajnego posiedzenia *Komitetu Wysokich Przedstawicieli*. Żądanie takie musi zostać poparte przez dwanaście innych państw.⁷²

Do tego momentu rozwoju *procesu helsińskiego* nie przewidywano możliwości udziału komponentów wojskowych w rozstrzyganiu sporów.

⁷¹ Łukaszuk L. Skowroński A. op. cit., s. 122-124.

⁷² Zięba R. op. cit., s. 295.

Pojawianie się dopiero zagrożeń związanych z lokalnymi konfliktami etnicznymi spowodowało potrzebę podjęcia nowej formy aktywności KBWE w postaci *dyplomacji prewencyjnej* i działań na rzecz *rozwiązywania kryzysów*.

Szczyt *Helsinki II* zorganizowany w lipcu 1992 r. ustanowił mechanizm wczesnego ostrzegania, zapobiegania konfliktom i postępowania na wypadek kryzysów. Przyjęte procedury zawarto w *Dokumencie Helsińskim 1992 Wyzwania czasu przemian*.⁷³ Ustanowiono wtedy niezbędne instrumenty działania *Konferencji*. Obejmują one *misje wyjaśniające i sprawozdawcze* oraz *operacje pokojowe*.⁷⁴

Misje wyjaśniające i sprawozdawcze (tzw. *misje krótkoterminowe*), jako instrument dyplomacji prewencyjnej, organizowane są doraźnie dla zbadania sytuacji w rejonie trwającego lub potencjalnego konfliktu. Wysłane w ten rejon przedstawiają one (w formie sprawozdań) *Przewodniczącemu KBWE/OBWE* ocenę sytuacji oraz zalecenia dotyczące podejmowania dalszych działań.

Operacje pokojowe KBWE/OBWE stanowią element uzupełniający proces rozwiązywania sporów środkami politycznymi. Będą one zawsze prowadzone zgodnie z celami i zasadami *Karty Narodów Zjednoczonych*. Zgodnie z tym urzędujący *Przewodniczący KBWE/OBWE* ma obowiązek informowania *Rady Bezpieczeństwa* o podejmowanych działaniach w tym zakresie. Mogą one być prowadzone w przypadku konfliktu między *Państwami Uczestniczącymi*, a także wewnątrz nich. Mogą one być prowadzone w różnej formie: od misji obserwacyjno - monitorujących, aż do rozmieszczenia większych sił pokojowych. Celem ich działania może być nadzorowanie przestrzegania porozumień o przerwaniu ognia, nadzorowanie wycofywania wojsk stron konfliktu, pomoc w przywracaniu prawa i porządku, pomoc humanitarna i medyczna oraz pomaganie uchodźcom.

Ze względu na niewielkie możliwości operacyjne *Konferencji*,⁷⁵

⁷³ Tamże, s. 284.

⁷⁴ Gągor F. Paszkowski K. *op. cit.*, s. 24-26.

⁷⁵ Obsługą misji krótko- i długoterminowych KBWE kieruje grono czterech osób w Centrum Zapobiegania Konfliktom. Świtalski P. *Rola KBWE w rozwiązywaniu konfliktów*. [w:] *Sprawy Międzynarodowe*, 1993, nr 4, s.39.

przewidziano możliwość korzystania przez nią ze środków i doświadczeń innych organizacji (takich jak *ONZ*, *NATO* czy *UZE*).⁷⁶

W czasie kolejnego spotkania na szczycie *KBWE* w Budapeszcie w grudniu 1994 r. przyjęto deklarację pn. *Ku prawdziwemu partnerstwu w nowej erze*. Ustalono w niej, że *KBWE* jako struktura bezpieczeństwa powinna odgrywać kluczową rolę w nadchodzącym XXI wieku. Podjęto także decyzję o zmianie nazwy od 1 stycznia 1995 r. na *Organizację Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (OBWE)*⁷⁷, zastrzegając że fakt ten nie ma wpływu na charakter zobowiązań podjętych w ramach *KBWE*.⁷⁸

Zreorganizowany został także system organów *OBWE* przekształcając *Radę KBWE* w *Radę Ministerialną* (na szczeblu ministrów spraw zagranicznych), *Komitet Wysokich Przedstawicieli* zastąpiono *Wysoką Radą* (na szczeblu dyrektorów departamentów MSZ). *Stały Komitet* przemianowano na *Stałą Radę OBWE*. Oprócz cotygodniowych posiedzeń może się ona zbierać w sytuacjach kryzysowych, co czyni ją najważniejszym organem *Organizacji* w dziedzinie zapobiegania konfliktom. Upoważniono ją między innymi do decydowania o powoływaniu misji pokojowych *OBWE*.⁷⁹

W praktyce funkcjonowania *KBWE/OBWE* zaistniała potrzeba zastosowania środka pośredniego między *misjami krótkoterminowymi*, a *operacjami pokojowymi*. Ustanowiono więc tzw. *misje długoterminowe*. *Dokument Helsiński* formułuje następujące zasady powoływania i prowadzenia *operacji pokojowych KBWE/OBWE*:⁸⁰

- nie mogą one obejmować stosowania siły;
- do ich podjęcia wymagana jest zgoda wszystkich stron konfliktu;
- będą prowadzone na zasadzie bezstronności;
- nie mogą zastępować środków politycznych rozwiązywania konfliktów i jako takie muszą być ograniczone w czasie.

⁷⁶ Zięba R. *op. cit.*, s. 296.

⁷⁷ Strukturę organizacyjną *OBWE* przedstawia załącznik nr 3.

⁷⁸ Nowak J. *OBWE – między oczekiwaniem a rzeczywistością (w XX-lecie istnienia)*. [w:] *Sprawy Międzynarodowe*, 1995, nr 2, s. 129.

⁷⁹ Zięba R. *op. cit.*, s. 298 n.

⁸⁰ Gągor F. Paszkowski K. *op. cit.*, s. 25.

Określono także warunki, jakie muszą zostać spełnione przed podjęciem decyzji o uruchomieniu takiej operacji.

Obejmują one:

- zawarcie i utrzymanie porozumienia o przerwaniu walk;
- zgodę stron konfliktu na zawarcie z *KBWE/OBWE* odpowiednich porozumień w tej sprawie;
- zapewnienie bezpiecznych warunków funkcjonowania personelu *KBWE/OBWE*.

Zwrócono również uwagę na konieczność określania jasnego i precyzyjnego mandatu danej operacji, struktury dowodzenia (systemu sprawowania nadzoru i sprawozdawczości) oraz ustaleń finansowych.⁸¹

Sprecyzowano także tryb ustanawiania operacji pokojowych. Decyzję taką może podjąć *Rada KBWE* lub działający w jej imieniu *Komitet Wysokich Przedstawicieli* (w *OBWE*: *Rada Ministerialna*, *Wysoka Rada* oraz *Stała Rada*) na wniosek *Państwa* lub grupy *Państw Uczestniczących*. Ważną rolę w tej procedurze odgrywa *Przewodniczący KBWE/OBWE*. W celu zbadania sytuacji i określenia możliwości podjęcia operacji wysyła on swojego *Osobistego Przedstawiciela* w rejon konfliktu. Do obowiązków *Osobistego Przedstawiciela* należy również prowadzenie negocjacji i konsultacji ze stronami konfliktu, organizacjami międzynarodowymi (np. *NATO*, *UZE*, organizacje humanitarne itp.). Wyniki swojej pracy przedstawia on w formie raportu, wraz z rekomendacjami do dalszych działań. Po zakończeniu konsultacji z państwem przyjmującym daną misję, *Przewodniczący KBWE/OBWE* mianuje jej szefa (przeważnie jest to dyplomata). Cięży na nim także obowiązek informowania *Państw Uczestniczących* o działalności misji. W praktyce funkcjonowania *Konferencji* wykształciła się zasada, że przyjęte pierwotnie mandaty (z reguły na okres od trzech do sześciu miesięcy) są przedłużane na kolejne półroczne okresy postanowieniami *Stałego Komitetu* (w *OBWE* – *Stałej Rady*). Szef misji podlega formalnie *Przewodniczącemu KBWE/OBWE* i sam dobiera sobie swoich

⁸¹ Hałacinski A. *Misje długoterminowe OBWE* [w:] *Sprawy Międzynarodowe*, 1995, nr 2, s. 167.

współpracowników spośród kandydatów zgłoszonych przez *Państwa Uczestniczące do Centrum Zapobiegania Konfliktom*. Zgodnie ze stosowaną praktyką, w skład misji nie może wejść przedstawiciel kraju sąsiadującego z państwem przyjmującym.⁸²

Udział w operacjach pokojowych jest otwarty dla wszystkich *Państw Uczestniczących*, zaś ich koszty pokrywane są ze składek wnoszonych przez *Państwa Uczestniczące* na funkcjonowanie *Organizacji*.

Misje długoterminowe KBWE/OBWE pracują zazwyczaj w mieszanym dyplomatyczno - wojskowym składzie. Ich cechą charakterystyczną jest dominowanie w nich elementów politycznych. Demonstrują one przede wszystkim polityczną obecność *KBWE/OBWE* w rejonie konfliktu, jej zaangażowanie w proces pokojowy oraz służą jako niezależny kanał informacji o sytuacji. Skuteczność działań danej misji zależy w dużej mierze od osobistych predyspozycji, kwalifikacji i doświadczenia jej szefa i personelu⁸³.

Cechą wspólną *misji długoterminowych* jest to, że spełniając funkcje informacyjne, analityczne i koncepcyjne nie tylko dostarczają informacji o sytuacji, ale przede wszystkim koncepcji rozwiązywania problemów. Oprócz tego spełniają one także funkcje doradcze oraz oferują *dobrze usługi*.⁸⁴

Poczynając od tego momentu *KBWE/OBWE* zorganizowała jedenaście misji długoterminowych⁸⁵ na obszarze byłego ZSRR i byłej Jugosławii.⁸⁶

Tworzone dotychczas misje liczyły po kilkadziesiąt osób, z przewagą personelu cywilnego. Obecnie trwają prace nad przygotowaniem pierwszej dużej operacji pokojowej w Nagornym Karabachu. Siły te miałyby liczyć około 3000 osób, głównie wojskowych.⁸⁷

17 marca 1948 r. Francja, Wielka Brytania, Holandia, Belgia i Luksemburg podpisały tzw. „*Traktat Brukselski*”, tworząc sojusz pn. *Unia Zachodnia*, o szerokim zakresie współpracy: gospodarczej, społecznej, kulturalnej oraz kolektywnej obrony.

⁸² Hałacinski A. *op. cit.*, s. 167 n.

⁸³ Świtalski P. *Rola KBWE w rozwiązywaniu konfliktów* [w:] *Sprawy Międzynarodowe*, 1993, nr 4, s. 34 n.

⁸⁴ Hałacinski A. *op. cit.*, s. 169.

⁸⁵ Dotychczasowe misje OBWE przedstawia załącznik nr 4.

⁸⁶ *Tamże*, s. 166 n.

⁸⁷ Nowak J. *op. cit.*, s. 144.

Traktat zawiera zobowiązanie udzielania sobie wzajemnej pomocy, zgodnie z *Kartą Narodów Zjednoczonych*, w celu zapewnienia pokoju i bezpieczeństwa międzynarodowego i przeciwdziałania wszelkiej agresji. Zobowiązano się w nim do udzielenia sobie natychmiastowej pomocy, w przypadku gdyby jedno z państw sojuszu stało się obiektem napaści zbrojnej w Europie. Pomoc taka udzielona będzie wszystkimi dysponowanymi środkami zarówno wojskowymi jak i innymi. Potwierdzono zwierzchność *Rady Bezpieczeństwa ONZ* w sprawie podejmowania działań na rzecz utrzymania lub przywrócenia międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa. Zdecydowano o powołaniu *Rady* dla rozstrzygania spraw związanych z realizacją podjętych zobowiązań.⁸⁸

Traktat wprowadzony został w życie w sierpniu 1948 r., a możliwość jego wypowiedzenia została przewidziana po upływie 50 lat z wcześniejszym rocznym uprzedzeniem Rządu belgijskiego.⁸⁹

Ze względu na zaostrzenie się stosunków Wschód-Zachód we wrześniu 1948 r., ministrowie obrony państw sygnatariuszy *Traktatu* utworzyli *Organizację Traktatu Brukselskiego*.⁹⁰ Jej głównym zadaniem było przygotowanie planów wspólnych działań na wypadek agresji. Powołano *Komitet Naczelnego Dowództwa Sił Lądowych, Morskich i Powietrznych Unii Zachodniej*. Dowództwo to rozmieszczono w Fontainebleau, we Francji i w skrócie nazwano „*Uniforce*”. Jego prace jednak pozostały wyłącznie w formie koncepcji, gdyż państwa członkowskie odmawiały wystawienia kontyngentów sił zbrojnych.⁹¹

Wszystkie państwa członkowskie stały się 4 kwietnia 1949 r. sygnatariuszami *Traktatu Waszyngtońskiego*, a 20 grudnia 1950 r. zdecydowały one o włączeniu swoich struktur wojskowych do *NATO*.⁹²

⁸⁸ *Układ w sprawie gospodarczej, społecznej i kulturalnej współpracy oraz kolektywnej obrony podpisany w Brukseli 17 marca 1948 r.* [w:] Łukaszuk L., Skowroński A. *op. cit.*, s. 225 n.

⁸⁹ Ciupiński A. *Procesy integracyjne w Europie – rola czynników społecznych i polityczno-wojskowych*. [w:] *Dyplomacja współczesna a problemy prawa i bezpieczeństwa międzynarodowego*. Pod. red. Leonarda Łukaszuka. AON Warszawa 1999, s. 36.

⁹⁰ *Vademecum NATO*. Warszawa Dom Wyd. Bellona 1999, s. 404.

⁹¹ Montgomery B. L. *Wspomnienia*. Warszawa Wyd. Bellona 1996, s. 507-510

⁹² *Vademecum NATO*. *op. cit.*, s. 406

Mimo powstania Paktu Północnoatlantyckiego idea stworzenia europejskiego sojuszu obronnego cieszyła się nadal dużą popularnością. Projekt Premiera Francji, Rene Plevena z października 1950 r. przewidywał utworzenie w ramach *NATO* wspólnej armii europejskiej, pod kierownictwem europejskiego ministra obrony. Następstwem tego faktu oraz prowadzonych negocjacji, było podpisanie 27 maja 1952 r. w Paryżu porozumienia o utworzeniu *Europejskiej Wspólnoty Obronnej*. Koncepcja ta nie została jednak zrealizowana w związku z odmową ratyfikacji porozumienia przez *Zgromadzenie Narodowe* Francji, 29 sierpnia 1954 r.⁹³

Wobec niepowodzenia próby utworzenia zintegrowanych europejskich sił zbrojnych, dokonano w 1954 r. modyfikacji *Traktatu Brukselskiego* powołując *Unię Zachodnioeuropejską (UZE)*⁹⁴. Dodatkowo nowymi członkami stali się: Republika Federalna Niemiec oraz Włochy. Określono zasady wzajemnej zależności pomiędzy *UZE* i *NATO*, uznano zwierzchność kompetencji tej ostatniej w zakresie spraw wojskowych oraz zobowiązano się do ścisłej współpracy. Tym samym pozbawiono *UZE* możliwości utworzenia własnych sił zbrojnych, uzależniając ją w tym względzie od *NATO* na ponad trzydzieści lat.⁹⁵ O reaktywowaniu działalności *Rady UZE*, a tym samym całej organizacji zdecydowano na nadzwyczajnej sesji ministrów spraw zagranicznych i ministrów obrony państw *UZE*, 27 października 1984 r. w Rzymie. Bezpośrednią przyczyną było ogłoszenie przez Ronalda Reagana w 1983 r. *Inicjatywy Obrony Strategicznej* (ang. *Strategic Defence Initiative – SDI*) i związane z tym obawy państw Europy Zachodniej, że może to doprowadzić do rozegrania konfliktu globalnego na ich terenie. Na mocy przyjętej deklaracji (tzw. „*deklaracja rzymska*”) postanowiono wypracować własne stanowisko w kwestiach bezpieczeństwa i obrony.⁹⁶

W trakcie prowadzonych rozmów dotyczących integracji w ramach *Wspólnoty Europejskiej* politycy zachodnioeuropejscy postanowili podjąć

⁹³ Ciupiński A. *Procesy integracyjne...*, *op. cit.*, s. 36 n.

⁹⁴ Strukturę organizacyjną Unii Zachodnioeuropejskiej przedstawia załącznik nr 5.

⁹⁵ Zięba R. *op. cit.*, s. 164.

⁹⁶ *Tamże*, s. 164 n.

działania na rzecz budowania *Europejskiej Tożsamości Bezpieczeństwa i Obrony* (ang. *European Security and Defence Identity – ESDI*), a w jej ramach współpracę wojskową poza strukturami *NATO*.⁹⁷

Kolejnym krokiem w tym kierunku było przyjęcie na spotkaniu *Rady Ministrów UZE* 27 października 1987 r. w Hadze „*Platformy interesów bezpieczeństwa europejskiego*”. Stwierdzono, że pomimo obecności wojsk amerykańskich w Europie, główną odpowiedzialność za nią ponoszą sami Europejczycy. Za priorytetową zasadę bezpieczeństwa europejskiego uznano zdolność militarnego odstraszenia, w oparciu o siły konwencjonalne i nuklearne.⁹⁸

Na tej podstawie *Sekretarz Generalny UZE*, Willen van Eekelen, zaproponował utworzenie stałych struktur dowodzenia oraz sił powietrzno-lądowych podległych *UZE*, z głównym zadaniem reagowania na powstające w Europie kryzysy.⁹⁹

Istotnym momentem było przyjęcie deklaracji przywódców państw *NATO* w dn. 7-8 listopada 1991 r., w Rzymie, którzy poparli ideę *ESDI*, podkreślając, że stanowi ona wkład w umacnianie europejskiego filaru *NATO*.

Koncepcja budowy *ESDI* i rola w niej *UZE* były przedmiotem dyskusji podczas szczytu państw *Wspólnoty Europejskiej* w grudniu 1991 r., w Maastricht. Uzgodniono tam treść *Traktatu o Unii Europejskiej* (tzw. *Traktat z Maastricht*),¹⁰⁰ który przewidywał ustanowienie *Wspólnej Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa* (ang. *Common Foreign and Security Policy - CFSP*). Jednym z jej celów ma być zachowanie pokoju i umacnianie bezpieczeństwa międzynarodowego zgodnie z zasadami *Karty Narodów Zjednoczonych*, *Aktu Końcowego KBWE* oraz celami *Paryskiej Karty Nowej Europy*.¹⁰¹ Stwierdzono, że *UZE* stanowi integralną część rozwoju *Unii Europejskiej (UE)*, oraz upoważniono ją do opracowywania i wdrażania decyzji i działań *UE* w zakresie obrony.

⁹⁷ Tamże, s. 165.

⁹⁸ Tamże, s. 167 n.

⁹⁹ Domański Z. *Europejskie siły zbrojne*. [w:] *Wojsko i Wychowanie*, 1993, nr 8, s. 87.

¹⁰⁰ Podpisany 07 lutego 1992 r., wszedł w życie 01 listopada 1993 r.

¹⁰¹ Stebelski S. *Wspólna polityka zagraniczna i bezpieczeństwa UE*. [w:] *Sprawy Międzynarodowe*, 1997, nr 3, s. 33.

W trakcie szczytu w Maastricht państwa członkowskie *UZE* przyjęły dwie deklaracje. W pierwszej z nich określono relacje między *UZE* a *UE* i *NATO*. Oświadczone, że *UZE* będzie elementem obronny *UE* i jednocześnie europejskim filarem *NATO*.¹⁰² Dlatego też postanowiono:

- utworzyć europejskie siły zbrojne;
- powołać *Komórkę Planowania UZE*;
- organizować co najmniej dwa razy w roku spotkania szefów sztabów państw *UZE*;
- rozwijać ściślejszą współpracę wojskową państw członkowskich w dziedzinie logistyki, transportu, szkolenia itp.

W drugiej deklaracji zaproponowano wszystkim państwom *UE* członkostwo w *UZE* lub status obserwatora, natomiast pozostałym państwom europejskim, członkom *NATO* – status członka stowarzyszonego.

W okresie tym, w związku z destabilizacją państw Europy Środkowej i Wschodniej, a zwłaszcza konfliktu w byłej Jugosławii głównym przedmiotem prac *UZE* stało się przeciwdziałanie zagrożeniom. W ich wyniku, na spotkaniu 19 czerwca 1992 r. w Petersbergu *Rada UZE* przyjęła tzw. „*Deklarację petersberską*”, upoważniając *UZE* do podejmowania działań w celu zapobiegania konfliktom i opanowywania sytuacji kryzysowych, wraz z działaniami podejmowanymi przez *KBWE* lub *Radę Bezpieczeństwa ONZ*.¹⁰³

Przyjęto ustalenia zwiększające możliwości operacyjne *UZE*, a w tym:¹⁰⁴

- państwa członkowskie zadeklarowały gotowość wydzielenia sił do udziału w jej operacjach;
- decyzje o użyciu tych sił będą podejmowane przez *Radę UZE* zgodnie z postanowieniami *Karty Narodów Zjednoczonych*;
- obok zadań związanych z zapewnieniem wspólnej obrony, siły te będą wykonywać zadania (tzw. „*misje petersberskie*”) w zakresie:¹⁰⁵

¹⁰² Claes R. *Overview of the Western European Union's perspective for the future of its involvement in Peace Support Operations*. [w:] *Seminar on Lessons Learned and Lessons Identified from Peacekeeping Missions*. Warszawa AON 1998, s. 129.

¹⁰³ Kupiecki R. *Od Londynu do Waszyngtonu. NATO w latach dziewięćdziesiątych*. Warszawa 1998, s. 92.

¹⁰⁴ Gagor F. Paszkowski K. *op. cit.*, s. 34.

¹⁰⁵ Claes R. *op. cit.*, s. 129.

- akcji humanitarnych;
 - akcji poszukiwawczo - ratowniczych;
 - operacji utrzymania i przywracania pokoju;
 - działań bojowych przy opanowywaniu sytuacji kryzysowych, a w tym przywracania pokoju.
- uczestnictwo w tych operacjach będzie oparte na suwerennych decyzjach państw członkowskich i członków stowarzyszonych, podejmowanych zgodnie z ich konstytucjami;
- powołano *Komórkę Planowania* podległą *Radzie UZE*, odpowiedzialną za planowanie i koordynację użycia sił zbrojnych tej organizacji.

Dało to możliwość angażowania się *UZE* w operacje wojskowe poza obszarem państw członkowskich. Wynikało to z faktu, że organizacja ta szeroko rozumiała pojęcie bezpieczeństwa, a powody do podejmowania operacji wojskowych w celu utrzymania pokoju i zapobiegania konfliktom pojawiały się nie tylko w Europie. Rozszerzenie funkcji wojskowych *UZE* obejmuje nie tylko możliwość prowadzenia operacji utrzymania pokoju, ale także jego tworzenia.

Na podstawie przyjętych ustaleń *Rada UZE* podejmuje decyzję o udziale w danej operacji pokojowej na podstawie rezolucji *Rady Bezpieczeństwa ONZ*, decyzji *Stałej Rady OBWE* bądź też jako zadanie zleczone przez *Unię Europejską*.

Z wnioskiem o wydanie takiej decyzji może wystąpić jedno lub więcej państw członkowskich *UZE*. *Komórka Planowania* dokonuje oceny sytuacji wojskowo-politycznej w rejonie konfliktu oraz opracowuje plany prowadzenia operacji, które zatwierdzane są przez *Radę UZE*. Niezbędne siły i środki do prowadzenia operacji wydzielane są przez państwa członkowskie *UZE*. Są one wcześniej zgłoszone do *Komórki Planowania* jako *Siły Dyspozycyjne UZE* (ang. *Forces Answerable to Western European Union – FAWEU*). W operacji mogą również wziąć udział siły wydzielone przez partnerów stowarzyszonych *UZE*. Kierownictwo polityczne i strategiczne danej operacji sprawuje *Rada UZE*, a całością operacji dowodzi wyznaczony przez nią *Dowódca Operacji*. Znajduje się on poza rejonem jej prowadzenia i sprawuje kontrolę operacyjną nad

całością wydzielonych sił, utrzymuje stały kontakt z *Radą* oraz władzami państw biorących udział w tej operacji. Za bezpośrednie działania w rejonie operacji odpowiedzialny jest *Dowódca Sił*, sprawujący nad nimi kontrolę taktyczną.¹⁰⁶

Wobec braku własnych zdolności operacyjnych *Rada UZE* zwróciła się w listopadzie 1993 r. do *NATO* z wnioskiem o przyjęcie zasady, że *UZE* może korzystać z wojsk i zasobów sojuszników europejskich, jak również ze środków zbiorowych *NATO*, takich jak systemy łączności, instalacje i centra dowodzenia. *Rada Północnoatlantycka* zaaprobowała tę propozycję na szczycie w Brukseli, a w przyjętej deklaracji wyraziła pełne poparcie dla roli *UZE* w urzeczywistnianiu *ESDI*.¹⁰⁷ Natomiast *Rada UZE* 14 listopada 1994 r., na spotkaniu w Noordwijk uznała, że tworzona przez *NATO* koncepcja *Połączonych Wielonarodowych Sił do Zadań Specjalnych* (ang. *Combined Joint Task Force – CJTF*) pozwoli *UZE* i *NATO* zwiększyć zdolność podejmowania operacji pokojowych.

W maju 1994 r. podpisano „*Deklarację w Kirchbergu*” na podstawie której umożliwiono udział w *misjach petersberskich* partnerom stowarzyszonym,¹⁰⁸ a na podstawie „*Deklaracji Paryskiej*” z maja 1997 r. państwom współpracującym z *UZE* (Maroko, Algieria, Tunezja, Mauretania, Egipt i Izrael).

W ramach rozwoju dalszych prac w sprawie zasad *Wspólnej Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa* zdefiniowano pojęcie „*bezpieczeństwo europejskie*”, które oznacza zmniejszenie ryzyka i niepewności mogących godzić w integralność terytorialną i niezależność polityczną *UE* i jej państw członkowskich, w ich demokratyczny charakter, w stabilność gospodarczą oraz w stabilność sąsiednich regionów.

Ważnym momentem był fakt włączenia *misji petersberskich* do *zmodyfikowanego Traktatu o Unii Europejskiej*, tzw. *Traktatu*

¹⁰⁶ Gągor F. Paszkowski K. *op. cit.*, s. 97

¹⁰⁷ Kupiecki R., Pęksa-Krawiec B. *Unia Zachodnioeuropejska – konkurent czy partner NATO?* [w:] *Wojsko i Wychowanie*, 1998, nr 6, s. 110 n.

¹⁰⁸ Obecnie w pracach *UZE* bierze udział 28 państw: **Państwa członkowskie** (10 państw) - Wielka Brytania, Francja, Belgia, Holandia i Luksemburg, Niemcy (1955 r.), Włochy (1955 r.), Hiszpania (1990 r.), Portugalia (1990 r.), Grecja (1995 r.). **Obserwatorzy** (5 państw) - Dania, Irlandia, Finlandia, Szwecja, Austria. **Członkowie stowarzyszeni** (6 państw) – Turcja, Islandia, Norwegia, Polska, Czechy, Węgry. **Partnerzy stowarzyszeni** (7 państw) – Bułgaria, Estonia, Litwa, Łotwa, Słowacja, Słowenia, Rumunia.

Amsterdamskiego, uchwalonego na posiedzeniu ministrów spraw zagranicznych państw członkowskich UE w październiku 1997 r.¹⁰⁹ Ustalono, że UZE będzie zapewniać zdolność operacyjną w zakresie prowadzenia misji humanitarnych, ratowniczych, utrzymania pokoju i siłowego rozwiązywania kryzysów. Nie rozstrzygnięto jednak kwestii włączenia UZE do *Unii Europejskiej*.¹¹⁰

UZE powołała stosowne organy oraz zobowiązała państwa członkowskie do oddania do jej dyspozycji odpowiednich sił.

Główne organy UZE to:¹¹¹

- *Rada* – jako główny organ i najwyższa władza obraduje dwa razy w roku na szczeblu szefów dyplomacji i resortów obrony jako *Rada Ministerialna*, a na szczeblu ambasadorów raz w tygodniu jako *Stała Rada*, która na bieżąco kieruje organizacją;
- *Sekretariat Generalny* na czele z *Sekretarzem Generalnym UZE* – jako stały organ przygotowuje i organizuje prace *Rady*, współdziała z innymi organizacjami;
- *Zgromadzenie UZE* – posiada kompetencje formułowania zaleceń oraz opinii wobec *Rady*, parlamentów i rządów państw członkowskich w zakresie bezpieczeństwa i obrony;
- *Komórka Planowania* – stanowi załączek przyszłego sztabu sił zbrojnych UZE, przygotowuje plany ich użycia oraz koordynuje działania w ramach *misji petersberskich*;
- *Komitet Wojskowy* – zbiera się dwa razy w roku na szczeblu szefów sztabów, a na sesjach stałych jako *Komitet Delegatów Wojskowych*.

Na podstawie raportu przyjętego przez *Radę UZE*, 22 listopada 1993 r., wyróżnić można dwie kategorie jednostek:¹¹²

- narodowe siły *FAWEU* - jednostki i sztaby wydzielane przez państwa do dyspozycji UZE;

¹⁰⁹ Parzymies S. *Traktat Amsterdamski o Unii Europejskiej*. [w:] *Sprawy Międzynarodowe*, 1997, nr 3, s. 9 n.

¹¹⁰ Kupiecki R., Pęksa-Krawiec B. *op. cit.*, s. 111.

¹¹¹ Zięba R. *op. cit.*, s. 187-189.

¹¹² *Tamże*, s. 191.

- wielonarodowe siły *FAWEU* - utworzone lub będące w procesie formowania jednostki i sztaby o składzie międzynarodowym.

Do dyspozycji UZE pozostają obecnie siły wielonarodowe. Są to:¹¹³

- *Korpus Europejski (Eurokorpus)* – osiągnął gotowość do działania w listopadzie 1995 r.;
- *Europejskie Siły Reagowania* (ang. *European Reaction Force - EUROFOR*) – powołane z inicjatywy Włoch, Francji i Hiszpanii, decyzją *Rady UZE* z maja 1995 r., o utworzeniu wielonarodowego związku taktycznego sił lądowych pn. *EUROFOR*, liczącego około 5 - 10 tys. żołnierzy, dysponującego własnym zapleczem logistycznym;
- *Europejskie Siły Morskie* (ang. *European Maritime Force - EUROMARFOR*) – utworzone również na mocy decyzji *Rady UZE* z maja 1995 r., jako wielonarodowe doraźne zgrupowanie sił morskich Włoch, Francji i Hiszpanii. Formowane mają być z doraźnie wydzielanych na każdą operację okrętów wojennych państw członkowskich;
- *1 Korpus Niemiecko-Holenderski* - zadeklarowany w marcu 1996 r. wspólnie przez Niemcy i Holandię do sił *FAWEU* (przekazany do dyspozycji *UZE* pod koniec 1997 r.) z przeznaczeniem do wypełniania zadań w ramach *misji petersberskich*;
- *Francusko-Brytyjskie Europejskie Zgrupowanie Lotnicze* (ang. *The Franco-British Euro Air Group - FBEAG*) – utworzone w listopadzie 1994 r. Jednostki wydzielone do użycia w tym zgrupowaniu rozlokowane są w swoich stałych miejscach dyslokacji i w razie potrzeby wydzielane do doraźnie formowanych wielonarodowych zgrupowań lotniczych w celu realizacji *misji petersberskich*;

¹¹³ Miłosz S., Zajdziński W. *Rola sił zbrojnych wybranych państw w polityce bezpieczeństwa*. Warszawa AON 1998, s. 215-244.

- *Brytyjsko-Holenderskie Siły Desantowe* (ang. *The Dutch-British Amphibious Force – DBAF*) - powstały w maju 1993 r. jako siły dyspozycyjne Unii Zachodnioeuropejskiej;
- *Zgrupowanie Belgijsko-Holenderskich Operacyjnych Sił Morskich* (ang. *Admiral Benelux*) - powstało 01 stycznia 1996 r.;
- *Wydzielone Siły Powietrzne Beneluxu* (ang. *Benelux Deployable Air Task Force - DATF*) - utworzone we wrześniu 1996 r. przez Belgię, Holandię i Luksemburg. Przeznaczone do udziału w misjach pokojowych, w ramach *ONZ*, *OBWE* i *NATO* oraz do wypełnienia porozumień zawartych w ramach *Unii Zachodnioeuropejskiej*.

Jesienią 1997 r. Hiszpania i Włochy zapowiedziały oddanie utworzonych *Hiszpańsko-Włoskich Sił Amfibijnych* (ang. *Spain-Italy Amphibious Force - SIAF*) do dyspozycji *UZE*, z przeznaczeniem do realizacji zadań wspólnej obrony i *misji petersberskich*. W maju 1998 r. Włochy, Węgry i Słowenia zapowiedziały utworzenie *Wielonarodowych Sił Lądowych* (ang. *Multinational Land Forces – MLF*), z przeznaczeniem do realizacji *misji petersberskich* w ramach *UZE*.¹¹⁴ Zarówno *UZE* jak i *NATO* będą mogły korzystać z wszystkich tych sił w razie konieczności.¹¹⁵

Unia Zachodnioeuropejska zadeklarowała udział w działaniach na rzecz utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa przy użyciu swoich wielonarodowych sił, przyjmując jako jedno z jej głównych zadań, prowadzenie operacji pokojowych.

Jednak już dużo wcześniej bo w 1955 r. pod auspicjami *UZE* powstała i działała komisja mająca zapewnić zgodne z prawem międzynarodowym przeprowadzenie referendum w sprawie przyszłości Saary.¹¹⁶

W latach 1987-1988 po zakończeniu wojny między Irakiem i Iranem wspólne siły Belgii, Francji, Holandii, Wielkiej Brytanii i Włoch z powodzeniem prowadziły operację pn. „*Oczyszczanie*” (ang. „*Cleansweep*”),

¹¹⁴ Zięba R. *op. cit.*, s. 192.

¹¹⁵ Cutileiro J. *WEU's operational development and its relationship to NATO*. [w:] „*NATO Review*”, no. 5, September 1995, s. 9.

¹¹⁶ Kupiecki R., Pęksa-Krawiec B. *op. cit.*, s. 113.

polegającą na rozminowaniu kanału nawigacyjnego w cieśninie Ormuz. Była to pierwsza operacja tej organizacji przy użyciu sił wielonarodowych.¹¹⁷

W czasie konfliktu w Zatoce Perskiej *Stać Rada UZE* monitorowała rozwój sytuacji, jednak nie uczestniczo w konkretnych działaniach. Po ustaniu działań kontynuowano rozminowywanie wód Zatoki Perskiej oraz podjęto akcję udzielania pomocy humanitarnej uchodźcom kurdyjskim w pñ. Iraku.

W związku z konfliktem na Bałkanach *Rada UZE* podjęła w lipcu 1992 r. decyzję o rozpoczęciu operacji „*Ostra Czujność*” (ang. „*Sharp Vigilance*”). Jej celem było monitorowanie przestrzegania embarga na dostawy broni do byłej Jugosławii przy użyciu wydzielonych sił morskich.¹¹⁸ Na wniosek *Rady Bezpieczeństwa* w czerwcu 1993 r. rozpoczęto operację „*Ostra Straż*” (ang. „*Sharp Guard*”), z takim samym zadaniem. Była ona wspólnie dowodzona przez *UZE* i *NATO*. Zadania realizowały siły morskie Francji i Włoch (pięć okrętów), wspierane przez USA i Wielką Brytanię. Operacja została przerwana 23 listopada 1995 r. w związku z zawarciem porozumienia z Dayton.

W tym samym okresie, i z takim samym zadaniem rozpoczęto operację o charakterze policyjno - celnym na Dunaju. W czerwcu 1993 r. licząca 250 osób misja, dysponująca 7 statkami patrolowymi, wsparła działania Bułgarii, Węgier i Rumunii. Operację zakończono 18 czerwca 1996 r. po zniesieniu sankcji. Ta specyficzna operacja – *operacja wsparcia sankcji* (ang. *sanctions assistance mission - SAM*) - koordynowana była z *OBWE* i *Unią Europejską*.

Inną formą zaangażowania się *UZE* na Bałkanach było utworzenie sił policyjnych dla utrzymania porządku publicznego i odbudowy zaufania między ludnością chorwacką i muzułmańską w Mostarze. Operację tą podjęto na prośbę *Rady Wspólnoty Europejskiej* w czerwcu 1994 r. Misja zakończyła się pełnym sukcesem.

W 1997 r. kontyngenty wojskowe kilku państw członkowskich *UZE* weszły w skład *Wielonarodowych Sił Ochronnych* (ang. *Multinational*

¹¹⁷ Zięba R. *op. cit.*, s. 204-206.

¹¹⁸ Kupiecki R., Pęksa-Krawiec B. *op. cit.*, s. 114.

Protection Force - MPF) które działając pod włoskim dowództwem interweniowały w Albanii w trakcie trwającej tam rebelii. Natomiast w maju 1997 r. skierowano do Albanii *Wielonarodową Doradcą Jednostkę Policyjną* (ang. *Multinational Advisory Police Element – MAPE*), z zadaniem doradzania policji albańskiej w przywracaniu ładu społecznego i wspomagania procesu wyborczego.

2. Istota i rodzaje misji pokojowych ONZ.

W celu określenia uprawnień w zakresie utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa w *Karcie ONZ* i literaturze przedmiotu używane są liczne pojęcia, takie jak: „środki zbiorowe”, „utrzymanie i przywrócenie pokoju”, „zachowanie pokoju”, „działalność na rzecz pokoju”.¹¹⁹

Międzynarodowa Akademia Badań nad Pokojem określa operacje pokojowe ONZ jako „zapobieganie, ograniczanie, modelowanie i zakończenie działań wojennych między państwami, bądź wewnątrz państw za pośrednictwem interwencji trzeciej strony, zorganizowanej i kierowanej przez organizacje międzynarodowe przy użyciu międzynarodowego personelu wojskowego, policji lub cywilnego, dla przywrócenia i utrzymania pokoju”.

Inna definicja mówi, że „Operacje pokojowe ONZ to działania sił zbrojnych lub misje obserwatorów ONZ na rzecz utrzymania pokoju lub zahamowania eskalacji konfliktu zbrojnego w danym regionie.”¹²⁰

Operacje pokojowe były przez wiele lat w działalności ONZ i pozostają nadal jednym z najbardziej kontrowersyjnych, a równocześnie najbardziej znanych, najbardziej konstruktywnych i skutecznych elementów utrzymania pokoju i bezpieczeństwa. „Operacje pokojowe ONZ” stanowią szczególną formę działalności ONZ która weszła do jej terminologii z chwilą utworzenia w 1956 r. Doraźnych Sił Zbrojnych Narodów Zjednoczonych na Bliskim Wschodzie. Określenie to zostało formalnie przyjęte w lutym

¹¹⁹ T. Narayan, *The Peace-keeping Power of the General Assembly*, Delhi 1974, s. 1-3.

¹²⁰ www. ONZ – WIEM Operacje Pokojowe ONZ.(strona internetowa ONZ).

1965 r., gdy Zgromadzenie Ogólne utworzyło Specjalny Komitet do Spraw Operacji Pokojowych.

Rządy państw bardzo często zwracały się do ONZ w związku z etnicznymi i nacjonalistycznymi konfliktami, które rozpały wiele regionów o pomoc w pokojowym rozwiązaniu tych problemów.

W czasie 40 pierwszych lat historii ONZ ustanowiono 13 operacji pokojowych, 36 nowych zostało natomiast ustanowionych od 1988 r. W szczytowym okresie w 1993 r całkowity udział militarnego i cywilnego personelu ONZ wynosił 80 tys. ludzi z 77 państw. Złożone misje, w skład których wchodzi działania polityczne, militarne i humanitarne, stanowią tradycyjne operacje ONZ, które zwykle rozpoczynają się zadaniem militarnym, takim jak kontrola zawieszenia broni, rozdzielanie stron czy utrzymywanie strefy buforowej.

Żołnierze sił pokojowych są wzywani do pomocy przy rozbijaniu i demobilizacji byłych stron walczących, do szkolenia policji oraz do organizowania i obserwowania wyborów. Pracując wspólnie z policją, z agencjami ONZ i innymi organizacjami humanitarnymi żołnierze sił pokojowych pomagają uchodźcom w powrocie do domu, kontrolują respektowanie praw człowieka, rozminowują teren i zaczynają odbudowę.

Operacje pokojowe są ustanawiane przez Radę Bezpieczeństwa, jako organ ONZ odpowiedzialny za utrzymywanie międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa. Rada decyduje o wielkości operacji, jej celach głównych i czasie trwania. Ponieważ ONZ nie posiada własnej policji ani armii, członkowie ONZ decydują o udziale swoich sił i deklarują je do udziału w misji.

Pojęcie operacji pokojowej obejmuje również różnorodne i zwykle mniejsze, nie uzbrojone misje pokojowe, jak grupy obserwatorów wojskowych, komisje rozejmowe, misje badawcze, komisje śledcze, świadczenie dobrych usług, komisje koncyliacyjne.

Operacje pokojowe zazwyczaj dzielą się na dwie wyraźne kategorie:

- Misje obserwatorów wojskowych – składają się ze stosunkowo małej liczby nieuzbrojonych oficerów, z takimi zadaniami jak:

monitorowanie zawieszenia broni, sprawdzanie wycofanych grup, lub patrolowanie granic i stref zdemilitaryzowanych.

- Siły pokojowe, złożone z oddziałów narodowych kontyngentów, rozmieszczonych aby wykonać podobne zadania do tych, które mają obserwatorzy wojskowi, oraz często aby występować jako bufor pomiędzy zwaśnionymi stronami.

Techniki i doświadczenie zdobyte przez lata służyły zawsze za bazę dla nowych zadań pokojowych takich jak, zapobiegawcze rozmieszczenie, tymczasowa administracja czy rząd regionów pokonfliktowych, odnowa dowozu pomocy humanitarnej, pomoc w tworzeniu trwałego i bezpiecznego otoczenia dla postępujących wysiłków do utwierdzenia pokoju i zawieszenia konfliktu. Rozwój misji ONZ sprawił, że rosnąca liczba operacji pokojowych zdaje się wpisywać do trzeciej kategorii, jako:

- szczególnie ważne i złożone operacje wojska, cywilnej policji i innego personelu cywilnego powołane do pomocy przy tworzeniu instytucji politycznych, działających przy rządzie, oraz nie rządowych organizacjach i grup lokalnych mieszkańców. Tworzone w celu by zarządzać, demobilizować byłych wojowników i scalać ich w społeczność, rozminowywać teren, organizować i kierować wyborami oraz zachęcać do podtrzymywania rozwoju.

By operacja pokojowa była uwieńczona sukcesem, potrzeba jasnego mandatu, efektywnego dowództwa i sztabu, politycznego i finansowego wsparcia członków ONZ i przede wszystkim współpracy stron konfliktu. Misja musi być zatwierdzona przez rząd państwa dokąd jest kierowana i zwykle przez strony zaangażowane, nie może być skierowana przeciw żadnej ze stron. Bronią obrońców pokoju jest ich bezstronność i świadomość, że reprezentują międzynarodową opinię publiczną.

Oddziały służące w operacjach pokojowych ONZ noszą lekką broń , zezwala się na użycie minimum sił do własnej obrony, jeśli uzbrojone osoby

próbują przeszkadzać w wypełnianiu mandatowych zadań. Obserwatorzy i policja UN jest zwykle nieuzbrojona.

Struktura i personel wojskowy większości operacji pozostaje taki sam, jakkolwiek coraz częściej w misjach pokojowych biorą udział oficerowie cywilnej policji, wybrani eksperci i obserwatorzy, saperzy, obrońcy praw człowieka oraz specjaliści w kontaktach i sprawach cywilnych. Ich odpowiedzialność rozciąga się od ochrony i dostarczania pomocy humanitarnej do pomocy byłym przeciwnikom w utrzymywaniu zawitych porozumień pokojowych; od asysty przy demobilizacji byłych bojowników i ich powrocie do normalnego życia, do nadzoru i kierowania wyborami; od szkolenia policji cywilnej do monitorowania poszanowania praw człowieka i dochodzenia domniemyanych naruszeń.

Polowy sztab agencji i biur ONZ, wśród których wymienić należy Biuro Wysokiego Komisarza ONZ ds. uchodźców, Światowy Program Żywienia, fundacja Dzieci ONZ, oraz Biuro Wysokiego Komisarza ONZ ds. Praw Człowieka często pracują ściśle z uczestnikami misji pokojowych. Wspólnie pomagają złagodzić cierpienia, zajmują się problemami uchodźców i wysiedleńców, wnoszą wkład w pojednanie i odbudowę. W wielu rejonach misji Specjalny Przedstawiciel Sekretarza Generalnego lub inny wyższy urzędnik ONZ wyznaczany jest do podtrzymywania politycznego pędu ku pokojowi, by kierować pracą operacji pokojowych oraz by zarządzać ogólną koordynacją struktur ONZ działających w terenie.

Siły pokojowe nie mogą narzucać pokoju tam, gdzie pokoju tego nie ma. Jednakże, gdzie strony konfliktu zbierają się dla rozwiązywania waśni operacje pokojowe mogą przyspieszyć pokój i pozwolić na zwiększenie stabilności i bezpieczeństwa w czasie wprowadzania ustaleń politycznych. Zauważyć należy również to, że wybuchające konflikty zbrojne są generowane przez różne czynniki, jak:

- niewłaściwe struktury polityczne upadających państw;
- niewłaściwy podział władzy;

- niezadowolenie każdej nawet najmniejszej grupy społecznej lub etnicznej, które nie respektują granic państwowych;
- rywalizacji, która intensyfikuje się pod wpływem rosnącej frustracji wśród ludzi popadających w ubóstwo.

Elementy te prowadzą do przemocy w państwach lub między nimi. Przemoc jest podsycana różnorodną bronią spływającą z każdej strony świata. Wynikiem jest ludzkie cierpienie - często na masową skalę, groźne dla międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa oraz destrukcyjne dla ekonomicznego i socjalnego życia całej populacji.

Kilka ostatnich konfliktów może być kwalifikowanych jako „lokalne”. Tworzą one często ważne społecznie problemy, takie jak: terroryzm, handel narkotykami, ruchy uchodźców, niszczenie środowiska naturalnego, których reperkusje są odczuwalne daleko od strefy konfliktu. Współpraca międzynarodowa potrzebna jest więc dla rozwiązywania takich i innych globalnych problemów, które jawią się nie tylko w czasie trwania konfliktu.

Przez dziesięciolecia kraje otrzymywały dzięki operacjom pokojowym ONZ sposobność rozwiązywania konfliktów. Misje pokojowe mogą zatem pomagać i pomagają miejscom zapalnym w świecie, pokazują celowość koordynacji działań, usuwają przeszkody wśród tych, którzy oczekują na pokój nadchodzący z poza rejonu konfliktu.

Do czasu wojny w rejonie Zatoki Perskiej cechą charakterystyczną operacji pokojowych było wyrażenie zgody na ich przeprowadzenie przez państwa lub państwo na którego terytorium będzie realizowana dana operacja, jak również zgoda państw dostarczających kontyngenty i wsparcie logistyczne. *Obecnie nadal obowiązuje zasada, iż siły pokojowe nie mogą pod żadnym pozorem być użyte jako forma ingerencji w wewnętrzne sprawy jakiegokolwiek państwa lub naruszać jego suwerenności.* W razie wykorzystywania w toku operacji personelu wojskowego użycie przez niego broni jest ściśle ograniczone do samoobrony.

Operacje pokojowe mogą występować jako:

- obserwacja warunków po jednej lub po obu stronach granicy;

- ustalanie faktów i obserwacja przypadków rzekomej interwencji z zewnątrz w wewnętrzne sprawy państw;
- obserwacja i nadzorowanie linii wstrzymania ognia;
 - misje mediacji i pojednania;
 - misje, których zadaniem jest wyjaśnianie stanu faktycznego w drodze śledztwa i obserwacji;
 - pomoc państwu w utrzymaniu prawa i porządku na wniosek tego państwa na terytorium znajdującym się pod jego jurysdykcją.¹²¹

Siły porządkowe mogą ponadto wykonywać w toku operacji pokojowej następujące zadania:

- czasowe administrowanie, a nawet okupowanie jakiegoś terytorium;
- ochrona miejsc i urządzeń międzynarodowych;
- patrolowanie stref granicznych i linii wstrzymania ognia;
- nadzorowanie plebiscytów i zagwarantowanie wykonania postanowień rozejmowych;
- zabezpieczenie określonego statusu stref zdemilitaryzowanych, wolnych miast i stref neutralnych, oddanych pod kontrolę ONZ;
- wykonywanie innych zadań nie posiadających charakteru sankcji, zleconych mandatem organu, który je powołał, takich jak: zbieranie informacji, przeciwdziałanie handlowi bronią, zabezpieczenie funkcjonowania środków użyteczności publicznej, pośrednictwo w wymianie rannych i więźniów, pośrednictwo w przemieszczaniu ludności, rozminowywanie terenów.¹²²

Operacje pokojowe ONZ miały miejsce z reguły w krajach rozwijających się, tuż po uzyskaniu przez nie niepodległości. Były one możliwe do przeprowadzenia w sytuacjach, kiedy:

- Rada Bezpieczeństwa lub Zgromadzenie Ogólne były w stanie uchwalić odpowiednią rezolucję;
- wielkie mocarstwa udzielały jej poparcia;

¹²¹ Por.: Cz. Dęga, *Udział Wojska Polskiego...*, s.59-68.; J.Kunikowski, *Dowódcze i wychowawcze przygotowanie w systemie obronnym RP*, Warszawa 1995, s.50-58.

¹²² L. Zapałowski, *Operacje Pokojowe ONZ*, 1989, s. 39.

- kraj przyjmujący i inne kraje dostarczające kontyngentów zbrojnych, obserwatorów i wsparcia logistycznego zgodziły się na ich wielkość, skład i mandat.

Państwo wyrażające formalnie zgodę na uczestnictwo jego żołnierzy i uzbrojenie w operacjach pokojowych ONZ zawiera w tej sprawie porozumienie oparte na dokumencie przygotowanym swego czasu przez Kanadę¹²³.

W dokumencie tym precyzuje się następujące problemy:

- charakter misji, stosownie do właściwych uchwał organów ONZ; przywileje i immunitety członków sił ONZ i odpowiadające im obowiązki państw uczestniczących;
- zasady porządku i dyscypliny obowiązującej w siłach ONZ oraz obowiązki dowódców kontyngentów narodowych;
- czas służby oraz obowiązek uprzedniego notyfikowania wszelkich związanych z tym posunięć;
- zmiana dowódców kontyngentów - obowiązek konsultacji zainteresowanego państwa z właściwymi organami.

Oczywiście rygorystycznie przestrzega się wymogu, aby dowódca pochodził z kraju nie zaangażowanego w spór.

Kontyngent wojskowy Sił Zbrojnych Narodów Zjednoczonych składa się z dowódcy i określonej liczby żołnierzy (oddziałów - pododdziałów) dostarczonych przez wybrane państwa członkowskie ONZ - na prośbę Sekretarza Zgromadzenia Ogólnego.¹²⁴ Siły zbrojne, pozostając w służbie swojego państwa. w czasie pełnienia misji pokojowej stają się personelem międzynarodowym pod władzą Narodów Zjednoczonych i podporządkowane są zaleceniom dowódcy - wyznaczonym przez Sekretarza ONZ. Natomiast Dowódca Kontyngentu Wojskowego może dla potrzeb swoich sił dodatkowo zatrudnić cywilny personel.

Kontyngent cywilny, sprawujący funkcje administracyjne na rzecz sił wojskowych, jest wyznaczany przez Sekretarza Generalnego spośród grupy

¹²³ Facilities, Services and Personnel, Which Member-States Provide in Accordance with the Charter of the United Nations Peace-Keeping Operations, Resolution 2308/XXII, A/AC.121/17, 19 June 1968.

¹²⁴ Gen. Bryg. Prof. dr hab. Czesław Dęga, *Udział Wojska Polskiego w misjach pokojowych Organizacji Narodów Zjednoczonych*, Warszawa 1993, s.42-43.

cywilnych funkcjonariuszy o kompetencjach politycznych, administracyjnych lub technicznych - zatrudnionych w Narodach Zjednoczonych. Personel ten powinien przestrzegać zasad i uregulowań Sekretariatu Narodów Zjednoczonych.

Do zasadniczych elementów tworzących operację pokojową ONZ zaliczamy:

- udział międzynarodowych kontyngentów wojskowych, podstawionych dobrowolnie do dyspozycji ONZ przez kraje członkowskie i pozostających pod dowództwem ONZ;
- zgoda państwa lub państw, na których terytoriach operacja będzie mieć miejsce, oraz zgoda państw dostarczających kontyngenty i wsparcia logistycznego;
- rezolucja Rady Bezpieczeństwa lub Zgromadzenia Ogólnego, którego celem jest zapobieganie rozszerzaniu się konfliktu, zmniejszenie jego intensywności lub zlikwidowanie go środkami pokojowymi, drogą negocjacji i mediacji, oraz którego realizacja zależy od dobrowolnego poparcia ze strony członków ONZ;
- nieinterwencja w wewnętrzne sprawy danego państwa i niestosowanie siły w toku realizacji mandatu;
- użycie broni ograniczone wyłącznie do samoobrony.

Tworzenie korpusu obserwatorów wojskowych było jedną z technik wypracowanych przez Radę Bezpieczeństwa i Zgromadzenie Ogólne, która znalazła zastosowanie przy rozwiązywaniu sporów i sytuacji środkami pokojowymi. Z reguły zadaniem ich była obserwacja i kontrola obiektów i sytuacji, prowadzenie badań, ofiarowywanie dobrych usług, pośrednictwo w prowadzeniu negocjacji oraz przekazywanie sprawozdań z tej działalności Sekretarzowi Generalnemu, który z kolei przekazywał je Radzie Bezpieczeństwa lub Zgromadzeniu Ogólnemu.

W początkowym okresie obserwatorzy wojskowi rekrutowani byli spośród państw reprezentowanych w komisjach powołanych w celu przeprowadzenia badań, negocjacji i obserwacji. Dopiero później ukształtowała się praktyka, że państwa członkowskie udostępniają

obserwatorów wojskowych Organizacji na wniosek Sekretarza Generalnego. Jednakże kompleksowy charakter konfliktów powstałych po 1989 r. wymagał zastosowania kompleksowych środków przeciwdziałania im. Tym samym konieczne stało się dostosowanie operacji utrzymania pokoju do nowych zadań. Spowodowało to powstanie nowego, wielofunkcyjnego typu operacji pokojowych, które objęły realizację następujących zadań:¹²⁵

- **wojskowych:** obserwacja i nadzorowanie przestrzegania zawartych porozumień, nadzorowanie niszczenia broni, wycofania i rozbrojenia wojsk, ich demobilizacji, ochrona dostaw pomocy humanitarnej i personelu cywilnego biorącego udział w operacjach;
- **humanitarnych:** organizowanie i nadzorowanie repatriacji uchodźców, dostarczanie żywności, zapewnienie opieki medycznej, nadzór nad przestrzeganiem praw człowieka;
- **budowania pokoju:** pomoc w przywracaniu porządku publicznego, odbudowa struktur władz państwowych, wymiaru sprawiedliwości i policji, organizowanie wyborów i ich nadzorowanie, pomoc i udział w odbudowie infrastruktury, akcje rozminowywania itp.

Tak gwałtowne rozszerzenie zakresu zadań stało się główną przyczyną kryzysu operacji pokojowych ONZ. Na nowe zadania *Organizacja* odpowiedziała jedynie zwiększeniem potencjału niezbędnego do ich realizacji, co szybko okazało się środkiem niewystarczającym. Wzrost liczby personelu skomplikował kierowanie operacjami i ich logistycznym zabezpieczeniem.¹²⁶ Spowodował także trudności w pozyskiwaniu odpowiedniego personelu wojskowego i cywilnego. Automatycznie także wzrosły koszty ich utrzymania. Charakter sytuacji polityczno–militarnej tamtego okresu wymagał również zmian w organizacji i prowadzeniu operacji, tymczasem do rozwiązywania nowych jakościowo problemów ONZ przystąpiła według starego lecz sprawdzonego scenariusza.

¹²⁵ *Tamże*, s. 143 i następane.

¹²⁶ Kowalewski M. *Kryzys i rozwój operacji pokojowych*. [w:] *Sprawy Międzynarodowe*, 1995, nr 1, s. 101-103.

Składają się na niego trzy etapy działania w celu utrzymania pokoju:¹²⁷

- **w etapie pierwszym** ONZ prowadzi stałe monitorowanie sytuacji i stara się, poprzez działania dyplomatyczne, zapobiec wybuchowi konfliktu;
- **w drugim etapie**, po niepowodzeniu działań z etapu pierwszego i wybuchu konfliktu, *Organizacja* podejmuje akcję dyplomatyczną w celu zakończenia działań zbrojnych (zwykle towarzyszą temu różnego rodzaju sankcje);
- **w etapie trzecim** następuje uruchomienie operacji utrzymania pokoju w celu nadzorowania przestrzegania przerwania ognia i realizacji zawartego porozumienia pokojowego.

Takie podejście okazało się nieskuteczne w nowych uwarunkowaniach. Wobec dużego zagrożenia eskalacją konfliktów ONZ nie mogła czekać, aż dyplomaci stworzą warunki do ustanowienia operacji utrzymania pokoju. Dlatego też decyzje takie zapadały wcześniej. Uniemożliwiało to ich dokładne zaplanowanie, w wyniku czego dochodziło do ich przedłużania się, zmniejszenia ich skuteczności lub nawet niepowodzenia, a także ponoszenia zbędnych strat personelu zarówno wojskowego, jak i cywilnego.

Rola sił pokojowych w takiej operacji sprowadzona została do zasady ich obecności, a nie aktywności militarnej. Sama obecność tych sił i respekt dla ONZ wystarcza do utrzymania pokoju. Ograniczenie możliwości użycia broni tylko do przypadków samoobrony jest tylko jednym z mankamentów ich funkcjonowania. Do innych można zaliczyć doraźny charakter struktur sztabów i jednostek tworzonych na czas operacji, który sprawia, że nie są one zgrane. Oprócz różnego przygotowania merytorycznego oficerów sztabowych wywodzących się z różnych krajów, wpływ na to ma także zasada rotacji personelu wojskowego co 6–12 miesięcy. Różnorodność uzbrojenia i wyposażenia stwarza problemy z zaopatrzeniem. Konieczność tworzenia od podstaw drogiego zaplecza dla każdej operacji z osobna sprawia, że wymaga to ponoszenia dużych wydatków. Istotny jest też fakt wywierania wpływu na kontyngenty przez ich narodowe opcje polityczne. Klóci się to z zasadą

¹²⁷ *Tamże*, s. 100.

pozostawiania tych sił poza wpływem interesów narodowych swoich krajów w czasie operacji.¹²⁸

Zdając sobie sprawę z tych niedoskonałości i zagrożeń jakie się z nimi wiązały, podjęto szereg działań mających na celu poprawę sytuacji. Czynnikiem temu sprzyjającym była wola polityczna stałych członków *Rady Bezpieczeństwa*, wykorzystania wszelkich możliwości wynikających z *Karty Narodów Zjednoczonych*. W czasie spotkania *Rady*, po raz pierwszy na szczeblu szefów państw i rządów, 31 stycznia 1992 r. w Nowym Jorku, potwierdzili oni swoje przywiązanie do zasad bezpieczeństwa zbiorowego *ONZ*. Zwrócili się także do *Sekretarza Generalnego* o przygotowanie i przedstawienie państwom członkowskim raportu w sprawie wzmocnienia i rozszerzenia możliwości reagowania *ONZ* na konflikty w ramach uregulowań *Karty*.¹²⁹

W wykonaniu tej decyzji ówczesny *Sekretarz Generalny*, Boutros-Ghali, przedstawił 17 czerwca 1992 r. specjalny raport zatytułowany „*Program dla pokoju. Dyplomacja prewencyjna, tworzenie pokoju i utrzymanie pokoju*”. Nakreślił w nim szeroki program umocnienia zdolności *ONZ* do działania na rzecz utrzymania pokoju i bezpieczeństwa międzynarodowego w nowej sytuacji międzynarodowej.

Jego zdaniem, niezależnie od sił przeznaczonych do stosowania środków przymusu, należy wzmocnić zdolności *ONZ* do podejmowania operacji utrzymania pokoju. Wskazał też na możliwości wynikające z rozdziału VIII *Karty*, dotyczące współpracy z organizacjami regionalnymi oraz zaproponował nowe zasady finansowania operacji.

Zdefiniował i scharakteryzował pojęcia *dyplomacji prewencyjnej*¹³⁰ (ang. *preventive diplomacy*), *tworzenia pokoju*¹³¹ (ang. *peace making*) i *utrzymania*

¹²⁸ Tamże, s. 110 i następne.

¹²⁹ Towpik A. *Bezpieczeństwo w stosunkach międzynarodowych. Aspekty militarne*. [w:] *Stosunki międzynarodowe. Geneza. Struktura. Funkcjonowanie*. Pod red. Edwarda Halizaka i Romana Kuźniara. Warszawa 1994, s. 239.

¹³⁰ **dyplomacja prewencyjna** - to działania mające zapobiegać powstawaniu sporów, przeciwdziałać przeradzaniu się ich w konflikty oraz ograniczać zasięg konfliktów, gdy powstaną. Do jej prowadzenia uznał za potrzebne: *środki budowania zaufania; ustalenie faktów; wczesne ostrzeżenie; rozmieszczenie prewencyjne*.

¹³¹ **tworzenie pokoju** – to działania mające doprowadzić do porozumienia stron konfliktu, głównie za pomocą środków pokojowych, które przewidziane są w rozdziale VI *Karty*. Działania te obejmują: *działalność Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości; poprawę przez pomoc; sankcje i szczególne problemy gospodarcze; użycie siły wojskowej* (na podstawie rozdziału VII *Karty*); *jednostki wymuszania pokoju*.

*pokoju*¹³² (ang. *peace keeping*), określając w nich rolę czynnika militarnego. Uznał także, że dla pełnego sukcesu operacji tworzenia i utrzymania pokoju niezbędne jest *budowanie pokoju po konflikcie*¹³³ (ang. *post-conflict peace building*).

Wymuszanie pokoju zostało zdefiniowane jako działanie przy użyciu sił zbrojnych, w ramach mandatu operacji pokojowej z rozdziału VI *Karty*, dla wymuszenia przyjętych wcześniej zobowiązań pokojowych.¹³⁴ Tak więc są to działania podejmowane w przypadku, gdy zostaje naruszone przerwanie ognia, nadzorowane przez siły pokojowe *ONZ* w ramach operacji utrzymania pokoju.

Zasadniczą różnicą między *wymuszaniem pokoju*, a *utrzymaniem pokoju* jest brak zgody na obecność sił pokojowych *ONZ* oraz brak konieczności przestrzegania zasad bezstronności. W ramach wymuszania pokoju siły te są uprawnione do użycia środków przymusu dla realizacji postawionego przed nimi celu. Działania takie różnią się jednak od klasycznej interwencji wojskowej. Powodem tego jest:¹³⁵

- ograniczenie celi wojskowych do wymuszenia przerwania ognia i ochrony wybranych obiektów. Celem działania wielonarodowych sił nie jest fizyczne zniszczenie walczących stron, a jedynie wymuszanie na nich zaniechania walki i rozpoczęcia rozmów pomimo tego, że realizują go w formie klasycznych operacji wojskowych;
- dominacja celu politycznego, którym jest zmuszenie do rozmów stron konfliktu, a tym samym ograniczenie stosowania siły;
- prowadzenia negocjacji na różnych szczeblach dowodzenia.

Oprócz raportu, opracowano i przyjęto szereg różnych dokumentów regulujących prowadzenie operacji pokojowych, głównie w formie wytycznych *Sekretarza Generalnego*. Główne z nich dotyczyły:

¹³² **utrzymanie pokoju** – oznacza rozmieszczenie sił *ONZ* (zwykle personelu wojskowego i [albo] policyjnego, a także cywilnego) w rejonie konfliktu za zgodą wszystkich jego stron. Jest to technika, która poszerza możliwości zapobiegania konfliktom i tworzenia pokoju.

¹³³ **budowanie pokoju po konflikcie** - rozumiane jako wszelkie działania po konflikcie na rzecz utworzenia i wsparcia struktur zmierzających do umocnienia i utrwalenia osiągniętego pokoju w celu uniknięcia ponownego wybuchu konfliktu.

¹³⁴ Inne stanowisko w tej kwestii zajmują np. teoretycy amerykańscy, którzy rozumieją pod nim fizyczne wprowadzenie sił zbrojnych dla separacji walczących stron i wymuszenia przerwania ognia, które przedtem nie istniało. - Rokicki E. *op. cit.*, s. 65 n.

¹³⁵ Rokicki E. *ONZ w systemie światowego bezpieczeństwa*. Warszawa AON 1994, s. 31.

- standardowego modelu umowy o statusie operacji utrzymania pokoju (październik 1990);
- standardowego modelu umów z państwami oddającymi swoje kontyngenty do dyspozycji sił pokojowych ONZ (maj 1991 r.);
- model umów dotyczących wydzielania i utrzymywania przez państwa członkowskie tzw. *sił dyspozycyjnych* (ang. *stand-by forces*) do szybkiego ich użycia w operacjach pokojowych (maj 1991 r.);
- zasad dowodzenia operacjami utrzymania pokoju (listopad 1994 r.).¹³⁶

W oparciu o raport *Sekretarza Generalnego* z maja 1991 r. w sprawie odpowiedzialności, funkcji i struktur jednostek *Sekretariatu* zajmujących się operacjami utrzymania pokoju dokonano ich reorganizacji. W miejsce dotychczasowego wydziału powołano *Departament Operacji Pokojowych*. Utworzono *Centrum Sytuacyjne* (ang. *Situation Centre*) oraz *Zespół ds. Operacji Narodów Zjednoczonych* (ang. *Task Force on United Nations Operations*), głównie z zadaniem koordynowania działalności wszystkich departamentów *Sekretariatu* w sprawach dotyczących operacji pokojowych.¹³⁷

Wszystkie te przedsięwzięcia mają na celu skrócenie czasu jaki upływa między decyzją *Rady Bezpieczeństwa*, a faktycznym przybyciem sił pokojowych w rejon konfliktu i przystąpieniem do wypełniania zadań mandatowych.

W okresie ponad 50 lat działalności Organizacja Narodów Zjednoczonych powołała wielką liczbę operacji pokojowych przy użyciu sił pokojowych, jak również przy wykorzystaniu obserwatorów wojskowych.¹³⁸

Operacje pokojowe Narodów Zjednoczonych przeszły wiele zmian w ostatnim dziesięcioleciu. Odzwierciedleniem jest fakt, że z pośród 54 operacji zorganizowanych od 1948, dwie trzecie (36) ustanowiono od 1991 r. W tym samym czasie 29 operacji zakończyło swoje mandaty.

Na początku 1991 roku trwało osiem operacji. Wraz z zapotrzebowaniem na pokojowe operacje ONZ, zwłaszcza na Bałkanach i w Afryce, ich liczba

¹³⁶ Skowroński A. *Sily pokojowe i operacje utrzymania pokoju Organizacji Narodów Zjednoczonych*. Warszawa AON, 1997, s. 24 n.

¹³⁷ *Tamże*, s. 24.

¹³⁸ Dotychczasowe operacje pokojowe ONZ przedstawia załącznik nr 6.

wzrosła do 18 w połowie 1994. Liczba ta utrzymywała się od tego czasu na mniej więcej stałym poziomie, w zakresie od 14 do 17. Niektóre operacje zostały zakończone, ale równocześnie inne rozpoczynano. Pod koniec roku 2000 piętnaście operacji pokojowych w dalszym ciągu nie zakończyło swoich mandatów.

W ostatnim dziesięcioleciu ubiegłego wieku rozmieszczenie wojska i policji cywilnej poddane było dużym wahaniom. Na początku tego okresu siły personelu wojska i policji cywilnej były stosunkowo niskie i wyniosły około 10000 w 1991 roku. Siły te gwałtownie wzrosły i osiągnęły maksimum – bo (78000) w 1993 r. w dużej mierze ze względu na ekspansję operacji ONZ w Somalii (UNOSCOM II) i byłej Jugosławii (UNPROFOR). Pod koniec 1994 sam tylko UNPROFOR dysponował liczbą 40000 wojska.

W wyniku zakończenia mandatów UNOSCOM II w marcu i UNPROFOR w grudniu 1995 r., liczebność personelu gwałtownie zmalała. W styczniu 1996 całkowita liczba wojska i policji cywilnej wynosiła 29000, o połowę mniej niż dotychczas. Liczba ta przez lata 1996 – 1999 malała osiągając poziom 12000. Trend ten odwrócił się w drugiej połowie 1999 w związku z dużymi misjami w Kosowie, Wschodnim Timorze i Sierra Leone. Całkowita liczba personelu wojskowego i policji cywilnej wyniosła 38000 pod koniec roku 2000.

Widoczną w latach dziewięćdziesiątych tendencją był wzrost udziału policji cywilnej w operacjach pokojowych. W latach 1992 – 1993 w misji pokojowej w Kambodży (UNTAC) zatrudniono około 3500 policji cywilnej. Po zakończeniu operacji w Kambodży liczba ta wahała się pomiędzy 1000 a 3000, lecz zaczęła wzrastać w drugiej połowie 1999 i ustabilizowała się na poziomie około 8000 pod koniec 2000 roku.

Podobnie przedstawiała się sytuacja w odniesieniu do personelu cywilnego. Na początku 1991 roku liczebność personelu cywilnego wynosiła niewiele ponad 600 osób, ale w latach 1993 – 1994 wzrosła do ponad 2000 w wyniku rozszerzenia się operacji pokojowych na Bałkanach i w Afryce, a także na skutek wzrostu liczby etatów cywilnych autoryzowanych przez mandaty ONZ. W następstwie zakończenia tych operacji w połowie lat 90-tych liczba ta

zmaląa. W wyniku wzrostu ilości operacji pod koniec lat dziewięćdziesiątych liczba personelu cywilnego jeszcze raz wzrosła. Pod koniec 2000 roku w operacjach pokojowych brało udział 3500 osób personelu cywilnego.

3. Istota i rodzaje operacji pokojowych NATO.

W czasie spotkań ministerialnych w Oslo w dniu 4 czerwca 1992 r oraz w ramach Rady Północnoatlantyckiej w dniu 17 grudnia 1992 r, Rada zgodziła się na wspieranie, okazjonalne i zgodnie z własnymi procedurami, operacji pokojowych pod auspicjami zarówno ONZ jak i OBWE. Decyzja ta była podyktowana koniecznością działania Sojuszu w ramach prawa określanego Traktatem Waszyngtońskim, główne wyrażającym się w preambule do Artykułu 4 Traktatu: „Wszystkie Strony Traktatu będą się zawsze konsultowały, jeżeli w opinii którejs z nich, występuje zagrożenie integralności terytorialnej, politycznej niezależności lub bezpieczeństwa którejs ze Stron.”

Od 1992 r. - kiedy NATO podjęło decyzję o wspieraniu operacji pokojowych prowadzonych przez ONZ lub OBWE - powiększył się zakres zadań militarnych Sojuszu, włączając w to zaangażowanie się we wspieranie ONZ lub OBWE. W języku politycznym określane ogólnie jako „Utrzymujące Pokój” (*Peacekeeping*). W duchu zatwierdzonej terminologii NATO przyjęto termin Operacja Wspierania Pokoju (PSO) jako określający wszystkie rodzaje aktywności militarnej w procesie wspierania ONZ lub OBWE, włącznie z operacjami kierowanymi przez NATO¹³⁹ lub z zaangażowaniem wydzielonych sił, środków i możliwości Sojuszu.

Operacja Wspierania Pokoju (PSO) to wielofunkcjonalne operacje prowadzone z poszanowaniem zasad bezstronności pod auspicjami i z mandatu Organizacji Narodów Zjednoczonych (ONZ) lub Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (OBWE) z zaangażowaniem sił zbrojnych, dyplomatycznych i humanitarnych agencji w celu osiągnięcia długoterminowego politycznego

¹³⁹ Dotychczasowe Operacje Wspierania Pokoju NATO przedstawia załącznik nr 7.

porozumienia lub innych celów określonych mandatem. Operacje Wspierania Pokoju (PSO) obejmują takie działania jak:¹⁴⁰

- Utrzymanie Pokoju (*Peacekeeping - PK*);
- Wymuszanie Pokoju (*Peace Enforcement - PE*);
- Działania Prewencyjne (*Conflict Prevention - CP*);
- Tworzenie Pokoju (*Peacemaking - PM*);
- Budowanie Pokoju (*Peace Building - PB*);
- Operacje Humanitarne (*Humanitarian Operations — HO*).

UTRZYMANIE POKOJU

„Operacje Utrzymania Pokoju podejmowane są z reguły zgodnie z literą Rozdziału VI Karty NZ, prowadzone są po osiągnięciu zgody przez wszystkie Strony konfliktu a jej celem jest monitorowanie oraz umożliwienie wprowadzenie w życie porozumienia pokojowego.”

Tak jak w przypadku Operacji Wsparcia Pokoju, mogą one składać się innych elementów składowych, w szczególności obejmować pomoc humanitarną.

a. Misja Obserwacyjna.

Misja obserwacyjna jest najbardziej podstawową operacją utrzymania pokoju, a jej zasadniczym celem jest prowadzenie obserwacji i składanie meldunków. Rozmiar tej operacji może zawierać się poczynając tylko od kilku osób do kilku setek, pełnionej zazwyczaj przez nieuzbrojonych obserwatorów ONZ. Obserwatorzy w większości przypadków angażowani są jako integralna część operacji PSO prowadzonej przez ONZ, zwana jako „operacja niebieskich беретów”. Istnieje małe prawdopodobieństwo aby takie zadanie zostało postawione przez Siłami NATO Wspierającymi Pokój. Jest praktycznie niemożliwe, żeby NATO zgodziło się na mandat, gdzie działają nieuzbrojone siły zbrojne.

Możliwe zadania to:

- obserwacja przestrzegania porozumienia o przerwaniu ognia i linii demarkacyjnej (zgodnie z porozumieniem stron);

¹⁴⁰AJP-3.4.1 Peace Support Operations – tłumaczenie z języka angielskiego.

- potwierdzanie wycofywania się wojsk z rejonu konfliktu;
- monitorowanie w potencjalnym rejonie konfliktu czynników wskazujących na wzrost napięcia czy przygotowań do konfliktu;
- praca w powiązaniu lub przy wsparciu Poza Rządowych Organizacji (NGO) na rzecz monitorowania przestrzegania praw człowieka, organizacji wyborczych oraz ich nadzór;
- inspekcjonowanie terenów oraz ułatwianie przestrzegania warunków porozumień pomiędzy stronami konfliktu.

b. Misja rozdzielania.

Celem misji rozdzielania jest odseparowanie walczących wojsk na podstawie tymczasowego lub bardziej formalnego porozumienia o przerwaniu ognia. Zadanie to wymaga rozmieszczenia bezstronnych wojsk rozdzielających pomiędzy bezpośrednio zwaśnione strony.

Przykładowe zadania dla Sił Rozdzielających:

- utworzenie punktów i miejsc obserwacyjnych;
- utworzenie kontroli i nadzoru nad głównymi drogami oraz kluczowymi elementami terenowymi w celu ochrony każdej ze stron przed przenikaniem oraz odwetem;
- oznaczenie oraz permanentna kontrola linii demarkacyjnych, żeby ograniczyć możliwości nieporozumień i naruszeń porozumień;
- otwarcie dróg dla pomocy humanitarnej;
- eskortowanie konwojów z pomocą humanitarną;
- utworzenie Połączonych Komisji Wojskowych z uprawnieniami legitymizowania biorących w rozmowach stron do określania warunków powrotu do normalizacji i rozwiązywania problemów na możliwie najniższym szczeblu;
- monitorowanie porozumienia o przerwaniu ognia;
- tworzenie stref buforowych oraz inicjowanie demilitaryzacji.

c. Pomoc Przejściowa (*Transition Assistance*).

Na Operacje Pomocy Przejściowej składają się głównie zadania militarne, których celem jest osiągnięcie porozumienia o przerwaniu ognia, poprzedzone są

one w głównej mierze w cywilnym wymiarze Misją Budowania Pokoju. Idealnie, jeżeli misja ta prowadzona jest formie Rozmów Pokojowych, które są fazie negocjacji, a jednocześnie jeden z elementów jest wprowadzany w życie. Celem tej operacji jest ochrona życia publicznego w przejściowych warunkach pomiędzy zakończeniem konfliktu a warunkami pokojowymi. Siły NATO Wspierające Pokój zabezpieczają ten proces poprzez odbudowę warunków, w którym ludność może wrócić do normalnego życia.

Przykładowe rodzaje zadań w przypadku wypełniania misji pomocy przejściowej mogą dotyczyć:

- nadzoru wycofywania, zmiany lokalizacji, demobilizacji oraz rozbrojenia militarnych oraz para militarnych sił zbrojnych stron konfliktu;
- lokalizowania oraz konfiskowanie broni, środków bojowych;
- nadzorowania lub udzielanie pomocy w lokalizowaniu, identyfikowaniu pól minowych oraz podejmowanie w razie potrzeby operacji rozminowania;
- udzielania pomocy, której celem jest przywrócenie na obszarze operacji sprawnego działania administracji cywilnej;
- wprowadzenia tymczasowych władz umacniających praworządność lub wpieranie działań policji;
- nadzorowania warunków przerwania ognia oraz przebiegu linii demarkacyjnych;
- koordynowania oraz ochrony pomocy humanitarnej włącznie z odtwarzaniem lokalnej infrastruktury;
- udzielania wszelkiej niezbędnej pomocy uchodźcom oraz osobom wysiedlonym.

d. Kontrola Uzbrojenia.

Kontrola Uzbrojenia jest kluczowym narzędziem do osiągnięcia lub doprowadzenia do stabilizacji w regionie oraz jest istotnym elementem budowy zaufania. Jako takie, może być elementem, który może decydować o osiągnięciu sukcesu w całym spektrum aktywności w ramach operacji wspierania pokoju. Może sięgać szerokiego spektrum - poczynając na samym początku od

inspekcjonowania, weryfikowania oraz szkolenia do prewencyjnego rozmieszczenia sił, wymuszania, demobilizacji, magazynowania oraz niszczenia systemów uzbrojenia..

WYMUSZANIE POKOJU

„Operacje Wymuszania Pokoju podejmowane są zgodnie literą Rozdziału VII Karty NZ. Z zasady mają one charakter wymuszenia, prowadzone są w sytuacji, kiedy strony konfliktu nie osiągnęły porozumienia lub może być ono niestabilne. Celem operacji jest ustanowienie lub przywrócenie pokoju lub wymuszenie stanu określonego mandatem.”¹⁴¹

NATO posiada unikalne możliwości do rozmieszczania, kierowania, dowodzenia oraz nadzorowania operacji skierowanej na wymuszanie pokoju przeciwko odpowiedzialnym za naruszenie pokoju i bezpieczeństwa międzynarodowego lub sprawców aktów agresji. Będą to prawdopodobne zadania stawiane przed siłami NATO w procesie wspierania ONZ.

W procesie osiągania celów zarówno militarnych jak i wojskowych misji musi istnieć niezwykle bliskie współdziałanie. Zasady Postępowania (ROE – Rules of Engagement) muszą być ściśle kontrolowane, gdzie aby zminimalizować powstanie ewentualnych szkód należy położyć nacisk na używanie minimum niezbędnej siły, proporcjonalnej do zakładanych efektów,. Należy przy tym podkreślić, że przed Operacją Wymuszania Pokoju (PEO) nie stawia się zadania pokonania oraz zniszczenia przeciwnika, ale raczej wymuszanie i przymuszanie którejś lub wszystkich stron konfliktu do postępowania zgodnego z przyjętymi zasadami. Przygotowanie adekwatnych do wykonania mandatowych zadań sił i środków należy traktować priorytetowo.

Siły Wspierania Pokoju coraz częściej angażowane są w sytuacjach, gdzie w wyniku upadku lub w związku z zachwianiem funkcji państwa dochodzi do szerokiego łamania praw człowieka, ludobójstwa oraz czystek etnicznych. W takich warunkach postawa wymuszania pokoju jest niezbędnym czynnikiem zahamowania powyższych naruszeń oraz kreowania warunków, w których cywilne agencje będą

¹⁴¹ AJP-3.4.1 Peace Support Operations – tłumaczenie z języka angielskiego.

zdolne do przełamania przyczyn konfliktu, pozwoli to na proces odbudowy pokoju.

DZIAŁANIA PREWENCYJNE

„Działania podjęte w celu zapobieżeniu konfliktom są prowadzone zgodnie z literą Rozdziału VI Karty NZ. Obejmują swoim zakresem działania począwszy od inicjatyw dyplomatycznych kończąc na prewencyjnym rozmieszczeniu wojsk z zadaniem nie dopuszczenia do eskalacji sporu w kierunku konfliktu zbrojnego lub jego rozprzestrzenienia. W zakres Działań Prewencyjnych wchodzi poszukiwanie rozwiązań, konsultacje, działania ostrzegawcze, inspekcje oraz monitoring”¹⁴²

Działania Prewencyjne nigdy nie dają pełnej gwarancji sukcesu. Użycie środków militarnych musi skupić się na wsparciu działań dyplomatycznych, politycznych, których celem jest znalezienie właściwego rozwiązania sporu. Specyfika działań militarnych zawiera:

a. Prewencyjne rozmieszczanie wojsk.

Prewencyjne rozmieszczenie wojsk w ramach Działań Prewencyjnych jest rozmieszczeniem sił charakteryzujących się zdolnościami odstraszającymi przed wybuchem. Służby Informacji Publicznej Sojuszu zapewniają odpowiedni klimat prezentujący właściwe zamiary NATO.

Doświadczenie wynikające z zarządzania najgroźniejszymi kryzysami wskazują, że Sojusz może wysłać właściwe sygnały udowadniając w ten sposób, że jego rozwiązanie polega w wyrażeniu zgody na rozmieszczenie sił wielonarodowych. Może to przybrać następujące formy: prowadzenie ćwiczeń oraz przeloty nad pozycjami; wysłanie i zakotwiczenie w pobliżu rejonu konfliktu okrętów marynarki wojennej lub „wyprowadzenie” sił desantowych poprzez rozmieszczenie sił lotniczych czy lądowych w regionie dogodnym do desantu lub przemieszczenie sił w rejonie konfliktu. Siły Natychmiastowego Reagowania oraz Szybkiego Reagowania NATO są szczególnie przygotowane do podjęcia się takich zadań. Wybór odpowiedniego rodzaju sił jest uzależniony od takich wskaźników jak limit czasowy oraz stan gotowości bojowej, tło oraz natura kryzysu oraz poziom zaangażowania się Sojuszu w danym momencie. Decyzje podejmuje w tej

¹⁴² AJP-3.4.1 Peace Support Operations – tłumaczenie z języka angielskiego.

sprawie Rada Północnoatlantycka.

Wyraźny mandat odpowiedzialnej organizacji międzynarodowej oraz zgoda państwa gospodarza jest niezbędnym elementem do podjęcia decyzji o przeprowadzeniu misji. Rozmieszczone siły będą miały zadania podobne do sił rozdzielających z zadaniem zaznaczenia swojej obecności, patrolowania oraz prowadzenia rutynowego szkolenia. Bardzo ważnym elementem jest otrzymanie wysokiego poziomu zaufania oraz bycia widocznym, którego celem jest odstraszenie, a nie bezpośrednio zastraszenie potencjalnych agresorów.

b. Wczesne ostrzeżenie.

Wczesne sygnały o potencjalnym konflikcie w ramach obszaru zainteresowania NATO będą prawdopodobnie pochodziły z rutynowych działań monitoringowych prowadzonych przez państwa członkowskie Sojuszu. Im wcześniej państwa i organizacje zdają sobie sprawę o wiszącym w powietrzu kryzysie, tym wcześniej mogą podjąć odpowiednie polityczne czy militarne działania w celu zapobieżenia wybuchowi lub eskalacji wrogości. Dodatkowo, wczesne rozpoznanie problemu pozostawia wiele czasu na wypracowanie wielu wariantów działania i daje szansę na zorganizowane przeciwdziałanie.

c. Nadzór.

NATO może swoimi dostępnymi środkami monitorować sytuację z powietrza, lądu i morza. Jawne używanie tych środków nadzoru może działać odstrasząco. Ważnym elementem jest położenie nacisku na bezstronność takiego nadzoru.

d. Sankcje i embarga.

Rada Bezpieczeństwa ONZ może podjąć próbę wywarcia nacisku na strony konfliktu celem obniżenia wrogości poprzez zainicjowanie odpowiednich ekonomicznych lub gospodarczych sankcji, a w razie potrzeby nałożenie embarga. Siły i środki powietrzne i morskie NATO są zdolne i wyszkolone do przeprowadzenia lub udzielenia wsparcia w przeprowadzeniu takich operacji. Wojska lądowe mogą być wykorzystane np. do nadzorowania granic.

e. Pozabojowe Operacje Ewakuacyjne.

Pozabojowe Operacje Ewakuacyjne (NEO) są operacjami typu militarnego prowadzone w celu zapewnienie bezpiecznej ewakuacji osób cywilnych z zagranicy. Istnieje duże prawdopodobieństwo, że operacja ta przeprowadzana będzie w pogarszającym się środowisku bezpieczeństwa w czasie intensywnej aktywności dyplomatycznej, której celem będą działania prewencyjne w miejscu konfliktu. Pozabojowe Operacje Ewakuacyjne wymagają szybkich decyzji politycznych oraz natychmiastowego ich wykonania, dlatego, prawdopodobnie prowadzone będą jednostronnie lub z ograniczonym współdziałaniem zainteresowanych państw. Środowisko operacyjne może być lub nie być przychylne. Poza swoimi głównymi celami, Pozabojowe Operacje Ewakuacyjne jako narzędzie zarządzania kryzysowego wskazuje zarówno na międzynarodową zgodę jak i ograniczoną demonstrację siły.

TWORZENIE POKOJU

„Tworzenie pokoju obejmuje działania dyplomatyczne prowadzone po wybuchu konfliktu w celu doprowadzenie do przerwania ognia lub zawarcia tymczasowego porozumienia pokojowego. Składają się na nie zabezpieczenie w poprawne usługi, mediacje, pojednanie oraz takie działania jak presja dyplomatyczna, izolacja, sankcje.”¹⁴³

Tworzenie pokoju zasadniczo wiąże się z zastosowaniem środków dyplomatycznych; jakkolwiek, militarne wsparcie operacji tworzenia pokoju jest możliwe zarówno w sposób pośredni np. wzmocnienie sztabu, procesu planowania jak i bezpośrednio zaangażowanie wojskowych sił i środków. Mogą się w tym zawierać Działania Prewencyjne takie jak nadzór, a nawet Wymuszanie Pokoju w przypadku wprowadzenia w życie sankcji.

Proces planowania i wykonania tego typu misji jest taki sam jak dla innych elementów składowych Operacji Wspierania Pokoju. Dowódcy oraz osoby odpowiedzialne za proces planistyczny muszą pamiętać aby być w jednym obozie

¹⁴³ AJP-3.4.1 Peace Support Operations – tłumaczenie z języka angielskiego.

z politycznymi oraz dyplomatycznymi inicjatywami i prowadzonymi negocjacjami aby przewidywać potencjalne zadania lub ich zmiany.

BUDOWANIE POKOJU

„Budowanie Pokoju obejmuje działania •wspierające zastosowanych politycznych, ekonomicznych, socjalnych oraz militarnych środków oraz struktur w celu umocnienia politycznego porozumienia aby wyeliminować przyczyny konfliktu. Składa się na to mechanizm identyfikacji oraz wspierania struktur, które mają na celu budowanie pokoju, popierania pewności, zamożności oraz wspieranie reform ekonomicznych.”¹⁴⁴

W wyniku trwającego konfliktu istnieje duże prawdopodobieństwo, że infrastruktura państwa gospodarza ulegnie znacznym zniszczeniom, a cywilne i polityczne instytucje będą nieobecne lub niezdolne do efektywnego działania. Ta sytuacja może ulegać pogorszeniu ponieważ jedna lub więcej ze stron konfliktu będą w opozycji do końcowego porozumienia lub z powodu zastrzeżeń do roli jaką powinny pełnić Siły Wspierające Pokój (PSF). Działanie podejmowane w kierunku budowania pokoju mają na celu udzielenie pomocy w scementowaniu kruchego pokoju oraz współuczestniczenie w budowaniu długotrwałej stabilizacji. Militarne zaangażowanie głównie będzie się skupiało na zapewnieniu stabilizacji i ochronie środowiska naturalnego. Innym wkładem wojska w Budowanie Pokoju może być kształcenie, szkolenie lokalnych sił zbrojnych, dla przykładu kursy w dziedzinie kontroli uzbrojenia.

Na pomoc udzielaną przez wojsko władzom cywilnym składają się wszystkie te działania militarne, które zapieniają tymczasowe wsparcie krajowym władzom cywilnym i zgodne są z obowiązującym prawem, a podejmowane są w sytuacjach wyjątkowych lub krytycznych w celu odciążenia władz lokalnych. Operacje usuwania skutków katastrof leżą normalnie w gestii odpowiedzialności kraju, którego ona dotknęła. Udzielanie pomocy uchodźcom i osobom wysiedlonym ma na celu zapewnienie podstawowych środków do życia osobom tymczasowo

¹⁴⁴ AJP-3.4.1 Peace Support Operations – tłumaczenie z języka angielskiego.

pozbawionych dachu nad głową. Siły militarne mogą angażować się w ten rodzaj działania w ramach swoich możliwości.

OPERACJE HUMANITARNE

„Operacje humanitarne są prowadzone w celu ulżenia cierpieniom ludzkim. Operacje humanitarne mogą poprzedzać lub towarzyszyć działaniom humanitarnym podjętym przez wyspecjalizowane organizacje cywilne”.¹⁴⁵

Przez pojęcie pomoc humanitarna rozumie się dystrybucję podstawowych środków do życia (żywność, schronienie, opieka medyczna) wśród ludzi będących w zagrożeniu. Na żądanie, środki i siły NATO mogą mieć znaczący wkład w niesioną pomoc w stosunku do konkretnych narodowych lokalnych władz cywilnych, wojskowych lub międzynarodowych agencji. Na taką pomoc składać się może kilka jednostek jako element przejściowy misji humanitarnej, które aby sprostać szczególnym potrzebom powinny charakteryzować się specyficznym przeznaczeniem, takie jak medyczna lub inżynierska.

W zależności od mandatu, wsparcie to powinno zawierać pomoc w dziedzinie planowania, promocję udzielających pomoc agencji, jak i zarówno budowanie i utrzymywanie dróg zaopatrzenia. W ekstremalnych warunkach aby utrzymać jej rytmiczność Siły Wspierające Pokój będą musiały wziąć bezpośrednią odpowiedzialność za dostarczanie pomocy. Jeżeli jest to tylko możliwe należy takich działań unikać a każdy przypadek jest zależny od wydolności środków i sił zgromadzonych dla celów misji i woli zrobienia więcej niż ochrona własna i litera prawa określona Zasadami Postępowania (ROE).

Ochrona praw człowieka jest zasadniczym zadaniem Operacji Humanitarnych. Prewencja oraz przerwanie łamania praw człowieka jest zadaniem Operacji Wymuszania Pokoju.

Operacja Wspierania Pokoju zasadniczo wymaga zaangażowania sił zbrojnych *poprzez* wysłanie personelu wojskowego oraz sprzętu przez jedno lub kilka suwerennych państw do, lub przez terytorium innego suwerennego państwa. Zgodnie z Kartą Narodów Zjednoczonych, bez wyrażenia zgody kraju gospodarza, nic nie może upoważniać do przeprowadzenia operacji

¹⁴⁵ AJP-3.4.1 Peace Support Operations – tłumaczenie z języka angielskiego.

interwencyjnej w sprawach, co do których istnieje wewnętrzna jurysdykcja prawna danego państwa. Rozdział VI Karty ONZ nakłada konieczność uzyskania zgody właściwego rządu, jeżeli taki istnieje, na przeprowadzenie Operacji Wspierania Pokoju. Zasada ta nie może być w sprzeczności w stosowaniu, zgodnie z Rozdziałem VII Karty NZ, środków wymuszenia, które są niezbędne do utrzymania lub przywrócenia pokoju lub bezpieczeństwa.

Wielofunkcyjna natura Operacji Wspierania Pokoju zawiera w sobie zarówno elementy tradycyjnych zadań, które stawiane są wojskom w procesie prowadzenia operacji utrzymywania pokoju jak i nowe, do których należą:¹⁴⁶

- kontrola i weryfikacja przestrzegania porozumień pokojowych, przerwania ognia oraz rozejmu;
- udzielanie pomocy w procesie wypełniania zawartych porozumień pokojowych;
- zaangażowanie w Działanie Prewencyjne poprzez rozmieszczenie sił prewencyjnych;
- gwarantowanie lub wprowadzenie zakazu, swobody przemieszczania (FOM);
- prowadzenie, nadzór lub wspieranie operacji rozminowania i niszczenie niewybuchów;
- prowadzenie operacji demilitaryzacji lub demobilizacji włączając w to również wojskowy personel zagraniczny;
- wspieranie operacji humanitarnych oraz udzielania pomocy ludności cywilnej z uchodźcami włącznie;
- wspieranie operacji przywracania przestrzegania praw człowieka;
- udzielanie pomocy w procesie planowania i monitorowania wyborów;
- wspieranie operacji przywracania porządku prawnego i przestrzegania prawa;
- udzielanie pomocy w procesie koordynacji działań wspierających przywrócenie ładu gospodarczego.

¹⁴⁶ Por. Gagor F. Paszkowski K., Międzynarodowe operacje pokojowe...

Zasadniczym zadaniem Operacji Wspierania Pokoju jest osiągnięcie dobrze zdefiniowanych celów określone mandatem. Mogą być one jednak limitowane przeszkodami naturalnymi lub mogą to być również zadania kompleksowe lub wielostronne.

Odpowiedzialność za ogólną polityczną kontrolę Operacji Wspierania Pokoju ponosi jedna z politycznych organizacji międzynarodowych np. ONZ lub OBWE. Wyższego szczebla organ wykonawczy organizacji odpowiedzialnej za prowadzenie operacji pokojowej wyznacza wysokiego rangą koordynatora. W operacjach pokojowych prowadzonych pod auspicjami ONZ może to być Specjalny Reprezentant Sekretarza Generalnego ONZ (SRSG), a w przypadku misji prowadzonej przez OBWE wyznacza się Szefa Misji (HofM). Wysokiego szczebla koordynator działa w imieniu międzynarodowych władz, odpowiedzialnych za wydanie mandatu, we wszystkich sprawach związanych z misją. Międzynarodowa organizacja odpowiedzialna z misją, może w razie potrzeby, zwrócić się z prośbą o udzielenie wsparcia do regionalnych organizacji np. NATO.

Polityczne ciało wykonawcze w konsultacji z Radą Północnoatlantycką powinno zapewnić odpowiednie wytyczne do wypracowania mandatu. Mandat powinien zawierać:

- legitymizację operacji;
- naturę operacji;
- uprawnienia, limity i ograniczenia;
- cele strategiczne;
- cel końcowy.¹⁴⁷

Ponieważ Operacja Wspierania Pokoju jest legitymizowana mandatem politycznym, więc ogólne władze mają charakter polityczny. Jeżeli NATO angażuje się w taką operację, Rada Północnoatlantycka we współpracy ze Specjalnym Reprezentantem Sekretarza Generalnego ONZ lub Szefem Misji (HofM) definiuje polityczne parametry, w ramach których siły NATO będą operowały oraz jest odpowiedzialna za określenie politycznych kierunków oraz wytycznych do

¹⁴⁷ AJP-3.4.1 Peace Support Operations – tłumaczenie z języka angielskiego.

działania począwszy od Dowódcy Wojsk (FC) w dół według podległości służbowej. W procesie dowodzenia misją, dowódcy wojskowi wszystkich szczebli powinni mieć świadomość interakcji pomiędzy strukturami politycznymi a operacyjnymi do szczebla taktycznego włącznie.

Cele operacji pokojowej powinny być zdefiniowane w mandacie, na tyle przejrzyste na ile jest to możliwe, tak aby można było je przetransponować na zasady postępowania i instrukcje. Władze upoważnione do wydawania mandatu powinny określić swoje cele w części zwanej „Cel końcowy”. Ważne jest aby władze wdrażające przełożyły mandat w przejrzyste i wykonalne zadania, które mogą stanowić bazę odniesienia dla wszystkich stron zaangażowanych w operacje pokojową oraz na rozkaz operacyjny dla sił NATO. Dowódcy w celu realizacji właściwych celów operacyjnych misji oraz zjednoczenia wysiłków w ich realizacji powinni zrozumieć cele strategiczne.

Po wielu latach NATO wypracowało oraz umocniło imponujące oraz unikalne polityczne oraz militarne struktury, których przeznaczeniem jest odstraszenie potencjalnych przeciwników oraz obrona terytoriów państw członkowskich przed agresją. Te same struktury mogą być użyteczne w przypadku przeprowadzania operacji pokojowych i szybko mogą być dostosowane do nowych potrzeb. Pośród wielu okoliczności, NATO powinno rozważyć wsparcie tych rodzaju misji, gdzie jego potencjalne możliwości dają szansę na ich zakończenie z sukcesem.

Sojusz wypracował doktrynę oraz obejmujące szeroki zakres „Porozumienie o Standaryzacji w NATO (STANAG)” uwzględniające procedury oraz sprzęt, który można użyć podczas Operacji Wspierania Pokoju (PSO). Obowiązujące w tym zakresie doktryny oraz procedury zapewniają rozsądne podstawy prowadzenia wielonarodowych operacji. Interoperacyjność wyposażenia, pomimo, że nie w pełni osiągnięta, również wspomaga kierowanie wspólnych operacji NATO. Wiele STANAG’ów, w szczególności te, które odnoszą się do procedur operacyjnych i logistycznych udostępniono w celach adaptacyjnych dla państw nie będącymi członkami NATO, ale pracujących wspólnie na rzecz misji pokojowej.

Szczególnie ważnym i żywotnym elementem w procesie kreowania oraz prowadzenia operacji jest sprawny system łączności oraz dowodzenia i zarządzania infrastrukturą. Siły i środki NATO użyte w tym obszarze powinny być również ważnym elementem dla potrzeb operacji pokojowych. Zasoby te w formie wsparcia powinny być również dostępne komponentom z poza NATO, które uczestniczą w operacji prowadzonej przez NATO.

Siły Morskie o Podwyższonej Gotowości Bojowej (*Standing Naval Forces*) oraz Powietrzne Siły NATO Wczesnego Ostrzegania (NAEW) są przykładami sił operacyjnie podporządkowanych dowództwu strategicznemu w okresie pokoju.¹⁴⁸ Siły te są utrzymywane w wysokiej gotowości operacyjnej do przeprowadzenia operacji pokojowej. Dodatkowo, wszystkie siły zbrojne Sojuszu, w szczególności Siły Natychmiastowego Reagowania (IRF) oraz Szybkiego Reagowania (RRF) utrzymują wysoki poziom gotowości bojowej. Tego rodzaju lądowe i morskie siły, kiedy wyrażą na zgodę państwa je wydzielające, również przedstawiają duży potencjał sił i możliwości, który może być szybko użyty na potrzeby operacji pokojowych.

Przed podjęciem decyzji o zaangażowaniu się sojuszu w określoną operację pokojową, musi on dokładnie ocenić cele stojące przed operacją, co NATO może osiągnąć przez zaangażowanie się w operację, prawdopodobieństwo osiągnięcia sukcesu, ocena przypuszczalnego ryzyka. Szczególnie ważne podczas przeprowadzania misji pokojowej są jasne wytyczne dla przeprowadzenia misji. W takich przypadkach mandat powinien być tak określony aby nie dopuścić do eskalacji operacji poprzez zastosowanie nie adekwatnych środków.

Operacje Wspierania Pokoju prowadzone zgodnie z Rozdziałem VI Karty NZ muszą odbywać się za zgodą lub na życzenie określonego rządu, jeżeli taki istnieje. W przypadku przeprowadzania Operacji Wymuszania Pokoju nie koniecznie musi być wyrażona zgoda na przeprowadzenie interwencji lub można oczekiwać, że zgoda taka zostanie wycofana, a warunki zaangażowania się NATO powinny być określone w mandacie. Status prawny sił pokojowych zasadniczo zapewnia się na drodze wynegocjowania Porozumienia o Statusie Sił (SOFA), które stanowi podstawę traktatu.

¹⁴⁸ Por.: NATO Vademecum, Warszawa 1999 r., s. 250-254.

Jeżeli nie osiągnięto porozumienia SOFA, to Memorandum Zrozumienia (MOU - *Memorandum of Understanding*) lub wymiana listów intencyjnych można uznać za wystarczające. Mandat, SOFA lub jej odpowiednik oraz Zasady Postępowania (ROE) jak i zarówno narodowe i międzynarodowe akty prawne, konwencje, porozumienia kształtują sposób przeprowadzenia operacji.

Ważne jest również dostrzeżenie roli jaką spełniają kraje sąsiadujące. Mogą one udostępniać swoją infrastrukturę dla potrzeb sił pokojowych lub umożliwić przejście przez swoje terytorium. Nie można w tym przypadku zakładać, że te państwa wyrażą automatycznie zgodę na przeprowadzenie operacji jako, że mogą być stroną zaangażowaną w konflikt. W tym przypadku należy podpisać oddzielną SOFA'ę oraz MOU. W ramach NATO państwa członkowskie mogą nie wyrazić zgody na uczestniczenie w operacji.

Państwa wydzielające wojska powinny, w każdej możliwej sytuacji, być zaangażowane w proces planowania, przygotowania i podejmowania decyzji w stosunku o tej części operacji, w której biorą udział. Rodzaj stanu osobowego (żołnierze zawodowi, poborowi lub rezerwiści) oraz jednostek wojskowych (operacyjne lub rezerwowe), który ma być wysłany w rejon operacji zależy jedynie od państwa wysyłającego. Jakkolwiek, domniemana oferta danego państwa, dotycząca udzielenia wsparcia siłom pokojowym jest rozumiana jako natychmiastowe udostępnienie swoich zasobów.

Wszelkie polityczne i militarne ograniczenia z zakresu zaangażowania się państwa w operacje pokojowe powinny być na tyle wcześnie sygnalizowane aby osoby zaangażowane w proces planowania uwzględniły je w planach. Restrykcje polityczne powinny być zminimalizowane tak aby dać dowódcom maksymalną elastyczność w działaniu w ramach przepisów prawnych mandatu.

Rzeczą niezmiernie ważną jest aby militarne zaangażowanie zawierało się w wymaganych możliwościach oraz sprostało niezbędnym standardom wyszkolenia i gotowości bojowej, które są niezbędne do wykonania zadania określonego mandatem misji. Raz udostępnione zasoby nie powinny być wycofywane lub przemieszczane bez uprzednio wczesnego powiadomienia odpowiedniego dowódcy NATO.

4. Udział polskich sił zbrojnych w misjach pokojowych ONZ i operacjach pokojowych NATO.

Udział Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w międzynarodowej działalności przywracania pokoju na świecie ma blisko pół wieku.¹⁴⁹ Rozpoczyna się w 1953 roku i trwa nieprzerwanie a dotychczasowy udział naszego kraju w operacjach pokojowych szacuje się na ponad 40.000 żołnierzy i pracowników cywilnych uczestniczących w 46 międzynarodowych operacjach pokojowych prowadzonych na terytoriach 31 państw. Polska aktywnie uczestniczy w operacjach pokojowych ONZ¹⁵⁰ i poza jej strukturami, a także w operacjach pokojowych prowadzonych przez NATO¹⁵¹ i OBWE.¹⁵²

Biorąc pod uwagę polski udział w międzynarodowych operacjach pokojowych można wyróżnić następujące okresy:¹⁵³

- 1953: początek udziału polskich obserwatorów wojskowych w operacjach pokojowych prowadzonych poza systemem ONZ (Komisja Nadzorcza Państw Neutralnych w Korei, Komisje Nadzoru i Kontroli w Indochinach oraz Międzynarodowa Grupa Obserwatorów w Nigerii);
- 1973: początek udziału zwartych kontyngentów WP (jednostek logistycznych) w operacjach pokojowych ONZ;
- 1988: początek udziału polskich obserwatorów wojskowych w misjach pokojowych ONZ (UNGOMAP w Afganistanie i UNIIMOG w Iraku);
- 1991: pierwszy symboliczny udział kontyngentu polskiego w operacji pokojowej organizowanej i prowadzonej przez doraźną koalicję z upoważnienia ONZ (operacja *Desert Storm*);

¹⁴⁹ Gagor F. Paszkowski K. *op. cit.*, s.143.

¹⁵⁰ Udział Polaków w misjach pokojowych ONZ i poza strukturami ONZ przedstawia załącznik nr 8.

¹⁵¹ Udział Polaków w misjach pokojowych NATO przedstawia załącznik nr 9.

¹⁵² Udział Polaków w misjach pokojowych OBWE przedstawia załącznik nr 10.

¹⁵³ Tamże s.144.

- 1992: początek udziału polskich jednostek operacyjnych w operacjach pokojowych ONZ (batalion piechoty w siłach UNPROFOR w byłej Jugosławii);
- 1995: początek udziału jednostek operacyjnych WP w operacjach wymuszania pokoju organizowanych i prowadzonych z upoważnienia ONZ przez Sojusz Północnoatlantycki (16 bpd działający w składzie Brygady Nordycko-Polskiej w siłach IFOR i SFOR w Bośni i Hercegowinie).

Pierwsza z nich to Polska Misja Wojskowa w Komisji Nadzorczej Państw Neutralnych w Korei. Wówczas bowiem obok takich państw jak Czechosłowacja, Szwajcaria i Szwecja - Polska weszła w skład Komisji, której zadaniem było nadzorowanie wykonania postanowień porozumienia rozejmowego kończącego ponad trzyletnią wojnę koreańską ustanowieniem linii demarkacyjnej i stref zdemilitaryzowanych między Koreą Północną i Południową. Komisja działała w składzie 20 co najmniej czteroosobowych stałych i ruchomych grup inspekcyjnych, rozmieszczonych w portach, na lotniskach i stacjach kolejowych obu stron oraz patrolujących strefy zdemilitaryzowane wzdłuż linii demarkacyjnej.

Polska Misja składała się z około 400 osób, rotowanych co 9-11 miesięcy. W kolejnych udziałach, wraz z ograniczeniem działalności Komisji, liczba członków delegacji zmniejszyła się do kilku osób. Oprócz żołnierzy zawodowych, w składzie delegacji znajdowali się przedstawiciele MSZ oraz innych resortów. Delegacja polska została wycofana z Korei w lutym 1995 roku. Formalnie Polska pozostaje nadal członkiem Komisji, jednak udział naszych przedstawicieli w jej pracach jest bardzo ograniczony. Ogółem w pracach Komisji uczestniczyło 1065 przedstawicieli Polski, w tym 796 żołnierzy zawodowych i 269 pracowników cywilnych.

Kolejny udział to udział w Międzynarodowych Komisjach Nadzoru i Kontroli w Indochinach. Komisje te zostały powołane w celu rozwiązania długotrwałego i skomplikowanego konfliktu w Kambodży, Laosie i Wietnamie. Do nadzorowania wykonania postanowień układu rozejmowego w

każdym z tych krajów powołano osobne komisje, które działały w Kambodży, w Laosie i w Wietnamie a także w Wietnamie Południowym.

Przedstawiciele Polski uczestniczyli we wszystkich komisjach międzynarodowych na Półwyspie Indochińskim. Charakter wykonywanych zadań w poszczególnych komisjach był podobny, gdyż obejmowały one głównie:

- kontrolę ruchów wojsk stron konfliktów oraz wycofania obcych wojsk interwencyjnych;
- nadzorowanie linii demarkacyjnych i stref zdemilitaryzowanych;
- nadzorowanie wymiany jeńców wojennych i osób internowanych;
- kontrolowanie portów, lotnisk oraz granic;
- prowadzenie dochodzeń i wyjaśnianie przypadków naruszania postanowień porozumień;
- nadzorowanie przebiegu wyborów.

Ogółem we wszystkich komisjach w Indochinach pracowało 1948 przedstawicieli naszego kraju, w tym 1391 żołnierzy zawodowych i 557 osób personelu cywilnego.

Ostatnią operacją poza systemem ONZ, w której udział brali Polacy była Międzynarodowa Grupa Obserwatorów w Nigerii. Powstała ona z inicjatywy rządu federalnego Nigerii w czasie wojny domowej. W misji tej uczestniczyli przedstawiciele Kanady, Polski, Szwecji i Wielkiej Brytanii. Grupa działała do marca 1970 roku, wykonując w tym czasie 40 inspekcji w rejonie walk oraz w obozach jeńców i uchodźców. W pracach Grupy uczestniczyło łącznie 5 przedstawicieli Polski, w tym 4 oficerów WP i 1 pracownik MSZ.

Istotny zwrot nastąpił w listopadzie 1973 roku,¹⁵⁴ kiedy Polska wystawiła pierwszy w historii zwarty kontyngent wojskowy liczący ponad 800 żołnierzy na Półwyspie Synaj w ramach operacji UNEF II. W 1974 roku liczebność kontyngentu polskiego w siłach ONZ wzrosła do ponad 1000 żołnierzy z uwagi na wydzielenie jednostki do sił UNDOF na Wzgórzach Golan. W ciągu następnych dziesięciu lat nasz udział w operacjach pokojo-

¹⁵⁴ Tamże s.150.

wych ograniczał się do wydzielenia ponad 150 - osobowego kontyngentu logistycznego w siłach UNDOF. Wiosną 1989 roku nasz kraj wydzielił kolejną jednostkę do udziału w wielofunkcyjnej operacji utrzymania pokoju w Namibii.

Polska Wojskowa Jednostka Specjalna w siłach UNEF II na Bliskim Wschodzie (w latach 1973-1979).¹⁵⁵

Głównym zadaniem tych sił było rozdzielenie wojsk egipskich i izraelskich poprzez ustanowienie i nadzorowanie strefy buforowej na Półwyspie Synaj. Zgodnie z podziałem zadań w siłach UNEF II, Polska odpowiedzialna była za zabezpieczenie logistyczne rozwiniętych w strefie buforowej batalionów operacyjnych tych sił. Jednostka liczyła około 900 osób.

Zasadnicze zadania PWJS obejmowały:

- transport osób, żywności, materiałów pędnych i smarów oraz obsługę techniczną własnych pojazdów;
- uzdatnianie i dowóz wody do wszystkich kontyngentów i posterunków;
- wykonywanie zadań inżynierskich (w tym rozminowanie) w strefie buforowej;
- opiekę medyczną całego personelu sił (szpital polowy).

Ogółem w Polskiej Wojskowej Jednostce Specjalnej pełniło służbę 11 699 osób, w tym 4037 żołnierzy zawodowych, 7080 żołnierzy służby zasadniczej i 582 pracowników cywilnych.

Polski Kontyngent Wojskowy w siłach UNDOF na Wzgórzach Golan (w latach 1974-1993).

Siły ONZ do Obserwacji Rozdzielenia Wojsk (UNDOF) na Wzgórzach Golan zostały ustanowione na mocy rezolucji Rady Bezpieczeństwa ONZ nr 350 z dnia 31 maja 1974 roku w celu

¹⁵⁵ Dane dotyczące udziału polskich jednostek w operacjach pokojowych opracowano na podstawie danych uzyskanych w Departamencie Wojskowych Spraw Zagranicznych oraz na podstawie pozycji Gagor F., Paszkowski K., Międzynarodowe operacje pokojowe oraz ich miejsce we współczesnej doktrynie obronnej RP, Warszawa, AON, 1998.

nadzorowania przestrzegania porozumienia o rozdzieleniu wojsk izraelskich i syryjskich podpisanego w tym samym dniu w Genewie.

W okresie swego istnienia, polska jednostka logistyczna (POLLOG) liczyła średnio od 130 do 150 osób. Zadania logistyczne i inżynierskie wykonywane przez kontyngent polski w UNDOF były podobne do zadań PWJS w Egipcie. W składzie kontyngentu nie było natomiast szpitala polowego. Zadania medyczne ograniczały się więc do prac laboratoryjnych wykonywanych na rzecz całych sił. W wyniku zmian organizacyjnych UNDOF oraz częściowej redukcji personelu wojskowego zadania logistyczne przekazano kontyngentowi kanadyjskiemu a polska jednostka logistyczna została rozwiązana i wróciła do kraju w październiku 1993 roku.

Polski Kontyngent Wojskowy w siłach UNTAG w Namibii (w latach 1989-1990).

Grupę Przejściowej Pomocy ONZ (UNTAG) w Namibii ustawiono na mocy rezolucji Rady Bezpieczeństwa ONZ nr 632 z dnia 16 lutego 1989r. Operacja ta była w zasadzie pierwszą wielofunkcyjną operacją pokojową ONZ, stanowiącą końcową fazę długotrwałego i skomplikowanego procesu dekolonizacji Namibii. Głównym zadaniem sił UNTAG było nadzorowanie porozumienia o przerwaniu walk między siłami południowoafrykańskimi i siłami partyzanckimi SWAPO, nadzorowanie ześrodkowania, redukcji i wycofania wojsk południowoafrykańskich z terytorium Namibii, zabezpieczenie repatriacji uchodźców oraz nadzorowanie procesu przygotowania i przeprowadzenia wolnych wyborów do Zgromadzenia Konstytucyjnego Namibii.

Wykonanie zadań logistycznych i tym razem powierzono kontyngentowi polskiemu. Zadaniem polskiej jednostki logistycznej było zapewnienie funkcjonowania centralnych magazynów zaopatrzenia oraz zaopatrywanie batalionów operacyjnych i komponentu cywilnego rozmieszczonych w północnej części Namibii.

Ogółem w Polskim Kontyngencie Wojskowym w Nambii pełniło służbę 393 żołnierzy, w tym 261 żołnierzy zawodowych i 132 żołnierzy służby zasadniczej.

Polski Kontyngent Wojskowy w siłach UNTAC w Kambodży (w latach 1992-1993).

Polska skierowała do tej operacji ponad 700-osobową jednostkę logistyczno-inżynieryjną. Jednostka ta wchodziła w skład komponentu wojskowego misji i współdziałając z kontyngentem kanadyjskim była odpowiedzialna za zabezpieczenie logistyczne ok. 10.000 żołnierzy z jednostek operacyjnych. Pododdziały jednostki działały w ośmiu bazach rozlokowanych na terenie całego kraju. Ich zadaniem był dowóz wody, żywności i paliwa do kontyngentów operacyjnych. Jednostka zabezpieczała także funkcjonowanie centralnych magazynów zaopatrzenia sił. Zadaniem pododdziałów inżynieryjnych, liczących około 220 żołnierzy, był między innymi remont dróg i mostów. Ponadto, w skład kontyngentu polskiego wchodziło 16 obserwatorów wojskowych oraz personel zajmujący różne stanowiska w Kwaterze UNTAC.

Ogółem w dwóch zmianach polskiego kontyngentu w siłach UNTAC uczestniczyło 1270 żołnierzy i pracowników cywilnych.

Polski Kontyngent Wojskowy w siłach UNIFIL w Libanie (od 1992 roku).

Polskie uczestnictwo w siłach UNIFIL datuje się od czerwca 1992 roku. Była to ponad 60-osobowa jednostka medyczna (szpital polowy), do której w kwietniu 1994 roku dołączyły batalion logistyczny i zgrupowanie pododdziałów inżynieryjnych, liczące łącznie ponad 500 osób.

Zadania tych jednostek obejmują:

- zapewnienie transportu personelu i różnego rodzaju materiałów do kontyngentów operacyjnych;
- zabezpieczenie funkcjonowania centralnych magazynów sił;

- remonty pojazdów mechanicznych i innego sprzętu występującego w siłach UNIFIL;
- rozminowanie terenu oraz prace budowlane i fortyfikacyjne w miejscach rozmieszczenia jednostek UNIFIL;
- zapewnienie opieki medycznej całemu personelowi sił w ramach szpitala polowego;
- wykonywanie zadań związanych z udzielaniem pomocy humanitarnej miejscowej ludności.

Ogółem, w Polskim Kontyngencie Wojskowym w siłach UNIFIL pełniło dotąd służbę ponad 4tys. polskich żołnierzy.

Kolejną zmianą charakteru naszego udziału w operacjach pokojowych było wysłanie pierwszego batalionu operacyjnego do sił UNPROFOR w byłej Jugosławii. Po raz pierwszy od czasu zakończenia II Wojny Światowej jednostka Wojska Polskiego pełniła służbę w rejonie uznanym oficjalnie za strefę działań wojennych. Zadania operacyjne kontyngent polski wykonuje od 1994 roku także w siłach UNDOF na Wzgórzach Golan.

Polski Kontyngent Wojskowy w siłach UNPROFOR w byłej Jugosławii i UNCRO w Chorwacji (w latach 1992-1995).

Polska wydzieliła do sił UNPROFOR batalion operacyjny liczący początkowo około 900 żołnierzy. Była to pierwsza polska jednostka operacyjna w operacjach pokojowych ONZ. W marcu 1992 roku batalion ten rozmieszczono w rejonie Krajiny, gdzie wykonywał zadania mandatowe obsadzając posterunki w strefie ochronnej. Zadania te obejmowały przede wszystkim:

- monitorowanie przydzielonego rejonu odpowiedzialności w strefie ochronnej poprzez patrolowanie i kontrolę dostępu do niej na posterunkach obserwacyjnych i punktach kontrolnych;
- ochronę ważnych obiektów i konwojów z pomocą humanitarną;
- kontrolę wycofywania federalnych wojsk jugosłowiańskich oraz nieregularnych sił serbskich z terytorium Chorwacji;

- monitorowanie pracy policji lokalnej i zapewnienie warunków umożliwiających jej funkcjonowanie z poszanowaniem praw miejscowej ludności.

Zadania i rejon odpowiedzialności batalionu zmieniały się wraz ze zmianami mandatu sił UNPROFOR, a następnie UNCRO. Po zawarciu w marcu 1994 roku porozumienia o przerwaniu walk między siłami chorwackimi i serbskimi w rejonie Krainy oraz ustanowieniu strefy rozdzielania wojsk do zadań batalionu należało również nadzorowanie przestrzegania warunków tego porozumienia w przydzielonej strefie odpowiedzialności, w tym:

- obserwowanie ruchu wojsk stron konfliktu;
- kontrolowanie wraz z obserwatorami wojskowymi składów ciężkiego uzbrojenia;
- zabezpieczanie spotkań przedstawicieli stron konfliktu.

Wraz ze zwiększaniem zadań, zwiększano także liczebność batalionu, który w 1994 roku przekroczył stan 1100 żołnierzy i pracowników cywilnych. Oprócz batalionu operacyjnego w skład kontyngentu polskiego wchodziło również 30 obserwatorów wojskowych oraz personel zajmujący różne stanowiska w Kwaterze UNPROFOR i UNCRO oraz w dowództwie sektora. Ponadto, w wydzielonych siłach w Macedonii, przekształconych później w samodzielne siły UNPREDEP, wzięło udział kilkunastu funkcjonariuszy polskiej Straży Granicznej.

W Polskim Kontyngencie Wojskowym w siłach UNPROFOR i UNCRO uczestniczyło ogółem 4398 osób, w tym 793 żołnierzy zawodowych, 3466 żołnierzy służby zasadniczej i 139 pracowników cywilnych.

Polski Kontyngent Wojskowy w siłach UNDOF na Wzgórzach Golan (od 1994 roku).

Po wycofaniu w 1994 r. operacyjnego batalionu fińskiego i likwidacji naszego kontyngentu logistycznego, władze polskie wyraziły zgodę na wydzielenie do UNDOF batalionu operacyjnego. Batalion liczy łącznie 351

żołnierzy i pracowników cywilnych WP i stanowi główny element polskiego kontyngentu w tych siłach:

Polski batalion (POLBATT) wykonuje zadania operacyjne na posterunkach rozmieszczonych wzdłuż linii ograniczających strefę rozdzielania wojsk pomiędzy Syrią i Izraelem. Zadania te obejmują:

- kontrolę strefy rozdzielania w przydzielonym rejonie odpowiedzialności, w tym obserwację i meldowanie o każdej próbie naruszenia jej przez siły obu stron konfliktu;
- obserwację i meldowanie o aktywności lotniczej obu stron w przestrzeni powietrznej w przydzielonym rejonie odpowiedzialności.

Przedstawiciele Polski są obecnie zaangażowani w operacjach pokojowych ONZ do wykonywania całego spektrum zadań, od zabezpieczenia logistycznego do różnych zadań operacyjnych wykonywanych przez polskich obserwatorów wojskowych oraz batalion operacyjny.

Pierwszymi polskimi obserwatorami wojskowymi ONZ była grupa 4 oficerów skierowanych do w Misji Dobrych Usług w Afganistanie i Pakistanie (UNGOMAP), ustanowionej w kwietniu 1988 roku w celu pomocy stronom konfliktu w zapewnieniu wprowadzenia w życie porozumienia pokojowego. Natomiast pierwszą misją pokojową ONZ z udziałem większej grupy polskich obserwatorów była Grupa Obserwatorów ONZ w Iranie i Iraku (UNIIMOG) utworzona w celu nadzorowania przestrzegania porozumienia o zawieszeniu broni zawartego po prawie ośmioletniej wojnie iracko - irańskiej. W skład Grupy weszło 15 obserwatorów polskich. Do zakończenia działalności UNIIMOG w 1991 roku w misji tej wzięło udział łącznie 45 oficerów polskich.

Kolejną grupę polskich obserwatorów w operacjach pokojowych ONZ stanowiło 20 oficerów skierowanych w marcu 1989 roku do sił UNTAG w Namibii. Ich zadaniem było monitorowanie działań sił południowoafrykańskich w okresie ześrodkowania a następnie wycofywania z terytorium Namibii, a także nadzorowanie procesu demobilizacji oddziałów kontrolowanych przez RPA miejscowych sił terytorialnych. Wydzieloną grupę obserwatorów (UNTAG-A) rozmieszczono także na południu Angoli w celu nadzorowania ześrodkowania

i demobilizacji oddziałów partyzanckich SWAPO. Zadania o podobnym charakterze wykonywali również obserwatorzy wojskowi w kolejnej wielofunkcyjnej operacji utrzymania pokoju w Kambodży w latach 1992-1993.

Oficerowie polscy weszli również w skład Misji Obserwacyjnej ONZ w Iraku i Kuwejcie (UNIKOM), utworzonej na mocy rezolucji Rady Bezpieczeństwa ONZ nr 689 z dnia 3 kwietnia 1991 roku w celu nadzorowania utworzonej wzdłuż granicy iracko - kuwejckiej strefy zdemilitaryzowanej.

W skład misji wchodziło początkowo 7 a następnie 6 obserwatorów polskich. Najliczniejszą dotychczas grupę obserwatorów polskich stanowiło 30 oficerów uczestniczących w siłach UNFROFOR, a następnie UNCRO w byłej Jugosławii. Ogółem, w latach 1992-1995, w siłach tych uczestniczyło 80 polskich obserwatorów wojskowych. Mniejsze grupy oficerów polskich wchodziły ponadto w skład grup obserwatorów wojskowych w następujących misjach pokojowych ONZ:

- 3 obserwatorów wojskowych w Misji Obserwacyjnej ONZ w Liberii (UNOMIL) w latach 1993-1994;
- 5 obserwatorów wojskowych w Misji Pomocy ONZ dla Rwandy (UNAMIR) w latach 1993-1995.

Obecnie polscy obserwatorzy wojskowi wchodzi w skład następujących misji ONZ:

- 3 obserwatorów wojskowych w Misji ONZ ds. Referendum w Saharze Zachodniej (MINURSO);
- 4 obserwatorów wojskowych w Misji Obserwacyjnej ONZ w Gruzji (UNOMIG);
- 7 obserwatorów wojskowych w Misji Weryfikacyjnej ONZ w Angoli (UNAYEM III / MONUA);
- 2 obserwatorów wojskowych w Misji Obserwacyjnej ONZ w Tadżykistanie;
- 2 obserwatorów wojskowych w Prewencyjnym Rozwinięciu Sił ONZ (UNPREDEP) w Macedonii;

- 2 obserwatorów wojskowych w Misji Obserwacyjnej ONZ na Półwyspie Prevlaka (UNMOP) w Chorwacji od 1996 roku;

Ponadto w Misji ONZ w Bośni i Hercegowinie (UNMIBH) oraz w Kosowie (UNMIK) bierze udział blisko 150 polskich policjantów cywilnych.

Od 1992 roku przedstawiciele Polski biorą udział w 10 misjach Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie. Większość z tych misji ma charakter cywilno-wojskowy. Stąd też wśród ich polskich uczestników znajdują się również oficerowie *WP*, występując w roli obserwatorów wojskowych lub wchodząc w niektórych przypadkach w skład personelu cywilnego:

- 6 oficerów w Misji OBWE w Gruzji od 1992 roku;
- 4 oficerów w Misji OBWE w Byłej Jugosłowiańskiej Republice Macedonii od 1993 roku;
- 2 oficerów w Misji OBWE na Łotwie od 1996 roku;
- 36 oficerów w Misji OBWE w Bośni i Hercegowinie od 1996 roku.

Kolejnym przełomowym momentem było wydzielenie w lutym 1996 roku pierwszej regularnej jednostki Wojska Polskiego (16 bpd) do operacji pokojowej prowadzonej z upoważnienia ONZ przez Sojusz Północnoatlantycki.

Polski Kontyngent Wojskowy w siłach IFOR w Bośni i Hercegowinie (w 1996 roku).

Siły Implementacyjne (IFOR) zostały oficjalnie ustanowione decyzją Rady Północnoatlantyckiej z dnia 16 grudnia 1995 roku, po zatwierdzeniu przez nią uprzednio przygotowanego przez odpowiednie komórki Naczelnego Dowództwa PSZ NATO w Europie planu operacji *Joint Endeavour*. Zadaniem tych sił było wprowadzenie w życie wojskowych aspektów porozumienia pokojowego między stronami konfliktu w Bośni i Hercegowinie, parafowanego w dniu 21 listopada 1995 roku w Dayton (USA) i podpisanego w dniu 14 grudnia 1995 roku w Paryżu. Ogółem siły IFOR liczyły około 60 000 żołnierzy.

Realizując zobowiązania wynikające z udziału w *Procesie Planowania i Oceny PdP*, Polska wydzieliła do operacji *Joint Endeavour* kontyngent wojskowy, którego głównym elementem był 16 batalion powietrzno-desantowy ze składu 6 BDSz. W lutym 1996 roku batalion ten wraz z batalionami duńskim, fińskim i szwedzkim wszedł w skład Brygady Nordycko-Polskiej (NORDPOLBDE) w Wielonarodowej Dywizji „Północ” (MND N). Główne zadania operacyjne wykonywane przez polski batalion w przydzielonym rejonie odpowiedzialności obejmowały:

- kontrolowanie ruchu przez punkty na linii rozdzielenia wojsk;
- patrolowanie stref rozdzielenia wojsk;
- zbieranie informacji o polach minowych;
- kontrolowanie wycofania wojsk i uzbrojenia stron konfliktu poza uzgodnione linie (strefy);
- udzielanie w razie konieczności wsparcia pozostałym batalionom brygady w ich rejonach odpowiedzialności;
- asystowanie przy wymianie jeńców między stronami konfliktu;
- nadzorowanie bezpieczeństwa i swobody poruszania się osób cywilnych (uchodźców i wysiedleńców);
- wspieranie działalności humanitarnej.

Wprowadzenie w życie aspektów wojskowych porozumienia z Dayton kontynuowane jest przez Siły Stabilizacyjne (SFOR).

Stan osobowy kontyngentu polskiego w Siłach SFOR zredukowano do ogólnej liczby 500 żołnierzy. Batalion polski pozostał w Brygadzie Nordycko-Polskiej i wykonywał następujące zadania operacyjne:

- kontrolowanie działalności stron konfliktu poprzez inspekcjonowanie zadeklarowanych miejsc dyslokacji wojsk i sprzętu;
- monitorowanie zaaprobowanej przez SFOR aktywności wojskowej stron, tj. przemieszczanie wyposażenia amunicji, ćwiczenia, strzelania, uroczystości, itp.;
- utrzymania stałej łączności ze stronami konfliktu, w tym poprzez spotkania w ramach Połączonej Komisji Wojskowej;

- współdziałanie z Centrum Koordynacji Współpracy Cywilno-Wojskowej (CIMIC).

Obecnie w Bośni i Hercegowinie pozostaje polski kontyngent w sile 300 żołnierzy jako integralna część Polsko – Nordyckiej Grupy Bojowej wykonując praktycznie dotychczasowe zadania.

Udział w Siłach Wielonarodowych w Zatoce Perskiej w 1991r.

Po inwazji Iraku na Kuwejt w sierpniu 1990 Rada Bezpieczeństwa ONZ wezwała agresora do natychmiastowego i bezwarunkowego wycofania się z Kuwejtu. Irak nie podporządkował się jednak do tego wezwania i dokonał przyłączenia Kuwejtu do swego terytorium. W związku z tym, Rada Bezpieczeństwa upoważniła państwa członkowskie do użycia wszelkich dostępnych środków w celu zmuszenia Iraku do przestrzegania rezolucji Rady Bezpieczeństwa. Ponieważ wysiłki dyplomatyczne nie odnosiły żadnych skutków Siły Wielonarodowe koalicji 38 państw, zorganizowanej i kierowanej przez Stany Zjednoczone, rozpoczęły działania zbrojne przeciw agresorowi.

Polska wydzieliła do tej operacji 319-osobowy kontyngent złożony z okrętu szpitalnego, okrętu ratowniczego oraz personelu medycznego. Zadania okrętu ratowniczego przewidywały udział w akcjach ratowniczych. Zadaniem okrętu – szpitala było świadczeniem fachowej opieki medycznej oraz ewakuacja chorych i rannych.

Udział w Siłach Wielonarodowych w Haiti (1994r.)

Koalicja 28 państw kierowana przez USA wzięła udział w operacji pokojowej prowadzonej z upoważnienia ONZ na terytorium Haiti. Zadania UNMIH przewidywały pomoc w utrzymaniu bezpieczeństwa, włącznie z reorganizacją sił zbrojnych i policji Republiki Haiti, oraz nadzorowanie procesu organizacji i przeprowadzenia wyborów. Do operacji tej Polska wydzieliła 60 osobowy kontyngent wojskowy, którego głównym elementem była jednostka antyterrorystyczna GROM. Jej głównym zadaniem była ochrona ważnych obiektów i personelu. W miarę stabilizowania się sytuacji, Siły

Międzynarodowe były redukowane głównie ze względów ekonomicznych. Kontyngent Polski po wykonaniu swych zadań w początkowej fazie operacji wrócił do kraju w połowie grudnia w 1994 roku.

Jeden z ostatnich i ważniejszych udziałów sił polskich w misji pokojowej, to wydzielenie Polskiej Jednostki Wojskowej w Siłach Międzynarodowych (PJW KFOR).¹⁵⁶

Udział w Siłach Wielonarodowych w Afganistanie (2002r.)

Po zamachach terrorystycznych 11 września w USA, powstała koalicja mająca na celu walkę z organizacjami terrorystycznymi. Po dokonaniu szeregu bombardowań lotniczych przez armię amerykańską, do Afganistanu uważanego za główne miejsce pobytu i szkolenia się grup terrorystycznych wkroczyły wojska NATO. Również i Polska przygotowała i wysłała blisko 100 osobowy kontyngent złożony przede wszystkim z saperów, logistyków i żołnierzy jednostki specjalnej GROM.

Wielce skomplikowany charakter współczesnych konfliktów sprawił, że istnieje potrzeba nowego spojrzenia i podejścia do sposobów zapewnienia międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa, a tym samym zmianę poglądów na użycie w tym celu struktur militarnych. Zauważyć warto, że już na początku lat dziewięćdziesiątych organizacje międzynarodowe, o których mówiono w powyższym rozdziale, rozpoczęły proces dostosowania swoich mechanizmów przeciwdziałania konfliktom do nowych uwarunkowań. Dostrzeżono potrzebę prowadzenia operacji pokojowych przy użyciu wielonarodowych sił zbrojnych.

Jedyną obecnie organizacją posiadającą zdolności operacyjne prowadzenia różnego typu działań na rzecz zapewnienia międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa jest *NATO*. Działaniem sił *IFOR* i *SFOR* w byłej Jugosławii organizacja ta dowiodła, że szybko potrafi się przystosować do funkcjonowania w nowych warunkach i realizacji nowych zadań. Coraz częściej

¹⁵⁶ Ze względu jednak na złożoność tego zagadnienia jak również z uwagi na fakt, że stanowi ona główny przedmiot niniejszej rozprawy doktorskiej, zagadnieniu temu poświęcono odrębny rozdział.

pojawiają się także inicjatywy regionalne tworzenia wspólnych formacji wojskowych przewidzianych do użycia w operacjach pokojowych.

W tym właśnie celu stworzono batalion polsko-litewski oraz batalion polsko-ukraiński, który realizuje obecnie zadania w ramach sił *KFOR*. Trwają także prace nad utworzeniem wspólnej polsko – czesko - słowackiej Brygady Sił Pokojowych. Podobne ma być również przeznaczenie innych jednostek wielonarodowych powstających w wielu krajach Europy.

Rozdział III.

UDZIAŁ I BEZPOŚREDNIE WSPÓLDZIAŁANIE ŻOŁNIERZY WP W OPERACJI WSPIERANIA POKOJU NATO W KOSOWIE.

1. Geneza operacji wspierania pokoju w Kosowie.

Prowincja KOSOWO położona jest w południowej części SERBII.

W większości zamieszkuje ją ludność pochodzenia Albańskiego, która dąży do oderwania tej prowincji i uzyskania niepodległości oraz stworzenia własnego rządu niezależnego od rządu w Belgradzie. Kosowo przez wieki było zamieszkiwane przez mieszane populacje Serbów i Albańczyków. Dla Serbów prowincja ta stanowi bardzo ważną część ich historii, gdyż przypomina im o pierwszym Królestwie Serbskim. Na terenie tym znajduje się znaczna ilość miejsc kultu religijnego związanych z Serbskim Kościołem Prawosławnym. Jednym z przykładów może być czternastowieczny kościół w miejscowości Gracanica. Dla populacji Albańskiej ziemie te mają również duże znaczenie historyczne gdyż tu rozpoczął się proces odzyskania przez nich niepodległości zapoczątkowany porozumieniem podpisanym w Prizren w 1878 r.

Kosowo leży na styku Gór Dynarskich¹⁵⁷ na zachodzie i pasma Bałkanów na wschodzie. Na obszarze tym dochodziło do silnych ruchów tektonicznych, które doprowadziły do powstania licznych masywów górskich i obszernych zapadlisk.

Obszary zachodnie zbudowane są z utworów wapiennych, w których powstała typowa rzeźba krasowa z podziemnymi ciekami i jaskiniami. Na skutek zapadnięcia się podziemnych jaskiń powstały liczne małe leje krasowe jak i większe formy – polja. Największą taką formą jest Metohija Polje, która ma 70 km. długości, od 10 do 20 km. szerokości i leży około 400 m.n.p.m. Podłoże pokrywają piaski, gliny i żwiry.

Alpy Albańskie (na płn-zach) i Sar Planina (na pld-zach) Kosowa tworzą ze swoimi szczytami - powyżej 2500 m n.p.m., - stromymi wąwozami i trudno

¹⁵⁷ Nowa Encyklopedia Powszechna PWN, Warszawa, 1997 r.

dostępnyymi zboczami przeszkody komunikacyjne do Czarnogóry i Macedonii. Tereny leżące obok dróg są dla pojazdów praktycznie niedostępne.

Roślinność na terenach wysoko położonych jest bardzo skąpa, na średniej wysokości można spotkać lasy i łąki, niziny są wykorzystywane rolniczo.

Klimat charakteryzuje się ciepłymi, suchymi latami i chłodnymi śnieżnymi zimami. W dolinach średnia temperatura stycznia wynosi -1 C , a średnia temperatura sierpnia 21 C . Opady roczne kształtują się pomiędzy 500 a 700 mm. Kosowo Polje jest suchsze (500 do 600 mm rocznie) i ze średnią temperaturą sierpnia powyżej 32 C .

Kosowo posiada stosunkowo gęstą sieć wód lecz wody te są bardzo płytkie. Nie występują naturalne jeziora a nieliczne sztuczne zbiorniki służą do nawadniania i produkcji energii elektrycznej.

Kosowo liczy około 2,025,000 mieszkańców¹⁵⁸ odpowiada to około 25 % ludności Jugosławii. Gęstość zaludnienia wynosi około 194 mieszkańców na 1 km (średnia w Polsce to 123). Duża koncentracja ludności w dolinach i wzdłuż rzek powoduje znaczne przekroczenie średnich wartości zaludnienia. Ludność miast stanowi więcej niż 30 % ogółu mieszkańców.

Największe miasta to:

- Prisztina - 108 000
- Prizren - 92 000
- Peć - 68 000
- Kosowska Mitrowica - 64 000

Struktura ludności bardzo się zmieniła od lat 50-tych. W 1953 r. 24% ludności Kosowa stanowili Serbowie a 65% Albańczycy; w roku 1991 liczba Serbów spadła do 10% a Albańczyków wzrosła do 82%. Zmiana ta nie wynika tylko z wysokiej liczby urodzeń wśród Albańczyków, ale również z ciągłego odpływu Serbów z tych terenów. Przyczyną tego jest brak miejsc pracy oraz obawa o utratę życia. Serbska polityka ucisku doprowadziła także do ucieczki

¹⁵⁸ Encyklopedia świat w przekroju 91, Warszawa 1991 r.

sporej liczby Albańczyków. W samych Niemczech żyje około 150 000 kosowskich Albańczyków.

Głównym powodem wybuchu antagonizmów narodowościowych była różnica w poziomie życia pomiędzy Serbami a Albańczykami. Większość własności prywatnej związanej z handlem i produkcją znajdowało się w rękach Serbskich. Serbowie i Czarnogórcy zamieszkujący Federację Jugosłowiańską bardzo niechętnie zatrudniali pracowników narodowości Albańskiej (powyżej 35% zdolnych do pracy Albańczyków nie miało stałego zatrudnienia).

Od początku lat osiemdziesiątych dochodziło do krwawych starć Albańczyków z serbską policją. Pomimo wsparcia gospodarczego ze strony lepiej rozwiniętych republik związkowych byłej Jugosławii (Słowenii, Chorwacji) nie udało się kosowskim Albańczykom, od czasu rozpadu państwa Jugosłowiańskiego (1991r), poprawić struktury gospodarczej kraju. Przyznane prawo do samostanowienia doprowadziło do albanizacji Kosowa. Kosowscy Albańczycy nie byli w stanie i nie są w stanie zintegrować się z państwem jugosłowiańskim. Celem większości kosowskich Albańczyków nie jest już nowy status autonomii w ramach Jugosławii, lecz całkowita państwowa niezależność.

Albańczycy i Serbowie różnią się w wielu aspektach, zwłaszcza:

- różne pochodzenie etniczne: Serbowie są Słowianami, Albańczycy pochodzą od Ilirów – pierwotnej ludności Półwyspu Bałkańskiego. W słowiańskim państwie Jugosławii byli postrzegani jako element obcy;
- Albańczycy w przeważającej liczbie są muzułmanami, Serbowie są wyznawcami prawosławia. Różnice wyznań sprawiają, że nie dochodzi prawie wcale do zawierania małżeństw między członkami tych grup etnicznych;
- różna jest też ich kultura i styl życia. W tradycje Albańczyków jest wpisane przesadne poczucie honoru, w tym krwawa zemsta, jak również silne powiązania wspólnoty albańskiej. Serbowie są

indywidualistami z dużym poczuciem własnej wartości i skłonnościami do upor.

Z powodu rzekomej dyskryminacji serbskiej mniejszości zniesiono w 1989r. autonomię Kosowa, przekształcając je w serbską prowincję. Rząd serbski w Belgradzie rozwiązał w 1990 roku parlament w Priştinie, zdymisjonował rząd Kosowa oraz usunął Albańczyków ze wszystkich organów administracji, szkolnictwa (6000 nauczycieli), służby zdrowia i zakładów pracy. Restrykcyjna polityka prowadzona była w stosunku do albańsko - języcznych stacji radiowych i telewizyjnych oraz wydawnictw prasowych.¹⁵⁹ Serbowie przejęli przewodnią rolę w polityce, administracji i gospodarce. Język serbski uznano za język urzędowy.

Albańskie i serbskie prawa do Kosowa ująć można następująco:

Albańczycy uzasadniają swoje prawo do Kosowa tym, że:

- stanowią znaczącą większość w stosunku do Serbów;
- mocno skolonizowali teren Kosowa w XVIII wieku, gdy obszar ten, należący wówczas do państwa osmańskiego, opuściło ponad 300 000 Serbów.

Dla Serbów teren Kosowa ma duże znaczenie z następujących powodów:

- Kosowo jest kolebką królestwa Serbii z licznymi świętościami narodowymi, między innymi z siedzibą patriarchy i słynnym monastyrem w m. Peć;
- obszar ten ma znaczenie strategiczne jako korytarz prowadzący na południe poprzez Macedonię i Grecję do Morza Egejskiego;
- ma znaczenie gospodarcze dzięki surowcom mineralnym;
- teren Kosowa zamieszkuje mniejszość serbska, której prawa należy chronić.

Historyczna porażka w bitwie na Kosowym Polu (1389), która w konsekwencji doprowadziła do tego, że Kosowo jest muzułmańskie, stała się dla

¹⁵⁹ Por. S.Sobociński, Konflikt serbsko-albański o Kosowo 1989-1999, Gniezno 1999 r.

Serbów nie do zniesienia. W zdecydowanej większości są oni przeświadczeni, że Kosowo jest częścią Serbii.

Gdy po pierwszej wojnie bałkańskiej powstała samodzielna Albania, około jednej trzeciej wszystkich Albańczyków (szczególnie z Kosowa, zachodniej Macedonii i południowej Czarnogóry) pozostawało poza granicami nowego państwa. Wyżej wymienione obszary włączono po pierwszej wojnie światowej do nowopowstałej Jugosławii. Od chwili rozpadu Jugosławii ludność albańska zamieszkuje Albanie, Jugosławię i Macedonię.

Z historycznego punktu widzenia zauważyć należy, iż dla tego rejonu znaczące i ważne są następujące wydarzenia:

- Od 1300 r. Kosowo jest centrum wojskowym, gospodarczym i kulturalnym Wielkiej Serbii;
- 1389 r. Porażka Serbów na Kosowym Polu z Turkami;
- 1912 r. Odzyskanie Kosowa przez Serbów w wyniku pierwszej wojny bałkańskiej;
- 1963 r. Kosowo staje się prowincją autonomiczną Republiki Serbskiej (Jugosławii);
- 1974 r. Szerokie prawa autonomiczne;
- 1981 r. Niepokoje w Kosowie wywołane napięciami społecznymi, etnicznymi i religijnymi pomiędzy ludnością albańską i Serbami;
- 1989 r. Zniesienie przez Serbie autonomii Kosowa;
- 1990 r. Albańczycy ogłaszają powstanie niezależnej „Republiki Kosowa”, uznanej tylko przez Albanie;
- Od 03.1998 r. Krwawe rozruchy w Kosowie pomiędzy kosowskimi Albańczykami („Armia Wyzwolenia Kosowa” – UCK – Ushtria Clirimatare e Kosoves a serbskimi siłami bezpieczeństwa, masakry ludności cywilnej;

- 10.1998 r. Układ pomiędzy OBWE i Jugosławią w sprawie misji mającej nadzorować bezpieczeństwo i rozwój sytuacji w Kosowie;
- 02.1999 r. Rozmowy dotyczące Kosowa w Rambouillet;
- 04.1999 r. Naloty lotnictwa państw NATO;
- 21.06.1999 r. Wprowadzenie sił lądowych NATO – KFOR do rejonu Kosowa. Rozpoczęcie operacji Joint Guardian.

Na podstawie porozumienia podpisanego z Federacyjną Republiką Jugosławii (MTA – Military Technical Agreement) oraz Rezolucji Rady Bezpieczeństwa Organizacji Narodów Zjednoczonych Nr 1244 z dnia 10.06.1999 r. zdecydowano, że z terytorium KOSOWA wycofała się Armia Jugosłowiańska oraz żołnierze MSW. Teren KOSOWA wchodził w skład rejonu odpowiedzialności 3 Armii Jugosłowiańskiej z 52 Korpusem, z dowództwem w PRISTINIE. 52 KA wycofał się do koszar i garnizonów na wschód od granicy KOSOWO – SERBIA gdzie przed rozpoczęciem konfliktu zbrojnego rozmieszczony był Korpus Armijny (NIS) wchodzący również w skład 3 Armii Jugosłowiańskiej. Ocenia się że w wyniku strat poniesionych w czasie nalotów NATO, 52 KA zachował część swoich zdolności bojowych a jego zdolności do wykonania ataku były bardzo ograniczone.

Zgodnie z porozumieniem pokojowym utworzono dwie strefy bezpieczeństwa:

- strefa bezpieczeństwa powietrznego – sięga 25 km w głąb terytorium Jugosłowiańskiej Republiki Federacyjnej od granicy z KOSOWEM;
- strefa bezpieczeństwa naziemnego – sięga 5 km w głąb terytorium Jugosłowiańskiej Republiki Federacyjnej od granicy z KOSOWEM.

Na terenie Kosowa stacjonują Międzynarodowe Siły Pokojowe (KFOR), złożone głównie z wojsk państw członkowskich NATO, Rosji i innych państw biorących udział w programie „Partnerstwo dla Pokoju”. Liczebność wojsk KFOR określono na 50 tysięcy żołnierzy. Ilość państw uczestniczących w misji pokojowej zamykała się liczbą 33. Międzynarodowe wojska pokojowe KFOR

zostały wprowadzone do Kosowa w dniu 21.06.1999r. na podstawie Rezolucji Rady Bezpieczeństwa Narodów Zjednoczonych nr 1244 z dnia 10.06.1999r.

Teren Kosowa został podzielony na pięć sektorów międzynarodowych¹⁶⁰:

Sektor brytyjski	(centralny)	- PRISTINA
Sektor amerykański	(wschodni)	- GNIJILANE
Sektor niemiecki	(południowy)	- PRIZREN
Sektor włoski	(zachodni)	- PEC
Sektor francuski	(północny)	- KOSOWSKA MITROWICA

Jednocześnie z zakończeniem wycofywania wojsk Serbskich z Kosowa w dniu 21.06.1999 r. Naczelny Dowódca Sił Pokojowych KFOR generał Mike JACKSON podpisał porozumienie zaproponowane przez Dowódcę UCK Hashim THACI pod nazwą „Zobowiązanie w sprawie rozbrojenia oraz przekształcenia Armii Wyzwolenia Kosowa (UCK)”

Międzynarodową władzę cywilną (administrację publiczną) stworzył przedstawiciel ONZ, Francuz Bernard KOUCHNER. W skład jego Tymczasowej Rady (Rządu) weszli ze strony albańskiej przedstawiciele:

- Wyzwoleńczej Armii Kosowa – UCK (Hashim THACI – lider UCK oraz Xharit HALITI);
- Zjednoczonego Ruchu Demokratycznego – LBD (Mehmet HAJRIZI, Rexhep QOSJA);
- Demokratycznego Związku Kosowa - LDK (Ibrahim RUGOWA);
- Przedstawiciele ugrupowań niezależnych – Veton SURROI i Blerim SHALA.

Serbów w Radzie Tymczasowej reprezentowali:

- Partia Serbskiego Oporu – SPO (Momcilo TRAJKOVIĆ);
- Partia Akcji Demokratycznej dla Kosowa – PDAK (Numan BALIĆ) oraz ojciec ARTEMIE – najwyższy rangą duchowny ortodoksyjnej cerkwi prawosławnej w Kosowie;
- Swojego przedstawiciela posiadają też Turcy zjednoczeni w Narodowej Partii Turków – PPT (Sezair SHAIPI).

¹⁶⁰ Podział Kosowa na sektory odpowiedzialności przedstawia załącznik nr 11.

Poza strukturami administracyjnymi ONZ na terenie Kosowa funkcjonowały inne ośrodki władzy tolerowane przez Dowództwo KFOR oraz przedstawiciele ONZ.

Tzw. „Rząd Kosowa” Premiera Hashima THACIEGO – lidera UCK. Dużą sympatią cieszył się „Rząd Podziemny” utworzony po nielegalnych wyborach przeprowadzonych w 1991r. po których Prezydentem Kosowa został Ibrahim RUGOVA, a Premierem Bujar BUKOSHI. Jednakże wciąż pozostawały struktury władzy serbskiej, które występowały w istniejących enklawach serbskich.

Sytuacja polityczno-militarna w KOSOWIE była nieustabilizowana. Wraz ze zbliżającym się terminem całkowitej demilitaryzacji UCK pojawiały się symptomy wskazujące na to że, UCK zmieni całkowicie swoją strukturę organizacyjną z próbami zorganizowania ARMII KOSOWA, KOSOWSKIEJ POLICJI a w niektórych przypadkach członkowie UCK prawdopodobnie zasila szeregi mafii oraz struktur podziemnych „UNDERGROUND” prowadzących działalność kryminalną.

Liderzy UCK kontynuowali działania mające na celu wyciągnięcie jak najwięcej osobistych korzyści z zaistniałej sytuacji oraz zdobycia dobrej pozycji politycznej. W dalszym ciągu dochodziło do konfliktów pomiędzy głównymi grupami etnicznymi (Albańczykami i Serbami). Trwała tendencja opuszczania przez ludność serbską niewielkich osad i wiosek i skupiania się w wybranych rejonach gdzie stanowili oni większość. Strona albańska w dalszym ciągu prowadziła działania nękające wobec Serbów w celu zmuszenia ich do opuszczenia prowincji. Nieszczelne granice oraz trudnodostępny i nierozpoznany teren pomiędzy FYROM a KOSOVEM sprzyjał działalności przemytniczej (broń, narkotyki, papierosy, alkohol, żywność), która doprowadziła do tworzenia się dobrze zorganizowanych grup przestępczych o charakterze mafijnym.

2. Planowanie i przygotowanie do użycia Polskiej Jednostki Wojskowej.

Kierując się rezolucją Rady Bezpieczeństwa ONZ i potrzebą utrzymania pokoju władze naszego kraju podjęły również decyzję o wysłaniu polskich wojsk do Kosowa. Na podstawie postanowienia Prezydenta RP oraz decyzji Ministra Obrony Narodowej do realizacji tego zadania wyznaczono 18 bielski batalion desantowo-szturmowy z Bielska-Białej na bazie którego utworzono Polską Jednostkę Wojskową¹⁶¹.

Elementami Polskiej Jednostki Wojskowej były:

- Batalion operacyjny(PJW KFOR);
- Narodowy Element Zaopatrywania¹⁶² (NEZ);
- Grupa żołnierzy w strukturach dowództwa KFOR.

Wyżej wymienione elementy PJW KFOR wchodziły w system operacyjnego dowodzenia i kierowania NATO z chwilą osiągnięcia rejonu działań (z wyjątkiem elementu NEZ), jednocześnie pozostawały w narodowym systemie dowodzenia i kierowania oraz podlegały Dyrektorowi Departamentu Wojskowych Spraw Zagranicznych.¹⁶³

W dniu 15.04.2000r. zgodnie z zarządzeniem Ministra Obrony Narodowej z dnia 10.04.2000r. przekazano kierownictwo nad PJW Generalnemu Zarządowi Operacyjnemu Sztabu Generalnego WP (P-3)

Etat batalionu operacyjnego powstał na bazie etatu 18 batalionu desantowo-szturmowego, który to został stworzony w październiku 1997 r. Był on jego kontynuacją, gdyż poprzedni sprawdził się w praktycznym działaniu podczas współdziałania batalionu z innymi jednostkami NATO. Był on całkowicie kompatybilny ze strukturami NATO, a poszczególne sekcje sztabu¹⁶⁴ mogły współdziałać ze swoimi odpowiednikami szczebla nadrzędnego.

W porównaniu do wersji poprzedniej został on uzupełniony o sekcję S-5,

¹⁶¹ Strukturę organizacyjną PJW przedstawia załącznik nr 12.

¹⁶² Strukturę organizacyjną NEZ przedstawia załącznik nr 13.

¹⁶³ Wg. Zarządzenia Ministra Obrony Narodowej Nr 66 / Org. z dnia 16.06.1999 r

¹⁶⁴ Strukturę organizacyjną dowództwa i sztabu batalionu operacyjnego przedstawia załącznik nr 14.

sekcję S-6 oraz sekcję ŻW (żandarmeria wojskowa), które do tej pory miały być tworzone jedynie na czas wyjazdu batalionu poza granice państwa.

Zredukowano liczbę pododdziałów, rozbudowując i przystosowując do standardów NATO kompanię logistyczną i kompanię wsparcia. Jedną kompanię szturmową (2 ksz) wyposażono natomiast dodatkowo w transportery opancerzone typu BRDM-2M.

Poza zmianą struktury organizacyjnej batalion otrzymał brakujący do tej pory sprzęt zgodnie z tabelami należności. Był to sprzęt, przede wszystkim uzbrojenia, łączności, samochodowy, kwaterunkowy i żywnościowy.

W tym okresie otrzymano między innymi:

- samochody specjalne (ciągniki z naczepami niskopodwoziowymi, dźwig, koparka,);
- kontenery transportowe;
- sprzęt noktowizyjny;
- zautomatyzowany wóz dowódczy ZWD-3 (nie zmodernizowany);
- 8 szt. radiostacji RF-5200V;
- 7 szt. radiostacji PRC-138.

Na 10 dni przed wyjazdem do Kosowa decyzją przełożonych z Dowództwa Wojsk Lądowych dokonano pobieżnej modernizacji ZWD-3, na którym dodatkowo zamontowano radiostację RF 5200V, a który tylko częściowo spełniał rolę polowego stanowiska dowodzenia dowódcy batalionu.

Na podstawie Zarządzenia Dowódcy 6 BDSz Nr PF 68/S-4 z dnia 11.06.1999r. w sprawie przygotowania batalionu w Siłach Międzynarodowych KFOR w KOSOWIE w dniu 15.06.1999r. 18 bdsz osiągnął gotowość do działania jako Polska Jednostka Wojskowa we Wspólnej Operacji Sojuszniczej w KOSOWIE.

Gotowość do działania batalion osiągnął po trzy miesięcznym okresie przygotowawczym w czasie którego zrealizowano:

W zakresie organizacyjnym:

- powołano grupę operacyjną sztabu 18 bdsz koordynującą działalność planistyczno-meldunkową batalionu;

- przygotowano grupę rekonesansowo-przygotowawczą, która w dniu 14.06.1999r. udała się w rejon misji celem przeprowadzenia rekonesansu i dokonania niezbędnych ustaleń nieodzownych do przyjęcia batalionu w rejonie operacyjnego przeznaczenia;
- przygotowano niezbędną ilość wydawnictw topograficznych potrzebnych do wykonania planów przemieszczenia dla poszczególnych transportów;
- złożono zapotrzebowanie na wydawnictwa topograficzne rejonu działania wykonane w systemie UTM;
- opracowano dane oraz niezbędne kalkulacje czasowe na podstawie których, po otrzymaniu ostatecznej trasy oraz terminów sporządzono rozkaz operacyjny oraz plany przemieszczenia;
- w miesiącu marcu kadra sztabu uczestniczyła w ćwiczeniu dowódczo-sztabowym „Dynamic Exchange”;
- przeprowadzono instruktaże dla osób funkcyjnych na poszczególne transporty w Komendzie Komunikacji Wojskowej w Katowicach w dniu 15.06.1999r.;
- przygotowano rozkaz organizacyjny do funkcjonowania pozostałości batalionu w m. Bielsko-Biała ze szczególnym uwzględnieniem wyznaczenia osób funkcyjnych odpowiedzialnych za prowadzenie gospodarki materiałowej;
- skoordynowano wspólne działania policji i ŻW w zakresie przemieszczenia z MSD do stacji załadowniczej poszczególnych transportów oraz w zakresie zwiększonego nadzoru nad rejonem jednostki wojskowej po wyjściu batalionu z MSD.

W zakresie szkolenia:

- przygotowano kadre i pododdziały do wykonywania zadań mandatowych w rejonie misji zgodnie z „Programem szkolenia do działań w misjach pokojowych”;
- przeszkolono i wyposażono cały stan osobowy w instrukcję „Zasady użycia siły w misji pokojowej”;

- przeprowadzono szkolenie z zakresu warunków bezpieczeństwa i zagrożenia minowego;
- na podstawie otrzymanych komunikatów rozpoznawczych przeprowadzono szkolenie na temat „Aktualna sytuacja militarno-społeczna w rejonie misji”;

W zakresie logistycznym:

- zgromadzono odpowiednie ilości środków materiałowych we wszystkich klasach zaopatrzenia;
- odebrano dodatkowy sprzęt i częściowo przekazano sprzęt nadwyżkowy;
- przeprowadzono drobne remonty bieżące sprzętu oraz kompleksowe przeglądy techniczne z udziałem wyspecjalizowanych serwisów fabrycznych, między innymi Daewoo Motor Poland, Wojskowych Zakładów Mechanicznych z Siemianowic Śl. i 21 RWT z Rzeszowa;
- dokonano szczegółowego planowania transportów z podziałem sprzętu, środków materiałowych;
- wykonano komplet niezbędnych dokumentów przewozowych wymaganych prawem celnym;
- w służbie medycznej przeprowadzono szczepienia ochronne całego stanu osobowego batalionu zgodnie z wymogami misji, a przede wszystkim zakończono badania medyczne dopuszczające do służby poza granicami kraju;

W okresie przygotowania największym problemem było:

- dokonywanie do ostatniej chwili zmian w etacie;
- dostarczenie ostatecznej wersji etatu dla batalionu na kilka dni przed wyjazdem pierwszego transportu do Kosowa;
- ukończenie batalionu w 100%. Dużym utrudnieniem w ukończeniu stanowisk przewidzianych w etacie dla żołnierzy służby zasadniczej był (w kilku przypadkach) brak żołnierzy o odpowiednich kwalifikacjach (operator cysterny paliwowej, kierowca kategorii „C”, „C+E”, operatorzy sprzętu inżynierskiego). W wielu

- przypadkach na stanowiskach przewidzianych w etacie dla kierowcy kategorii „C+E” (samochód ciężarowo-terenowy wraz z przyczepą) wyznaczeni zostali żołnierze posiadający tylko prawo jazdy kategorii „C”. Podyktowane to było brakiem żołnierzy o odpowiednich kwalifikacjach, wyrażających zgodę na udział w misji poza granicami państwa;
- brak odpowiednich przepisów dotyczących przydziału znaczków tożsamości dla jednostki kierowanej do służby poza granicami państwa (batalion posiadał znaczki tożsamości z 18 batalionu desantowo-szturmowego);
 - w początkowym okresie planowania brak jednoznacznego określenia struktury wyjeżdżających sił. Spowodowało to konieczność opracowywania kilku wariantów użycia sił jednostki między innymi: użycie wzmocnionej kompanii, użycie dwóch kompanii, użycie całości sił batalionu;
 - brak jednoznacznego określenia trasy przejazdu. Spowodowało to konieczność opracowania planów przemieszczenia sił w kilku wariantach, między innymi: wariant kołowy, wariant lotniczy, wariant kolejowy, warianty mieszane kolejowo-morski, kolejowo-lotniczy;
 - brak dokładnej daty wyjazdu pierwszego transportu operacyjnego, którą batalion otrzymał siedem dni przed wyruszeniem pierwszego transportu. Powodowało to konieczność kilkakrotnej zmiany dokumentów już wytworzonych.
 - braki kadrowe sekcji operacyjnej. W okresie planowania misji tylko szef sekcji brał udział w przygotowaniu dokumentacji jak również w ćwiczeniu dowódczo sztabowym. Pozostali oficerowie przebywali na kursach językowych i doskonalących, spowodowało to późniejsze wydłużenie okresu adaptacyjnego (zgrywania oficerów sekcji) w rejonie misji.

3. Przemieszczenie do rejonu operacyjnego przeznaczenia.

Siły 18 bdsz podzielono na pięć transportów operacyjnych. Załadunek sprzętu technicznego oraz jego zabezpieczenie odbyło się w sposób identyczny jak w czasie transportów krajowych. W trakcie załadunku problemem okazało się pozyskanie dźwigów o tonażu odpowiednim do ciężaru części kontenerów transportowych. Przewóz żołnierzy odbył się przy wykorzystaniu wagonów pasażerskich z miejscami do leżenia, celem zapewnienia właściwych warunków w trakcie pięciodniowej podróży. Wyżywienie zabezpieczono siłami kompanii logistycznej korzystając z wagonu restauracyjnego WARS, a także kuchni gazowych oraz posiłków preparowanych i przeznaczonych do odgrzewania. Pierwszy transport operacyjny wyruszył z m. BIELSKO-BIAŁA w dniu 25.06.1999r., a kolejne transporty wyruszały co 24 godziny. Trasa przemieszczenia transportów przebiegała przez: SŁOWACJĘ, WĘGRY, RUMUNIE, BUŁGARIĘ, GRECJĘ, FYROM (Former Yugoslavian Republic of Macedonia). Pierwszy transport dotarł do m. SKOPJE (FYROM) w dniu 30.06.1999r. Oprócz etatowych załóg pojazdów wraz z dowódcami, stany osobowe poszczególnych eszelonów przemieszczane były z rampy kolejowej w Skopje do amerykańskiego obozu przejściowego Camp Able Sentry w miejscowości Petrovac autobusami wynajętymi przez Amerykanów. Po 24 godzinnym odpoczynku w obozie przejściowym kolumna kołowa pierwszego transportu w dniu 01.07.1999r. o godzinie 07.00 przekroczyła granicę kosowsko-macedońską. Kolejne transporty docierały do rejonu operacyjnego przeznaczenia co 24 godziny.¹⁶⁵ Całość przemieszczenia batalionu przebiegła bardzo sprawnie, zarówno załadowanie jak i rozładowanie sprzętu odbyło się terminowo. Rzeczywisty czas przemieszczenia potwierdził słuszność kalkulacji czasowych przygotowanych w okresie planowania. Dla zabezpieczenia łączności na czas przemieszczenia transportów w rejon misji osoby funkcyjne

¹⁶⁵ W czasie przemieszczenia transportu nr 1 na terenie SŁOWACJI doszło do incydentu związanego z obrzuceniem kamieniami pojazdów znajdujących się na platformach, w wyniku czego w jednym z pojazdów wybito szybę. Incydent prawdopodobnie miał charakter wybryku chuligańskiego i nie spowodował opóźnienia w przemieszczeniu transportu.

wyposażono w telefony komórkowe. W sytuacji przemieszczenia batalionu pięcioma transportami operacyjnymi był to jedyny możliwy sposób zabezpieczenia łączności zarówno pomiędzy poszczególnymi transportami kolejowymi jak również z przełożonym w kraju.

4. Rozmieszczenie sił batalionu w rejonie misji.

Liczebność wojsk KFOR określono na 50 tysięcy. Ilość państw uczestniczących w misji pokojowej zamykała się liczbą 33.

Polska Jednostka Wojskowa (PJW) wchodziła w skład Multinational Brigade East MNB(E)¹⁶⁶ która zajmowała południowo-wschodni obszar KOSOWA.

W skład MNB(E) oprócz batalionu operacyjnego wchodziły:

- 501 batalion zmechanizowany z Grecji;
- 13 grupa taktyczna z Rosji;
- siły amerykańskie podzielone na grupy zadaniowe TF (task force) w składzie:
 - 1-26 IN - wojska zmechanizowane;
 - E/4 /CAV - wojska kawalerii powietrznej;
 - 1-77 AR - wojska pancerno-zmechanizowane;
 - 3-504 PIR - wojska powietrzno-desantowe;
 - 793rd BN HQ - batalion MP (Military Police);
 - 1-7 FA - artyleria;
 - 2-1 AVN - wsparcie lotnicze;
 - 299 LOG BN – zabezpieczenie logistyczne;
 - 121 SIGN BN – wojska łączności;
 - 9 EN BN – wojska inżynieryjne.

Zgodnie z planem rotacji w dniach 15.11. – 20.11.1999r. przeprowadzono wymianę jednostek wchodzących w skład MNB(E):

¹⁶⁶ Podział strefy odpowiedzialności MNB(E) przedstawia załącznik nr 15.

- 1-26 wymiana na 2-2 Infantry Battalion;
- E/4/CAV wymiana na F/4/CAV;
- 1-77 wymiana na 1-63 Armed Regiment;
- 793rd BN wymiana na 709 MP BN;
- 2-1 AVN wymiana na 1-1 Aviation;
- 299 LOG BN wymiana na 201 Field Support Battalion;
- 121 SIGN BN wymiana jednej kompanii łączności;
- 3-504 PIR pozostaje bez zmian;
- 1-7FA wymiana na 1-6 Field Artillery;
- 9 EN BN wymiana na 82 Engineering Battalion.

Dodatkowo w podporządkowaniu operacyjnym Dowódcy MNB(E) pozostawała kompania specjalna Zjednoczonych Emiratów Arabskich (UAE SOF – United Arab Emirates Special Operation Forces).

Kolejna rotacja na szczeblu MNB(E) odbyła się na przełomie miesiąca maja i czerwca 2000r. Natomiast w dniu 20.06.2000r. odbyło się oficjalne przekazanie obowiązków pomiędzy Dowódcą 1 Dywizji Piechoty i Dowódcą 1 Dywizji Pancерnej.

W procesie rotacji zostały wymienione poniższe jednostki:

- 101 MI wymiana na 501 Military Intelligence;
- 709 MP wymiana na 503 Military Police;
- F/4 CAV wymiana na F/1 CAV;
- 1-63 AR wymiana na 1-37 AR;
- 2-2 IN wymiana na 1-36 IN;
- 1-6 FA wymiana na 2-3 FA;
- 4-3 ADA wymiana na 4-4 ADA;
- 1-1 AV wymiana na 2-501 AV.

Polski batalion operacyjny rozmieszczony był w południowej części sektora MNB(E) graniczącego z FYROM (Former Yugoslavian Republic of Macedonia), obszar zajmowany przez batalion to około jedna czwarta wielkości całego sektora brygady. Siły polskie rozmieszczone były w następujących

rejonach¹⁶⁷:

- stanowisko dowodzenia – 8km północ od m. KACANIK¹⁶⁸;
- zgrupowanie 1ksż – m. KACANIK, przejście graniczne w m. DENERAL JANKOVIC¹⁶⁹;
- zgrupowanie 3ksż – m. BREZOVICA, STRPCE, SUSICE, DRAJKOVCE¹⁷⁰;
- zgrupowanie kompanii wsparcia – SD batalionu, przejście graniczne w m. GLOBOCICA¹⁷¹.

Dodatkowo w podporządkowaniu operacyjnym Dowódcy batalionu znajdowała się 37 kompania piechoty (UKRAINA) oraz pluton piechoty (LITWA). Całość polskiej strefy podzielono na trzy kompanijne strefy odpowiedzialności: HAWK, FOX, LION – nazwy stref odpowiadały nazwom głównych dróg przebiegających w strefie PJW. Dodatkowo strefy kompanijne podzielono na podstrefy plutonowe.

Polski batalion przyjął strefę odpowiedzialności od TF 2-505 PIR (Parachute Infantry Regiment) 82 Dywizji Powietrzno-desantowej US Army.

W początkowym okresie działalności batalion obsadził wszystkie pozycje dotychczas zajmowane przez TF 2-505 PIR. Oprócz wyżej wymienionych pozycji kompanijnych siły batalionu rozmieszczone były miejscowościach: STRPCE, DONJA BITINA, SUSICE, DRAJKOVCE. Przejęcie strefy i zajęcie pozycji wcześniej obsadzonych przez TF 2-505 spowodowane były koniecznością dokładnego poznania strefy i opracowania własnego planu rozmieszczenia. Pozycje wcześniej przygotowane dały możliwość płynnego przejęcia zadań jak również skrócenie czasu przyjęcia strefy, który początkowo planowany był na 14 dni – w rzeczywistości strefę odpowiedzialności batalion przyjął po 7 dniach. Doświadczenia operacyjne oraz znajomość strefy pozwoliła na redukcję posterunków stałych i zmianę systemu patrolowania,

¹⁶⁷ Rozmieszczenie pododdziałów w polskiej strefie odpowiedzialności przedstawia załącznik nr 16.

¹⁶⁸ Usytuowanie SD batalionu przedstawia załącznik nr 17.

¹⁶⁹ Pozycję w m. Kacanik i m. Deneral Jankovic przedstawia załącznik nr 18.

¹⁷⁰ Wygląd pozycji w m. Brezovica, m. Strpce, m. Susice i m. Drajkovce przedstawia załącznik nr 19.

¹⁷¹ Wygląd pozycji w m. Globocica przedstawia załącznik nr 20.

który stał się bardziej mobilny. Należy dodać, że podział strefy polskiego batalionu operacyjnego na kompanijne i plutonowe podstrefy dawał dużą samodzielność i odpowiedzialność dowódcom kompanii, którzy uczestniczyli w całym procesie od planowania działań operacyjnych poprzez ich prowadzenie, na działalności meldunkowej kończąc.

5. Działalność operacyjna.

5.1. Zadania i sposób ich realizacji.

Zgodnie z rozkazem Dowódcy KFOR Polska Jednostka Wojskowa otrzymała następujące zadania:

- monitorować, sprawdzać i egzekwować realizację wprowadzania ustaleń porozumienia MTA, i demilitaryzacji oraz transformacji WAK (Wyzwoleńczej Armii Kosowa) z zadaniem stworzenia warunków do normalizacji sytuacji w KOSOWIE;
- wspierać działania UNHCR mające na celu udzielanie pomocy humanitarnej oraz zapewnienie powrotu uchodźców do KOSOWA;
- egzekwować przestrzeganie prawa i porządku publicznego oraz w jak najkrótszym czasie stworzyć warunki do przejęcia tych zadań przez organizacje międzynarodowe i powstające organy władzy lokalnej;
- wzmacniać status i wspierać organizacje, których działalność ukierunkowana jest na udzielanie pomocy humanitarnej i demokratyzację życia w KOSOWIE.

Na podstawie rozkazu operacyjnego Dowódcy MNB(E) polski batalion otrzymał zadania:

- przejąć odpowiedzialność za realizację zadań sił KFOR w sektorze KACANIK/STRPCE;
- wprowadzić własne siły do wyznaczonego rejonu odpowiedzialności i nadzorować wypełnianie postanowień porozumienia MTA, i demilitaryzacji oraz transformacji WAK (Wyzwoleńczej Armii

Kosowa) z zadaniem stworzenia warunków do normalizacji sytuacji w KOSOWIE;

- poprzez prowadzenie rozminowania, usuwanie niewybuchów i innych przeszkód zapewnić swobodę poruszania się głównymi szlakami komunikacyjnymi;
- przejąć kontrolę na przejściach granicznych w m. DENERAL JANKOVIC i m. GLOBOCICA;
- zorganizować system rozpoznania i monitorować przestrzeganie postanowień porozumień pokojowych w wyznaczonym rejonie odpowiedzialności;
- prowadzić patrole z zadaniem demonstrowania obecności militarnej wojsk KFOR w wyznaczonym rejonie odpowiedzialności;
- zapewnić bezpieczeństwo na głównych drogach w rejonie odpowiedzialności;
- być w gotowości do eskortowania konwojów humanitarnych.

Dodatkowo PJW realizowała zadania bieżące wynikające z aktualnej sytuacji jak również zadania stałe spływające z dowództwa MNB(E)

Kompania dowodzenia:

- realizowała zadania związane z zabezpieczeniem funkcjonowania SD PJW oraz utrzymywała siły i środki w gotowości do realizacji nieplanowych zadań wynikających z aktualnej sytuacji taktyczno-operacyjnej oraz rozkazów Dowódcy PJW;
- dodatkowo utrzymywała grupy sapersko-inżynieryjne w gotowości do realizacji nieplanowych zadań zabezpieczenia inżynieryjnego.

Zgrupowanie TF HAWK:

- realizowało zadania porządkowo-ochronne mające na celu zapewnienie bezpieczeństwa członkom organizacji międzynarodowych pracującym w ramach misji UNMIK (United Nation Mission in Kosovo) w rejonie przejścia granicznego z MACEDONIĄ w m. DENERAL JANKOVIĆ;

- realizowało zadania na stałych punktach obserwacyjno-ochronnych w rejonie dwóch obiektów drogowo-kolejowych na drodze HAWK;
- monitorowało dwa obiekty Korpusu Ochrony Kosowa w m. DENERAL JANKOVIĆ i KACANIK;
- zabezpieczało drogę HAWK jako główną drogę zaopatrywania KFOR.

Zgrupowanie TF LION:

- realizowało cotygodniowe konwoje ludności serbskiej z rejonu gminy do granicy z Federacją Jugosławii;
- realizowało cotygodniowe konwoje ludności serbskiej z rejonu gminy do granicy z MACEDONIA;
- ochraniało obiekty sakralne w rejonie gminy STRPCE;
- konwojowało autobusy szkolne w czasie ich dojazdu do szkół jak również prowadziło monitoring szkół w czasie trwania zajęć.

Zgrupowanie TF FOX:

- zabezpieczało drogę FOX jako zapasową drogę zaopatrywania KFOR oraz ewakuacji członków organizacji rządowych i pozarządowych;
- realizowało zadania porządkowo-ochronne mające na celu zapewnienie bezpieczeństwa członkom organizacji międzynarodowych pracującym w ramach misji UNMIK (United Nation Mission in Kosovo) w rejonie przejścia granicznego z MACEDONIA w m. GLOBOCICA.

Odwód Dowódcy:

- druga kompania szturmowa znajdująca się na SD, utrzymywała jeden z plutonów w systemie dyżurów bojowych w 15-minutowej gotowości do działania w strefie odpowiedzialności PJW.

W początkowym okresie po przybyciu do Kosowa sekcja S-1 opracowała wiele dokumentów niezbędnych do funkcjonowania batalionu.¹⁷² Poprzez ciągły kontakt z komórką G-1 w sztabie brygady amerykańskiej doprowadzono

¹⁷² M.in. Rozkaz organizacyjny, kompetencyjny zakres obowiązków na zajmowanym stanowisku, regulamin pracy sztabu.

do wyrobienia ID kart KFOR dla wszystkich żołnierzy. Uprawnione osoby uzyskały ID karty upoważniające do wejścia na teren sztabu brygady.

Żołnierze PJW KFOR otrzymali 820 medali NATO „W służbie pokoju i wolności”. Jednocześnie skierowano wnioski o przyznanie wyżej wymienionego medalu II stopnia 465 żołnierzom, którzy pełnili służbę w PJW KFOR przez okres 12 miesięcy.

W trakcie dwunastomiesięcznego pobytu w Kosowie przeprowadzono trzy rotacje żołnierzy PJW KFOR:

- w miesiącu październiku 1999 r. skierowano do kraju 67 żołnierzy, na uzupełnienie przyjęto 61 żołnierzy;
- w miesiącu styczniu 2000 r. skierowano do kraju 77 żołnierzy, na uzupełnienie przyjęto 93 żołnierzy;
- w miesiącu kwietniu 2000r skierowano do kraju 35 żołnierzy.

Ponadto w miesiącu styczniu dokonano rotacji kadry zawodowej po sześciu miesiącach służby. Do kraju skierowano 22 żołnierzy zawodowych, na uzupełnienie przybyło 34 żołnierzy zawodowych.

W trakcie pobytu PJW KFOR w Kosowie w ramach rotacji, na własną prośbę, z przyczyn zdrowotnych lub z przyczyn dyscyplinarnych skierowano do kraju 198 żołnierzy zasadniczej i nadterminowej służby wojskowej oraz 36 żołnierzy zawodowych.

Podkreślić należy, że uzawodowienie batalionu wzrosło z 54% w dniu wyjazdu do Kosowa do 87% w chwili rotacji. Było to związane z przyjęciem do służby nadterminowej 254 żołnierzy. Praca z tymi żołnierzami jest zdecydowanie łatwiejsza, gdyż posiadają oni motywację i większe doświadczenie nabyte w trakcie odbywania zasadniczej służby wojskowej i wykazują się większym zaangażowaniem i profesjonalizmem.

Podczas dwunastomiesięcznego pobytu w Kosowie zaproponowane zostały następujące poprawki do etatu, które miały na celu usprawnienie działań:

- poprawka z dnia 02.08.1999 r. dotycząca zmian stawek dodatku zagranicznego dla pomocnika dowódcy, radcy prawnego, szefów

sekcji, oficerów sekcji oraz techników pododdziałów w celu zrównania ich ze stawkami obowiązującymi na równorzędnych stanowiskach w SFOR;

- poprawka z dnia 27.09.1999 r. dotycząca zamiany stanowiska młodszego operatora-kierowcy koparki jednoczerpakowej drużyny maszyn inżynieryjnych z wojskowego na wojskowo-cywilne, pozwalająca na zatrudnienie pracownika cywilnego ze względu na niemożność obsadzenia tego stanowiska żołnierzem zasadniczej służby wojskowej;
- poprawka z dnia 01.12.1999 r. dotycząca zamiany stanowiska oficera ds. społeczno-wychowawczych – oficera prasowego na dwa stanowiska: oficera prasowego oraz oficera ds. społeczno-wychowawczych co wpłynęłoby korzystnie na prowadzenie działalności społeczno-wychowawczej w PJW KFOR;
- poprawka z dnia 01.12.1999 r. dotycząca wprowadzenia stanowiska inspektora przeciwpożarowego w celu właściwego zabezpieczenia ppoż., niezbędnej legalizacji sprzętu ppoż. oraz nadzoru i konserwacji sieci elektroenergetycznych;
- poprawka z dnia 02.01.2000 r. dotycząca skreślenia w całości dziesięcioosobowej Sekcji Żandarmerii Wojskowej w związku z wprowadzeniem na przejścia graniczne pomiędzy Macedonią a Kosowem służb celnych oraz policji międzynarodowej, które przejęły zadania realizowane w zakresie prowadzenia kontroli dokumentów osobistych oraz prowadzenia ewidencji ludności;
- poprawka z dnia 24.01.2000 r. dotycząca utworzenia w strukturach dowództwa batalionu stanowiska Szefa Logistyki, co pozwoliłoby na lepsze planowanie działalności służb logistycznych PJW KFOR oraz właściwy nadzór nad realizacją przedsięwzięć na nich spoczywających;
- poprawka z dnia 31.01.2000 r. dotycząca utworzenia etatowej grupy łącznikowej, podporządkowanej Szefowi Sztabu, do zabezpieczenia utrzymania właściwych kontaktów oraz łączności pomiędzy PJW

KFOR a sztabem brygady amerykańskiej. (aktualnie PJW KFOR posiada nieetatową grupę łącznikową, w skład której wchodzi żołnierze oddelegowani ze sztabu oraz pododdziałów).

W strukturze batalionu występowała kompania wsparcia, która nie była wykorzystywana zgodnie ze swoim przeznaczeniem. Posiadany sprzęt znajdujący się na wyposażeniu kompanii wsparcia (M.-120, M.-82, M.-82A) nie mógł być wykorzystany ze względu na brak zintegrowanego systemu kierowania ogniem, współdziałającego z systemem amerykańskim szczebla nadrzędnego. W działaniach operacyjnych kompania wsparcia realizowała identyczne zadania jak kompanie szturmowe.

Przez dwanaście miesięcy nie zdołano uzupełnić w batalionie następujących wakatów, posiadanych od momentu wyjazdu jednostki do Kosowa:

- radca prawny;
- młodszy operator-kierowca(koparki jednoczerpakowej).

Dużym udogodnieniem natomiast była możliwość zatrudnienia ludności lokalnej w charakterze tłumaczy języka albańskiego i serbskiego, mimo iż nie przewidywał tego etat batalionu. Ich znajomość języka oraz miejscowych zwyczajów była niezwykle przydatna w kontaktach ze społecznością lokalną.

Kierowani do batalionu kierowcy często nie posiadali świadectw kwalifikacji, co zgodnie z przepisami krajowymi uniemożliwiało im kierowanie pojazdami mechanicznymi. W celu wyrobienia potrzebnych dokumentów żołnierze ci byli kierowani na urlopy do kraju.

Sekcja S-2, wchodząca w skład sztabu PJW składała się z: dwóch oficerów rozpoznawczych (szef sekcji i oficer) oraz dwóch oficerów i jednego chorążego, których stanowiska określone były jako stanowiska „zablokowane” przeznaczone dla WSI. W dniu wyjazdu sekcja była ukompletowana w 100%.

Po przybyciu w rejon misji w czerwcu 1999 roku główny wysiłek skupiono na zorganizowaniu systemu rozpoznawczego batalionu, który obejmował zbieranie wszelkich informacji dotyczących:

- jednostka militarnych i paramilitarnych stron konfliktu;

- organizacji politycznych, zarówno legalnych jak i nielegalnych;
- grup przestępczych działających w rejonie odpowiedzialności PJW oraz ich przywódcach formalnych i nieformalnych;
- kierunków dalszego rozwoju sytuacji społecznej i politycznej w Kosowie;
- nastrojów wśród miejscowej ludności.

Powyższe zadania te realizowano poprzez:

- osobiste kontakty, zwłaszcza z:
 - osobami pochodzenia serbskiego i albańskiego;
 - przedstawicielami UNMIK;
 - pracownikami UNHCR;
 - pracownikami międzynarodowych organizacji humanitarnych;
 - przedstawicielami innych jednostek KFOR;
 - SF Team US. (Special Forces).
- wykorzystanie środków rozpoznawczych US Army:
 - DROHNE;
 - KIOWA;
 - UH-60 Black Hawk.
- działanie plutonu rozpoznawczego w ramach:
 - patroli;
 - punktów kontrolnych na drogach;
 - posterunków obserwacyjnych.
- prowadzenie działań rozpoznawczych przez pododdziały ogólnowojskowe.

Nawiązano także szeroką współpracę z oficerami G-2 MNB(E) i Grupą Łącznikową MNB(E). Dotyczyło to głównie:

- meldunków sytuacyjnych wysyłanych co 12 godzin;
- meldunków o zaistniałych ważnych zdarzeniach w strefie odpowiedzialności wysyłanych na bieżąco;
- uczestnictwa w comiesięcznych odprawach szefów sekcji S-2 z wszystkich batalionów MNB(E) z szefem G-2.

Ponadto, na szczeblu batalionu opracowywano:

- miesięczne grafiki patroli;
- priorytety rozpoznania;
- system gromadzenia danych o zaistniałych wydarzeniach (Spider System);
- tygodniowe oceny zagrożenia;
- informatory rozpoznawcze dla dowódców pododdziałów.

Prowadzono także cykliczne szkolenia dla kierowniczej kadry batalionu i pododdziałów z zakresu bieżącej sytuacji społeczno – politycznej i militarnej w rejonie misji.

Po osiągnięciu wskazanego miejsca dyslokacji w ramach realizacji zadań w składzie sił KFOR konieczne było zorganizowanie systemu logistycznego jednostki w całkowicie nowych warunkach, a przede wszystkim infrastruktury obozowisk. W ciągu dwunastomiesięcznego okresu służby w ramach KFOR zorganizowano system zabezpieczenia logistycznego batalionu we wszystkich działach zaopatrywania materiałowego. Wyciągnięto wnioski i wprowadzono poprawki w jego funkcjonowaniu.

We współpracy z Narodowym Elementem Zaopatrywania w Skopje zorganizowano system zaopatrywania batalionu w środki materiałowe oparty o zamówienia miesięczne opracowywane przez batalion. We wszystkich klasach zaopatrywania utrzymywany był zapas na 7 dni działania (DOS), dodatkowo w NEZ utrzymywano zapas środków w ilości 13 DOS. Działalność wszystkich służb odbywała się zgodnie z zasadami obowiązującymi w kraju z uwzględnieniem Wytycznych Zastępcy Dowódcy Wojsk Lądowych – Szefa Logistyki w sprawie przygotowania batalionu i Narodowego Elementu Zaopatrywania w Siłach Międzynarodowych KFOR w Kosowie z dnia 09.06.1999r. Współpraca logistyczna, w tym materiałowa w niezbędnym zakresie z Międzynarodową Brygadą Wschód (MNB E), została oparta na porozumieniu pomiędzy Departamentem Obrony USA a Ministerstwem Obrony Narodowej RP w sprawie wzajemnego zaopatrywania i świadczenia usług z dnia 22.11.1996r. oraz na Porozumieniu Standaryzacyjnym 3381, w ścisłej

koordynacji z NEZ. Prace budowlano-instalacyjne w zgrupowaniach PJW realizowane były przez specjalistyczne firmy z FYROM na podstawie kontraktów zawartych przez NEZ.

Ze względów poznawczych i edukacyjnych na uwagę zasługuje działalność poszczególnych służb w ramach udziału i sojuszniczego współdziałania.

Służba samochodowa. Eksploatację pojazdów mechanicznych zorganizowano na zasadach obowiązujących w kraju, w szczególności w zakresie zapotrzebowań na pojazdy, zatwierdzania wyjazdów, dopuszczenia kierowców do prowadzenia pojazdów, kontroli sprawności technicznej i funkcjonowania służby dyżurnej PKT – z uwzględnieniem specyfiki misji. W sektorach kompanijnych, poza obozem SD, do szczególnego nadzoru nad eksploatacją zobowiązano techników odpowiednich pododdziałów. W zgrupowaniu SD wprowadzono służbę oficera dyżurnego PST (pełnioną jednocześnie przez pomocnika oficera dyżurnego). System obsługowo-remontowy zorganizowano wykorzystując etatowy pluton remontowy batalionu oraz organiczne drużyny remontowe kompanii szturmowych. Warsztat obsługowo-remontowy plrem zorganizowano w obozowisku SD, przede wszystkim wykorzystując infrastrukturę półstacjonarną. Lokalna firma z FYROM wykonała wiatę metalową z żelbetonową posadzką, w której urządzono halę warsztatową. Zasady funkcjonowania systemu obsługowo-remontowego i eksploatacji pojazdów mechanicznych zostały określone w Wytycznych szefa sekcji S-4, a później także w zarządzeniu Dowódcy batalionu. Celem realizacji ewakuacji technicznej połączonej z pomocą medyczną, między innymi w wypadkach minowych, powołano rozkazem Dowódcy Grupę Ewakuacyjno-Ratunkową.

Służba kwaterunkowo-budowlana. W początkowym okresie zakwaterowanie stanów osobowych w obozowisku SD zrealizowano wykorzystując namioty NS oraz, w niewielkim stopniu, kontenery mieszkalne typu KSM. Ogrzewanie namiotów mieszkalnych zabezpieczono przy pomocy nagrzewnic spalinowych typu KL-15. Kompleks sztabowy i klub żołnierski

urządzono wykorzystując kontenery mieszkalne. W sektorach kompanijnych 1 i 3 ksz wykorzystano elementy stałej infrastruktury lokalnej, podobnie na posterunkach granicznych, zgodnie z umowami zawartymi przez NEZ. Teren zgrupowania SD został przez firmę lokalną częściowo utwardzony tłuczniem, na mocy umowy zawartej przez NEZ. Zasilanie energią elektryczną zapewniono głównie poprzez wykorzystanie agregatów prądotwórczych, a w sektorach kompanijnych – wykorzystując także stacjonarną sieć elektroenergetyczną. Planowano podłączenie obozowiska SD do sieci stacjonarnej, z uwagi jednak na jej niesprawność konieczne było przyjęcie wariantu zasilania obozowiska z wykorzystaniem agregatów prądotwórczych dużej mocy.

Instalacja agregatów o mocy 2 x350, 450 i 500 kVA miała miejsce w grudniu 1999r., wówczas było też możliwe zakwaterowanie 100% stanów osobowych w kontenerach mieszkalnych. Zaopatrzenie w wodę do celów gospodarczych realizowane było początkowo przez dowóz cysternami samochodowymi, a od sierpnia dzięki wykonanej w obozie SD studni głębinowej, połączonej ze zbiornikiem o pojemności 75 000 l. Wykonano odwodnienie rejonu obozowiska, ułożono sieć wodociągów. Wykonano system kanalizacji. Bazę magazynową jednostki we wszystkich służbach zorganizowano w kontenerach transportowych. Magazyn materiałów wybuchowych i amunicji został dodatkowo zaopatrzony w dach metalowy w celu zabezpieczenia kontenerów przed działaniem silnego nasłonecznienia. W miesiącu czerwcu oddano do użytku wiatę metalową z przeznaczeniem na halę sportową dla żołnierzy PJW.

Służba żywnościowa. Żywnienie w okresie początkowym zorganizowano wykorzystując racje suche, a następnie – dostawy żywności świeżej z firmy Danish Camp Supply. Kompleks kuchenny zorganizowano w pierwszym okresie na bazie kuchni polowych typu KPŻ-100, zarówno w obozowisku SD jak i w sektorach kompanijnych. Stołówkę żołnierską urządzono wykorzystując namioty techniczne NT-72. W miesiącu grudniu 1999r. w zgrupowaniu SD oddano do użytku kompleks żywnościowy złożony z kontenerowego zestawu kuchennego i stołówki urządzonej w namiocie wielkopojemnym typu Tartler.

Przechowywanie żywności nietrwalej było realizowane dzięki kontenerom chłodniczym. W zgrupowaniach kompanii 1 i 3 kuchnię i stołówkę zorganizowano korzystając z infrastruktury stałej, początkowo wykorzystując także kuchnie polowe KPŻ-100.

W miesiącu styczniu i lutym 2000 podłączony został zakupiony przez NEZ sprzęt kuchenny, dzięki czemu w pełni uruchomiono stacjonarne zespoły kuchenne w tych zgrupowaniach. Od kwietnia 2000r. w zespołach kuchennych SD i Brezowica pracowali także kucharze lokalni zatrudnieni na mocy umów z NEZ. W miesiącu czerwcu 2000r. na stołówce SD zainstalowano system klimatyzacyjny, co w zasadniczy sposób poprawiło warunki pracy, obsługi oraz komfort spożywania posiłków.

Służba mundurowa. Kąpiel i pralnię w obozowisku SD w okresie początkowym zorganizowano rozwijając łaźnię polową typu 117 SŁP i pralnię SP-80 na samochodach, a w sektorach kompanijnych – wykorzystując infrastrukturę stałą i zakupione pralki automatyczne. W miesiącu listopadzie 1999r. w zgrupowaniu SD uruchomiono kontenery sanitarne oraz pralnie zbudowane na ich bazie, wyposażone w pralki automatyczne i suszarki. Pranie i czyszczenie bielizny i koców realizowane było także przez lokalną firmę z FYROM.

Służba inżynieryjno-saperska. W pierwszym okresie dokonano inżynieryjnej rozbudowy terenu, przede wszystkim zgrupowania SD. Wykonano ogrodzenie obozowiska zgodnie z wymogami zasad jego obrony i ochrony, rozwinięto polową sieć energetyczną. Wybudowano drogę dojazdową łączącą obozowisko SD z asfaltową jezdnią. W miesiącu lutym 2000r. rozpoczęła się budowa wież obserwacyjnych na bazie kontenerów mieszkalnych „10” zakupionych w FYROM. Kontenery te ustawiono na stalowych, demontowalnych podstawach, dlatego po zakończeniu misji możliwe jest ich rozebranie i ponowne wykorzystanie w innym miejscu.

Służba zdrowia. W rejonie SD zorganizowano na bazie plutonu medycznego ambulatorium z salą reanimacyjną, gabinet stomatologiczny, punkt apteczny oraz izbę chorych na 8 łóżek. Początkowo elementy te były

rozlokowane w namiotach NS, następnie częściowo w kontenerach mieszkalnych typu KSM a od grudnia 1999r w zaadaptowanych kontenerach mieszkalnych dwudziestostopowych. Jeden zespół medyczny utrzymywany był w stałej 15-to minutowej gotowości do wyjazdu. Zgrupowania 1 i 3 ksz zabezpieczały pod względem medycznym ich integralne sekcje medyczne, rozwijając ambulatoria w zaadaptowanych pomieszczeniach stałych. Wyższy etap ewakuacji medycznej¹⁷³ realizowany był przez kompanię śmigłowców do szpitala polowego znajdującego się na szczelbu Brygady Międzynarodowej. Chorzy wymagający szybkiej wysoko wyspecjalizowanej pomocy mogli być hospitalizowani w Szpitalu Uniwersyteckim w Skopje (FYROM) na podstawie umowy zawartej przez NEZ.

Sekcja S-5, wchodząca w skład sztabu batalionu po przybyciu w rejon misji w czerwcu 1999 roku główny wysiłek skupiła na nawiązaniu kontaktów z ludnością cywilną w rejonie odpowiedzialności i zbieraniu informacji o terenie oraz populacji zamieszkującej strefę odpowiedzialności PJW.

System zbierania informacji obejmował dane o:

- organizacjach politycznych, zarówno legalnych jak i nielegalnych;
- potrzebach ludności cywilnej w rejonie odpowiedzialności;
- gromadzenie informacji o kierunkach dalszego rozwoju sytuacji społecznej i politycznej w Kosowie;
- nastrojach wśród miejscowej ludności.

Zadania te nie należą do łatwych. Jednakże realizowane być powinny i były - głównie poprzez:

- osobiste kontakty z:
 - osobami pochodzenia serbskiego;
 - osobami pochodzenia albańskiego;
 - przedstawicielami UNMIK (United Nations Mission in Kosovo);
 - pracownikami UNHCR (United Nations High Commissioner for Refugess);

¹⁷³ Ilość przeprowadzonych ewakuacji medycznych przedstawia załącznik nr 21.

- przedstawicielami OSCE (Organization for Security and Cooperation in Europe);
 - pracownikami międzynarodowych organizacji humanitarnych.
- wymianę informacji i koordynację działań z sekcją S-2.

Nawiązano również szeroką współpracę z oficerami G-5 MNB(E) i Grupą Łącznikową MNB(E), w zakresie wymiany:

- meldunków o działalności cywilno-wojskowej w rejonie odpowiedzialności batalionu;
- meldunków o zaistniałych ważnych zdarzeniach w rejonie odpowiedzialności (na bieżąco);
- uczestnictwa w cotygodniowych odprawach Information Operation Working Group (IOWG) z wszystkich batalionów MNB(E).

Ponadto na szczeblu batalionu opracowywano:

- bazę danych o szkołach i miejscowościach znajdujących się w rejonie batalionu;
- ankiety do bazy danych;
- system dystrybucji darów od organizacji humanitarnych.

W trakcie rocznego okresu pełnienia misji przedstawiciele sekcji S-5 przy współdziałaniu z dowódcami pododdziałów dokonali dystrybucji darów pochodzących od organizacji humanitarnych (Caritas Polska, Polska Akcja Humanitarna, Die Johaniter) na łączną kwotę 723300 dolarów. Jak również aktywnie partycypowali w rozpoczęciu i prowadzeniu działań mających na celu rozpoczęcie odbudowy ambulatorium w m. Drajkovce.

Z uwagi na zróżnicowanie etniczne, uwarunkowania historyczne i ekonomiczne oraz problemy wynikające z dążenia ludności pochodzenia albańskiego do całkowitego wysiedlenia Serbów z rejonu KOSOVA strefa odpowiedzialności PJW postrzegana była jako jedna z trudniejszych w realizacji zadań mandatowych.

Gmina STRPCE pozostawała jedną z najsilniejszych etnicznie gmin serbskich w całym rejonie KOSOVA. podziału władzy.

W gminie KACANIK sytuacja ze względu na jednorodność etniczną była bardziej stabilna.

Po przybyciu w rejon misji wymagane jest utrzymywanie łączności z krajem. Dlatego po stosownych działaniach sytuacja służby łączności (sekcja S-6) w batalionie przedstawiała się następująco:

Łączność z krajem.

Łączność z krajem realizowana była w dwóch relacjach radiowych KF poprzez radiostację R-140M:

- K/R nr 3 SD batalionu KOSOWO – CWŁ MON (całodobowo);
- K/R nr 4 SD batalionu KOSOWO – SD KPZ (w ustalonych seansach radiowych);
- łączność satelitarną przy wykorzystaniu terminali satelitarnych typu NERA i HAGENUK.

Wymienione środki łączności umożliwiały wymianę informacji z przełożonym w kraju zarówno w kanale jawnym jak i niejawnym. Ponadto praca w kierunku radiowym nr 4 wykorzystywana była do rozmów prywatnych żołnierzy z rodzinami w kraju.

Łączność radiowa jawna KF.

Łączność radiową w zakresie KF realizowano z wykorzystaniem radiostacji R-130, która spełniała swoje zadanie. Jednak ze względu na brak możliwości utajniania nie może stanowić zasadniczego elementu dowodzenia pomiędzy zgrupowaniami batalionu.

Łączność radiowa utajniona KF.

Zasadniczym elementem na bazie którego zorganizowano system łączności utajnionej w batalionie była radiostacja RF-5200V. Radiostacje te wykazują bardzo dużą przydatność w warunkach, działania batalionu. Wykorzystując bowiem je w systemie łączności można było zapewnić pewną tajną łączność dowodzenia podległymi pododdziałami nawet w tak niekorzystnym (pod względem łączności) terenie jakim jest Kosowo (góry ponad 1000m. wysokości w rejonie odpowiedzialności batalionu). Radiostacje te dawały możliwość tajnego dowodzenia podległymi pododdziałami w warunkach

silnego oddziaływania radioelektronicznego i nasłuchu radiowego. System działał w sposób niezawodny, a zasięgi łączności jakie uzyskiwało się na tego typu radiostacji pokrywały cały teren Bałkanów.

Łączność radiowa jawna UKF.

Radiotelefon M-216, firmy Motorola był dobrze pracującym w tutejszych warunkach środkiem łączności i zasadniczym elementem systemu łączności jawnej batalionu. Pozwalał uzyskiwać zasięgi nawet do 50-60 km . We współpracy z radiostacjami R-173, R-3501 oraz radiostacjami R-123 z BRDM stanowił podstawowy środek łączności jawnej UKF.

Łączność radiowa tajna UKF.

Radiostacje UKF typu TRC-9200 w ilości 30 szt. w zupełności wystarczały na zabezpieczenie łączności niejawnej w podległych pododdziałach. Wykorzystywane były do zabezpieczenia łączności dowódcy pododdziału z podległymi posterunkami. Ich pełne wykorzystanie ograniczone było jedynie zbyt małą mocą, a w konsekwencji zbyt małym zasięgiem radiostacji.

Łączność przewodowa.

Łączność przewodowa na SD zorganizowana była na bazie automatycznej centrali polowej DGT 3450 Caro-2 WW. Zapewniała ona łączność wewnętrzną na SD (z wybieraniem numerowym). Istniała możliwość podłączenia zewnętrznej linii telefonicznej i wpięcia się do określonego systemu telefonii przewodowej zarówno w traktach cyfrowych PCM jak i analogowych MB oraz CB, jednakże ze względu na brak miejscowego systemu łączności telefonicznej batalion nie mógł wykorzystać tych możliwości. Centrala posiadała urządzenie UPS zapewniające ciągłą pracę centrali , co okazało się bardzo wartościową zaletą przy zasilaniu SD z agregatów prądotwórczych (duże wahania napięcia zasilającego). Korzystanie z łączności przewodowej pozwoliło na ograniczenie pracy środków radiowych, a tym samym zwiększenie bezpieczeństwa łączności.

Na uwagę zasługuje działalność Sekcji Żandarmerii Wojskowej wchodzącej w skład batalionu operacyjnego. Od początku swojej działalności wykonywała szereg zadań skoordynowanych i związanych z jej przeznaczeniem - w szczególności takich jak:

- zabezpieczenie przemarszu pododdziałów własnych i sojusznicznych do rejonu stacjonowania w Kosowie po ich przybyciu do FYROM;
- wykonywanie czynności sprawdzających, procesowych i pomocy prawnych związanych z kolizjami i wypadkami drogowymi;
- wykonywanie czynności związanych z zatrzymaniem, aresztowaniem lub konfiskatą broni, amunicji i środków pola walki;
- przeprowadzanie eskort środków finansowych dla batalionu operacyjnego, oraz dla Kwatery Głównej UNIMIK w Pristinie;
- eskortowanie autobusów przewożących żołnierzy batalionu udających się na urlop i powracających z urlopu;
- eskortowanie pojazdów z pomocą humanitarną przybywających z kraju do rejonu odpowiedzialności batalionu oraz transportów logistycznych;
- zabezpieczenie wizyt delegacji wszystkich szczebli przybywających z Polski do PJW KFOR w Kosowie;
- współdziałanie z batalionem MP US w sprawach niewyjaśnionych zgonów lub uprowadzeń ludności cywilnej;
- prowadzenie szkoleń z pododdziałami batalionu w zakresie przestrzegania prawa oraz właściwej eksploatacji pojazdów mechanicznych (odpowiedzialności dowódców pojazdów i kierowców, postępowanie w razie zaistnienia kolizji lub wypadku drogowego.)

W ramach prowadzonej działalności Sekcja ŻW zrealizowała¹⁷⁴:

- zabezpieczenie przemarszu transportów logistycznych 14 razy;
- zabezpieczenie przejazdu autobusów z żołnierzami batalionu udającymi się na urlopy do kraju 27 razy;
- zabezpieczenie przejazdu pojazdów z pomocą humanitarną przybywających do Kosowa 4 razy;
- konwojowanie środków finansowych dla potrzeb batalionu 24 razy;

¹⁷⁴ Dane dotyczą okresu od 1 lipca 1999 r. do 20 lipca 2000 r.

- konwojowanie środków finansowych UNMIK z przejścia granicznego Deneral Janković do Pristiny 43 razy;
- zabezpieczenie wizyt delegacji przybywających z Polski do PJW KFOR w Kosowie 12 razy;
- zatrzymano 226 osoby narodowości albańskiej i serbskiej podejrzanych o popełnienie czynów przestępczych lub nielegalne posiadanie broni oraz środków pola walki;
- wykonanie niezbędnych czynności na miejscu zdarzenia – kolizji drogowych 56 razy;
- wykonanie niezbędnych czynności na miejscu zdarzenia – wypadków drogowych 11 razy;
- wykonanie niezbędnych czynności oraz oględziny miejsc znalezienia zwłok 8 razy;
- współdziałanie z MP US Army w śledztwach dotyczących zaginięcia osób narodowości serbskiej cztery razy;
- skontrolowano 5066 pojazdów lokalnych na zorganizowanych ruchomych posterunkach kontrolnych;
- skontrolowano 380 pojazdów wojskowych należących do batalionu oraz KFOR pod względem przestrzegania zasad eksploatacji pojazdów mechanicznych i przepisów ruchu drogowego;
- dokonano 150 przeszukań w pomieszczeniach należących do ludności lokalnej w związku z podejrzeniem o prowadzenie działalności nielegalnej;
- przeprowadzono cykl szkoleń z żołnierzami i kadrą w pododdziałach PJW w zakresie przestrzegania prawa, postanowień regulaminów oraz zarządzeń przełożonych;
- Sekcja ŻW w Kosowie na przestrzeni dwunastu miesięcy swojej działalności podjęła 1368 interwencji.

We wspomnianym okresie rezultatem zjawiska rozluźnienia dyscypliny wśród kierowców i dowódców pojazdów było 6 kolizji drogowych oraz 3 wypadki drogowe, z czego 2 zakończyły się postępowaniem karnym (oba w 3

k.sz.). Na 6 przypadków kolizji drogowych, żadna nie została zawiniona przez żołnierzy PJW. Sytuacja ta uległa radykalnej poprawie po nasileniu wojskowej kontroli ruchu drogowego na wszystkich kierunkach odpowiedzialności.

Zadania postawione przed batalionem zostały realizowane na poziomie bardzo dobrym. Widoczne było duże zaangażowanie kadry w procesie realizacji zadań mandatowych, szkolenia i logistycznego zabezpieczenia funkcjonowania jednostki wojskowej. Żołnierze przejawiali duże zainteresowanie prowadzeniem działań operacyjnych i szkoleniem, dążyli do osiągnięcia jak najlepszych wyników, czego rezultatem było pozytywne zaliczenie szeregu przeprowadzonych kontroli oraz wizyt w batalionie, a przede wszystkim realizacji zadań operacyjnych. W kontaktach z ludnością cywilną, żołnierze swoją postawą kształtowali pozytywny wizerunek wojska polskiego.

Ważnym wydarzeniem w okresie pełnienia misji była wizyta zwierzchnika Sił Zbrojnych, Prezydenta RP Pana Aleksandra KWAŚNIEWSKIEGO, Marszałka Sejmu RP Pana Macieja PŁAŻYŃSKIEGO oraz Ministra Obrony Narodowej Pana Janusza ONYSZKIEWICZA¹⁷⁵, które to wizyty żołnierze batalionu odebrali jako najwyższe uznanie za swoją pracę i służbę w ramach Międzynarodowych Sił Pokojowych KFOR w Kosowie.

Na poprawę nastrojów żołnierzy duży wpływ miał też fakt wypłacenia zwiększonego dodatku zagranicznego za służbę poza granicami kraju z wyrównaniem od miesiąca lipca 1999r.

Stan dyscypliny w batalionie kształtował się na dobrym poziomie i pozwolił na pełną realizację zadań szkoleniowych, i służbowych. Wszelkie przejawy łamania dyscypliny wojskowej spotkały się z żywą reakcją przełożonych. W omawianym okresie rozpatrzonych było dyscyplinarnie ośmiu oficerów, dwóch chorążych, sześciu podoficerów zawodowych, dziesięciu żołnierzy służby nadterminowej, 33 żołnierzy służby zasadniczej. Razem pięćdziesiąt dziewięć osób. Prowadzenie praktyki dyscyplinarnej pozwoliło na utrzymanie wysokiego poziomu dyscypliny do końca pełnienia misji jak również przemieszczenia PJW do miejsca stałej dyslokacji.

¹⁷⁵ Miało to miejsce w miesiącu grudniu 1999 r. w miejscu stacjonowania sił głównych batalionu.

Dla potrzeb batalionu opracowywany jest plan szkolenia pododdziałów i kadry. Na jego podstawie prowadzone jest szkolenie uzupełniające.¹⁷⁶

Szkolenie z problematyki zawartej w programie realizowane było w wymiarze 1 godziny tygodniowo. Kadra pododdziałów szkolona jest w ramach pododdziałów. Szkolenie to obejmowało takie przedmioty, jak:

- procedury ogólne;
- procedury operacyjne;
- techniki operacyjne;
- środki bezpieczeństwa;
- szkolenie inżynieryjno-saperskie;
- łączność;
- terenoznawstwo;
- szkolenie medyczne;
- zagadnienia z psychologii;
- mediacje, negocjacje;
- zagadnienia prawne;
- podstawowe zwroty w języku lokalnym;
- szkolenie fizyczne;
- szkolenie strzeleckie;
- regulaminowy tok życia.

W chwili wyjazdu do rejonu misji batalion był bardzo dobrze przygotowany do prowadzenia działań typowych dla misji „pecekiping” czy „peacemaking” – wystawianie stałych i czasowych punktów kontrolnych, zabezpieczenie konwojów, prowadzenie działalności patrolowej, jednak zadania jakie otrzymał batalion nie zawsze odpowiadały tym umiejętnością. Batalion prowadził także działalność operacyjną w rejonach granicznych punktów kontrolnych, gdzie w okresie pierwszych trzech miesięcy była to działalność związana typowo z obowiązkami służb granicznych i celnych. Dodatkowo w całym okresie prowadzenia działań operacyjnych żołnierze polscy spotykali się

¹⁷⁶ Treści programowe opracowano na podstawie: „Program i diagramy szkolenia oraz przykładowe rozwiązania metodyczne dla pododdziałów przygotowanych do służby w siłach ONZ;” „Nordic UN – Tactical Manual.”

z działaniami typowo policyjnymi (prewencyjnymi) mającymi na celu ograniczenie działalności kryminalnej (kradzieże, wymuszanie pieniędzy, porwania, podpalenia) prowadzonej przez ludność lokalną. Działalność ta mimo braku wcześniejszych doświadczeń oraz sprzętu, prowadzona była na bardzo wysokim poziomie.

W trakcie realizacji zadań mandatowych przez żołnierzy wchodzących w skład PJW skonfiskowano duże ilości broni¹⁷⁷ znajdującej się nielegalnie w posiadaniu ludności albańskiej i serbskiej. Dokonano również aresztowań wielu osób¹⁷⁸ podejrzanych o nielegalną działalność na terenie prowincji Kosowo. Ogółem w trakcie realizacji zadań operacyjnych przez PJW KFOR przeprowadzono:

- 476 patroli pieszych;
- 1137 patroli na pojazdach;
- 189 konwojów (ewakuacji) medycznych;
- 176 konwojów (eskort) ludności.

Do podstawowych rodzajów prowadzonej działalności operacyjnej należało:

- patrolowanie;
- eskortowanie (konwojowanie);
- organizacja tymczasowych punktów kontrolnych;
- przeszukiwanie;
- likwidacja blokad dróg.

Każda z tych działalności prowadzona była według schematu uwzględniającego:

- przygotowanie do wykonania zadania – instruktaż (omówienie warunków bezpieczeństwa, przygotowanie i sprawdzenie wyposażenia, postawienie zadań),
- realizacja zadania (sposób jego realizacji),

¹⁷⁷ Ilość skonfiskowanej broni przedstawia załącznik nr 22.

¹⁷⁸ Ilość aresztowanych przedstawia załącznik nr 23

- omówienie zrealizowanego zadania (wyciągnięcie wniosków, analiza pozyskanych informacji).

Dla celów poznawczych i szkoleniowych na uwagę zasługuje również zwięzły tryb postępowania jaki przyjęto zgodnie ze schematem podstawowych działań operacyjnych oraz istotne uwagi o jakich należy pamiętać podczas realizacji zadań patrolowych, konwojowania i organizacji punktów kontrolnych.

PATROLOWANIE

- INSTRUKTAŻ:

- sprawdzenie wyposażenia (broń, mapy, lista skradzionych pojazdów i poszukiwanych osób, GPS, itd.);
- omówienie warunków bezpieczeństwa oraz przypomnienie zasad stosowania siły (ROE – RULES OF ENGAGEMENT);
- postawienie zadania do realizacji i określenie celu jaki jest do osiągnięcia.

- REALIZACJA ZADANIA:

- każdy pluton powinien mieć swoją strefę odpowiedzialności;
- głównym zadaniem każdego patrolu jest kontakt z ludnością lokalną;
- regularne kontakty dowódcy z lokalnymi przywódcami są bardzo ważne dla współpracy w rozwiązywaniu problemów lokalnej ludności;
- meldunki (SALUTE, MEDEVAC, minowy) należy przekazywać niezwłocznie;
- używanie tłumaczy podczas patroli celem pozyskiwania informacji od miejscowej ludności;
- miesięczne i tygodniowe plany patroli powinny być stale zmieniane;
- organizowanie planowych jak również nieplanowych patroli dziennych i nocnych.

- OMÓWIENIE:

- wyciągnięcie wniosków;

- segregacja, analiza i przekazywanie pozyskanych informacji do dowódcy kompanii i dalej do sztabu batalionu.

ESKORTOWANIE (KONWOJOWANIE)

- INSTRUKTAŻ:
 - koordynacja współdziałania w sąsiednich strefach odpowiedzialności innych oddziałów;
 - sprawdzenie wyposażenia;
 - omówienie warunków bezpieczeństwa;
 - postawienie zadania do realizacji i określenie celu do osiągnięcia.
- REALIZACJA ZADANIA:
 - żołnierze biorący udział w konwoju z reguły wykonują zadania przez bardzo długi czas bez odpoczynku (14-18 godzin);

- warunkiem bezpiecznego działania w konwoju jest użycie drugiego kierowcy w pojeździe;
- podstawowym czynnikiem podczas eskortowania jest prędkość działania i podejmowania decyzji;
- najważniejsza jest dobra łączność i dokładne relacjonowanie wydarzeń pozwalające w razie niebezpiecznych sytuacji na wyciąganie szybkich wniosków i natychmiastową pomoc.

Formując konwój należy pamiętać, że musi on liczyć przynajmniej 5 pojazdów. Militarными elementami konwoju powinny być:

- pojazdy kołowe, w razie szczególnego zagrożenia opancerzone, gaśnicowe;
- pododdział piechoty w sile zależnej od zagrożenia;
- pojazd łączności (z odpowiednimi środkami łączności, zdolnymi nawiązać łączność z siłami głównymi na całej trasie przemieszczania się konwoju);
- pojazd rozpoznania (posiadający odpowiednie środki optyczne, w nocy noktowizyjne);
- pojazd medyczny z obsługą i medycznym wyposażeniem.

Osoby eskortujące są odpowiedzialne za bezpieczeństwo konwoju od początku zadania aż do jego zakończenia. Cywilne elementy konwoju są bronione w czasie ataku w sposób szczególny. Żadne uszkodzone pojazdy, przewożony ładunek oraz ranni nie mogą być pozostawione. Użycie siły w obronie konwoju powinno być zgodne z Zasadami Użycia Siły (ROE) i adekwatne do zaistniałego zagrożenia.

Odległości między pojazdami powinny być takie, żeby w razie ewentualnego zaatakowania jednego pojazdu nie ucierpiały pozostałe jadące przed lub za. Odległości jednak nie powinny być większe jak odległość wzrokowa. Pierwszy powinien poruszać się pojazd rozpoznania, ostatni pojazd medyczny i powinni oni utrzymywać ze sobą stałą łączność. Ponadto wszystkie wojskowe pojazdy powinny posiadać ze sobą łączność, aby w razie ataku mogły ze sobą współdziałać. Pojazdy cywilne powinny poruszać się w środku

konwoju, a w razie możliwości być rozdzielone pojazdami wojskowymi.

W czasie przemieszczania w pojazdach powinny przebywać co najmniej dwie osoby. Obserwację do przodu prowadzi kierowca, w pozostałych kierunkach pozostali pasażerowie. Obserwacja okrężna zorganizowana powinna być przez pojazdy eskortujące. Zatrzymywać się tylko w miejscach przeznaczonych na odpoczynek, na twardej nawierzchni, w odległościach podanych w pierwszym zagadnieniu, wystawić wartę. Jeden pojazd powinien mieć stale zapalony silnik. Kolumnę zatrzymywać po prawej stronie drogi. Nie opuszczać pojazdów, jeśli jest to zbędne. Nie chodzić po poboczach. W przypadku remontu, jeżeli to możliwe dokonać samodzielnie naprawy, jeżeli nie holować i kontynuować jazdę. W przypadku zaś, gdy holowanie jest niemożliwe wyjąć wartościowe elementy z pojazdu. Zagrożenia przemieszczającego się konwoju mogły by równe, od pojedynczego ostrzału do dobrze zorganizowanych zasadzek z użyciem artylerii wyłącznie. W przypadku pojedynczego ostrzału należy, pozostając w ukryciu pojazdu, zwiększyć prędkość i jak najszybciej opuścić rejon zagrożenia, składając meldunek do przełożonego lub bezpośrednio do służby operacyjnej sił sprzymierzonych. W przypadku silnego ostrzału w dobrze zorganizowanej zasadzce, gdy wydostanie z rejonu ostrzału jest nie możliwe, należy zatrzymać pojazdy po prawej stronie drogi, zachować dystans między pojazdami. Nie wyłączać silników. Wysłać meldunek w systemie „SALUTE”. Gdy istnieje taka możliwość, osoby cywilne oraz strzelcy broni strzeleckiej powinni opuścić pojazdy pod osłony zasłony dymnej i znaleźć ukrycie, lecz nie po stronie skąd pady strzały. Następnie należy spróbować rozpocząć negocjacje ze stroną, która otworzyła ogień. W przypadku ostrzału artyleryjskiego należy, zwiększając prędkość, jak najszybciej opuścić rejon ostrzału. Gdy jest to niemożliwe wycofać się, a gdy to jest niemożliwe opuścić pojazdy i znaleźć ukrycie oraz wezwać natychmiast wsparcie własne lub sojusznicze.

Użycie siły w misji pokojowej przez siły pokojowe musi być zawsze zgodne z Zasadami Użycia Siły zawartymi w SOP-ach (procedurach operacyjnych) i musi być zawsze proporcjonalna (minimalna) w stosunku do

zagrożenia. Odpowiedzieć ogniem w czasie eskortowania konwoju należy tylko wtedy, gdy wszystkie pojazdy utknęły w zagrożonej strefie pod ostrzałem, a wszelkie negocjacje ze sprawcami ostrzału zakończyły się niepowodzeniem i gdy życie personelu konwoju grozi poważne niebezpieczeństwo. W takim przypadku należy otworzyć ogień w kierunku zagrożenia z takich środków, aby stworzyć warunki do wycofania się pod zasłoną dymną z zagrożonej strefy. Jeżeli jest to konieczne pojazdy, które nie znalazły się w zagrożonym rejonie mogą wesprzeć wycofanie zagrożonych sił konwoju ogniem. O zaistniałym incydencie obowiązuje zameldowanie w systemie „SALUTE”. Nie należy jednak za wszelką cenę niszczyć atakujących sił, ponieważ eskorta konwoju ma przede wszystkim zapewnić bezpieczeństwo konwoju. Generalnie, sposób ubezpieczenia i ochrony kolumny konwoju zostaje przedstawiony we wcześniejszych zagadnieniach i oparty jest na zasadach wykonywania marszu ubezpieczonego. Należy jedynie dodać, że nie występuje ubezpieczenie boczne ze względu na zakaz schodzenia z drogi przemieszczania (zagrożenie minowe).

W razie ataku na konwój, po jego odparciu należy odtworzyć naruszoną gotowość Bojową (opatrzenie rannych, naprawa lub holowanie uszkodzonych pojazdów) jak najszybciej sformować na nowo konwój według zasad zawartych w zagadnieniu nr1 i kontynuować przemieszczanie, aby jak najszybciej dotrzeć do celu uniknąć nowego ataku.

- **OMÓWIENIE**

- wyciągnięcie wniosków i sporządzenie meldunków.

TYMCZASOWE PUNKTY KONTROLNE (blokady drogowe)

Do głównych zadań tymczasowego punktu kontrolnego (blokady drogowej) należą:

- kontrola ruchu osób i pojazdów pod względem zabronionych materiałów jak na przykład: broń, amunicja materiały wybuchowe, itp., zgodnie z podpisanym przez strony konfliktu Porozumieniem Pokojowym;
- zatrzymywanie osób podejrzanych o dokonanie przestępstw wojennych, poszukiwanych listem gończym przez Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości;
- zatrzymanie wszelkiego ruchu osób, pojazdów celem niedopuszczenia do wejścia jakichkolwiek sił konfliktu w rejon specjalnych działań takich jak rozminowanie;
- INSTRUKTAŻ:
 - Sprawdzenie wyposażenia (broń, mapy, listy skradzionych pojazdów i poszukiwanych osób, GPS, latarka, noktowizor);
 - Omówienie warunków bezpieczeństwa;
 - Postawienie zadania do realizacji i określenie celu jaki jest do osiągnięcia.

- REALIZACJA ZADANIA:

- tymczasowe punkty kontrolne są organizowane w różnych miejscach i w różnym czasie, aby były nieprzewidywalne;
- należy postępować bardzo ostrożnie podczas przeszukiwania kontrolowanych pojazdów, gdyż istnieje duże realne zagrożenie użycia broni lub innych niebezpiecznych narzędzi w przypadku wykrycia przewozu broni lub innych nielegalnych przedmiotów;
- nosić kamizelkę kuloodporną i stosować system „buddy” (działanie w dwójkach – jeden działa drugi ubezpiecza);
- ważne jest aby każdy żołnierz wiedział co ma robić;
- używać detektorów metalu szczególnie podczas przeszukiwania kobiet (nie należy ich dotykać – względy tradycji i religii);
- w celu wykonania powyższych zadań każdy tymczasowy punkt kontrolny blokada drogowa powinna być wyposażona w niezbędny ku temu sprzęt. Jeżeli jest to blokada stała, zorganizowana jako wysunięty punkt kontrolny to winna być rozbudowana zgodnie z zasadami rozbudowy inżynierskiej (po uprzednim sprawdzeniu rejonu przez grupę saperów) i posiadać następujące elementy:
 - właściwie rozlokowane stanowiska obronne dla całego personelu blokady, posterunku oraz pojazdów;
 - 2 szlabany lub zapory w postaci np. krzyżaków metalowych lub innych barier na drodze z każdego jej kierunku, które uniemożliwiłyby nagłe wtargnięcie jakichkolwiek pojazdów stron konfliktu na teren blokady, posterunku;
 - Potykacze w postaci beczek, starych opon wypełnionych piaskiem lub metalowych skrzynek, spełniających rolę przed szlabanem bariery zmuszającej nadjeżdżające pojazdy do zredukowania prędkości, a na terenie blokady, posterunku uniemożliwienia do jej rozwinięcia;
 - Schron dla całego personelu blokady, posterunku celem ukrycia w razie zagrożenia ostrzału artyleryjskiego lub lotniczego;
 - Jeżeli posterunek jest organizowany przez siły, które nie zmieniają się

rotacyjnie, istnieje konieczność stworzenia miejsca do odpoczynku oraz niezbędnego zaplecza logistycznego;

- praca na blokadzie, posterunku realizując w/w zadania powinna być oparta o następujące zasady:

(a) Siły pełniące służbę na blokadzie, posterunku powinny są podzielone na następujące grupy:

Grupa zatrzymująca - która upoważniona jest do zatrzymania, ruchu osób, pojazdów, prosząc kierowców (w zależności od otrzymanego zadania) o zawrócenie i odjazd; podjechania i podejścia pieszo do blokady; podjechania do wyznaczonego miejsca kontroli w celu dalszej kontroli; regulacji ruchu przez blokadę, posterunek ; w przypadku zagrożenia pozostania w ukryciu i przekazania sygnału ostrzegawczego dla dowódcy posterunku.

Grupa ubezpieczająca - pozostaje w ukryciu i obserwuje działania pozostałych grup a także prowadzi obserwacje okrężną.

Grupa kontrolująca - sprawdza podejrzane, wyselekcjonowane przez Grupę zatrzymującą osoby piesze lub kierowców, pasażerów pojazdów pobieżnie lub szczegółowo poprzez kontrolę osobistą kontroluje wyselekcjonowane pojazdy; strzeże czasowo podejrzane osoby.

Grupa rezerwowa - pozostaje jako grupa szybkiego reagowania, odpoczywając, będąc w gotowości do natychmiastowego działania.

Wszystkie grupy powinny liczyć najmniej 2 żołnierzy, działających w każdej sytuacji w systemie „body team”, asekurując się przy każdej wykonywanej czynności.

(b) Zachowanie w czasie wykonywania zadań na blokadzie, posterunku powinno być następujące:

- być stanowczym ale grzecznym w stosunku do kontrolowanych osób, bacząc aby w żaden sposób nie urazić ich godności osobistej, narodowej, religijnej;
- być bezstronnym dla wszystkich stron konfliktu;

- znać zasady Porozumienia Pokojowego oraz Prawo Użycia Siły;¹⁷⁹
- znać rodzaje i sygnały gotowości alarmowej;
- znać zadanie jakie otrzymała blokada, posterunek.

Tok służby na posterunku reguluje jego dowódca. W niektórych przypadkach, wynikających ze specyficznego charakteru działań na terenie misji posterunek wysunięty może spełniać inne zadania niż blokowanie dróg, czy kontrola ruchu pieszych i pojazdów na drogach. Wysunięty posterunek może być również zorganizowany w celu kontroli i ochrony strategicznego obiektu sil własnych lub stron konfliktu, jak np. magazyny amunicji, jednostki wojskowe stron (aby nie wydostał, ani nie przeniknął żaden niepożądany sprzęt), radiostacje, itp.

Wysunięty posterunek może być wystawiony jako posterunek obserwacyjny, celem kontroli danego obszaru poprzez obserwacje i składanie odpowiednich meldunków. Organizuje się go w miejscu umożliwiającym dogodny wgląd w teren. Może być organizowany doraźnie, czasowo lub na stałe. Zakres działań wynika z otrzymanego zadania i w ogólnym zarysie przedstawia się tak samo jak według standartowych zasad obserwacji.

• OMÓWIENIE

- wyciągnięcie wniosków,
- sporządzenie meldunków,

¹⁷⁹ Reguluje to: Rozkaz Operacyjny Dowódcy KFOR.

PRZESZUKIWANIE

- INSTRUKTAŻ:

- planowanie i koordynacja działań wszystkich grup;
- postawienie zadania do realizacji i określenie celu jaki jest do osiągnięcia;
- kontrola wyposażenia (broń, mapy, detektory metalu, psy);
- omówienie warunków bezpieczeństwa.

- REALIZACJA ZADANIA:

- przemieszczenie elementów grup przeszukujących odbywa się na pojazdach do wyznaczonych punktów;
- w pierwszej kolejności przeszukiwać wytypowane budynki (obiekty);
- podczas przeszukiwania należy pamiętać, że działanie jest przeprowadzane na nieznanym terenie;
- przeszukiwanie należy przeprowadzić dokładnie, ale tak aby niepotrzebnie nie narażać mienia osoby przeszukiwanej;
- broń zazwyczaj jest znajdowana w miejscach najmniej oczekiwanych dlatego nie należy niczego opuszczać;
- wszystkie podejrzane przedmioty muszą być sprawdzone przez saperów i specjalnie wyszkolonego psa;

- używać tłumaczy w celu powiadomienia właścicieli budynków o zamiarze (celu) przeszukania;
 - siłowe wejście wymaga zgody dowódcy batalionu;
 - podczas przeszukiwania budynku musi być obecny właściciel, natomiast pozostali domownicy mają być zgromadzeni w jednym pomieszczeniu i pozostawać pod ciągłą kontrolą;
 - po przeszukaniu należy wyegzekwować od właściciela przeszukiwanego obiektu podpis na deklaracji zawierającej zaświadczenie o nienaruszeniu dóbr osobistych;
 - przeszukiwanie szkół, meczetów oraz kościołów prawosławnych bez zgody dowódcy jest zabronione;
 - dokładnie sprawdzaj rejon przeszukiwany (nie przeszukuj następnego budynku zanim nie zakończyłeś przeszukiwania pierwszego).
- **OMÓWIENIE:**
 - wyciągnięcie wniosków;
 - sporządzenie meldunków.

LIKWIDACJA BLOKAD DRÓG (organizowane przez miejscową ludność)

- INSTRUKTAŻ:

- współdziałanie wszystkich grup;
- sprawdzenie wyposażenia (do rozpraszania tłumu – tarcze, osłony i pałki, maski przeciwgazowe, odzież ochronna lekka);
- postawienie zadania do realizacji i określenie celu jaki jest do osiągnięcia;
- omówienie warunków bezpieczeństwa.

- REALIZACJA ZADANIA:

- określenie przyczyny i żądania grupy blokującej drogę;
- zachęcać przywódców demonstrantów do negocjacji (metoda uzależniona od czasu jakim dysponuje negocjator);
- zawsze negocjacje kierować w kierunku pokojowego rozwiązania kryzysu, najlepiej bez użycia siły.

Wydarzenia jakie miały dotychczas miejsce wskazują na to, że prowadzenie blokowania dróg odbywa się w dwóch fazach:

- faza pierwsza – przygotowawcza;
- faza druga – prowadzenie blokowania dróg.

Aktualne doświadczenia wskazują również na to, że istnieje możliwość czterech metod likwidacji blokad lub ograniczenia ich rozprzestrzeniania się:

- mediacje;
- użycie siły;
- oczekiwanie na samoistne wygaśnięcie blokady;
- zastosowanie metody ograniczenia możliwości przemieszczania się uczestników blokad z wykorzystaniem pojazdów mechanicznych.

W fazie przygotowania można dostrzegać pewne symptomy świadczące o przygotowaniach do rozpoczęcia blokady dróg. Można do nich zaliczyć takie fakty, jak:

- gromadzenie się ludności w rejonach (miejscach) istotnych dla utrzymania ciągłości komunikacji samochodowej;
- wzmożony ruch wszystkich pojazdów, które mogą być wykorzystane do blokowania drogi;
- gromadzenie w określonych miejscach przez miejscową ludność materiałów i środków mogących posłużyć do budowy blokady;
- próby zastraszania żołnierzy KFOR poprzez informowanie ich „co też w dniu jutrzejszym może się z nimi się wydarzyć”.

W fazie przygotowawczej podejmuje się następujące czynności:

- ustawiczne monitorowanie miejsc istotnych dla utrzymania przejezdności szlaków komunikacyjnych jak również grup ludności znajdujących się w ich obrębie;
- dążenie do ustalenia miejsca oraz czasu rozpoczęcia blokady;
- wydzielenie stosownych sił i środków wraz z ich zabezpieczeniem logistycznym, zapewniających prowadzenie działalności operacyjnej (obserwacja, patrole), regulacji ruchu oraz umożliwiających zastosowanie wariantu siłowego.

W przypadku rozpoczęcia blokady dróg należy:

- skierować w miejsce blokady osobę (grupę osób), która podejmie mediacje po wcześniejszym ustaleniu, jeżeli jest to możliwe

miejscowych liderów, przyczyn oraz żądań wysuwanych przez uczestników blokady;

- należy dążyć do zgromadzenia w jednym miejscu wszystkich istotnych osób mających wpływ na jak najszybsze zakończenie blokady oraz przekazanie im wszystkich możliwych informacji mających związek z pozytywnym

zakończeniem tego zdarzenia (w nocy, w miarę możliwości należy zapewnić oświetlenie miejsca mediacji w celu uniknięcia anonimowości tłumu);

W przypadku zastosowania metody mediacji, kontynuuje się rozmowy aż do pozytywnego ich zakończenia i usunięcia blokady.

W przypadku usunięcia blokady z użyciem siły, należy skomasować przeznaczone do tego celu siły i środki w wyznaczonym rejonie z uwzględnieniem zastosowania zasady maskowania i skrytości działania. Wprowadzenie do działania powinno nastąpić w sposób szybki i zdecydowany, a użycie siły ROE powinno być adekwatne do istniejącego zagrożenia bezpieczeństwa żołnierzy KFOR.

W trakcie realizacji zadań należy kierować się następującymi priorytetami:

- zachowaniem bezpieczeństwa żołnierzy KFOR i pracowników cywilnych wojska;
- bezpieczeństwem osób uczestniczących w blokadzie.

Natomiast sposób likwidacji blokady powinien być realizowany w godzinach nocnych, co jest związane ze zmniejszającą się liczbą osób - w szczególności zaś kobiet i dzieci.

W wypadku zastosowania metody samoistnego wygaśnięcia blokady, należy po przekazaniu wszystkich istotnych informacji pozostawić osoby uczestniczące w blokadzie samym sobie oraz „nie okazywać zainteresowania” tym w jaki sposób zostanie zakończona blokada. Należy jednak dokonywać ciągłego monitorowania wydarzeń mających miejsce w rejonie blokady celem przekazywania informacji dla służb operacyjnych.

- OMÓWIENIE:
 - wyciągnięcie wniosków,
 - sporządzenie meldunków.

Umiejętne stosowanie przedstawionych zasad oraz dokładne analizowanie prowadzonej działalności operacyjnej pozwala na osiągnięcie wysokiego poziomu realizacji zadań mandatowych.

Charakteryzując wyżej wymienioną problematykę mam nadzieję, że pozwoli ona na dokładniejsze przygotowanie dowódców i żołnierzy do realizacji zadań w misji pokojowej. Sądzę, że dotyczyć to będzie zwłaszcza tych osób,

które do tej pory nie uczestniczyły w takiej misji, czy operacji pokojowej NATO.

5.2. Działalność inżynieryjno-saperska.

W pierwszym etapie, po zajęciu rejonu odpowiedzialności sprawdza się rejon i obiekty wyznaczone jako posterunki stałe do realizacji zadań przez żołnierzy batalionu pod względem zaminowania. Po sprawdzeniu przystąpiono do rozbudowy inżynieryjnej wszystkich pozycji w strefie odpowiedzialności.

W etapie drugim, realizowano sprawdzanie i ustalanie tras patrolowania pod względem zaminowania oraz prowadzono rozpoznanie strefy odpowiedzialności. Szczególny nacisk położono¹⁸⁰ na rejon przygraniczny z FYROM, stopień jego zaminowania oraz nielegalne drogi przemytu przez granicę. Ponadto dokonano sprawdzenia obiektów przeznaczonych dla UN POLICE i innych organizacji międzynarodowych.

W obu etapach prowadzono sprawdzanie terenu w rejonach gdzie istniało zagrożenie dla wojsk KFOR, tym samym aktywnie uczestnicząc w systemie zbierania i rozpowszechniania danych o zagrożeniu minowym w rejonie wykonywania zadań. Przedsięwzięcia realizowano w ścisłym współdziałaniu z US EOD i innymi pododdziałami inżynieryjnymi US Army, zwłaszcza przy wykrywaniu, oznakowaniu i niszczeniu przedmiotów niebezpiecznych.

W wyniku sprawdzania terenu i konfiskat zniszczono lub podjęto i zniszczono:

- min przeciwpancernych - 86 szt;
- miny przeciwpiechotnych - 217 szt;
- granatów różnego typu - 130 szt;
- amunicji strzeleckiej różnego typu - 916 szt;
- innych przedmiotów niebezpiecznych - 137 szt;
- niewybuchów bomb kasetowych - 25 szt;
- niewybuch rakiety przeciwlotniczej „KUB” - 1 szt.

¹⁸⁰ Zgodnie z poleceniem dowódcy MNB(E).

W okresie zimowym, z powodu trudnych warunków atmosferycznych oczyszczanie terenu realizowane było wyłącznie w przypadkach koniecznych. Niezależnie od w/w przez cały czas zapewniano szkolenie doskonalące żołnierzy biorących udział w tych zadaniach, zwłaszcza pod kątem zmiany warunków atmosferycznych. Związane to było ze wzrostem zagrożenia minowego dla żołnierzy KFOR w okresie wiosennym. Pluton saperów oprócz realizowanych powyżej zadań, w okresie zimowym uczestniczył w utrzymaniu drogi „LION”, ponadto w przypadku ciężkich warunków atmosferycznych na drodze „HAWK” współpracował z 82 batalionem inżynieryjnym US ARMY.

W czasie misji batalion realizował zadania zabezpieczenia i wsparcia inżynieryjnego siłami etatowego plutonu saperów oraz zadania stawiane przez MNB(E). Po przybyciu w rejon misji, bazując na przeszkolonych żołnierzach plutonu saperów utworzono:

a) Grupę natychmiastowego reagowania EOD (Explosive Ordnance Detachment).

Grupa ta składała się z żołnierza zawodowego, dwóch saperów i kierowcy/sapera. Utrzymywana była w 15-to minutowej gotowości do działania z zadaniem udzielania pomocy żołnierzom w przypadku znalezienia się na polu minowym oraz do natychmiastowych działań w przypadku zagrożenia życia żołnierzy KFOR. Grupa działała na jednym pojeździe ze środkiem radiowym, ponadto wyposażona była w sprzęt niezbędny do działania w terenie zaminowanym. Każdorazowo w przypadku jej użycia do jej składu dołączany był lekarz wraz z sanitarką i sanitariuszem;

b) Patrole Rozminowania.

W skład patrolu wchodził d-ca patrolu /żołnierz zawodowy/, czterech saperów, kierowca /saper, kierowca, lekarz i sanitariusz. Zadaniem patrolu było sprawdzanie i oczyszczanie terenu w rejonach zagrażających bezpieczeństwu żołnierzom KFOR. Ponadto patrol dokonywał sprawdzenia wszelkich podejrzanych obiektów oraz uczestniczył w konfiskatach przedmiotów niebezpiecznych.

Zgodnie z narzuconymi procedurami przez MNB(E) utworzono system meldowania o przedmiotach niebezpiecznych oraz ich niszczeniu. Wykorzystując przepisy krajowe przygotowano pojazd do przewozu wszelkich materiałów niebezpiecznych i niewybuchów oraz zbudowano magazyn polowy celem czasowego przechowywania w/w materiałów znajdujący się poza rejonem zgrupowania w bezpiecznej odległości.

Przez cały okres trwania misji organizowane są szkolenia zapoznawcze dla nowoprzybyłych żołnierzy PJW oraz okresowe szkolenia doskonalące. W ramach wymiany doświadczeń organizowano także szkolenia i pokazy technik pracy, sprzętu oraz wymianę posiadanych danych o stosowanych środkach minowania w rejonie misji. Wielokrotnie niszczone niewybuchy wspólnie z grupami EOD (Explosive Ordnance Detachment) armii amerykańskiej.

Na bazie pododdziałów saperów tworzone są specjalne zespoły rozminowania i niszczenia min, niewybuchów i innych przedmiotów niebezpiecznych /EOD/. Zespoły te są przygotowywane do niszczeń danego typu przedmiotów, np. inne realizują wyłącznie rozminowanie a inne wykonują niszczenia niewybuchów bomb kasetowych. W przypadku znalezienia podejrzanych przedmiotów każdy patrol winien złożyć meldunek do saperów /MAC/ w czasie do dwóch godzin od znalezienia. W razie konieczności niszczenia danego przedmiotu w miejscu znalezienia, należy złożyć meldunek do przełożonego z podaniem proponowanego czasu niszczenia minimum 48 godzin wcześniej. Po złożeniu meldunku-wniosku o zgodę na niszczenie należy otrzymać zgodę od przełożonego. Meldunek taki składany jest w następującym układzie:

1. Proponowany czas, data niszczenia;
2. Miejsce niszczenia /GRID/;
3. Przedmiot, istota prośby /niszczenie, rozminowanie terenu/;
4. Ilość materiału do niszczenia;
5. Data złożenia prośby;
6. Częstotliwość radiowa wykonującego niszczenie;
7. Punkt kontaktowy.

Rejon misji PJW KFOR należy zaliczyć do rejonów o bardzo dużym zagrożeniu minowym. Ponadto, w efekcie bombardowań przez wojska NATO oraz walk toczonych w tym terenie występuje duża ilość niebezpiecznych niewybuchów i niewypałów. W rejonie działania stosowane były również miny, amunicja i inne środki produkowane przez różne państwa, jest to przyczyną różnorodności występujących przedmiotów niebezpiecznych.¹⁸¹

Każdy żołnierz PJW KFOR ma obowiązek przestrzegania trybu postępowania z przedmiotami niebezpiecznymi¹⁸², znajomości zasad postępowania w przypadku znalezienia się na polu minowym¹⁸³ oraz przepisów bezpieczeństwa.¹⁸⁴

5.3. Działalność służb operacyjnych.

Służby operacyjne batalionu zorganizowane były na stanowisku dowodzenia batalionu oraz kompanijnych stanowiskach dowodzenia 1ksż i 3ksż. Oficer operacyjny batalionu podlegał oficerowi operacyjnemu MNB(E) – „Battle Captain”, z którym utrzymywał łączność bezpośrednią przez sieć telefoniczną lub poprzez oficera łącznikowego batalionu pracującego w Taktycznym Centrum Operacyjnym MNB(E). Oficer operacyjny odpowiadał za koordynację działań w całej strefie odpowiedzialności batalionu jednak bezpośrednie meldunki do centrum operacyjnego batalionu składały tylko te elementy działające w terenie, które miały rejon dyslokacji na SD PJW. Pozostałe siły działające w składzie TF „LION” i TF „HAWK” składały meldunki oficerom operacyjnym na kompanijnych stanowiskach dowodzenia, a ci do oficera operacyjnego batalionu. Niezależnie od tego systemu oficer operacyjny utrzymywał łączność bezpośrednią z każdym elementem operującym w strefie, oczywiście jeśli pozwalał na to zasięg środków łączności posiadanych przez patrol.

¹⁸¹ Przez pojęcie „przedmiot niebezpieczny” należy rozumieć wszelkie typy min i zapalników, niewybuchy i niewypały, wszelki sprzęt pochodzenia wojskowego i sprzęt którego pochodzenie i przeznaczenie może budzić wątpliwości.

¹⁸² Zasady postępowania w przypadku znalezienia przedmiotu niebezpiecznego przedstawia załącznik nr 24.

¹⁸³ Zasady postępowania w przypadku znalezienia się na polu minowym przedstawia załącznik nr 25.

¹⁸⁴ Przepisy bezpieczeństwa przedstawia załącznik nr 26.

5.4. Działalność meldunkowa-system składania meldunków.

Batalion operacyjnie podlegał Dowódcy MNB(E) Multinational Brigade East, w związku z tym po przybyciu do rejonu misji wszedł w system składania meldunków obowiązujący w strukturze brygady. Codzienne meldunki składane były według ustalonego wzoru¹⁸⁵. Meldunki składane były według schematu za ostatnie 24 godziny do godziny 12.00, i przesyłane do sztabu brygady nie później niż do godziny 14.00. Dodatkowo na szczeblu brygady obowiązywał system składania meldunków doraźnych (o zdarzeniu) według wzoru meldunku SALUTE¹⁸⁶, oraz meldunek tzw. raport minowy¹⁸⁷, przekazywane telefonicznie bezpośrednio po zdarzeniu.

Do dnia 15.04.2000r. kontrolę nad działaniami batalionu w kraju (PJW KFOR) sprawował Departament Wojskowych Spraw Zagranicznych poprzez Oddział Misji Międzynarodowych. W związku z tym batalion (PJW) zobowiązany był do przesyłania meldunków dobowych¹⁸⁸ za ostatnie 24h na godzinę 06.00, meldunków tygodniowych¹⁸⁹ w każdy czwartek oraz meldunków miesięcznych¹⁹⁰.

Pomimo przejścia w podporządkowanie Sztabu Generalnego w dniu 15.04.2000r. terminy składania meldunków jak również układ nie uległy zmianie, natomiast zaprzestano wysyłania meldunków tygodniowych zgodnie z decyzją przełożonych.

W przypadku nagłego zachorowania, wypadku lub poważnego urazu organizowano ewakuację medyczną do szpitala polowego poprzez uruchomienie akcji **MEDEVAC**. Następowало ono według 9-cio linijkowego raportu MEDEVAC¹⁹¹

¹⁸⁵ Wzór meldunku operacyjnego do MNB(E) przedstawia załącznik nr 27.

¹⁸⁶ Wzór meldunku SALUTE przedstawia załącznik nr 28.

¹⁸⁷ Wzór raportu minowego przedstawia załącznik nr 29.

¹⁸⁸ Wzór meldunku dobowego do DWSZ przedstawia załącznik nr 30.

¹⁸⁹ Wzór meldunku tygodniowego do DWSZ przedstawia załącznik nr 31.

¹⁹⁰ Wzór meldunku miesięcznego do DWSZ przedstawia załącznik nr 32.

¹⁹¹ Wzór 9-cio linijkowego raportu MEDEVAC przedstawia załącznik nr 33.

6. Planowanie, przygotowanie i przemieszczenie do MSD.

Dowództwo i sztab rozpoczęło proces planowania do przemieszczenia sił 18 bdsz w ramach rotacji pomiędzy PJW, a POLUKR batalionem na początku czerwca na podstawie danych uzyskanych od przełożonych. W fazie przygotowania dokonano stosownych uzgodnień pomiędzy NEZ a PJW odnośnie przeprowadzenia szkolenia dla osób funkcyjnych, miejsca podstawienia wagonów i sposobu załadunku sprzętu na poszczególne transporty. Zakończono proces uzgodnień pomiędzy PJW a przedstawicielami grupy przygotowawczej POLUKR w aspekcie zasad przekazania sprzętu, środków materiałowych oraz sposobu przekazania infrastruktury stałej. W dniu 18.07.2000r. dokonano oficjalnego przekazania obowiązków batalionowi polsko-ukraińskiemu.

Przemieszczenie batalionu zrealizowano trzema transportami operacyjnymi w terminach: pierwszy transport 19-24.07, drugi transport 20-25.07, trzeci transport 21-26.07.2000r. Załadunek sprzętu i ludzi realizowany był na stacji załadowniczej GRLICA odległej od SD PJW o około 3 kilometrów, z wyjątkiem sprzętu z przekroczoną skrajnią. Sprzęt ten został załadowany na stacji załadowniczej w Skopje. W trakcie rotacji 371 żołnierzy, 84 jednostki sprzętu (samochody, agregaty, kuchnie polowe, przyczepy mps, moździerze) oraz czterdzieści kontenerów zostało przetransportowanych do kraju z wykorzystaniem transportów operacyjnych. Pozostali żołnierze w ramach rotacji indywidualnej zostali przewiezieni autobusami, których przejazd został zorganizowany przez wyznaczonych żołnierzy zawodowych PJW. W trakcie przejazdu zabezpieczenie logistyczne realizowano poprzez wydzielenie elementów logistycznych kompani logistycznej do każdego transportu operacyjnego. Łączność z przełożonym utrzymywano przez telefony komórkowe posiadane przez osoby funkcyjne na transporcie. W celu zapewnienia sprawnego rozładunku w m. Bielsko-Biała jak również przejazdu kolumn samochodowych i rozładunku kontenerów wystosowano pisma do Dowódcy KPZ i Dowódcy JW. 1328 z określeniem potrzeb, które powinny być

zrealizowane w celu zapewnienia sprawnego przyjęcia transportów, stanów osobowych i sprzętu po zakończeniu misji. Termin przyjazdu transportów jak również sposób rozładunku potwierdził słusność zakładanych kalkulacji opracowanych przez sztab w fazie planowania i przygotowania do rotacji, jak również koordynacji działań pomiędzy PJW a przełożonymi w kraju.

7. Wnioski.

W celu usprawnienia w przyszłości sformowania i ukompletowania jednostki wyznaczonej do służby poza granicami kraju celowe byłoby:

- opracowanie uniwersalnego /optymalnego/ etatu jednostki na podstawie doświadczeń z misji PKW SFOR i PJW KFOR, który mógłby być wykorzystany w przyszłości w jednostkach planowanych do udziału w misjach poza granicami kraju. Pozwoliłoby to na sprawne uzupełnienie jednostki żołnierzami i kadrą zawodową oraz ukompletowanie w specjalistyczny sprzęt techniczny;
- Zorganizowanie na bazie jednostki wyznaczonej do udziału w misji poza granicami kraju kursów umożliwiających podniesienie kierowcom kategorii prawa jazdy z kat."B" na kat."C" oraz z kat."C" na kat."C+E". 18 bdsz pomimo posiadania odpowiedniej bazy szkoleniowo dydaktycznej oraz placu manewrowego do przeprowadzenia stosownych egzaminów nie otrzymał zgody na przeprowadzenia takich kursów. W celu podniesienia kwalifikacji zawodowych żołnierze służby nadterminowej oraz zasadniczej służby wojskowej kierowani byli do 12 RWT Rzeszów. Wielotygodniowa nieobecność tych żołnierzy w jednostce nie pozwalają na prowadzenie z nimi szkolenia na temat działania w rejonie konfliktu oraz zapoznanie z charakterystyką geograficzno-polityczną regionu;
- umożliwienie przeprowadzenia w jednostce kilkudniowych kursów specjalistycznych dla:
 - operatora cysterny paliwowej;

- operatora sprzętu inżynierskiego;
 - operatora piły spalinowej;
 - celowniczego broni pokładowej BRDM;
 - kierowcy – sanitariusza;
 - sanitariusza.
- opracowanie szczegółowych przepisów dotyczących przydziału dla jednostki znaczków i tabliczek tożsamości, które są niezbędne żołnierzom pełniącym służbę za granicą kraju. Żołnierze batalionu zmuszeni byli do korzystania ze znaczków będących na przydziale 18 bdsz;
 - czas trwania procedury uzyskiwania certyfikatu dostępu do tajnych materiałów NATO spowodował, że nikt z oficerów sekcji S-2, S-3 (poza WSI) będących na etacie batalionu w chwili wyjazdu do Kosowa nie posiadał stosownego certyfikatu. W przyszłości należałoby ten proces usprawnić;
 - układ stanowisk w sekcji S-2 (przy trzech stanowiskach dla WSI, a tylko dwóch oficerów rozpoznania ogólnowojskowego) był bardzo dużym utrudnieniem w wykonywaniu bieżących zadań. Oficerowie WSI mimo że byli w składzie sekcji, realizowali zadania które zlecił im ich przełożeni z WSI, traktując je jako priorytet swojej działalności służbowej;
 - powinno nastąpić oddzielenie sekcji S-2 (rozpoznania ogólnowojskowego) od zadań związanych z prowadzeniem działalności typowo wywiadowczej i kontrwywiadowczej, natomiast w skład sekcji S-2 powinien wchodzić profesjonalnie przygotowany oficer-analityk WSI celem opracowywania i klasyfikowania olbrzymiej ilości materiałów otrzymywanych od przełożonych z MNB(E);
 - istnieje konieczność posiadania w strukturze batalionu oficera o dużym doświadczeniu misyjnym, który byłby w stanie skutecznie

prowadzić negocjacje w czasie rozwiązywania problemów występujących w rejonie misji;

- przy obsadzaniu stanowisk w sekcji S-2 należy brać pod uwagę w równym stopniu znajomość języka angielskiego oraz przygotowanie merytoryczne i doświadczenie merytoryczne, pomijanie którejkolwiek z tych kwestii utrudni pracę sekcji, a w skrajnych przypadkach może ją sparaliżować;
- istnieje konieczność wyposażenia sekcji w autonomiczny sprzęt umożliwiający dokonywanie rejestracji zdarzeń metodą cyfrową;
- nie mniej niż 2 miesiące przed planowanym przemieszczeniu jednostki do strefy odpowiedzialności w rejonie misji należy zakończyć gromadzenie środków materiałowych, kontenerów transportowych do ich przewiezienia, przygotować stosowne dokumenty przewozowe i szczegółowo zaplanować sposób ich załadunku i rozładunku;
- proces wyposażania batalionu w sprzęt niezbędny do wykonania zadań w warunkach określonej misji powinien zakończyć się na około sześć miesięcy przed przewidzianym wyjazdem. Jest to konieczne celem osiągnięcia wysokiego poziomu wyszkolenia załóg i obsługi, jak również zapewnienia dobrego zgrania pododdziałów. Ma to duże znaczenia szczególnie wtedy, gdy jednostka przyjmuje sprzęt dla siebie nietypowy, przeważnie wraz z załogami pochodzącymi z innych związków taktycznych. Taki okres przeznaczony na szkolenie z nowym sprzętem pozwoliłby również na dokładne jego sprawdzenie. W okresie tym powinien już zostać zamówiony stacjonarny sprzęt zabezpieczenia logistycznego, taki jak agregaty prądotwórcze dużej mocy, kontenery mieszkalne i sanitarne, kontenerowe zestawy kuchenne a także odpowiednie do warunków misji umundurowanie. Aby realizacja wyżej wymienionych wniosków była możliwa, z możliwie dużym wyprzedzeniem powinna zostać ustalona struktura organizacyjna jednostki;

- Narodowy Element Zaopatrzenia powinien być rozwinięty i rozpocząć działalność w rejonie funkcjonowania misji na około dwóch miesięcy przed przybyciem jednostki operacyjnej. Czas ten powinien zostać poświęcony na wybór miejsc dyslokacji, podpisanie stosownych umów dzierżaw z przedstawicielami społeczności lokalnej, rozpoznanie miejscowego rynku usług i towarów oraz zorganizowanie systemu zaopatrzenia. Ustalenie sposobu rozmieszczenia jednostki pozwoliłoby przewidzieć jej zasadnicze potrzeby w zakresie ważniejszego sprzętu zabezpieczenia logistycznego, zwłaszcza kwaterunkowego i dokonać wcześniejszych zamówień;
- korzystanie z lokalnej infrastruktury kwaterunkowo-budowlanej powinno być ograniczone do niezbędnego minimum. Zagospodarowywanie szkół, posterunków policji, budynków przemysłowych czy innych obiektów użyteczności publicznej i infrastruktury gospodarczej powoduje ograniczenia w ponownej organizacji administracji lokalnej, systemu oświaty i tworzeniu miejsc pracy. Nierzadko skutkuje to koniecznością przenoszenia już rozwiniętych posterunków;
- sprzęt techniczny przeznaczony do działania w warunkach misji poza granicami kraju nie powinien być w okresie gwarancyjnym. W warunkach lokalnego rynku nie ma najczęściej możliwości wykonywania obsługiwań technicznych oraz usuwania niesprawności przez autoryzowany serwis. Prawa gwarancyjne nabyte przez WP wraz z zakupem nowego sprzętu w takim wypadku nie są respektowane;
- w warunkach funkcjonowania jednostki wojskowej poza granicami kraju nie powinna mieć zastosowania ustawa o zamówieniach publicznych. Powoduje ona uciążliwe opóźnienia, jak również duże utrudnienia w realizacji zamówień PJW z uwagi na dość ubogi rynek lokalny;

- tabela należności środków materiałowych powinna uwzględniać realne potrzeby jednostki dyslokowanej poza granicami kraju, wynikające ze specyfiki wykonywanych zadań, klimatu i stopnia uciążliwości służby;
- struktura jednostki powinna w miarę możliwości uwzględniać specyfikę funkcjonowania w warunkach misji pokojowej. Dotyczy to zwłaszcza składu pododdziałów specjalistycznych, przeznaczonych do zabezpieczenia logistycznego. Etaty specjalistów wojskowych w tych pododdziałach powinny umożliwiać zatrudnienie wykwalifikowanych i doświadczonych pracowników cywilnych, zarówno przed wyjazdem, w kraju, jak również na lokalnym rynku pracy. Zapewniłoby to wyższy poziom obsługi specjalistycznego sprzętu i wykonawstwa zadań logistycznych. Pozwoliłoby również uniknąć problemów związanych z częstą rotacją żołnierzy zasadniczej służby wojskowej zajmujących specjalistyczne etaty. W etacie jednostki dyslokowanej poza granicami kraju jako pierwsza zmiana misji pokojowej, tak jak w wypadku 18 bdsz, powinna zostać przewidziana liczna grupa (ok. 15-20) pracowników cywilnych – hydraulików, stolarzy, elektryków itp., którzy dokonaliby kompleksowej rozbudowy infrastruktury kwaterunkowej obozowisk. Innym rozwiązaniem byłoby wynajęcie krajowej firmy budowlanej, która całościowo wykonałaby prace instalacyjne i rozbudowę obozowisk. Obecnie takie prace realizowane są w batalionie przez firmy z FYROM doraźnie wynajmowane przez NEZ. W związku ze stosunkowo dużym zagrożeniem bezpieczeństwa w Kosowie konieczne jest zapewnianie obywatelom FYROM transportu do granicy, co dodatkowo podnosi koszty oraz angażuje kadrę i pojazdy jednostki. Wydaje się, że całkowite koszty robót realizowanych przez firmy z FYROM są stosunkowo wysokie w porównaniu z rozwiązaniami proponowanymi powyżej, aczkolwiek dla jednoznacznej oceny konieczne byłoby sporządzenie szczegółowej analizy. Kompleksowa realizacja inwestycji w zakresie infrastruktury

kwaterunkowej przez firmę z Polski mogłaby jednocześnie być połączona z zasadą zakupów kluczowego sprzętu dużej wartości (np. agregatów prądotwórczych dużej mocy) w kraju. Umożliwiłoby to łatwiejsze pozyskanie części zamiennych oraz zapewniłoby wydatkowanie niebagatelnych przecież sum w Polsce, a nie za granicą. Pozwoliłoby to jednocześnie uniknąć wprowadzania na wyposażenie WP pojedynczych egzemplarzy sprzętu całkowicie nietypowego w kraju;

- procedura wybrakowania zużytych środków materiałowych i niesprawnych, wyeksploatowanych urządzeń technicznych nie może być oparta o przepisy obowiązujące w kraju. Powinna zostać zapewniona możliwość dokonania wybrakowania przez komisję szczebla niższego niż w kraju. Racjonalne wydaje się również opracowanie przepisów zezwalających na sprzedaż sprawnych i zachowujących cechy używalności środków materiałowych i urządzeń, o ile ich transport do kraju jest nieopłacalny;
- praktyka funkcjonowania batalionu w warunkach misji wykazała, że dowódca jednostki powinien dysponować określoną pulą środków finansowych na doraźny zakup towarów i usług, bez zgody i udziału NEZ. Brak takiej możliwości powoduje nierzadko duże opóźnienia natury proceduralnej w realizacji stosunkowo tanich, lecz pilnych zamówień;
- wnioski z dwunastomiesięcznego okresu funkcjonowania batalionu w zakresie eksploatowanego przez jednostkę sprzętu technicznego i wyposażenia pod kątem niezawodności, funkcjonalności i spełniania wymogów misji przedstawiają się następująco:
 - W służbie samochodowej – za nieodpowiedni w stosunku do wymogów misji uznać trzeba pojazd Kraz 255B jako ciągnik ewakuacyjny. Znacznie lepiej w tym charakterze sprawdził się pojazd marki Tatra 815 TP, również eksploatowany przez batalion, aczkolwiek wskazane jest wyposażenie go w ogumienie terenowe a nie

szosowe, jak miało to miejsce. Odnotowano dużą usterkowość samochodów sanitarnych na podwoziach Tarpan Honker 4022 (głównie układ hamulcowy i zawieszenie), spowodowaną przede wszystkim nieodpowiednią konstrukcją i wiekiem tych pojazdów (8-9 lat). Usprawnianie w batalionie powyższego sprzętu było szczególnie kłopotliwe z powodu trudności w pozyskaniu części zamiennych (pojazdy tego typu nie są produkowane od ponad 4 lat, obecnie nie istnieje również ich producent, a współzamiennosc części z podstawowym samochodem osobowo-terenowym batalionu - Daewoo Honker 2324 jest niewielka). W wyniku siedmiomiesięcznej eksploatacji w rejonie misji stwierdzono także bardzo dużą podatność na uszkodzenia i słabe własności terenowe ogumienia typu Graber 235/70 R15 (kilkanaście przypadków przecięć i deformacji), stosowanego w pojazdach Honker 2324 rok produkcji 1997. Bardzo dobrze sprawowały się natomiast opony typu Goodyear G 90, montowane w latach 1998 i 1999r.

- W służbie kwaterunkowo-budowlanej – negatywnej ocenie należy poddać kontenery mieszkalne typu KSM firmy KONTENER z Płocka. Dla zapewnienia szczelności dachu wymagają one bardzo dokładnego poziomowania, co jest niewykonalne w warunkach polowych, ewentualnie budowy dodatkowych zadaszeń. Zastosowane okna nie posiadają żaluzji ani siatek przeciw owadom, nie jest też możliwe całkowite ich otwieranie – są to cechy szczególnie uciążliwe w miejscowych warunkach klimatycznych. Zainstalowano tylko biorcze gniazda elektryczne, brak jest gniazd dawczych, co uniemożliwia łączenie kontenerów szeregowo i powoduje konieczność stosowania zewnętrznych szaf rozdzielczych i dodatkowego okablowania, co podnosi koszty. Tylko część dostarczonych kontenerów wyposażono w grzejniki elektryczne. Wysoko należy natomiast ocenić klasyczne dwudziestostopowe kontenery mieszkalne tej samej firmy dostarczone do batalionu w listopadzie 1999r.

- W służbie uzbrojenia – stwierdzono wadliwą konstrukcję zatrzasku kolby składanej 5,56 mm kbs wz. 96 BERYL. Element ten niezwykle często ulega uszkodzeniom, co jest spowodowane jego nieodpowiednią konstrukcją.
- W służbie mundurowej – należy stwierdzić, że pralnia polowa typu SP – 80 oraz łaźnia polowa nie wystarczają do utrzymania właściwego stanu sanitarno-higienicznego. W wypadku dłuższego funkcjonowania każdej jednostki w rejonie misji niezbędne jest wyposażenie w kontenery sanitarne i pralki. Urządzenie grzewcze typu UG – 66 wchodzące w skład łaźni polowej okazało się szczególnie zawodne i uciążliwe w eksploatacji (pomijając aspekt uciążliwości dla środowiska). Umundurowanie użytkowane przez batalion w początkowym okresie, odznacza się niską trwałością. Dotyczyło to zwłaszcza mundurów polowych letnich i całorocznych wz. 93. Kurtki polowe wz. 93 były niepraktyczne i niewygodne, zwłaszcza jeśli musiały być noszone pod kamizelką kuloodporną. Są nieprzemakalne, a wysuszenie ich po przemoczeniu jest bardzo czasochłonne. Krótki i nieocieplany kołnierz nie zapewnia prawie żadnej ochrony przed deszczem, wiatrem i chłodem.
- Agregaty prądotwórcze typu PAD – 20 wchodzące w skład elektrowni oświetleniowych EO – 16 użytkowanych przez batalion były stosunkowo nietrwałe, zawodne i mają zbyt niską moc. Dodatkowo wtyki i gniazda połączeniowe elektrowni EO – 16 były inne niż standardowe, dostępne obecnie w handlu, co uniemożliwia, między innymi, zasilanie znormalizowanych szaf rozdzielczych bez dodatkowych przeróbek. Wad tych nie posiadają np. agregaty prądotwórcze typu Wilson Perkins 75 kVA, zmodernizowane w Polsce, również użytkowane przez batalion, aczkolwiek konieczne wydaje się wyposażenie ich w podwozie dostosowane do holowania w terenie za samochodem ciężarowym.

- w celu usprawnienia funkcjonowania służby zdrowia wskazane jest oddzielenie funkcji szefa służby od dowódcy plutonu medycznego oraz zmiana jego podporządkowania (obecnie podlega dowódcy kompanii logistycznej). Aby poprawić skuteczność działania zespołów medycznych konieczne jest zwiększenie obsady średniego personelu medycznego z przygotowaniem paramedycznym. W warunkach dużego obciążenia psychicznego i fizycznego jakie panują w rejonie misji, celowym wydaje się uzupełnienie etatu o psychologa klinicznego. Nadwozia samochodów sanitarnych Tarpan 4022 S nie są przystosowane do przewożenia noszy w standardzie NATO zaś niezwykle awaryjny i niewydolny system ogrzewania i wentylacji dyskwalifikuje w praktyce te pojazdy do użycia w panujących warunkach klimatycznych. Konieczne jest więc stworzenie standardowego systemu ewakuacji medycznej do kraju w przypadkach ciężkich urazów i zachorowań.
- wraz z kolejnymi etapami /fazami/ wprowadzania rezolucji Rady Bezpieczeństwa nr 1244 w Kosowie, należy się spodziewać, że ciężar działań operacyjno-militarnych zostanie przeniesiony na działalność cywilno-wojskową. Stąd też koniecznym jest utrzymywanie 100% obsady etatowej sekcji S-5, z możliwością zatrudniania tłumaczy lokalnych oraz krajowych.
- proponowana struktura sekcji S-5 powinna zawierać taką ilość kadry, aby sekcja mogła realizować zadania dwoma osobnymi zespołami. Jeden z nich specjalizowałby się w problematyce serbskiej, drugi zaś w albańskiej. Oba zespoły zaś winny posiadać swoich tłumaczy języka lokalnego /serbskiego lub albańskiego/. Umożliwi to skuteczniejszą działalność w terenie sekcji SIMIC, m.in. dzięki zwężeniu rejonów działania podsekcji.
- ze względu na brak oryginalnych zasilaczy do radiostacji RF 5200V nie było możliwości zapewnienia jej stabilnej i niezawodnej pracy. Batalion posiadał pięć sztuk radiostacji i wszystkie były wykorzystane

w systemie łączności utajnionej. W przypadku uszkodzenia jednej z nich, system łączności niejawnej w batalionie ulegał zachwianiu. Dlatego też batalion powinien po powrocie posiadać minimum osiem radiostacji typu RF 5200 V wraz z zasilaczami oraz komputerami typu Notebook umożliwiającymi transmisję danych.

- dodatkowym elementem systemu tajnego dowodzenia był wóz dowódczo-sztabowy ZWD-3, który po modernizacji częściowo dostosowano do potrzeb batalionu. Na wyposażeniu znajdował się jeden tego typu wóz dowodzenia, który zabezpieczał mobilną łączność dowódcy batalionu. Brak takich wozów w podległych pododdziałach ograniczał możliwości zorganizowania systemu łączności w ruchu.
- w zakresie łączności jawnej duże możliwości stwarzało odpowiednie wykorzystanie środków radiowych UKF. Do wykonywania zadań w rejonie działania batalionu niezbędne jest jednak w przyszłości doposażenie pojazdów w tego typu środki. Zbyt mała ilość posiadanych radiotelefonów typu MOTOROLA M 216 nie zabezpieczała w pełni potrzeb batalionu.
- do łączności UKF wewnątrz pododdziałów wykorzystywane były m.in. radiostacje RADMOR R-3501. Ich wykorzystanie ogranicza zbyt słaba wytrzymałość zastosowanych anten taśmowych o długości 1 m. Dlatego też wskazane jest doposażenie tych radiostacji w anteny krótkie typu 3582.
- wykorzystywany do łączności z przelożonym w kraju terminal satelitarny NERA oraz posiadane urządzenia niejawne w pełni zabezpieczały wymianę informacji zarówno jawnych jak i niejawnych. Jednakże w celu wyeliminowania problemów związanych z możliwością uszkodzenia, wskazane jest utrzymywanie dodatkowych urządzeń typu terminal satelitarny oraz urządzenie telefaksowe.

Przedstawione doświadczenia i wnioski są efektem rocznego pobytu żołnierzy 18 bdsz w Kosowie z uwzględnieniem etapu przygotowania i

przemieszczenia w rejon misji, jej realizacji oraz zakończenia i powrotu do MSD. Wydaje się zasadnym ich uwzględnienie w trakcie przygotowywania kolejnych jednostek do realizacji misji poza granicami kraju, w celu ułatwienia ich realizacji i służby żołnierzy w nich uczestniczących.

Podczas realizacji zadań w Kosowie polscy żołnierze wykazali się wymaganym profesjonalizmem, samodzielnym działaniem oraz podejmowaniem trafnych decyzji. Podkreślić należy, że bardzo istotnym czynnikiem mającym wpływ na odpowiedni poziom realizowanych zadań ma indywidualny dobór poszczególnych żołnierzy. Widzę tu poważną rolę dla psychologa. Korzystniejsze jest użycie doświadczonego żołnierza zawodowego niż młodego rekruta.

Użycie żołnierzy zawodowych w dużym stopniu eliminuje problemy dyscyplinarne. Każdy dowódca musi podczas misji rozważnie przydzielać zadania - najlepiej nadającym się do tego żołnierzom, kierując się własnym doświadczeniem.

Rozdział IV.

ZASADY DOBORU PERSONELU DO OPERACJI POKOJOWYCH NATO – ANALIZA UZYSKANYCH WYNIKÓW BADAŃ.

1. Podstawy prawne udziału żołnierzy i jednostek wojskowych w operacjach pokojowych NATO.

Moment przystąpienia Polski do Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego (NATO) stał się sygnałem do podporządkowania prawa wewnętrznego oraz zasad prowadzenia polityki międzynarodowej do Artykułów Traktatu. Na ich podstawie kraj nasz zobowiązał się między innymi do udziału naszych Sił Zbrojnych w operacjach wspierania pokoju. Aby jednak do tego doszło, zaistnieć musi proces decyzyjny wypracowujący zasady udziału Wojska Polskiego w tego typu operacjach. Istotnym elementem są również uwarunkowania prawne działania naszych żołnierzy poza granicami kraju. Proces podejmowania decyzji o udziale Sił Zbrojnych RP w operacji wspierania pokoju jest częścią ogólnego procesu podejmowania decyzji przez NATO. Procesy decyzyjne toczą się równolegle na trzech poziomach:

- NATO;
- Najwyższych władz administracji państwowej;¹⁹²
- Ministerstwie Obrony Narodowej (Siłach Zbrojnych RP).¹⁹³

Zasadniczym zadaniem Operacji Wspierania Pokoju jest osiągnięcie celów określonych mandatem. Mogą być one jednak ograniczane przeszkodami naturalnymi lub mogą to być również zadania kompleksowe lub wielostronne. Odpowiedzialność za ogólną polityczną kontrolę Operacji Wspierania Pokoju ponosi zwykle jedna z organizacji międzynarodowych takich jak: ONZ lub OBWE. Wyznacza ona wysokiego rangą koordynatora odpowiedzialnego za prowadzenie takiej operacji. W operacjach pokojowych prowadzonych pod

¹⁹²Proces podejmowania decyzji militarnego zaangażowania w operacje wspierania pokoju (szczebel NATO i narodowy) przedstawia załącznik nr 34.

¹⁹³Proces podejmowania decyzji o udziale Sił Zbrojnych RP w operacji wspierania pokoju (szczebel resortu obrony narodowej) przedstawia załącznik nr 35.

auspicjami ONZ może to być Specjalny Reprezentant Sekretarza Generalnego ONZ (SRSG), a w przypadku misji prowadzonej przez OBWE, Szef Misji (HofM). Koordynator ten działa w imieniu międzynarodowych władz, odpowiedzialnych za wydanie mandatu, we wszystkich sprawach związanych z misją. Organizacje międzynarodowe w razie potrzeby zwracają się z prośbą o udzielenie wsparcia do regionalnych organizacji np. takich jak NATO.

Podjęcie i zaangażowanie NATO w taką operację, sprawia że Rada Północnoatlantycka we współpracy ze Specjalnym Reprezentantem Sekretarza Generalnego ONZ lub Szefem Misji (HofM) definiuje polityczne parametry, w ramach których siły NATO będą podejmowały operacje. Rada NATO jest też odpowiedzialna za określenie politycznych kierunków. Cele operacji pokojowej powinny być zdefiniowane w mandacie, na tyle przejrzyste na ile jest to możliwe, tak aby można było je przetransponować na zasady postępowania i instrukcje.

Ważne jest aby również władze wdrażające przełożyły mandat w przejrzyste i wykonalne zadania, które mogą stanowić bazę odniesienia dla wszystkich stron zaangażowanych w operacje pokojową oraz na rozkaz operacyjny dla sił NATO.

Operacje Wspierania Pokoju prowadzone zgodnie z Rozdziałem VI Karty NZ muszą odbywać się za zgodą lub na życzenie określonego rządu, jeżeli taki istnieje. W przypadku prowadzenia Operacji Wymuszania Pokoju nie koniecznie musi być wyrażona zgoda na przeprowadzenie interwencji. Można także oczekiwać, że zgoda taka zostanie wycofana, a warunki zaangażowania się NATO powinny być określone w mandacie.

Status prawny sił pokojowych zasadniczo zapewnia się na drodze wynegocjowania Porozumienia o Statusie Sił (SOFA), które stanowi podstawę traktatu. Jeżeli nie osiągnięto porozumienia SOFA, to Memorandum Zrozumienia (MOU - *Memorandum of Understanding*) lub wymianę listów intencyjnych można uznać za wystarczające. Mandat, SOFA lub jej odpowiednik oraz Zasady Postępowania (ROE), jak również narodowe oraz międzynarodowe akty prawne, konwencje, porozumienia warunkują sposób prowadzenia operacji.

Ważne jest również dostrzeżenie roli jaką spełniają kraje sąsiadujące. Mogą one udostępniać swoją infrastrukturę dla potrzeb sił pokojowych lub umożliwić przejście przez swoje terytorium. W przypadku operacji w Kosowie infrastrukturę taką udostępnił FYROM (Former Yugoslav Republic of Macedonia). Może zaistnieć również sytuacja, gdy państwa te będą stroną zaangażowaną w konflikt. W tym przypadku koniecznym będzie podpisanie oddzielnej SOFA'y oraz MOU z takim państwem celem uzyskania zgody na przeprowadzenie operacji.

Jeżeli NATO rozważy udział w operacji wspierania pokoju, to w tym czasie Rada Północnoatlantycka rozpoczyna proces planowania przez określenie niezbędnych parametrów. Na tym etapie cele polityczne NATO mogą nie być jeszcze precyzyjnie zdefiniowane, mimo że zwykle będzie już sprecyzowana i sformułowana prośba ONZ lub KBWE o pomoc. Dowództwo NATO może w tej fazie prowadzić planowanie, bazując jedynie na wstępnych założeniach.

Należy zauważyć, że stosowne wytyczne określają zwykle:

- status prawny operacji;
- charakter operacji;
- cele strategiczne i stanowisko polityczne/wojskowe;
- misję w ujęciu strategicznym i jej zadania;
- prawa, ograniczenia i zakazy;
- przewidywany czas trwania;
- zabezpieczenie logistyczne i kluczowe aspekty zaopatrywania;
- mechanizmy współpracy cywilno-wojskowej.

Wyniki wstępnego planowania ukazują zazwyczaj ogólną istotę zadania, prawdopodobne cele Sojuszu oraz prawdopodobny wynik zaangażowania NATO. Umożliwia to sprecyzowanie opcji strategicznych i związanych z nimi korzyści, a także możliwych strat. Prawdopodobnym wynikiem planowania są zalecenia dotyczące przyszłych działań. Natomiast wstępny raport jest następnie dyskutowany na szczeblu Rady Północnoatlantyckiej i Komitetu Wojskowego, gdzie zostaje uzgodniony rezultat końcowy i opracowane wskazówki strategiczne. Zawierają one cele sojuszu, jeśli przewidziane jest planowanie szczegółowe i ewentualna akceptacja uczestnictwa NATO. Następnym krokiem

jest wyznaczenie właściwego dowództwa NATO i uczynienie go odpowiedzialnym za planowanie szczegółowe. Kluczem do opracowania dobrego planu jest jasne określenie celu misji pokojowej. Jeśli chodzi o operację wspierania pokoju, ostateczny cel będzie odzwierciedleniem szerokich uwarunkowań politycznych. Dowódcy wojskowi muszą przetransponować go na zrozumiałe i możliwe do wykonania zadania, które umożliwiają jego osiągnięcie. W związku z tym należy wyjaśnić jak najszybciej wątpliwości, aby władze wojskowe i polityczne mogły uzgodnić, zasadnicze podstawy i ewentualne osiągnięcia działań.

Aby jednak zapewnić efektywne planowanie wojskowe, władze Sojuszu i wyznaczone podporządkowane im dowództwa muszą zadbać o koordynację z innymi organizacjami w rejonie działania tak szybko jak to potrzebne. Opracowanie odpowiednich zvariantowanych planów będzie zależało od umiejętności zbierania danych i oceniania wydarzeń w tym rejonie. Rozpoznanie musi jednak uzyskać priorytet w początkowych etapach planowania. Po uzyskaniu politycznej aprobaty planowania szczegółowego należy też przewidzieć częste rekonesanse w rejonie działań. Zespoły łącznikowe z wyznaczonych sztabów powinny być wysyłane do odpowiednich organizacji działających na obszarze przyszłej misji tak szybko jak to możliwe.¹⁹⁴

Państwa wydzielające wojska do operacji powinny, w każdej możliwej sytuacji, być zaangażowane w proces planowania, przygotowania i podejmowania decyzji w stosunku do tej części operacji w której biorą udział. Rodzaj stanu osobowego (żołnierze zawodowi, poborowi lub rezerwiści) oraz jednostek wojskowych (operacyjne lub rezerwowe), który ma być wysłany w rejon operacji zależy jedynie od państwa wysyłającego. Tak więc decyzja o udziale w operacjach pokojowych jest zawsze suwerenną decyzją państwa. Władze i bezpośredni przełożeni przy jej podejmowaniu - w ramach procesu analizy uwzględniają następujące kryteria:

¹⁹⁴ Zauważyć należy, że państwa członkowskie mogą nie wyrazić zgody na uczestniczenie w operacji.

- **polityczne** – zgodność z interesem narodowym państwa oraz zobowiązania wobec organizacji międzynarodowej (ostateczna ocena kryteriów politycznych należy do resortu spraw zagranicznych). Traktując udział w tych operacjach jako jeden ze sposobów zapewnienia własnego bezpieczeństwa, należy zawsze brać pod uwagę na ile dany konflikt zagraża nam bezpośrednio lub pośrednio. Priorytetem powinien być więc udział w rozwiązywaniu konfliktów powodujących zagrożenie bezpośrednio. W takim przypadku należy jednak postępować bardzo ostrożnie. Udział sił zbrojnych w rozwiązywaniu konfliktów, zwłaszcza wewnętrznych, w bezpośrednim sąsiedztwie naszych granic może na przykład spowodować groźbę ataków terrorystycznych na rodzinnym terytorium. Rozpatrując udział w operacjach pokojowych z dala od naszych granic, należy również brać pod uwagę to, czy nie szkodzi on naszym interesom - na przykład handlowym. Ważnym kryterium politycznym jest wywiązywanie się z zobowiązań wobec organizacji międzynarodowej, kształtowanie wizerunku państwa jako aktywnego uczestnika procesu zapewnienia bezpieczeństwa i pokoju na świecie, a także jako wiarygodnego partnera i członka Sojuszu Północnoatlantyckiego. Decyzja polityczna o udziale w danej operacji będzie więc często swoistym kompromisem między spełnieniem tego kryterium a ochroną interesów narodowych;
- **zgodność z prawem międzynarodowym** (autoryzacja operacji pokojowej): przez odpowiednią rezolucję Rady Bezpieczeństwa (uprawniającą NATO do działania). Prezydent RP podejmuje decyzje o udziale SZ RP w danej operacji wspierania pokoju;
- **wojskowe** – obejmują wojskową ocenę dotyczącą proponowanego zakresu udziału SZ RP w danej operacji wspierania pokoju oraz ocenę szans powodzenia przygotowywanej operacji. Ocena ta polega na analizie mandatu sił pokojowych i wynikających z niej zadań, struktury

organizacyjnej i wyposażenia sił pokojowych oraz warunków geograficznych i klimatycznych oraz warunków bezpieczeństwa;

- **finansowe i inne**, jak:

- globalna i regionalna sytuacja (potrzeba i konieczność udziału wojska);
- uwzględnienie narodowych interesów;
- narodowe możliwości;
- potrzeby sojuszniczego wsparcia.

Wymienione kryteria powinny być podstawą do ustalenia celów i priorytetów przygotowania SZ RP do udziału w misjach. Oczywiście niezmiernie istotne jest, aby wydzielone kontyngenty były w stanie sprostać niezbędnym standardom wyszkolenia i gotowości bojowej, które są niezbędne do wykonania zadania określonego mandatem misji.

Jak już wspomniałem istotnym elementem są uwarunkowania prawne stanowiące podstawę wysyłania naszych Sił Zbrojnych poza granice państwa do udziału w operacji wspierania pokoju NATO. Polska jako kraj członkowski NATO ma wypracowany system prawny powoływania żołnierzy zawodowych i służby zasadniczej a także pracowników cywilnych do udziału w misjach i operacjach pokojowych. System ten istniał już przed wstąpieniem naszego kraju do paktu północnoatlantyckiego z racji uczestnictwa w misjach pokojowych ONZ. Zasady użycia Sił Zbrojnych RP poza granicami kraju określają zasadnicze dokumenty ustawodawcze obowiązujące obecnie w Polsce.¹⁹⁵ Najważniejszym dokumentem normalizującym funkcjonowanie państwa jest Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku. W artykułach 89 i 117 określa się, że użycie Sił Zbrojnych poza granicami może nastąpić w przypadkach, które określają ratyfikowane przez Rzeczypospolitą Polską umowy międzynarodowe lub przyjęte ustawy.

Wiodącą ustawą o zasadach użycia Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej poza granicami państwa jest Ustawa z dnia 17 grudnia 1998 roku opublikowana w Dzienniku Ustaw nr 162 z 30 grudnia poz. 1117. Dotyczy ona

¹⁹⁵ Zasadnicze akty prawne określające zasady użycia SZ RP poza granicami kraju przedstawia załącznik nr 36 i 36a, 36b, 36c, 36d, 36e, 36f, 36g.

użycia lub pobytu poza granicami państwa związków operacyjnych i taktycznych oraz oddziałów i pododdziałów w ściśle określonych celach.

Użycie wyżej wymienionych jednostek może mieć miejsce w:

- konflikcie zbrojnym lub dla wzmocnienia sił państwa albo państw sojuszniczych;
- misji pokojowej;
- akcji zapobieżenia aktom terroryzmu lub ich skutkom.

O użyciu jednostek wojskowych poza granicami państwa postanawia Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej w wyżej wymienionych sytuacjach na wniosek Rady Ministrów, niezwłocznie powiadamiając o swym postanowieniu Marszałków Sejmu i Senatu. W postanowieniu o użyciu jednostek wojskowych poza granicami kraju określa się:

- jednostki wojskowe, ich nazwy, liczebność oraz czas przez jaki będą pozostawać poza granicami państwa;
- cel skierowania jednostek wojskowych, zakres ich zadań oraz obszar działania;
- system kierowania i dowodzenia jednostkami wojskowymi oraz organ organizacji międzynarodowej, któremu jednostki zostaną podporządkowane na czas operacji;
- organy administracji rządowej odpowiedzialne za współpracę z kierowniczymi organami właściwej organizacji międzynarodowej w zakresie kierowania działalnością i zaopatrywania jednostek wojskowych wykonujących zadania poza granicami państwa;
- uzbrojenie i sprzęt wojskowy;
- trasy i czas przemieszczania się jednostek wojskowych w przypadku tranzytu.

W przypadku konieczności przedłużenia lub skrócenia okresu użycia jednostek wojskowych poza granicami państwa, decyzję podejmuje również Prezydent RP. Wymogi ustawy stosuje się do żołnierzy niezawodowych, zawodowych i pracowników cywilnych wojska wykonujących lub przewidzianych do wykonywania zadań poza granicami państwa. Ustawa

narzuca konieczność wyrażenia zgody na służbę poza terytorium Polski w ramach misji pokojowej żołnierzom niezawodowym, natomiast żołnierze zawodowi zgodnie z ustawą z dnia 30 czerwca 1970r. o służbie żołnierzy zawodowych nie muszą wyrażać takiej zgody. Zgoda żołnierza zawodowego nie jest wymagana w przypadku kierowania poza granice Państwa jednostek wojskowych wydzielonych z Sił Zbrojnych w celu udziału w:

- konflikcie zbrojnym lub dla wzmocnienia sił państwa lub państw sojusznicznych;
- misji pokojowej;
- akcji zapobieżenia aktom terroryzmu lub ich skutkom;
- szkoleniach i ćwiczeniach wojskowych;
- akcjach ratowniczych, poszukiwawczych lub humanitarnych;
- przedsięwzięciach reprezentacyjnych;

Osoby wyznaczone do wykonywania zadań poza granicami państwa podlegają przepisom dyscyplinarnym, karnym i porządkowym obowiązującym w Rzeczypospolitej Polskiej. Zobowiązani są także do podporządkowania się zarówno prawu obowiązującemu na terytorium państwa przyjmującego kontyngent jak i zasadom prawa międzynarodowego.

Służbę żołnierzy zawodowych i niezawodowych oraz pracowników cywilnych poza granicami państwa w tym także realizację zadań w ramach operacji wspierania pokoju NATO uszczegóławiają Rozporządzenia Rady Ministrów i Ministra Obrony Narodowej. Obecnie obowiązującymi aktami normatywnymi są:

- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 5 grudnia 2000 roku w sprawie pełnienia służby wojskowej przez żołnierzy zawodowych poza granicami państwa (Dziennik Ustaw nr 115 z 21 grudnia 2000 roku poz.1197);
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 12 lutego 2002 roku w sprawie szczegółowych uprawnień i obowiązków żołnierzy niezawodowych pełniących służbę poza granicami państwa (Dziennik Ustaw Nr 16 z dnia 27 lutego 2002 roku poz. 150);

- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 1 października 1999 roku w sprawie szczegółowych zasad zatrudniania pracowników w jednostkach wojskowych przewidzianych do użycia lub pobytu poza granicami państwa (Dziennik Ustaw Nr 80 z dnia 8 października 1999 roku poz.906);
- Obwieszczenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 31 grudnia 1996 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych (Dziennik Ustaw Nr 10 z dnia 6 lutego 1997 roku poz. 55);
- Rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 19 grudnia 1996 roku w sprawie pełnienia służby wojskowej żołnierzy zawodowych (Dziennik Ustaw Nr 7 z 28 stycznia 1997 roku poz. 38);
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 27 lipca 1999 roku w sprawie szczegółowych zasad i trybu finansowania przygotowania i działania jednostek wojskowych poza granicami państwa (Dziennik Ustaw Nr 64 z dnia 2 sierpnia 1999 roku poz.732);
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 21 grudnia 1999 roku w sprawie należności pieniężnych i świadczeń otrzymywanych przez żołnierzy wyznaczonych do pełnienia służby poza granicami państwa i pracowników wojska zatrudnionych w jednostkach wojskowych wykonujących zadania poza granicami państwa (Dziennik Ustaw Nr 110 z dnia 30 grudnia 1999 roku poz.1257);

Szczegółowe wytyczne rządowe zawiera Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 5 grudnia 2000 roku w sprawie pełnienia służby poza granicami państwa przez żołnierzy zawodowych (Dziennik Ustaw nr 115 z 21 grudnia 2000 roku poz. 1197). Dokument ten jest istotny, gdyż reguluje:

- Szczegółowe zasady i tryb postępowania przy wyznaczaniu żołnierzy zawodowych do pełnienia służby poza granicami państwa oraz określająca organy wojskowe właściwe w tych sprawach.
- Uprawnienia i obowiązki żołnierzy zawodowych wyznaczonych do pełnienia służby poza granicami państwa.

Podobne wytyczne - lecz dotyczące żołnierzy niezawodowych - reguluje Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 12 lutego 2002 roku w sprawie szczegółowych uprawnień i obowiązków żołnierzy niezawodowych pełniących służbę poza granicami państwa (Dziennik Ustaw Nr 16 z dnia 27 lutego 2002 roku poz. 150). Natomiast wszelkie kwestie prawne dotyczące pracowników cywilnych wojska określa natomiast Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 1 października 1999 roku, w sprawie szczegółowych zasad zatrudniania pracowników w jednostkach wojskowych przewidzianych do użycia lub pobytu poza granicami państwa (Dziennik Ustaw Nr 80 z dnia 8 października 1999 roku poz.906)

Oprócz wspomnianych podstawowych aktów prawnych, które stanowią fundament dla tworzenia jednostek do udziału w operacjach wspierania pokoju, na wyeksponowanie zasługują inne dokumenty, które sankcjonowały działanie 18 bielskiego batalionu desantowo-szturmowego w Kosowie (KFOR). Należą do nich następujące:

- Rezolucja Rady Bezpieczeństwa Narodów Zjednoczonych Nr 1244 z dnia 10.06.1999r.
- Zarządzenie Ministra Obrony Narodowej Nr 66 / Org. z dnia 16.06.1999r. w sprawie sformowania Polskiej Jednostki Wojskowej w Siłach Międzynarodowych KFOR.
- Postanowienie Prezydenta RP z dn. 18.06.1999r. o użyciu Polskiej Jednostki Wojskowej w Siłach Międzynarodowych KFOR (Monitor Polski Nr 22, poz. 308).
- Decyzję Nr 115/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 19.06.1999r. w sprawie użycia Polskiej Jednostki Wojskowej w Siłach Międzynarodowych KFOR.
- Rozkaz Szefa Sztabu Generalnego WP Nr 67 / Org. z dnia 16.06.1999r. w sprawie sformowania Polskiej Jednostki Wojskowej w Siłach Międzynarodowych KFOR.
- Wytyczne Podsekretarza Stanu ds. Współpracy z Zagranicą i Integracji z Organizacją Traktatu Północnoatlantyckiego z dn. 21.06.1999r. w

- sprawie przygotowania i udziału Polskiej Jednostki Wojskowej w Siłach Międzynarodowych KFOR.
- Rozkaz Szefa Sztabu Generalnego WP Nr 144/Sztab z dnia 22.06.1999r. w sprawie przygotowania i przemieszczenia Polskiej Jednostki Wojskowej (PJW) do realizacji zadań w składzie sił KFOR oraz sformowania batalionu zmechanizowanego do realizacji zadań w składzie Odwołu Strategicznego SFOR/KFOR.
 - Wytyczne Szefa Sztabu Generalnego WP ds. Systemów Dowodzenia i Szkolenia z dn. 22.06.1999r. w sprawie przygotowania i przemieszczenia Polskiej Jednostki Wojskowej (PJW) do realizacji zadań w składzie sił KFOR oraz sformowania batalionu zmechanizowanego do realizacji zadań w składzie Odwołu Strategicznego SFOR/KFOR.
 - Rozkaz Dowódcy Wojsk Lądowych Nr 165/Org. z dnia 25.06.1999r. w sprawie sformowania i udziału Polskiej Jednostki Wojskowej w Siłach Międzynarodowych KFOR.
 - Wytyczne Zastępcy Dowódcy Wojsk Lądowych – Szefa Sztabu Nr 115J z dnia 28.06.1999r. w sprawie przygotowania i udziału Polskiej Jednostki Wojskowej w Siłach Międzynarodowych KFOR.
 - Zarządzenie Dowódcy 6 BDSz Nr PF 68/S-4 z dnia 11.06.1999r. w sprawie przygotowania batalionu w Siłach Międzynarodowych KFOR w Kosowie.
 - Uchwałę Rady Ministrów Nr 59/99 z dn. 29.06.1999r. w sprawie przyznania Ministrowi Obrony Narodowej z rezerwy ogólnej budżetowej środków na pokrycie kosztów związanych z użyciem Polskiej Jednostki Wojskowej w Siłach Międzynarodowych KFOR.
 - Plan operacyjny SHAPE OPLAN 10413 „JOINT GUARDIAN”.

Podstawy prawne udziału żołnierzy i jednostek wojskowych w operacjach pokojowych NATO, stanowią dla żołnierza każdego państwa szczególną wartość. Pozwalają m.in. w sposób jasny i rzeczowy przygotowywać oraz

kierować do służby poza granicami jednostki i ich stany osobowe. Jednakże w miarę rozwoju wydarzeń oraz naszego uczestnictwa w tego typu operacjach, przepisy te powinny być systematycznie modyfikowane, poprawiane i udokładniane.

2. Dobór personelu do operacji pokojowych NATO.

Złożony charakter zadań jakie realizują obecnie kontyngenty wojskowe w operacjach wspierania pokoju NATO, narzucają konieczność stworzenia odpowiedniego systemu doboru żołnierzy zawodowych, służby zasadniczej i pracowników cywilnych do tego typu operacji oraz ciągłej jego weryfikacji. Do niedawna Polska uczestniczyła tylko w misjach pokojowych ONZ, jednak od pewnego czasu nasi żołnierze uczestniczą w operacjach pokojowych NATO, które są zdecydowanie bardziej niebezpieczne i wymagają wyższego stopnia profesjonalizmu.¹⁹⁶

Dobór personelu, by był on zdolny do realizacji postawionych zadań, a jednocześnie godnie reprezentował Siły Zbrojne RP jest procesem bardzo złożonym. Personel ten powinien być dobrany pod względem fachowości, odpowiednich predyspozycji psycho-fizycznych jak i odpowiedniego stanu zdrowia. Oczywiście sposób doboru uzależniony będzie również od tego jaki przyjęty zostanie model organizacji kontyngentu, czy będzie to jednostka etatowa, czy organizowana doraźnie. Jeśli będzie to jednostka etatowa to powinna być taka, aby w trakcie formowania lub restrukturyzacji uwzględniała fakt, iż może realizować w przyszłości zadania w operacjach wspierania pokoju. Fakt taki powoduje, że właśnie w trakcie jej tworzenia należy właściwie dobierać personel, który spełniał będzie odpowiednie wymagania. Stało się tak między innymi z 18 bbdsz, który restrukturyzowany w 1997 roku uwzględnił czynniki zewnętrzne pozwalające - w późniejszym czasie - uczestniczyć tej jednostce w międzynarodowych operacjach pokojowych. Nie do końca spełniono oczywiście wszystkie wymagania dotyczące struktury

¹⁹⁶ Por.: Jerzy Kempa, "Żołnierz w misji", dyskusja redakcyjna, „Wojsko i wychowanie” 2002, nr 1.

organizacyjnej i wyposażenia tej jednostki, ale w aspekcie doboru personelu uzyskano zadawalający wynik. Składa się na to wysoki, bo blisko 40% współczynnik uzawodowienia, opanowanie języka obcego, prawie wszyscy oficerowie sztabu posługiwali się językiem angielskim. Wszyscy żołnierze służby zasadniczej wyrazili zgodę na ewentualną służbę poza granicami kraju. Jednakże przed samym wyjazdem do Kosowa w 1999 roku jednostka musiała być uzupełniona pewnymi specjalistami, których do tej pory nie było w etacie (oficerowie WSI, personel żandarmerii wojskowej, celownicowie broni pokładowej i kierowcy transporterów opancerzonych). Kluczowy personel jednak był na etatach blisko od dwóch lat, spełniał odpowiednie wymogi i był wyszkolony do realizacji zadań o charakterze pokojowym.

Istotną sprawą był fakt, że jednostka miała początek realizacji tego typu zadań, wchodząc w latach 1997-1999 w skład odwodu strategicznego Dowódcy Sił Stabilizujących (SFOR) w Bośni i Hercegowinie. Swoistym sprawdzianem umiejętności prowadzenia operacji wspierania pokoju był udział w 1998 roku w ćwiczeniu Dynamic Response na Bałkanach. Pozwoliło to na wyciągnięcie odpowiednich wniosków oraz dokonanie pewnych zmian w obsadzie etatowej. Bardzo ważny był też fakt, że do batalionu trafiali w ramach poboru żołnierze o odpowiednich predyspozycjach, którzy wyrażali zgodę na ewentualny udział w misji pokojowej. Ponadto istotne było także, że żołnierze trafiali do jednostki nie bezpośrednio z poboru lecz po odbyciu odpowiedniego szkolenia z czteromiesięcznym stażem służby. Był więc już całkiem niezłe przygotowany do realizacji różnych zadań w tym i takich z jakimi można spotkać się w misji.

Po otrzymaniu rozkazu do wyjazdu do Kososwa - dzięki zachowaniu spójności wewnętrznej - zachowana została ciągłość dowodzenia oraz integracja poszczególnych szczebli organizacyjnych. Utrzymano istniejącą strukturę batalionu z małymi zmianami¹⁹⁷ co umożliwiło utrzymanie dotychczasowych stosunków wewnętrznych (służbowych i koleżeńskich). Dzięki temu dowódcy poszczególnych szczebli mieli dobre rozpoznanie co do możliwości swoich

¹⁹⁷ Na zmiany składało się wprowadzenie transporterów opancerzonych zamiast samochodów terenowych, co z zasady nie zmieniło struktury organizacyjnej kompani, wiązało się to jedynie z faktem przyjęcia sprzętu do pododdziału wraz z odpowiednio wyszkolonymi kierowcami i celowniczymi.

podwładnych. Powyższe czynniki jak również fakt, że nie zmieniło się wyposażenie i sprzęt w batalionie pozwoliło to na zachowanie dotychczasowego poziomu gotowości bojowej.

Z uwagi na fakt, że jednostka ta nie była w pełni uzawodowiona i następowała dość częsta rotacja żołnierzy służby zasadniczej, należało zweryfikować niektóre kwestie podmiotowe. I tak w trakcie operacji dowództwo batalionu musiało odesłać kilku żołnierzy do kraju z powodu nie spełniania przez nich określonych wymogów merytorycznych i moralnych. Przeprowadzenie przeze mnie ankiety osobowej oraz wyciągnięcie odpowiednich wniosków i przekazanie ich osobom odpowiedzialnym za dobór żołnierzy wpłynęło w istotny sposób wpłynąć na selekcję i formowanie nowych jednostek przeznaczonych do operacji pokojowych.

Sytuacja doraźnego formowania jednostki do udziału w misji pokojowej¹⁹⁸ umożliwia szerszy wybór żołnierzy i kadry pod względem szczegółowej specjalizacji i odpowiednich predyspozycji. Jednakże mankamentem scentralizowanego doboru personelu oraz fakt krótkiego okresu wspólnego szkolenia kontyngentu jako całości, jest często brak odpowiedniego zgrania oddziału. Braki te eliminowane muszą być dopiero w trakcie trwania operacji pokojowej.

Ważnym wydaje się również fakt, iż kadra i żołnierze pododdziałów tworzonych doraźnie po zakończeniu misji rozjeżdżają się do swoich miejsc pracy. Sprawia to, że w praktyce wszelkie wykroczenia, jakie miały miejsce w trakcie służby za granicą odchodzą w niepamięć i nie mają często przełożenia na opiniowanie okresowe w kraju. Daje to asumpt do pewnej swobody w zachowaniu podczas misji. Zdecydowanie inaczej przedstawia się sprawa w przypadku jednostek zwartych, gdzie kadra i żołnierze służyli ze sobą przed wyjazdem za granicę, razem wykonują zadania mandatowe i, co jest najważniejsze, po powrocie trafiają do tej samej jednostki. Taki wyjazd jest więc dla nich czymś w rodzaju dłuższego poligonu. Stąd w przypadku kadry i

¹⁹⁸ Obecnie tak formowany jest kontyngent do operacji wspierania pokoju w Bośni i Hercegowinie.

żołnierzy nadterminowych wszelkie uchybienia dyscyplinarne, jakie tam mają miejsce, wpływają w sposób bezpośredni na ich dalszą karierę wojskową.¹⁹⁹

Procedury naboru żołnierzy zawodowych do służby w operacjach pokojowych w jednostkach doraźnie tworzonych określone zostały w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 24 marca 1992 r. i na mocy tego rozporządzenia formułowane są decyzje Ministra Obrony Narodowej i Szefa Sztabu Generalnego Wojska Polskiego uszczegóławiające procedury prowadzenia naboru i selekcji kadr na stanowiska w kontyngentach. Odpowiednie organy kadrowe prowadzą ciągły dobór kadry w ramach rotacji oraz na nowe stanowiska wynikające ze zmiany charakteru zadań mandatowych. Podstawą do skierowania zainteresowanego żołnierza zawodowego do operacji pokojowej jest jego wniosek, który w zależności od misji trafia do Oddziału Personalnego Dowództwa Wojsk Lądowych, a następnie do komórki organizacyjnej zajmującej się kompletowaniem danego kontyngentu wojskowego. Misjami KFOR (Kosowo), SFOR (Bośnia i Hercegowina) zajmuje się 2 KZ, polskiego kontyngentu UNIFIL w Libanie Pomorski Okręg Wojskowy, zaś UNDOF w Syrii 1 KZ. Wyjątek stanowi misja w Afganistanie nadzorowana bezpośrednio przez Sztab Generalny WP.

Kierujący wnioski kandydaci przechodzą weryfikację co do przydatności z uwzględnieniem posiadanych kwalifikacji zawodowych (nabyte uprawnienia, przebyte kursy, specjalności wojskowe, szkolenia oraz doświadczenia wyniosłe z kolejno zajmowanych stanowisk służbowych). Po wstępnej weryfikacji kandydat trafia przed komisję kwalifikacyjną powołaną z upoważnienia Ministra Obrony Narodowej przez Dowódcę Wojsk Lądowych.²⁰⁰ W skład tej komisji wchodzi przedstawiciele:

- DWLąd;
- komórek organizacyjnych odpowiadających za organizację kontyngentu;
- departamentu Kadr i Szkolnictwa Wojskowego;

¹⁹⁹ Wypowiedź plk. Marka Olbrychta w "Wojsko i wychowanie", 2002 r., nr 1.

²⁰⁰ Waldemar Sikora, Jeśli chcesz wyjechać na misję, "Wojska Lądowe", 2002 r., nr 8.

- departamentu Współpracy Międzynarodowej,
- Zakładu Budżetowego Wojskowych Misji Pokojowych;
- Wojskowych Służb Informacyjnych;
- Zarządów Generalnych P-1 i P-3 SG WP.

Decyzje dotyczące obsady personalnej stanowisk kierowniczych w kontyngentach, sztabach wielonarodowych oraz obsady stanowisk w misjach obserwacyjnych podejmuje Sekretarz Stanu w MON. Nadzór nad całym procesem doboru personelu do misji sprawuje, w imieniu Ministra Obrony Narodowej, dyrektor Departamentu Kadr i Szkolnictwa Wojskowego.

Po etapie selekcji, kandydaci otrzymują skierowanie na badania do właściwych wojskowych komisji lekarskich z uwzględnieniem:

- kraju lub regionu do którego ma nastąpić delegowanie;
- przewidywanego okresu pobytu w tym kraju;
- określenie ewentualnej funkcji, którą żołnierz (osoba cywilna) ma spełniać za granicą.

Zakwalifikowane osoby kierowane być muszą i są na kilkutygodniowe specjalistyczne szkolenie przygotowawcze i zgrywające do Wojskowego Centrum Szkolenia dla potrzeb Sił Pokojowych w Kielcach. Dodajmy, że przyszłym uczestnikom misji stawiane są następujące wymagania:

- wiek do 50 lat;
- wysoki poziom wiedzy ogólnej, ogólnotechnicznej i specjalistycznej oraz umiejętności łączenia jej z doświadczeniem fachowym;
- wysoki poziom zdyscyplinowania;
- posiadanie szczególnych cech osobowości, takich jak: odwaga, poczucie odpowiedzialności, bystrość orientacji, samodzielność i inicjatywa, wymagalność, lojalność wykonawcza, kultura osobista, należyta prezentacja i wygląd zewnętrzny (dotyczy szczególnie przedstawicieli wojska), opanowanie, skromność;²⁰¹
- niekaralność sądowa za przestępstwa umyślne;
- odporność na działanie w trudnych warunkach;

²⁰¹ Cechy te najczęściej podają ankietowani.

- brak wszelkich nałogów;
- dobry stan zdrowia, potwierdzony opinią lekarza (ostateczne orzeczenie wydaje specjalna komisja lekarska, uwzględniająca służbę w odmiennych warunkach klimatycznych);
- znajomość języka angielskiego (na stanowiskach gdzie, ze względu na specyfikę wykonywanych zadań, jest ona niezbędna);
- nieposiadanie rodziny w kraju gdzie stacjonuje kontyngent.

Ponadto w przypadku kadry zawodowej:

- co najmniej dwuletni okres pełnienia zawodowej służby wojskowej;
- pozytywne opinie służbowe oraz wyróżniające oceny z przeglądów kadrowych.

W przypadku żołnierzy służby zasadniczej:

- odbycie nie więcej niż 9 miesięcy służby wojskowej i nie mniej niż 3 miesiące.

W przypadku pracowników cywilnych:

- posiadanie przeszkolenia wojskowego lub odbytej w przeszłości zasadniczej służby wojskowej (nie dotyczy kobiet).

Oprócz stawianych wymagań ważne jest to aby dobór i selekcja do oddziałów uczestniczących w misjach pokojowych była dokładnie przeprowadzona i poprzedzona badaniami psychologicznymi.

3. Analiza wyników badań.

Wróćmy teraz do badań jakie przeprowadzone zostały przeze mnie podczas misji w Kosowie. Badania te przeprowadzone zostały w formie kwestionariusza i objęto nimi grupę 729 żołnierzy, z tego 455 żołnierzy batalionu polskiego. Byli to zarówno żołnierze służby zawodowej jak i zasadniczej. W celu dokonania późniejszych porównań badaniami objęto również 106 żołnierzy kontyngentu amerykańskiego, 59 żołnierzy litewskich oraz 109 ukraińskich. Posługując się kilkoma przykładami poniżej postaram się

pokazać wartość żołnierzy poszczególnych kontyngentów a przez to czy dobór ich prowadzony był we właściwy sposób.

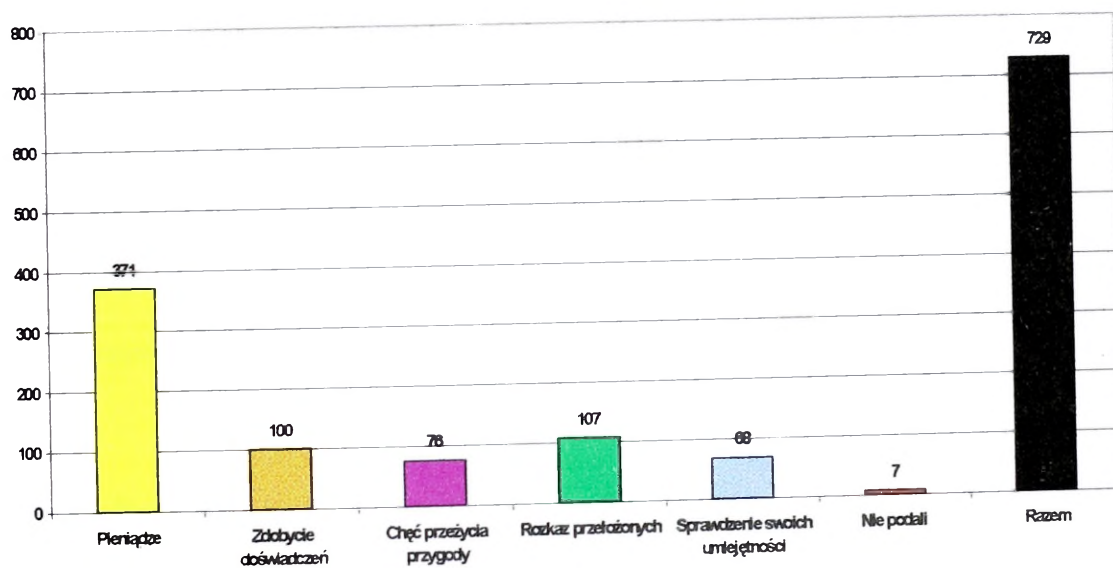
Jednym z pierwszych przykładów, który chciałbym omówić jest powód dla którego ankietowani pojechali na misję. Wynik ilustruje zamieszczona poniżej tabela i wykres.

Tabela 23. Powód dla którego ankietowani wyjechali na misję.

Kategoria odpowiedzi	Ilość	%
Pieniądze	371	50,89
Zdobycie doświadczeń	100	13,72
Chęć przeżycia przygody	76	10,42
Rozkaz przełożonych	107	14,68
Sprawdzenie swoich umiejętności	68	9,33
Nie podali	7	0,96
Razem	729	100

Wykres 23.

Powód dla którego ankietowani wyjechali na misję.

Warto zauważyć, że największa grupa badanych to żołnierze którzy jako główny powód dla którego wyjechali na misję podaje chęć zarobienia lepszych pieniędzy, tj. 50,89 %, następnie tych, którzy wyjechali bo otrzymali taki rozkaz od przełożonego, tj. 14,68 %, ci którzy chcieli zdobyć nowe doświadczenia ,tj. 13,72 %, ci którzy chcieli przeżyć przygodę, tj. 10,42 %, i najmniejsza to ludzie

²⁰¹ Cechy te najczęściej podają ankietowani.

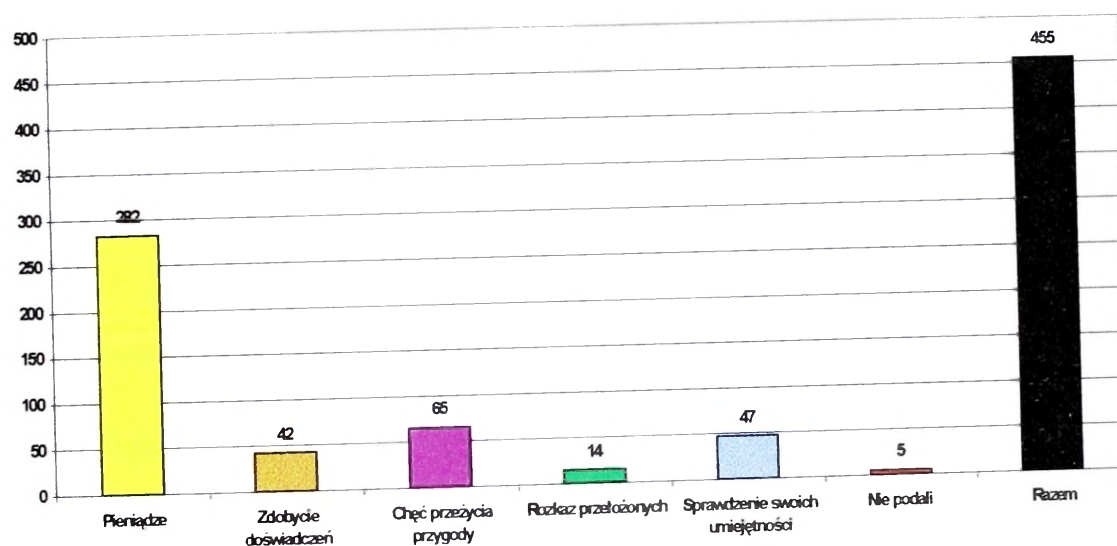
którzy chcieli sprawdzić swoje umiejętności, tj. 9,33 %. Odpowiedzi nie udzieliło 0,96% ankietowanych.

Tabela 24. Powód dla którego Polacy wyjechali na misję.

Kategoria odpowiedzi	Ilość	%
Pieniądze	282	61,98
Zdobycie doświadczeń	42	9,23
Chęć przeżycia przygody	65	14,28
Rozkaz przełożonych	14	3,08
Sprawdzenie swoich umiejętności	47	10,33
Nie podali	5	1,1
Razem	455	100

Wykres 24.

Powód dla którego Polacy wyjechali na misję.

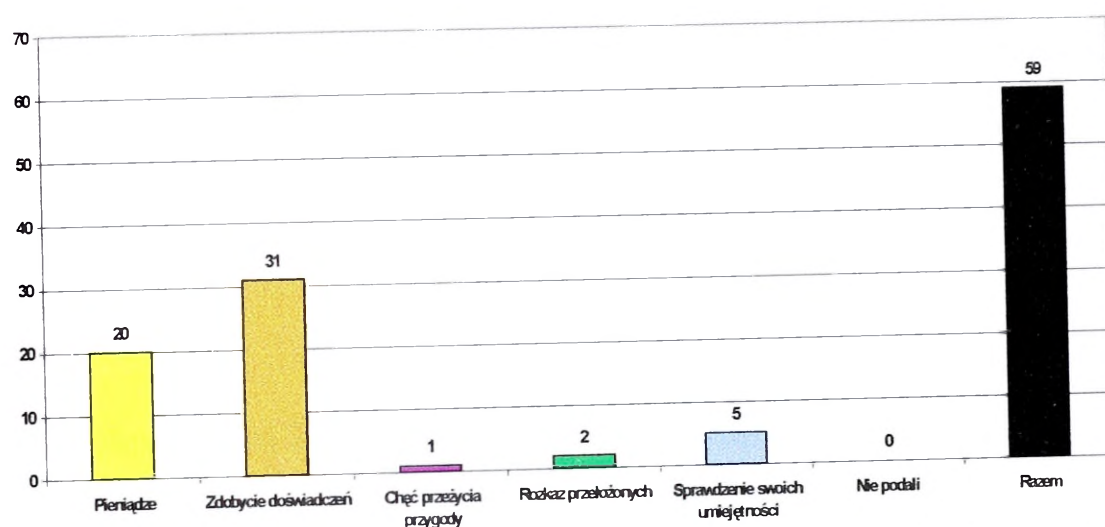
Z przykrością trzeba stwierdzić, że jeśli chodzi o powody dla których ankietowani pojechali na misję, w grupie badanych Polaków dominuje chęć zarobienia pieniędzy, tj. 61,98 %, następnie przeżycia przygody, tj. 14,28 %, chęć sprawdzenia swoich umiejętności, tj. 10,33 %, a później dopiero chęć zdobycia nowych doświadczeń zawodowych, tj. 9,23 % i rozkaz przełożonych, tj. 3,08 %. Odpowiedzi nie udzieliło 1,1 % ankietowanych.

Tabela 25. Powód dla którego Litwini wyjechali na misję.

Kategoria odpowiedzi	Ilość	%
Pieniądze	20	33,9
Zdobycie doświadczeń	31	52,54
Chęć przeżycia przygody	1	1,7
Rozkaz przełożonych	2	3,39
Sprawdzenie swoich umiejętności	5	8,47
Nie podali	0	0
Razem	59	100

Wykres 25.

Powód dla którego Litwini wyjechali na misję.

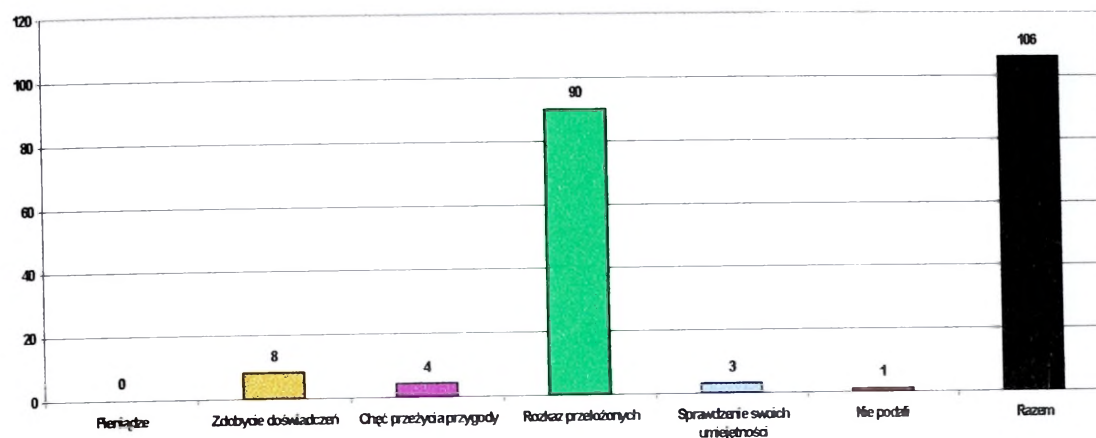
Kontyngent litewski na pierwszym miejscu stawia chęć zdobycia doświadczeń zawodowych, tj. 52,54 %, następnie pieniądze, tj. 33,9 %, chęć sprawdzenia swoich umiejętności, tj. 8,47 %, rozkaz przełożonych, tj. 3,39 %, oraz przeżycia przygody, tj. 1,7 %.

Tabela 26. Powód dla którego Amerykanie wyjechali na misję.

Kategoria odpowiedzi	Ilość	%
Pieniądze	0	0
Zdobycie doświadczeń	8	7,55
Chęć przeżycia przygody	4	3,77
Rozkaz przełożonych	90	84,91
Sprawdzenie swoich umiejętności	3	2,83
Nie podali	1	0,94
Razem	106	100

Wykres 26.

Powód dla którego Amerykanie wyjechali na misję.

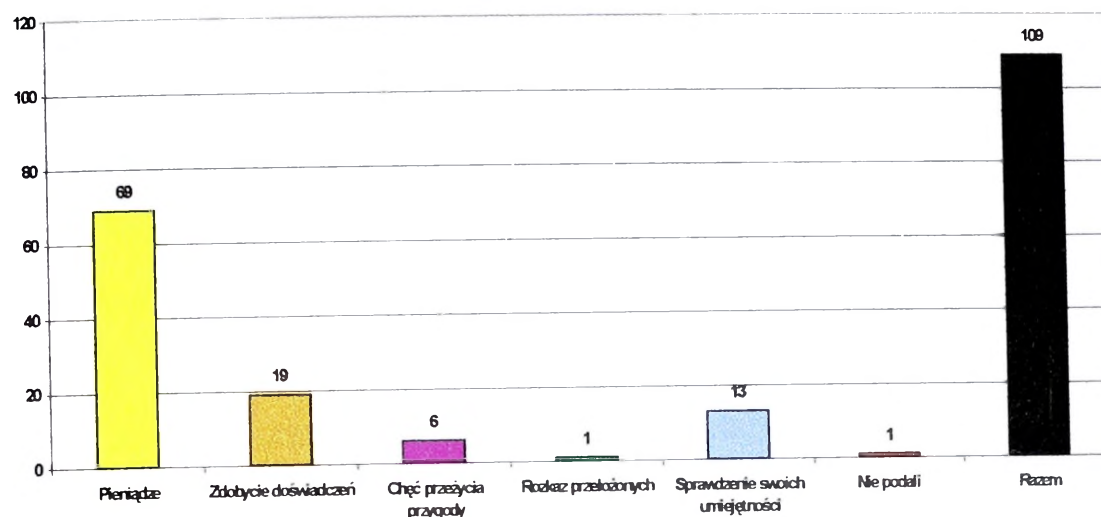
Amerykanie na pierwszym miejscu klasyfikują rozkaz przełożonych, tj. 84,91 %, następnie zdobycie doświadczeń zawodowych, tj. 7,55 %, chęć przeżycia przygody, tj. 3,77 % i sprawdzenia swoich umiejętności, tj. 2,83 %. Nikt z nich nie podaje czynnika finansowego. Jedna osoba nie udzieliła odpowiedzi.

Tabela 27. Powód dla którego Ukraińcy wyjechali na misję.

Kategoria odpowiedzi	Ilość	%
Pieniądze	69	63,3
Zdobyć doświadczeń	19	17,43
Chęć przeżycia przygody	6	5,5
Rozkaz przełożonych	1	0,92
Sprawdzenie swoich umiejętności	13	11,93
Nie podali	1	0,92
Razem	109	100

Wykres 27.

Powód dla którego Ukraińcy wyjechali na misję.

Ukraińcy na pierwszym miejscu stawiają chęć zarobienia pieniędzy, tj. 63,3 %, potem zdobycie doświadczeń, tj. 17,43 %, sprawdzenie swoich umiejętności, tj. 11,93 % i chęć przeżycia przygody, tj. 5,5 %. Prawie nikt (tylko jedna osoba) podaje rozkaz przełożonych, tj. 0,92 %. Jedna osoba nie udzieliła odpowiedzi.

Możemy zauważyć, że na pewno czynnikiem, który wpływa bezpośrednio na powód dla którego ankietowani wyjechali na misję jest czynnik ekonomiczny. Żołnierze z krajów o niskim poziomie ekonomicznym swój wyjazd motywują przede wszystkim i nacelowują na zarobienie pieniędzy. Ważna jest również chęć zdobycia doświadczeń zawodowych i przeżycia przygody.

U Amerykanów natomiast najwyraźniej widać, że nie są ochotnikami. Wyjechali bo taki otrzymali rozkaz. Oczywiście wybór przez ankietowanych któregoś z podanych powodów wyjazdu na misję, nawet powodu czysto finansowego, nie przekreśla ich jako żołnierzy dobrze przygotowanych do realizacji zadań w operacji wspierania pokoju.

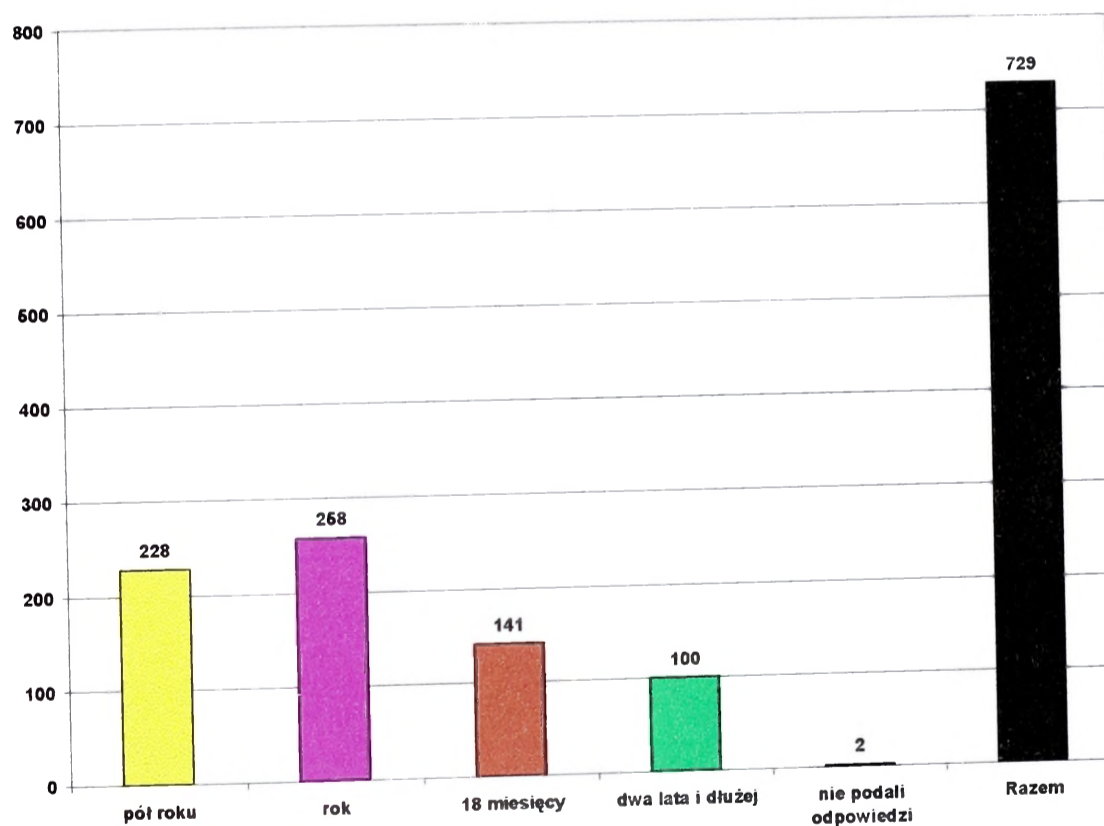
Kolejnym – ważnym zagadnieniem na które zwrócono uwagę, to okres przez jaki żołnierz jest w stanie służyć na misji.

Tabela 28. Okres jaki mogą służyć na misji ankietowani.

Kategoria odpowiedzi	Ilość	%
Pół roku	228	31,28
Rok	258	35,39
18 miesięcy	141	19,34
Dwa lata i dłużej	100	13,72
Nie podali odpowiedzi	2	0,27
Razem	729	100

Wykres 28.

Okres jaki mogą służyć na misji ankietowani.

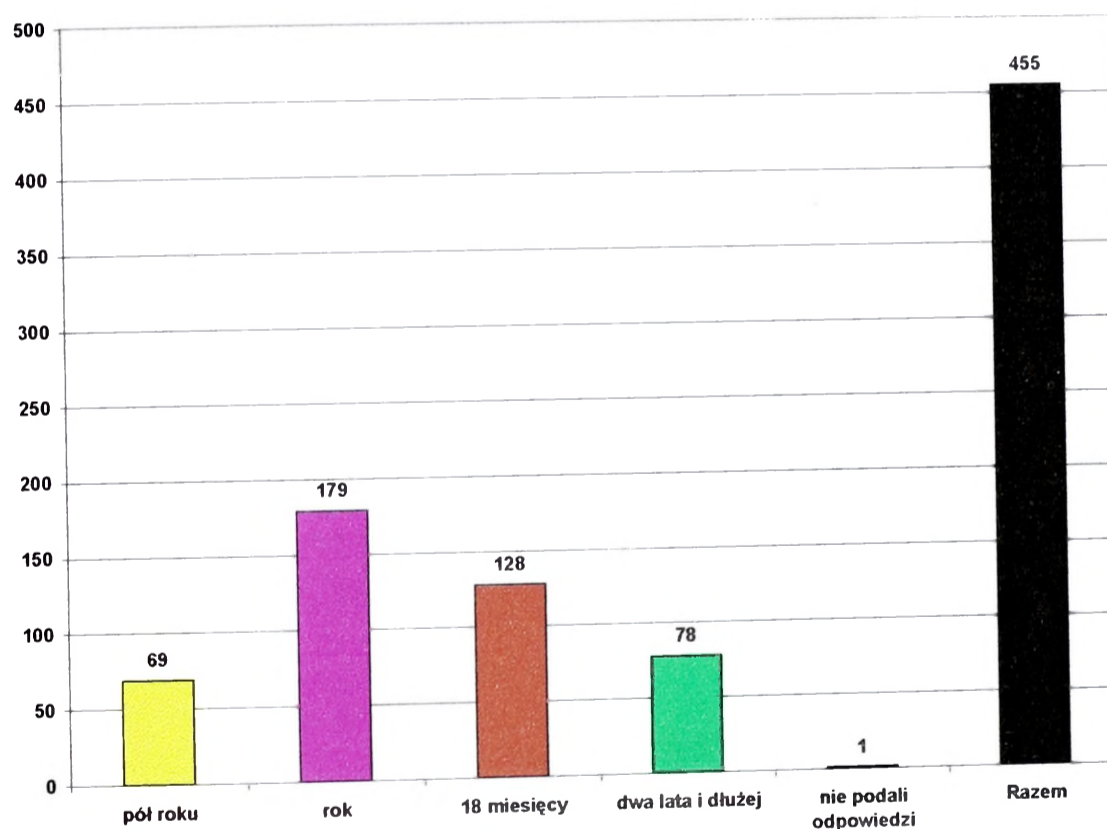
Największa grupa wśród ankietowanych to żołnierze, którzy mogą służyć rok, 258 osób, tj. 35,39 %, następnie pół roku, 228 osób tj. 31,28 %, 18 miesięcy, 141 osób tj. 19,34 % i najmniejsza to grupa, która mogłaby służyć dwa lata i dłużej, 100 osób tj. 13,72 %. Dwie osoby nie udzieliły odpowiedzi.

Tabela 29. Okres jaki mogą służyć na misji Polacy.

Kategoria odpowiedzi	Ilość	%
Pół roku	69	15,16
Rok	179	39,34
18 miesięcy	128	28,13
Dwa lata i dłużej	78	17,14
Nie podali odpowiedzi	1	0,23
Razem	455	100

Wykres 29.

Okres jaki mogą służyć na misji Polacy.

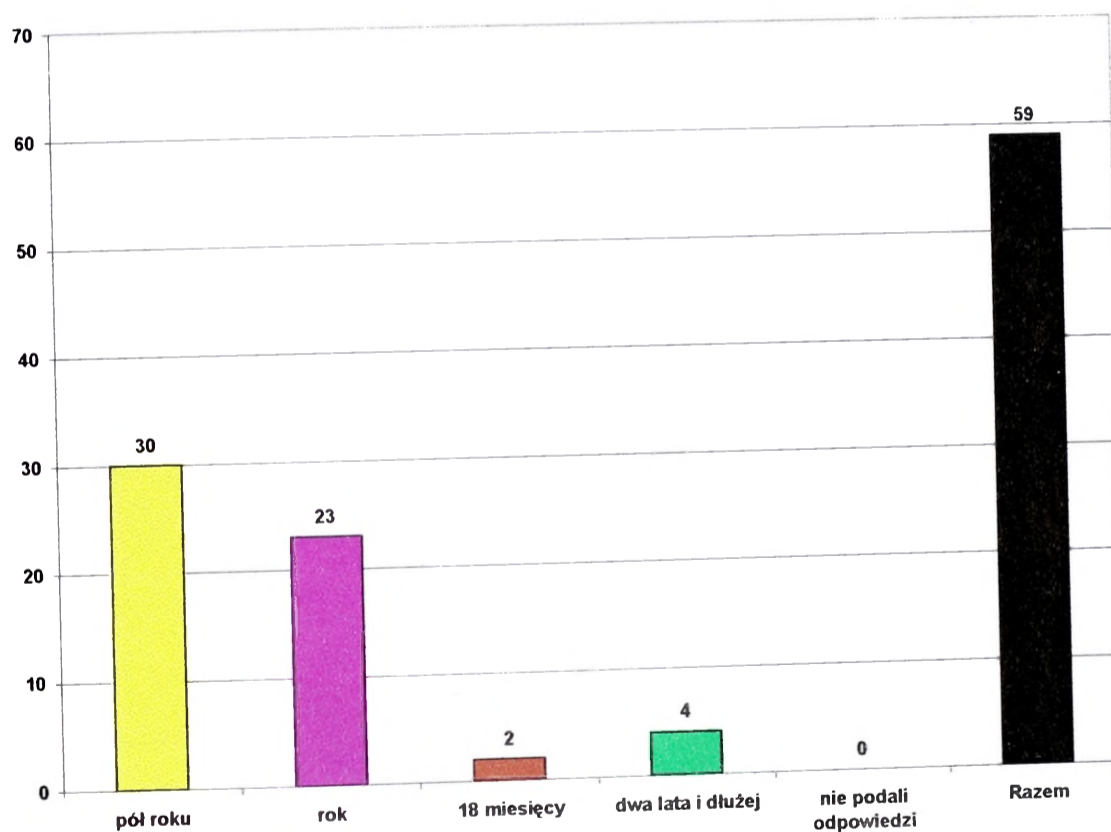
Wśród Polaków, największa grupa to ci, którzy mogą służyć rok, 179 osoby, tj. 39,34 %, potem 18 miesięcy 128 osób, tj. 28,13 %. Najmniejsza procentowo grupa to żołnierze którzy służyliby pół roku, 69 osób, tj. 15,16 % lub 2 lata i dłużej, 78 osób, tj. 17,14 Jedna osoba nie udzieliła odpowiedzi.

Tabela 30. Okres jaki mogą służyć na misji Litwini.

Kategoria odpowiedzi	Ilość	%
Pół roku	30	50,85
Rok	23	38,98
18 miesięcy	2	3,39
Dwa lata i dłużej	4	6,78
Nie podali odpowiedzi	0	0
Razem	59	100

Wykres 30.

Okres jaki mogą służyć na misji Litwini.

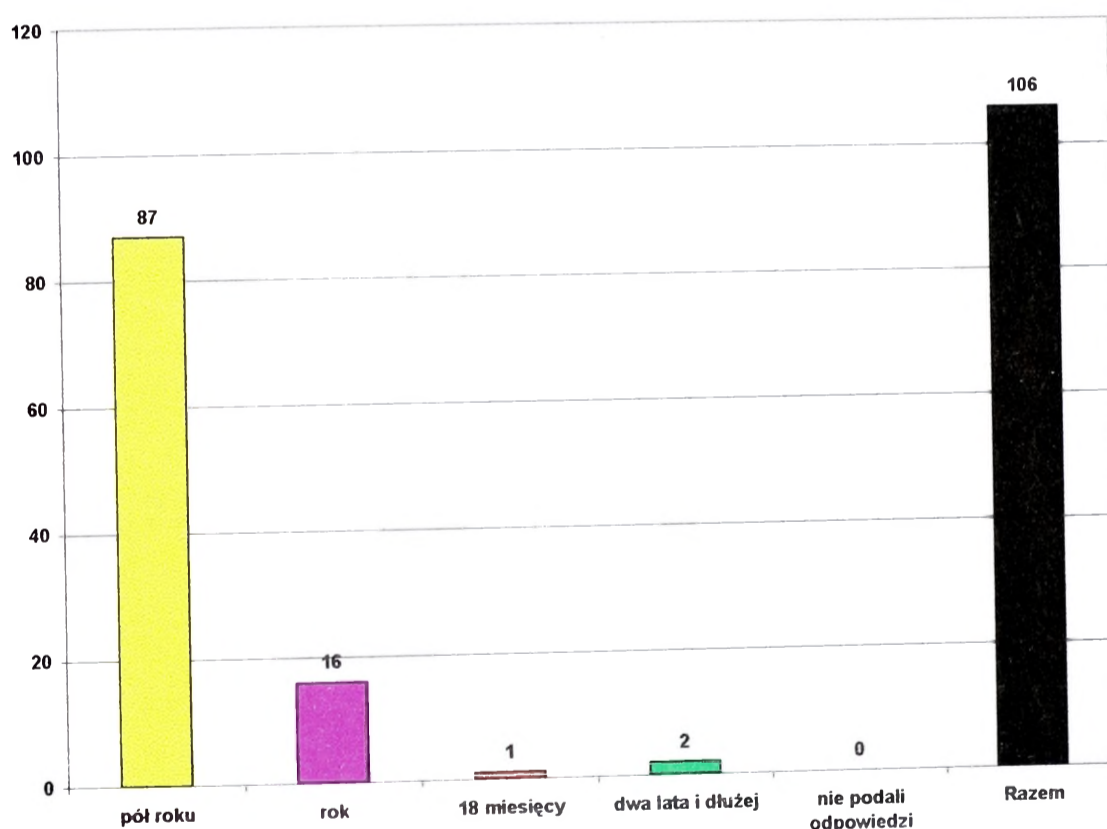
Litwini zdecydowanie preferują służbę pół roku, 30 badanych, tj. 50,85 % i rok, 23 badanych, tj. 38,98 %. W znikomym procencie zainteresowani są dłuższym okresem służby. Zaledwie 4 osoby chciałyby służyć dwa lata i dłużej, tj. 6,78 % oraz 18 miesięcy, 2 osoby, tj. 3,39 %.

Tabela 31. Okres jaki mogą służyć na misji Amerykanie.

Kategoria odpowiedzi	Ilość	%
Pół roku	87	82,08
Rok	16	15,09
18 miesięcy	1	0,94
Dwa lata i dłużej	2	1,89
Nie podali odpowiedzi	0	0
Razem	106	100

Wykres 31.

Okres jaki mogą służyć na misji Amerykanie.

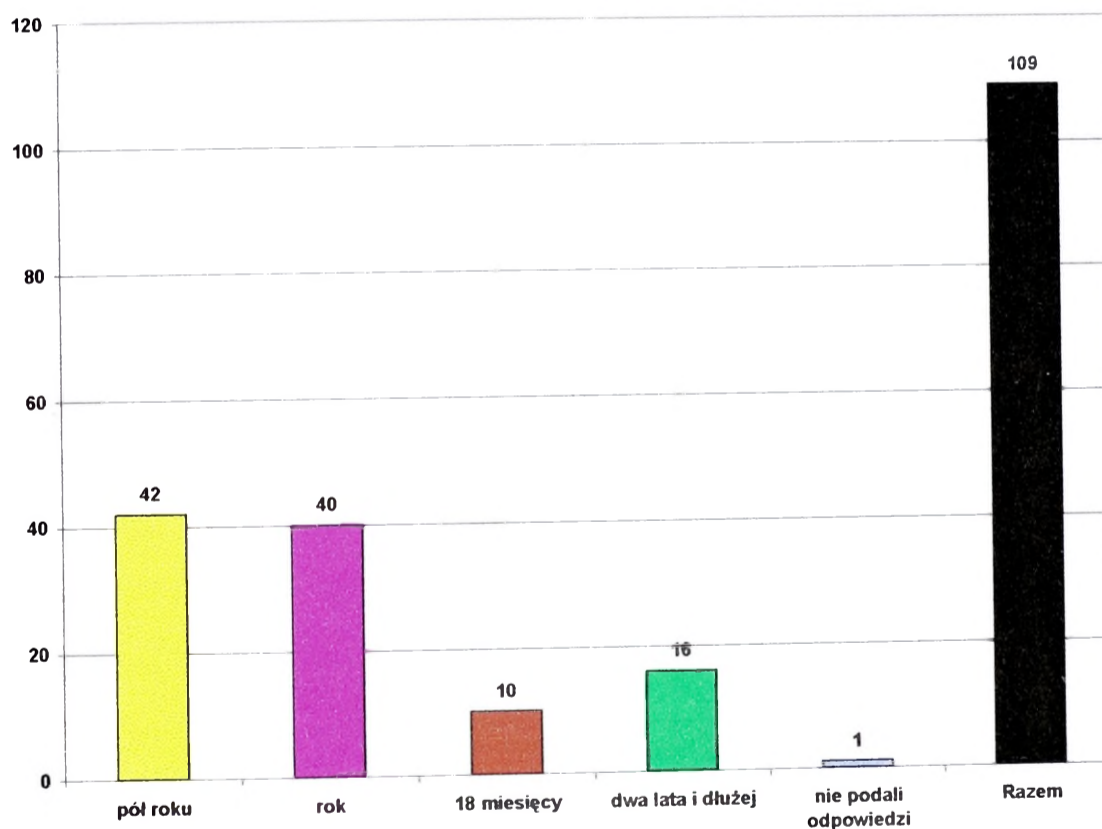
Amerykanie w większości preferują pół roku, 87 osób, tj. 82,08 % i zresztą taki u nich oficjalnie funkcjonuje system. 16 badanych wyraża chęć pełnienia służby rok, tj. 15,09 %. W znikomym procencie zainteresowani są dłuższym okresem służby. Zaledwie 2 osoby chciałyby służyć dwa lata i dłużej, tj. 1,89 % oraz 18 miesięcy, 1 osoba, tj. 0,94 %.

Tabela 32. Okres jaki mogą służyć na misji Ukraińcy.

Kategoria odpowiedzi	Ilość	%
Pół roku	42	38,53
Rok	20	36,7
18 miesięcy	10	9,17
Dwa lata i dłużej	16	14,68
Nie podali odpowiedzi	1	0,92
Razem	109	100

Wykres 32.

Okres jaki mogą służyć na misji Ukraińcy.

Ukraińcy zdecydowanie prezentują poglądy zbliżone do Litwinów. Jak widać najbardziej realnym okresem pełnienia służby w misji pokojowej jest okres pół roku, 42 badanych, tj. 38,53 % lub rok, 40 badanych, tj. 36,7 %. 16 osób chciałoby służyć dwa lata i dłużej, tj. 14,68 % oraz 18 miesięcy, 10 osób, tj. 9,17 %. Jedna osoba nie udzieliła odpowiedzi na zadane pytanie.

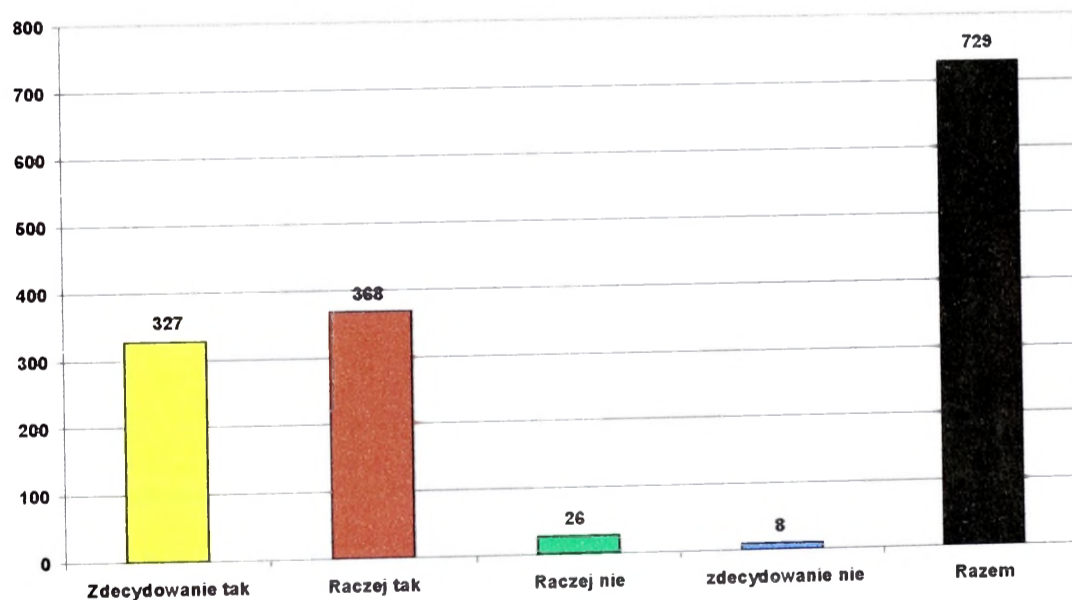
Istotnym zagadnieniem jest problem czy wyjeżdżający na misję żołnierze mają odpowiednie przygotowanie i umiejętności do pełnienia tego typu służby.

Tabela 33. Czy ankietowani mają odpowiednie przygotowanie i umiejętności do pełnienia misji.

Kategoria odpowiedzi	Ilość	%
Zdecydowanie tak	327	44,86
Raczej tak	368	50,48
Raczej nie	26	3,57
Zdecydowanie nie	8	1,1
Razem	729	100

Wykres 33.

Czy ankietowani mają odpowiednie przygotowanie i umiejętności do pełnienia misji.

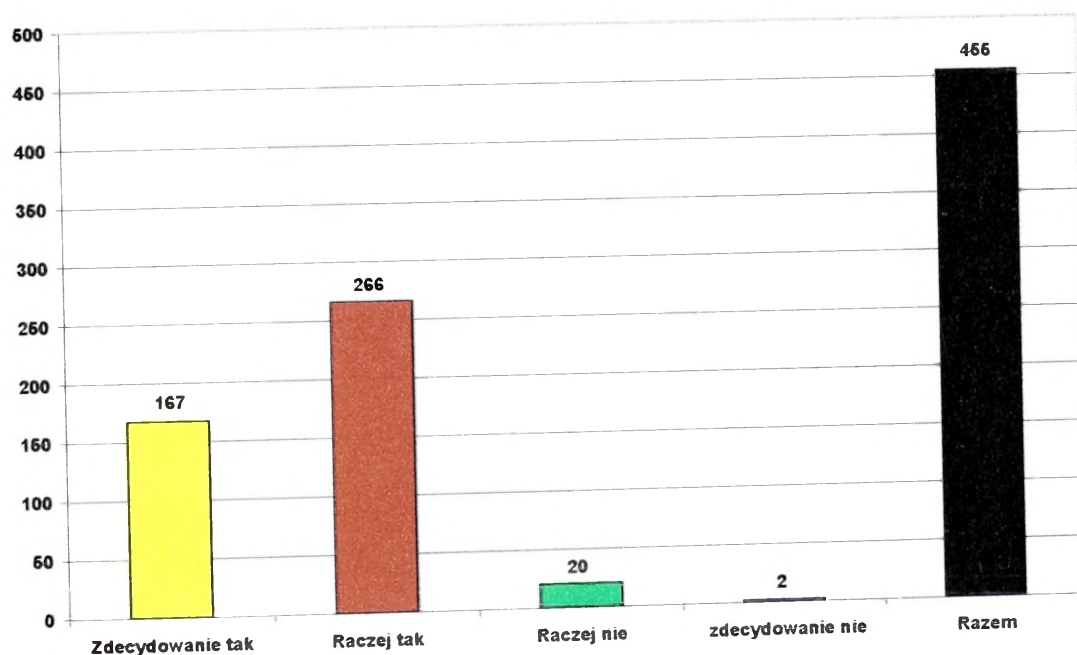
Jak wynika z przeprowadzonych badań większość ankietowanych wyraża się pozytywnie na temat osobistego przygotowania do misji. "Zdecydowanie tak" odpowiedziało 327 osób, tj. 44,86 % i "raczej tak", 368 osób, tj. 50,48 %. "Raczej nie" odpowiedziało 26 respondentów, tj. 3,57 % oraz "zdecydowanie nie" odpowiedziało 8 osób, tj. 1,1 %.

Tabela 34. Czy Polacy mają odpowiednie przygotowanie i umiejętności do pełnienia misji.

Kategoria odpowiedzi	Ilość	%
Zdecydowanie tak	167	36,7
Raczej tak	266	58,46
Raczej nie	20	4,4
Zdecydowanie nie	2	0,44
Razem	455	100

Wykres 34.

Czy Polacy mają odpowiednie przygotowanie i umiejętności do pełnienia misji.

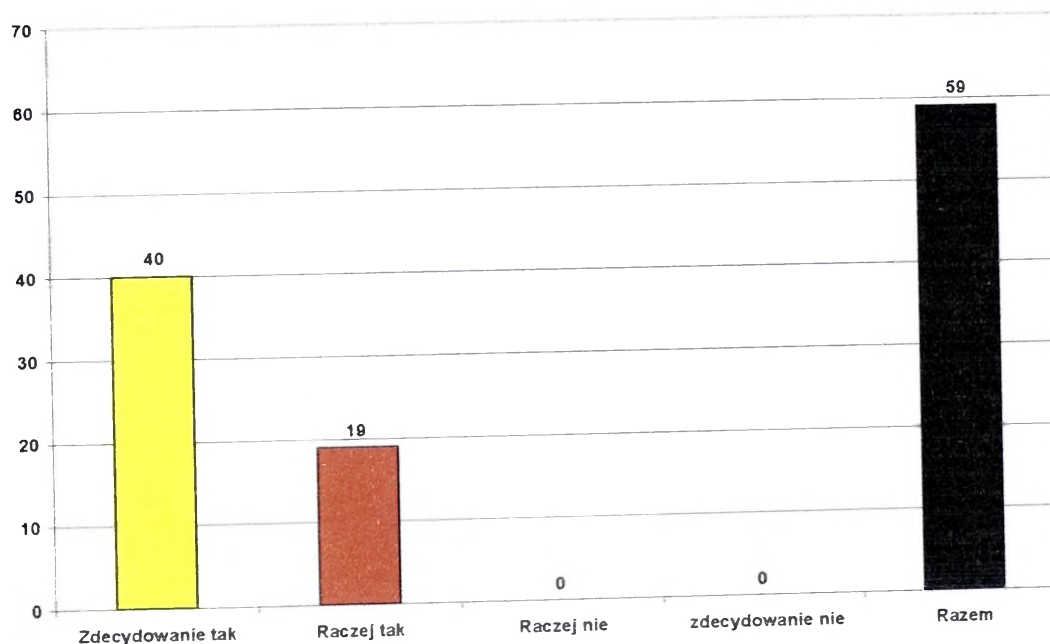
Większość ankietowanych wyraża się pozytywnie na temat osobistego przygotowania do misji. "Zdecydowanie tak" odpowiedziało 167 osób, tj. 36,7 % i "raczej tak", 266 osób, tj. 58,46, %. "Raczej nie" odpowiedziało 20 respondentów, tj. 4,4 % oraz "zdecydowanie nie" odpowiedziały 2 osoby, tj. 0,44 %.

Tabela 35. Czy Litwini mają odpowiednie przygotowanie i umiejętności do pełnienia misji.

Kategoria odpowiedzi	Ilość	%
Zdecydowanie tak	40	67,8
Raczej tak	19	32,2
Raczej nie	0	0
Zdecydowanie nie	0	0
Razem	59	100

Wykres 35.

Czy Litwini mają odpowiednie przygotowanie i umiejętności do pełnienia misji.

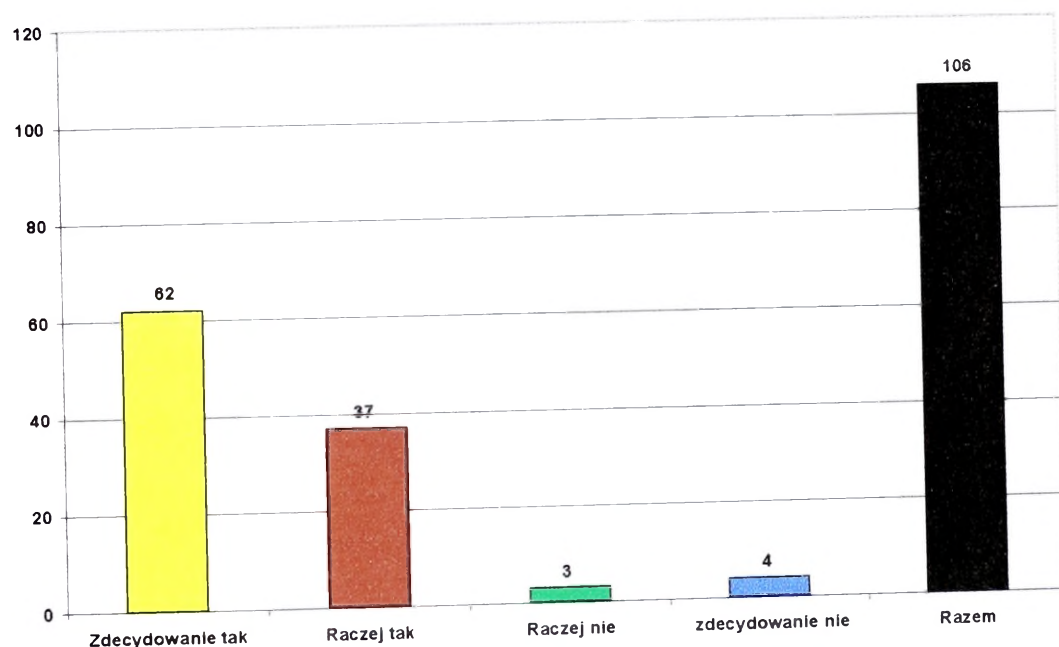
Wszyscy badani Litwini wyrażają się pozytywnie na temat osobistego przygotowania do misji. "Zdecydowanie tak" odpowiedziało 40 osób, tj. 67,8 % i "raczej tak", 19 osób, tj. 32,2 %.

Tabela 36. Czy Amerykanie mają odpowiednie przygotowanie i umiejętności do pełnienia misji.

Kategoria odpowiedzi	Ilość	%
Zdecydowanie tak	62	58,5
Raczej tak	37	34,91
Raczej nie	3	2,83
Zdecydowanie nie	4	3,76
Razem	106	100

Wykres 36.

Czy Amerykanie mają odpowiednie przygotowanie i umiejętności do pełnienia misji.

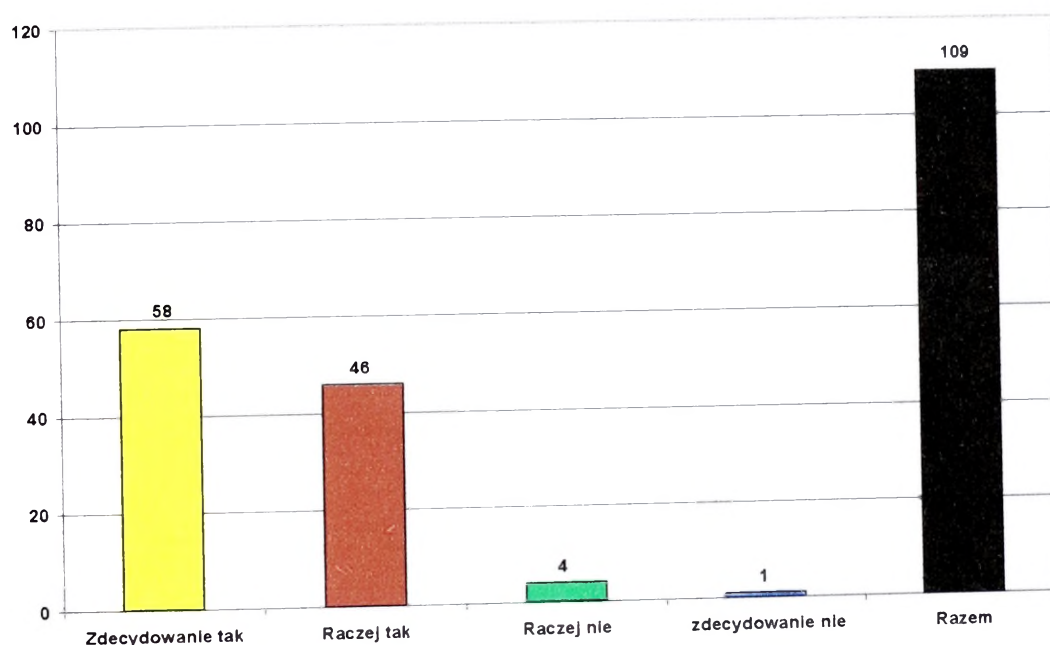
Większość ankietowanych Amerykanów wyraża się pozytywnie na temat osobistego przygotowania do misji. "Zdecydowanie tak" odpowiedziały 62 osoby, tj. 58,5 % i "raczej tak", 37 osób, tj. 34,91 %. "Raczej nie" odpowiedziało 3 respondentów, tj. 2,83 % oraz "zdecydowanie nie" odpowiedziały 4 osoby, tj. 3,76 %.

Tabela 37. Czy Ukraińcy mają odpowiednie przygotowanie i umiejętności do pełnienia misji.

Kategoria odpowiedzi	Ilość	%
Zdecydowanie tak	58	53,21
Raczej tak	46	42,2
Raczej nie	4	2,75
Zdecydowanie nie	1	1,83
Razem	109	100

Wykres 37.

Czy Ukraińcy mają odpowiednie przygotowanie i umiejętności do pełnienia misji.

Większość ankietowanych Ukraińców podobnie jak poprzednie badane grupy wyraża się pozytywnie na temat osobistego przygotowania do misji. "Zdecydowanie tak" odpowiedziało 58 osób, tj. 53,21 % i "raczej tak", 46 osób, tj. 42,2 %. "Raczej nie" odpowiedziało 4 respondentów, tj. 2,75 % oraz "zdecydowanie nie" odpowiedziała 1 osoba, tj. 1,83 %.

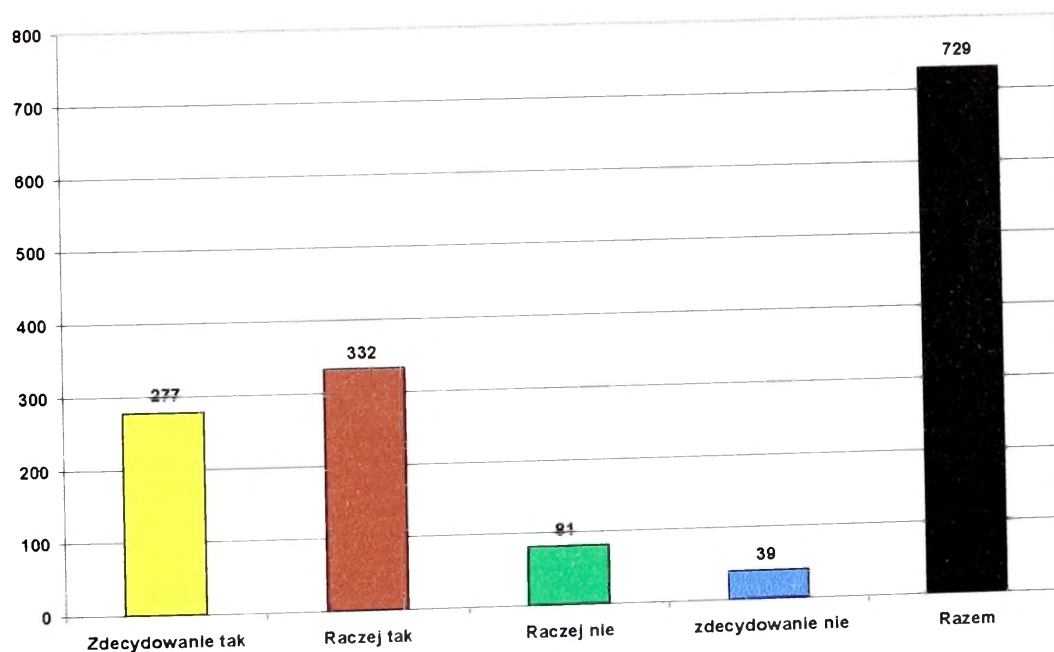
Niezmiernie ważnym i istotnym czynnikiem jest odpowiednie przygotowanie jednostki do udziału w misji pokojowej. Wszystkie nacje pozytywnie oceniają przygotowanie swoich jednostek do realizacji zadań mandatowych. Wyniki przeprowadzonego badania przedstawiają poniższe tabele i wykresy.

Tabela 38. Czy jednostka została dobrze przygotowana do misji.

Kategoria odpowiedzi	Ilość	%
Zdecydowanie tak	277	38
Raczej tak	332	45,54
Raczej nie	81	11,11
Zdecydowanie nie	39	5,35
Razem	729	100

Wykres 38.

Czy jednostka została dobrze przygotowana do misji.

Większość ankietowanych wyraża się pozytywnie na temat przygotowania swojej jednostki do misji. "Zdecydowanie tak" odpowiedziało 277 osób, tj. 38% i "raczej tak", 332 osoby, tj. 45,54 %. "Raczej nie"

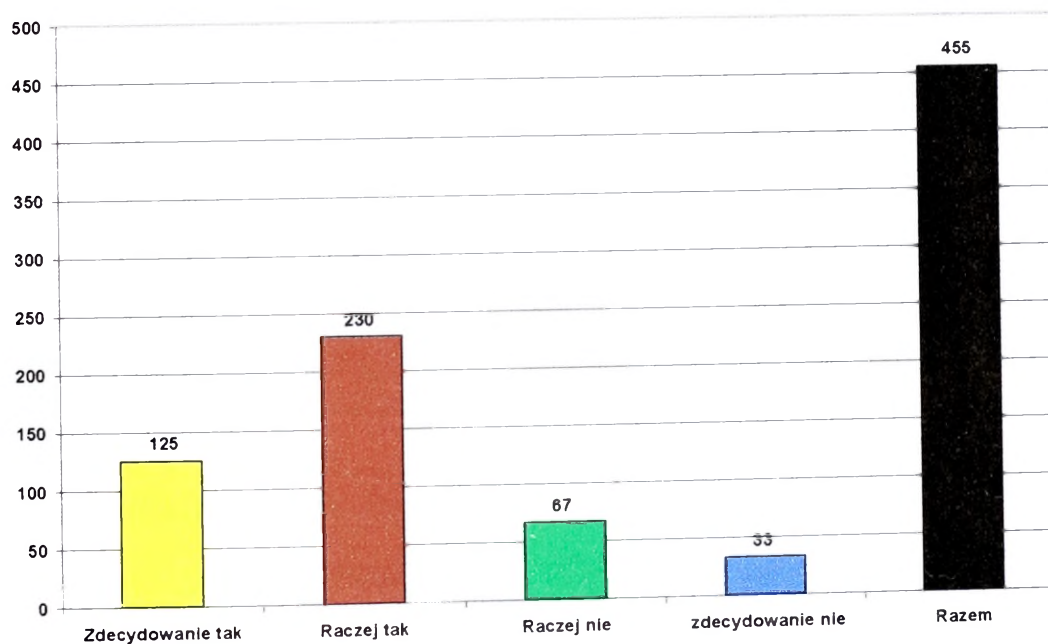
odpowiedziało 81 respondentów, tj. 11,11 % oraz "zdecydowanie nie" odpowiedziało 39 osób, tj. 5,35 %.

Tabela 39. Czy jednostka została dobrze przygotowana do misji według Polaków.

Kategoria odpowiedzi	Ilość	%
Zdecydowanie tak	125	27,47
Raczej tak	230	50,55
Raczej nie	67	14,73
Zdecydowanie nie	33	7,25
Razem	455	100

Wykres 39.

Czy jednostka została dobrze przygotowana do misji według Polaków.

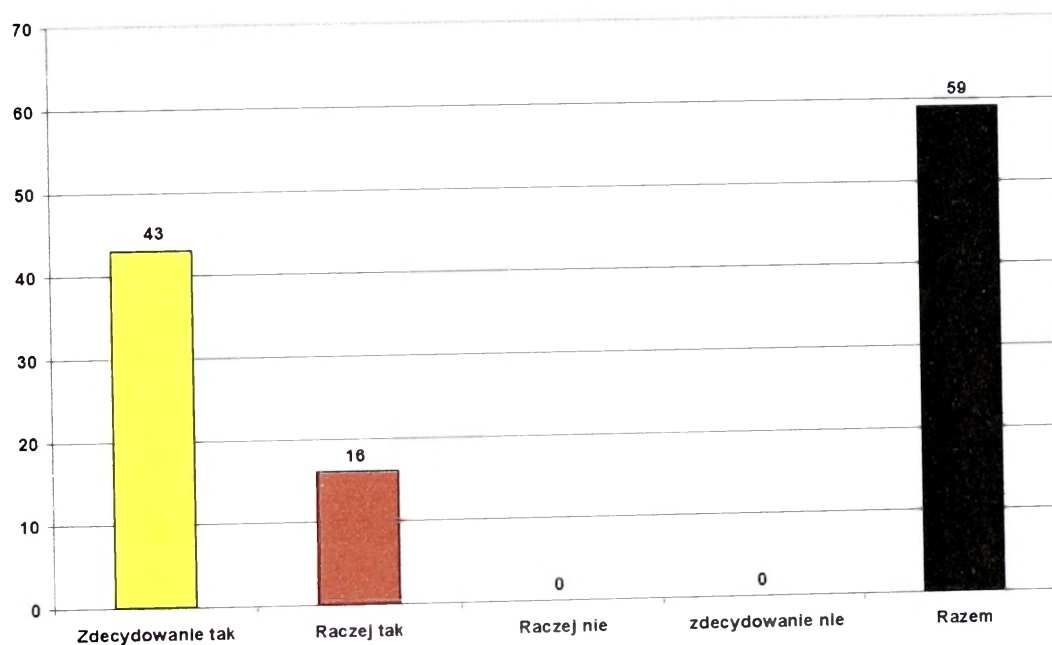
Większość ankietowanych Polaków wyraża się pozytywnie na temat przygotowania swojej jednostki do misji. "Zdecydowanie tak" odpowiedziało 125 osób, tj. 27,47% i "raczej tak", 230 osoby, tj. 50,55 %. "Raczej nie" odpowiedziało 67 pytanych, tj. 14,73 % oraz "zdecydowanie nie" odpowiedziało 33 osoby, tj. 7,25 %.

Tabela 40. Czy jednostka została dobrze przygotowana do misji według Litwinów.

Kategoria odpowiedzi	Ilość	%
Zdecydowanie tak	43	72,88
Raczej tak	16	27,12
Raczej nie	0	0
Zdecydowanie nie	0	0
Razem	59	100

Wykres 40.

Czy jednostka została dobrze przygotowana do misji według Litwinów.

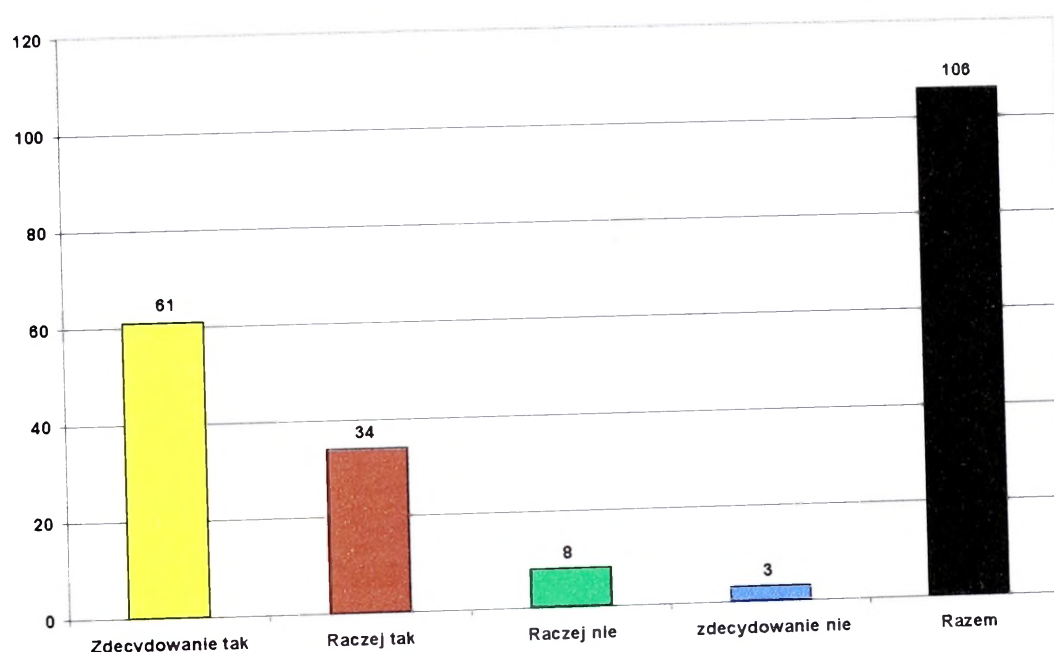
Wszyscy Litwini wyrażają się pozytywnie na temat przygotowania swojej jednostki do misji. "Zdecydowanie tak" odpowiedziały 43 osoby, tj. 72,88 % i "raczej tak", 16 osób, tj. 27,12 %.

Tabela 41. Czy jednostka została dobrze przygotowana do misji według Amerykanów.

Kategoria odpowiedzi	Ilość	%
Zdecydowanie tak	61	57,55
Raczej tak	34	32,07
Raczej nie	8	7,55
Zdecydowanie nie	3	2,83
Razem	106	100

Wykres 41.

Czy jednostka została dobrze przygotowana do misji według Amerykanów.

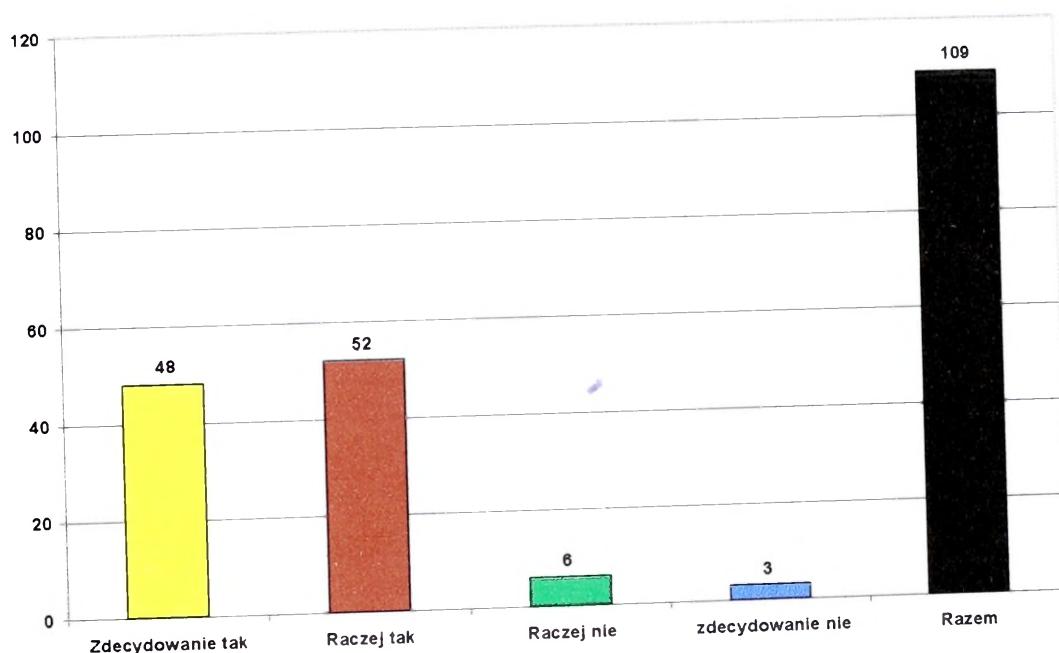
Większość ankietowanych Amerykanów wyraża się pozytywnie na temat przygotowania swojej jednostki do misji. "Zdecydowanie tak" odpowiedziało 61 osób, tj. 57,55 % i "raczej tak", 34 osoby, tj. 32,07 %. "Raczej nie" odpowiedziało 8 pytanych, tj. 7,55 % oraz "zdecydowanie nie" odpowiedziały 3 osoby, tj. 2,83 %.

Tabela 42. Czy jednostka została dobrze przygotowana do misji według Ukraińców.

Kategoria odpowiedzi	Ilość	%
Zdecydowanie tak	48	44,04
Raczej tak	52	47,71
Raczej nie	6	5,5
Zdecydowanie nie	3	2,75
Razem	109	100

Wykres 42.

Czy jednostka została dobrze przygotowana do misji według Ukraińców.

Ukraińcy wyrażają się również pozytywnie na temat przygotowania swojej jednostki do misji. "Zdecydowanie tak" odpowiedziało 48 osób, tj. 44,04 % i "raczej tak", 52 osoby, tj. 47,71 %. "Raczej nie" odpowiedziało 6 respondentów, tj. 5,5 % oraz "zdecydowanie nie" odpowiedziały 3 osoby, tj. 2,75 %.

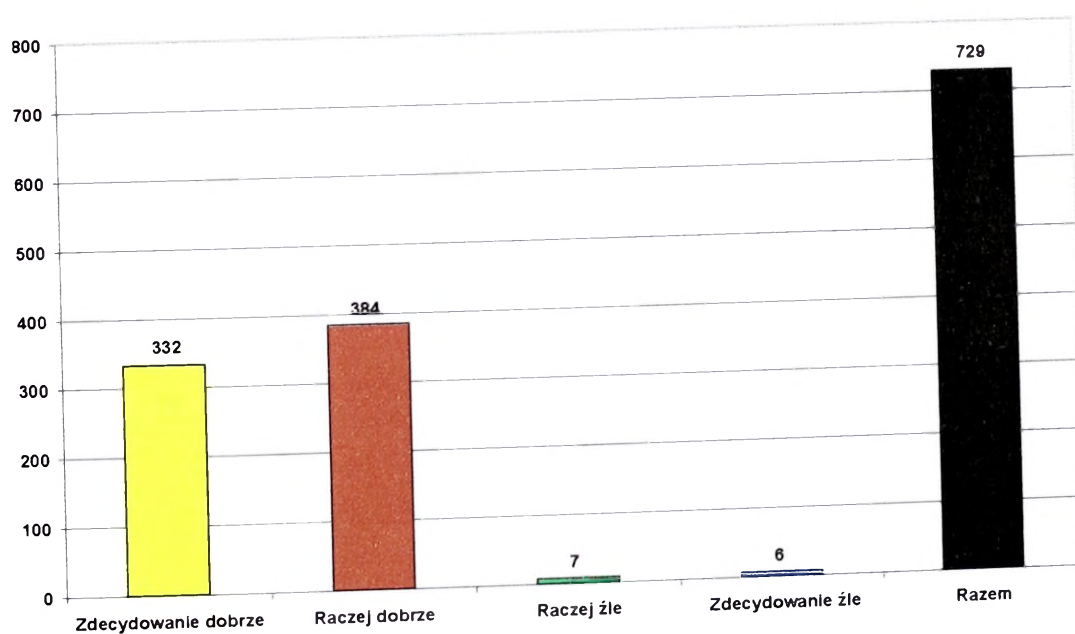
Temat rozprawy nawiązuje do współdziałania z innymi sojuszniczymi jednostkami. Celowym było zapoznanie się z opinią badanych, jakie jest ich zdanie na temat współpracy międzynarodowej i współdziałania w ramach operacji wspierania pokoju NATO.

Tabela 43. Jak układa się współpraca i współdziałanie z innymi narodowościami według opinii badanych.

Kategoria odpowiedzi	Ilość	%
Zdecydowanie dobrze	332	45,54
Raczej dobrze	384	52,68
Raczej źle	7	0,96
Zdecydowanie źle	6	0,82
Razem	729	100

Wykres 43.

Jak układa się współpraca i współdziałanie z innymi narodowościami według opinii badanych.

Jak wynika z przeprowadzonych badań większość ankietowanych wyraża się pozytywnie na temat współpracy i sojuszniczego współdziałania. "Zdecydowanie dobrze" odpowiedziały 332 osoby, tj. 45,54 % i "raczej

dobrze”, 384 osoby, tj. 52,68 %. ”Raczej źle” odpowiedziało 7 respondentów, tj. 0,96 % oraz ”zdecydowanie źle” odpowiedziało 6 osób, tj. 0,82 %.

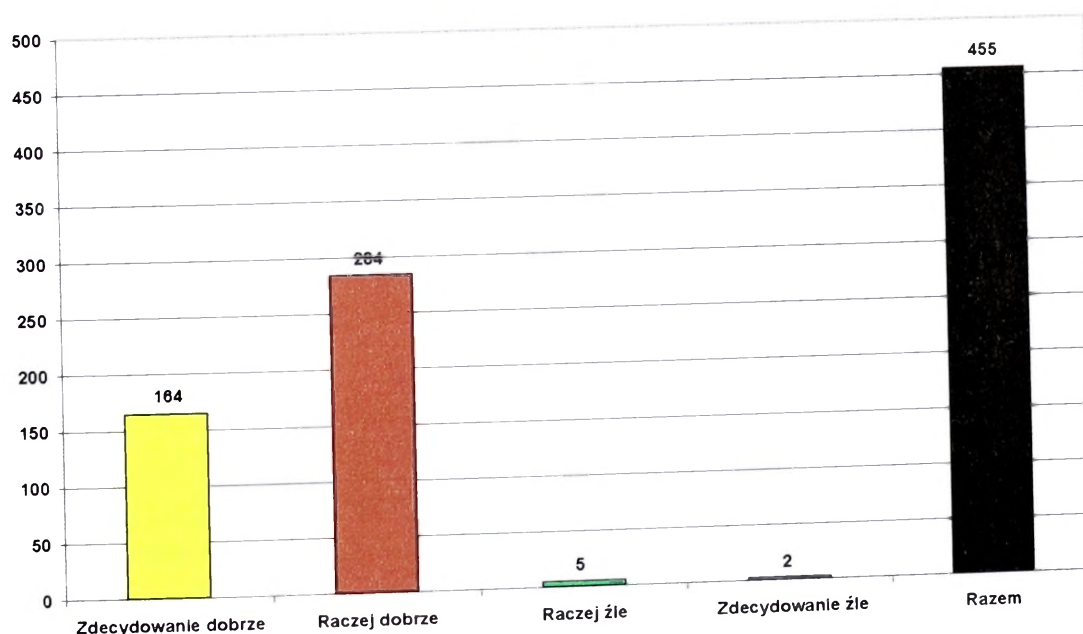
Warto przyjrzeć się, jak na ten temat wypowiadali się przedstawiciele poszczególnych narodowości.

Tabela 44. Jak układa się współpraca i współdziałanie z innymi narodowościami według opinii badanych Polaków.

Kategoria odpowiedzi	Ilość	%
Zdecydowanie dobrze	164	36,04
Raczej dobrze	284	62,42
Raczej źle	5	1,1
Zdecydowanie źle	2	0,44
Razem	455	100

Wykres 44.

Jak układa się współpraca i współdziałanie z innymi narodowościami według opinii badanych Polaków.

Większość ankietowanych Polaków wyraża się pozytywnie na temat współpracy i sojuszniczego współdziałania. ”Zdecydowanie dobrze” odpowiedziały 164 osoby, tj. 36,04 % i ”raczej dobrze”, 284 osoby, tj. 62,42 %.

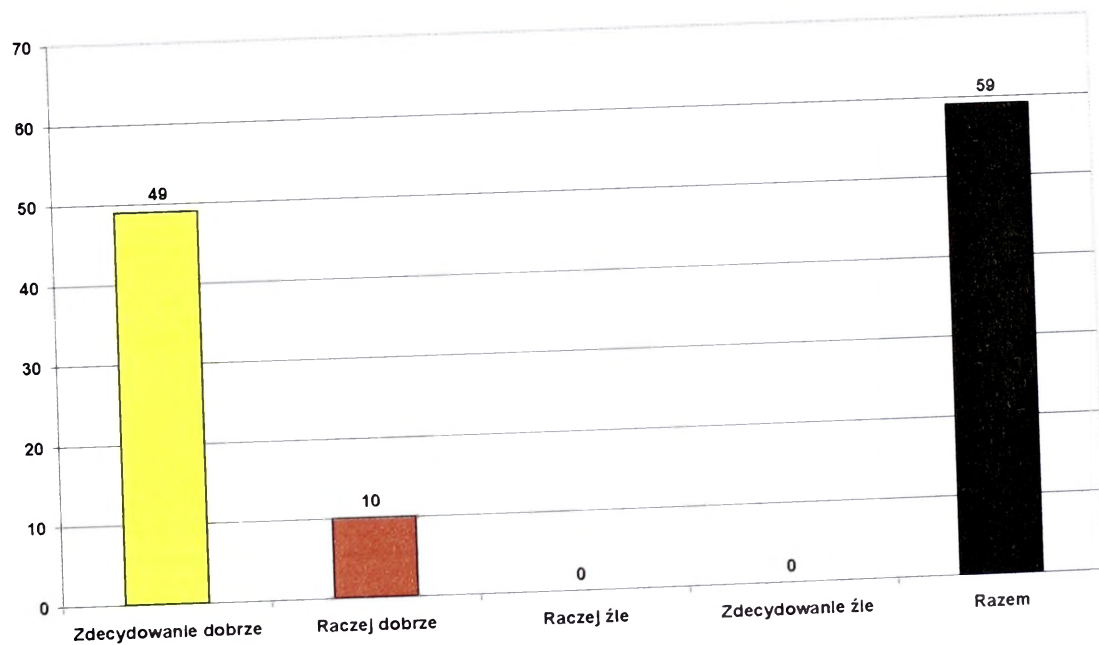
”Raczej źle” odpowiedziało 5 respondentów, tj. 1,1 % oraz ”zdecydowanie źle” odpowiedziały 2 osoby, tj. 0,44 %.

Tabela 45. Jak układa się współpraca i współdziałanie z innymi narodowościami według opinii badanych Litwinów.

Kategoria odpowiedzi	Ilość	%
Zdecydowanie dobrze	49	83,05
Raczej dobrze	10	16,95
Raczej źle	0	0
Zdecydowanie źle	0	0
Razem	59	100

Wykres 45.

Jak układa się współpraca i współdziałanie z innymi narodowościami według opinii badanych Litwinów.

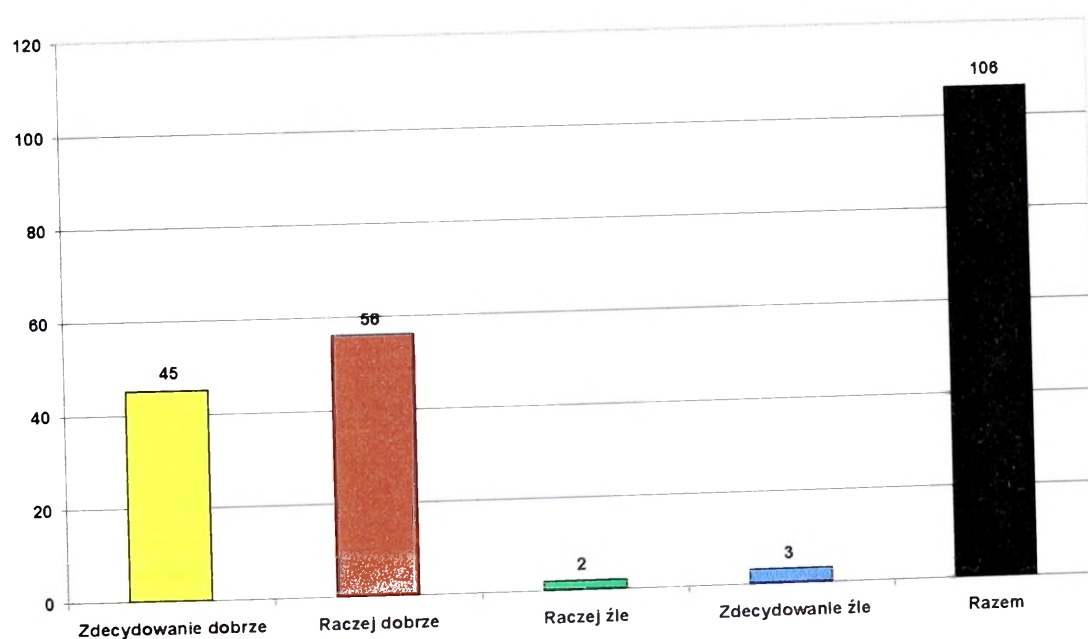
Wszyscy badani Litwini wyrażają się pozytywnie na temat współpracy i sojuszniczego współdziałania. ”Zdecydowanie dobrze” odpowiedziało 49 osób, tj. 83,05 % i ”raczej dobrze”, 10 osób, tj. 16,95 %.

Tabela 46. Jak układa się współpraca i współdziałanie z innymi narodowościami według opinii badanych Amerykanów.

Kategoria odpowiedzi	Ilość	%
Zdecydowanie dobrze	45	42,45
Raczej dobrze	56	52,83
Raczej źle	2	1,89
Zdecydowanie źle	3	2,83
Razem	106	100

Wykres 46.

Jak układa się współpraca i współdziałanie z innymi narodowościami według opinii badanych Amerykanów.

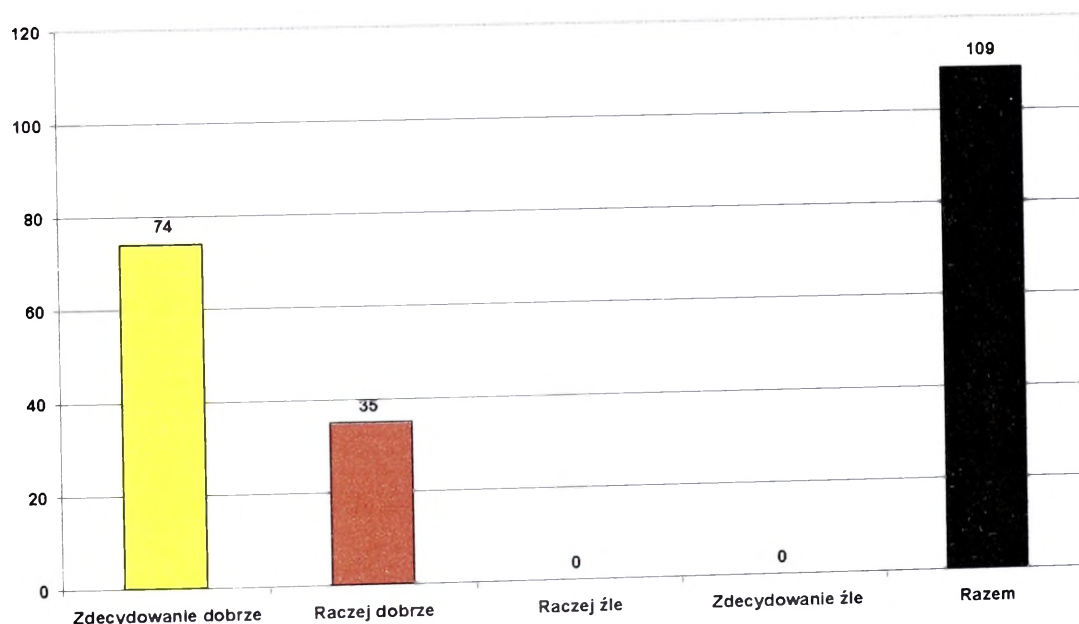
Większość ankietowanych Amerykanów wyraża się pozytywnie na temat współpracy i sojuszniczego współdziałania. "Zdecydowanie dobrze" odpowiedziało 45 osób, tj. 42,45 % i "raczej dobrze", 56 osób, tj. 52,83 %. "Raczej źle" odpowiedziało 2 respondentów, tj. 1,89 % oraz "zdecydowanie źle" odpowiedziały 3 osoby, tj. 2,83 %.

Tabela 47. Jak układa się współpraca i współdziałanie z innymi narodowościami według opinii badanych Ukraińców.

Kategoria odpowiedzi	Ilość	%
Zdecydowanie dobrze	74	67,89
Raczej dobrze	35	32,11
Raczej źle	0	0
Zdecydowanie źle	0	0
Razem	109	100

Wykres 47.

Jak układa się współpraca i współdziałanie z innymi narodowościami według opinii badanych Ukraińców.

Wszyscy badani Litwini wyrażają się pozytywnie na temat współpracy i sojuszniczego współdziałania. "Zdecydowanie dobrze" odpowiedziało 49 osób, tj. 83,05 % i "raczej dobrze", 10 osób, tj. 16,95 %.

Kolejne kilka zagadnień, którym w toku badań przyjrano się szczegółowo, ma bezpośredni wpływ na morale, dyscyplinę oraz poziom wykonywanych przez żołnierzy zadań.

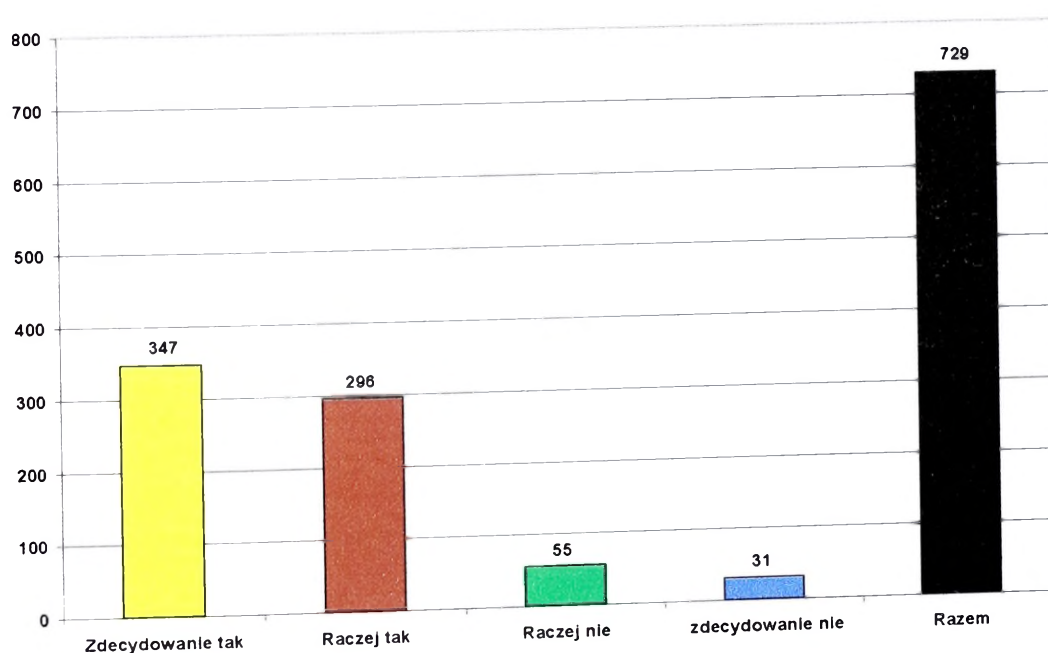
Zapytano ankietowanych czy ich rodzina pozytywnie ocenia ich udział w operacji pokojowej i czy jest z nich dumna. Wynik badania przedstawia poniższa tabela i wykres.

Tabela 48. Czy rodzina jest dumna z ankietowanych i pozytywnie ocenia ich udział w misji pokojowej.

Kategoria odpowiedzi	Ilość	%
Zdecydowanie tak	347	47,6
Raczej tak	296	40,6
Raczej nie	55	7,55
Zdecydowanie nie	31	4,25
Razem	729	100

Wykres 48.

Czy rodzina jest dumna z ankietowanych i pozytywnie ocenia ich udział w misji pokojowej.

Większość ankietowanych odpowiedziała, że rodzina pozytywnie ocenia ich udział w misji pokojowej. "Zdecydowanie tak" odpowiedziało 347 osób, tj. 47,6 % i "raczej tak", 296 osób, tj. 40,6 %. "Raczej nie" odpowiedziało 55 respondentów, tj. 7,55 % oraz "zdecydowanie nie" odpowiedziało 31 osób, tj. 4,25 %.

Faktem jest, że pełnienie służby poza granicami kraju, zwłaszcza w ramach operacji pokojowej, ma bezpośredni wpływ na kształtowanie charakteru. Należy pamiętać, że jest to służba pełniona w bardzo trudnych warunkach, niemalże bojowych.

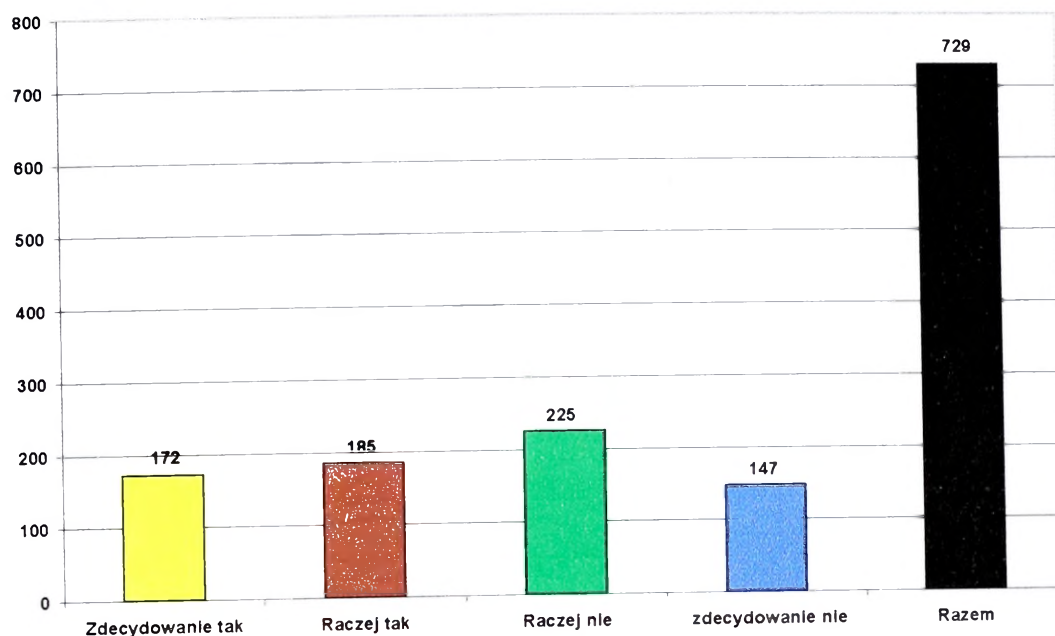
Wyniki tego badania są zróżnicowane i opinie są podzielone. Przedstawia je poniższa tabela i wykres.

Tabela 49. Czy pełnienie służby w bardzo trudnych warunkach będzie miało wpływ na charakter ankietowanego.

Kategoria odpowiedzi	Ilość	%
Zdecydowanie tak	172	23,6
Raczej tak	185	25,38
Raczej nie	225	30,86
Zdecydowanie nie	147	20,16
Razem	729	100

Wykres 49.

Czy pełnienie służby w bardzo trudnych warunkach będzie miało wpływ na charakter ankietowanego.

Badani odpowiedzieli w następujący sposób. "Zdecydowanie tak" odpowiedziały 172 osoby, tj. 23,6 % i "raczej tak", 185 osób, tj. 25,38 %. "Raczej nie" odpowiedziało 255 respondentów, tj. 30,86 % oraz "zdecydowanie nie" odpowiedziało 147 osób, tj. 20,16 %.

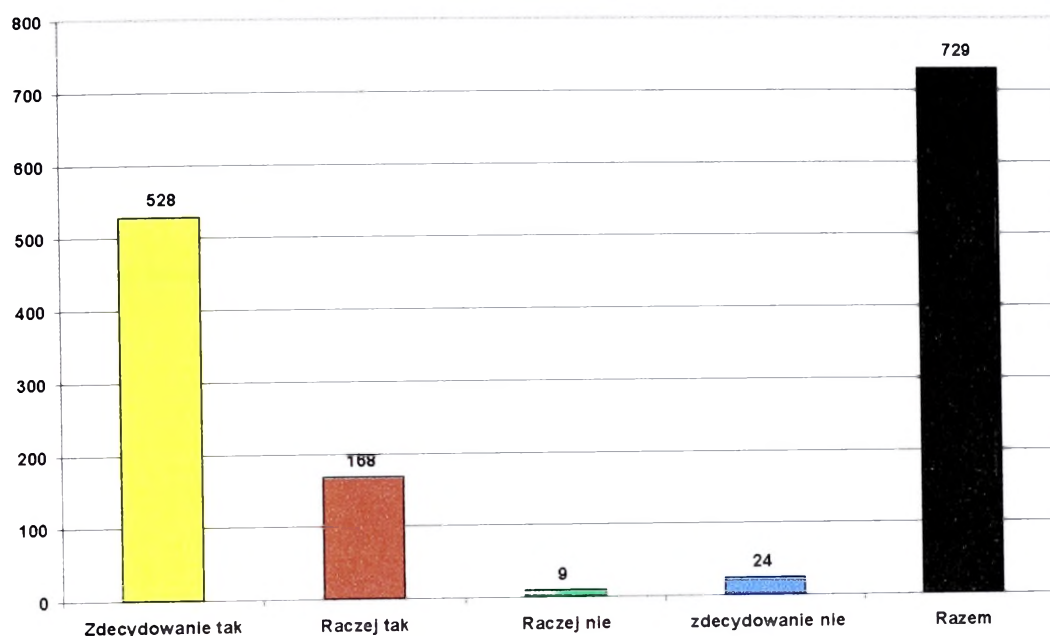
W trakcie prowadzonych badań podjęto próbę oceny świadomości ankietowanych z grożącego im niebezpieczeństwa w trakcie prowadzenie działań pokojowych. Większość badanych zdaje sobie sprawę z faktu niebezpieczeństwa jakie pociąga za sobą udział w tego typu misji.

Tabela 50. Czy ankietowani zdają sobie sprawę z niebezpieczeństwa jakie pociąga za sobą udział w misji.

Kategoria odpowiedzi	Ilość	%
Zdecydowanie tak	528	72,43
Raczej tak	168	23,04
Raczej nie	9	1,23
Zdecydowanie nie	24	3,3
Razem	729	100

Wykres 50.

Czy ankietowani zdają sobie sprawę z niebezpieczeństwa jakie pociąga za sobą udział w misji.

Większość ankietowanych odpowiedziała, że zdaje sobie sprawę z niebezpieczeństwa jakie związane jest z uczestnictwem w operacji pokojowej. "Zdecydowanie tak" odpowiedziało 528 osób, tj. 72,43 % i "raczej tak", 168 osób, tj. 23,04 %. "Raczej nie" odpowiedziało 9 respondentów, tj. 1,23 % oraz "zdecydowanie nie" odpowiedziały 24 osoby, tj. 3,3 %.

Od odpowiednim przygotowaniu personelu do realizacji zadań w ramach operacji wspierania pokoju NATO i rozumieniu treści tych zadań, świadczy fakt zachowywania pełnej neutralności wobec byłych stron konfliktu przez uczestników misji.

Badanie w sposób oczywisty wskazuje, że ankietowani w większości zachowują neutralność.

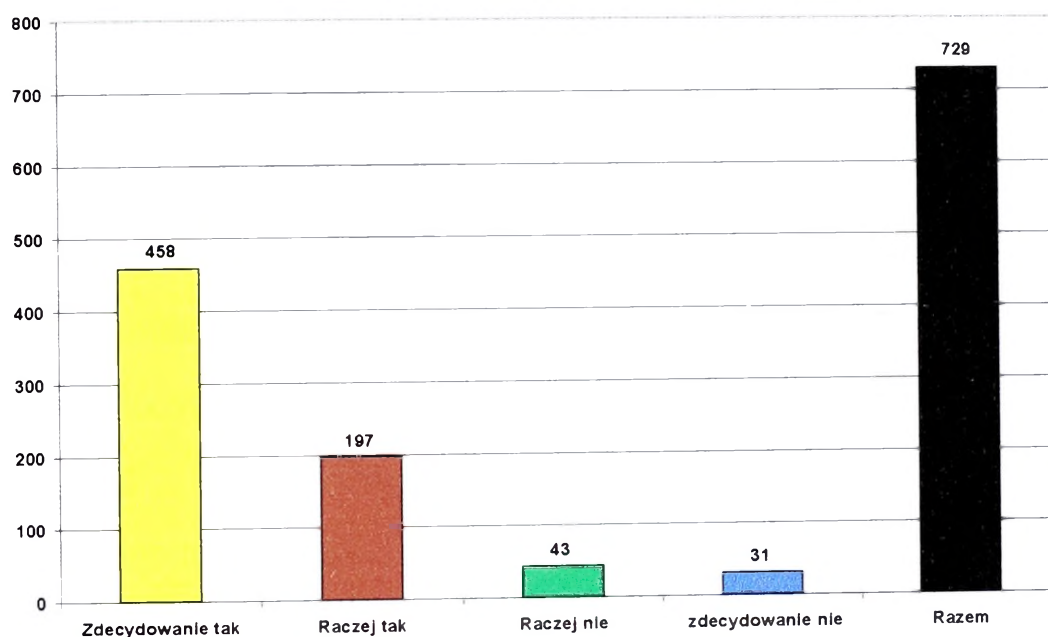
Wynik badania przedstawia zamieszczona poniżej tabela i wykres.

Tabela 51. Czy ankietowani są neutralni wobec byłych stron konfliktu.

Kategoria odpowiedzi	Ilość	%
Zdecydowanie tak	458	62,83
Raczej tak	197	28,02
Raczej nie	43	5,9
Zdecydowanie nie	31	4,25
Razem	729	100

Wykres 51.

Czy ankietowani są neutralni wobec byłych stron konfliktu.

Większość badanych odpowiedziała, że jest neutralna wobec byłych stron konfliktu. "Zdecydowanie tak" odpowiedziało 458 osób, tj. 62,83 % i "raczej tak", 197 osób, tj. 28,02 %. "Raczej nie" odpowiedziało 43 respondentów, tj. 5,9 % oraz "zdecydowanie nie" odpowiedziało 31 osób, tj. 4,25 %.

Stwierdzić należy, że jednym z podstawowych priorytetów w kwalifikacjach do służby poza granicami kraju powinien być dobór żołnierzy o wzorowej postawie żołnierskiej, uzyskujących najlepsze wyniki w służbie oraz reprezentujących wysokie kwalifikacje zawodowe. Podjęte decyzje odnośnie zakwalifikowania właściwej obsady personalnej będą miały zdecydowany

wpływ na zgranie kontyngentu a także stopień i jakość wykonywanych przez kontyngent zadań. Potwierdzeniem trafności doboru żołnierzy i pracowników cywilnych jak i sprawności przyjętych procedur niech będzie fakt uzyskania wysokich ocen zarówno przez polskie kontyngenty jak i ocen jakie uzyskali w opiniach służbowych wytypowani kandydaci.

4. Sposób przygotowania żołnierzy i jednostek wojskowych do udziału w operacjach pokojowych.

Miniony okres uczestnictwa naszych sił zbrojnych w działaniach na rzecz utrzymania pokoju światowego pozwolił na zebranie dużej ilości doświadczeń w przygotowaniu żołnierzy i jednostek do udziału w tego typu operacjach.

Obecnie system przygotowania jest oparty na zasadzie wydzielania do operacji pokojowych specjalnie organizowanych jednostek lub jednostek etatowych. Początkowo Polskie Kontyngenty Wojskowe organizowane były i szkolone przez poszczególne okręgi wojskowe. Przygotowanie kolejnych zmian trwało około czterech miesięcy. Zmiana systemu szkolenia nastąpiła po utworzeniu Wojskowego Centrum Szkolenia dla Potrzeb Sił Pokojowych (WCS) w Kielcach. Powstałe w 1989 r. WCS prowadziło w latach 1990 – 1992 (na 2,5 miesięcznych kursach) szkolenie przygotowujące kolejne zmiany PKW w UNDOF. System zmodyfikowano po 1992 r., kiedy możliwości ośrodka okazały się niewystarczające dla wyszkolenia zmian kontyngentów wydzielanych do operacji UNDOF, UNPROFOR i UNTAC. Wprowadzono wówczas system szkolenia kursowego (4 do 6 tygodni) w poszczególnych specjalnościach, dla potrzeb konkretnych kontyngentów. Od roku 2000 szkolenie to oparte jest na specjalnie przygotowanym programie szkolenia.

W 1996 r. Polska zgodnie ze światowymi tendencjami wysłała po raz pierwszy kontyngent złożony z organicznego batalionu, o nieznacznie zmienionym składzie, uzupełniony specjalistami i sprzętem niezbędnym do działania w rejonie operacji. 16 batalion powietrzno-desantowo, bo o nim mowa, do operacji IFOR (Implementation Forces) w Bośni i Hercegowinie

przygotowywany był przy wykorzystaniu garnizonowej bazy szkoleniowej oraz bazy poligonowej w Nowej Dębie. Podobnie działo się z przygotowaniem 18 bbsz do misji w Kosowie.

Obecnie zmiany do wszystkich kontyngentów w operacjach pokojowych ONZ i NATO przygotowywane są w ośrodku w Kielcach. W aspekcie prowadzonych badań potwierdzić należy słusność wyboru takiego wariantu przygotowywania jednostek i żołnierzy do uczestnictwa w misjach. Oczywiście jeśli mowa jest o jednostkach zwartych to proces tego przygotowania musi rozpocząć się wcześniej jeszcze w macierzystych garnizonach.

Dzięki aktywnemu uczestnictwu naszych jednostek w operacjach pokojowych od 1973r. problematyka przygotowania jednostek wojskowych do operacji pokojowych znalazła odpowiednie odzwierciedlenie w programach szkolenia. Już w byłym Krakowskim Okręgu Wojskowym istniał specjalny tymczasowy program szkolenia obejmujący tę tematykę. Obecnie tematyka z zakresu działań pokojowych, zawarta jest w poszczególnych przedmiotach w obowiązujących programach szkolenia. Pozwala to na ogólne zapoznanie żołnierzy jednostek liniowych podczas codziennego szkolenia z procedurami obowiązującymi w misjach pokojowych ONZ i operacjach wspierania pokoju NATO.

Wspomniana tematyka zawarta jest w takich przedmiotach jak:

- Kształcenie obywatelskie,
- Taktyka,
- Rozpoznanie i Armie Obce,
- Powszechna Obrona Przeciwlotnicza,
- Inżynieryjno-Saperskie,
- Obrona przeciwchemiczna,
- Łączność,
- Sanitarne.

Dodatkowo przy dużym zaangażowaniu instruktorów kieleckiego Ośrodka Szkolenia dla potrzeb Sił Pokojowych, Zarządu Operacji Bieżących Sztabu Generalnego powstał „Szczegółowy Program Szkolenia Dla Potrzeb Sił

Pokojowych Organizacji Międzynarodowych.²⁰²».

Niniejszy program przeznaczony jest do użytku w Siłach Zbrojnych RP przez jednostki, które szkolą kandydatów do udziału w misjach pokojowych organizacji międzynarodowych oraz uczestniczą we wspólnych ćwiczeniach realizowanych w ramach programu "Partnerstwo dla Pokoju".

Program określa system szkolenia oraz zawiera całokształt zadań szkoleniowych, podzielonych na działy, przedmioty i tematy określające zakres wyszkolenia indywidualnego żołnierzy oraz ich przygotowania do działania w składzie drużyny, a także zgrywania bojowego pododdziałów - do szczebla batalionu włącznie.

Program ustala również zasady planowania, kierowania procesem szkolenia i ewidencji wyników szkolenia.

Pod względem treści szkolenia program umożliwia przygotowanie kadry, żołnierzy służby zasadniczej i pracowników cywilnych do uczestnictwa w misjach pokojowych organizacji międzynarodowych.

Planowanie szkolenia na potrzeby Polskich Kontyngentów Wojskowych, Kwater Głównych, Misji Obserwacyjnych oraz udziału w ćwiczeniach w ramach PdP odbywa się w Zarządzie Ogólnym Sztabu Generalnego WP w ścisłym współdziałaniu z Departamentem Wojskowych Spraw Zagranicznych oraz Departamentem Kadr i Szkolnictwa Wojskowego, a także z innymi jednostkami organizacyjnymi Ministerstwa Obrony Narodowej i dowództwami zaangażowanymi w proces przygotowania i funkcjonowania kontyngentów. Jest to właściwe rozwiązanie, albowiem w planowaniu uwzględnia się również wnioski nadsyłane z rejonów misji przez Dowódców PKW i obserwatorów wojskowych.

Całokształtem spraw organizacyjno-planistycznych w zakresie przygotowania kontyngentów kieruje Szef Zarządu Ogólnego Sztabu Generalnego WP.

²⁰² Program ten wprowadzono do użytku w dniu 02.01.2000r. na podstawie Rozkazu Szefa Sztabu Generalnego Nr 288/Sztab z dnia 10.12.1999r.

W celu ujednoczenia problematyki związanej z planowaniem i organizacją szkolenia treści zawarte w programie podzielono na działy i przedmioty oraz określono kod przedmiotu,²⁰³ co ułatwia jego identyfikację.

Program ten obejmuje trzy zasadnicze etapy szkolenia:

- szkolenie wstępne;
- szkolenie zasadnicze;
- szkolenie doskonalące.²⁰⁴

ETAP PIERWSZY - szkolenie wstępne obejmuje szkolenie kandydatów do misji pokojowych organizacji międzynarodowych i powinno być realizowane w jednostkach wojskowych, które zostały wytypowane do udziału w operacji pokojowej bądź mają wytypować kandydatów do takiej służby.

Przygotowaniem wstępnym obejmuje się żołnierzy zasadniczej służby wojskowej, którzy podczas poboru (wcielenia) zgłoszą chęć dobrowolnej służby w misjach poza granicami kraju.

Celem przygotowania wstępnego jest przygotowanie żołnierzy do drugiego etapu szkolenia realizowanego w WCS w ramach formowania i przygotowania kontyngentu wojskowego poprzez zapoznanie żołnierzy z podstawowymi technikami operacyjnymi stosowanymi przez siły pokojowe.

W planowaniu, organizacji i realizacji przygotowania wydziela się w skali miesiąca 4 dni szkoleniowe po 7 godzin lekcyjnych. Szkolenie realizowane jest przez okres 2 miesięcy. Zasadniczymi formami szkolenia są wykłady i zajęcia praktyczne.²⁰⁵

Dla osób odpowiedzialnych za szkolenie w jednostce i dowódców plutonów z wytypowanych jednostek szkolących żołnierzy służby zasadniczej w ramach szkolenia wstępnego Wojskowe Centrum Szkolenia organizuje i przeprowadza kurs instruktorsko – metodyczny.

Do głównych zadań szkoleniowych realizowanych w ramach tego szkolenia będzie należało:

²⁰³ Podział na działy i przedmioty szkoleniowe przedstawia Załącznik nr 37.

²⁰⁴ Podział przygotowania kontyngentów na zasadnicze etapy przedstawia Załącznik nr 38.

²⁰⁵ Podział godzin na przedmioty szkolenia dla żołnierzy w ramach przygotowania wstępnego przedstawia Załącznik nr 39.

1. Wychowanie umiejętności specjalistycznych żołnierzy służby zasadniczej niezbędnych do służby w Polskim Kontyngencie Wojskowym na stanowiskach operacyjnych, jak:
 - działanie w składzie patrolu;
 - prowadzenie obserwacji;
 - prowadzenie kontroli pojazdów i osób;
 - posługiwanie się środkami łączności;
 - rozpoznawanie sprzętu wojskowego (broń strzelecka, artyleryjska i pancerna oraz sprzęt lotniczy);
 - udzielanie pierwszej pomocy.
2. Pogłębienie nawyków żołnierzy w obsłudze sprzętu i wykorzystania go zgodnie z przeznaczeniem w rejonie działań;
3. Uodpornienie fizyczne żołnierzy na trudy służby w innych warunkach klimatycznych.

ETAP DRUGI - szkolenie zasadnicze realizowane jest w Wojskowym Centrum Szkolenia dla potrzeb Sił Pokojowych i obejmuje:

- a) szkolenie i przygotowanie PKW UNDOF i PKW UNIFIL (misje ONZ);²⁰⁶
- b) szkolenie i przygotowanie PJW SFOR I PJW KFOR oraz jednostek stacjonujących w Afganistanie i Macedonii (misje NATO);²⁰⁷
- c) szkolenie kadry Żandarmerii Wojskowej w porozumieniu z Komendą Główną ŻW w oparciu o program szkolenia opracowany i zatwierdzony przez Komendanta Głównego ŻW;²⁰⁸
- d) kursy uzupełniające (elektroenergetyczny, doskonalenia umiejętności prowadzenia pojazdów w trudnych warunkach terenowych, informatyczny, konwersacyjny języka angielskiego) realizowane stosownie do potrzeb polskich kontyngentów wojskowych²⁰⁹;

²⁰⁶ Strukturę przygotowania i szkolenia PKW UNDOF i PKW UNIFIL przedstawia Załącznik nr 40.

²⁰⁷ Strukturę przygotowania i szkolenia PJW SFOR i PJW KFOR oraz jednostek stacjonujących w Afganistanie i Macedonii przedstawia Załącznik nr 41.

²⁰⁸ Plan szkolenia kadry Żandarmerii Wojskowej przedstawia Załącznik nr 42

²⁰⁹ Plan kursów uzupełniających przedstawia Załącznik nr 43, 44, 45.

- e) kursy instruktorsko-metodyczne dla kadry prowadzącej szkolenie wstępne dla potrzeb sił pokojowych organizacji międzynarodowych w wytypowanych jednostkach;²¹⁰
- f) kursy instruktorsko-metodyczne dla kadry uczestniczących w realizacji programu "Partnerstwo dla Pokoju" (według oddzielnych planów).

Ponadto, Komendant WCS, w zależności od potrzeb Polskiego Kontyngentu Wojskowego, na podstawie pisma Szefa Zarządu Ogólnego Sztabu Generalnego WP nr 348 z 28 stycznia 1997 roku kieruje, w celu realizacji szkolenia uzupełniającego:

- personel medyczny - tylko lekarze - do Katedry Medycyny Morskiej i Tropikalnej WAM w Gdyni;²¹¹
- saperów - grupy rozminowania do CSWI we Wrocławiu;²¹²
- specjalistów łączności - obsługi rdst. R-140 i PRC-138 do Węzła Łączności MON w Warszawie;
- szyfrantów - do JW 3211 w Warszawie.

Czas przygotowania kandydatów do służby w kontyngentach jest różny i uzależniony od składu danej grupy szkoleniowej.²¹³

Szkolenie zasadnicze dla kadry kierowniczej, dowódczej pododdziałów i pozostałej kadry kontyngentu w Polskim Kontyngencie Wojskowym prowadzi się w ramach kursów organizowanych i prowadzonych przez WCS. Zasadniczymi formami szkolenia są wykłady, zajęcia praktyczne, treningi specjalistyczne i ćwiczenia w terenie.

Szkolenie kadry kierowniczej kontyngentu polega na przygotowaniu oficerów na stanowiska operacyjne, logistyczne i dowódcze we wszystkich kontyngentach. W ramach tego szkolenia zapoznaje się szkolonych z dyrektywami i procedurami operacyjnymi oraz logistycznymi obowiązującymi w misjach pokojowych, technikami operacyjnymi stosowanymi przez

²¹⁰ Plan kursu instruktorsko-metodyczne przedstawia Załącznik nr 46.

²¹¹ Plan kursu dla personelu medycznego przedstawia Załącznik nr 47.

²¹² Plan kursu dla saperów przedstawia Załącznik nr 48.

²¹³ Czas przygotowania kandydatów do służby w PKW przedstawia Załącznik nr 49.

pododdziały oraz warunkami bezpieczeństwa i sposobami unikania zagrożeń. Prowadzone ono jest dla grupy oficerów w wymiarze 41 dni szkoleniowych i składa się z:

- 20 dniowego szkolenia w formie kursu A;²¹⁴
- 15 dniowego szkolenia uzupełniającego;
- 2 dniowego szkolenia w Instytucjach Centralnych MON i Sztabie Generalnym;
- 4 dniowego szkolenia w składzie sztabu kontyngentu.

Szkolenie kadry dowódczej pododdziałów obejmuje przygotowanie oficerów na stanowiska dowódcze w kontyngentach. W ramach tego szkolenia zapoznaje się szkolonych z dyrektywami i procedurami operacyjnymi oraz logistycznymi obowiązującymi w misjach pokojowych, technikami operacyjnymi stosowanymi przez pododdziały oraz warunkami bezpieczeństwa i sposobami unikania zagrożeń. Prowadzony jest dla grupy oficerów i chorążych w wymiarze 43 dni szkoleniowych i składa się z:

- 8 dniowego szkolenia w formie kursu B;²¹⁵
- 2 dni kursu instruktorsko-metodycznego;
- 33 dniowego szkolenia w ramach pododdziału.

Szkolenie dla pozostałej kadry kontyngentu oraz Kwater Głównych polega na przygotowaniu oficerów, chorążych i podoficerów na stanowiska logistyczne i operacyjne w kontyngentach i Kwaterach Głównych Sił. W ramach tego szkolenia zapoznaje się szkolonych z dyrektywami i procedurami obowiązującymi w misjach pokojowych, systemem zaopatrywania kontyngentu i sposobem prowadzenia gospodarki materiałowej. Prowadzony jest dla grupy oficerów, chorążych i podoficerów w wymiarze 12 dni szkoleniowych i składa się z kursu C²¹⁶ - dla pozostałej kadry kontyngentu i kursu D²¹⁷ - dla kadry Kwater Głównych oraz 4 dniowego szkolenia w ramach pododdziału.

²¹⁴ Kurs typu A obejmuje 151 godzin lekcyjnych z różnych przedmiotów.

²¹⁵ Kurs typu B obejmuje 52 godziny lekcyjne z różnych przedmiotów.

²¹⁶ Kurs typu C obejmuje 84 godziny lekcyjne z różnych przedmiotów.

²¹⁷ Kurs typu D obejmuje 84 godziny lekcyjne z różnych przedmiotów.

Szkolenie żołnierzy służby zasadniczej w składzie pododdziałów polega na przygotowaniu żołnierzy kierowanych na stanowiska w kontyngentach. W ramach tego szkolenia zapoznaje się szkolonych z procedurami obowiązującymi w misjach pokojowych. Prowadzone jest w wymiarze 33 dni szkoleniowych i składa się z:

- 5 dniowego szkolenia zapoznawczego;
- 8 dniowego szkolenia uzupełniającego;
- 15 dniowego szkolenia zgrywającego;
- 5 dni ćwiczeń końcowych.

Szkolenie uzupełniające dla kadry kierowniczej i żołnierzy służby zasadniczej w Polskim Kontyngencie Wojskowym prowadzi się w ramach kursów: informatycznego, konwersacyjnego z języka angielskiego, doskonalenia prowadzenia pojazdów mechanicznych i elektroenergetycznego organizowanych i prowadzonych przez WCS. Zasadniczymi formami szkolenia są wykłady, zajęcia praktyczne, treningi specjalistyczne i ćwiczenia w terenie.

Ćwiczenie końcowe kontyngentu jest swoistym podsumowaniem procesu szkolenia zapoznawczego i uzupełniającego pododdziałów. Powinno ono charakteryzować się różnorodnością zagadnień szkoleniowych, rodzaju działań operacyjnych i logistycznych oraz uwzględniać zakres zadań przewidzianych dla danej kompanii / batalionu w składzie misji .

Kompleksowe ćwiczenia kompanii prowadzi zastępca Komendanta WCS do spraw szkolenia. W przypadku prowadzenia ćwiczenia dowódczo - sztabowego batalionu na bazie ćwiczenia kompleksowego kompanii - ćwiczenie prowadzi Komendant WCS. Na kompleksowe ćwiczenie kompanii wyprowadza się pododdział w pełnym składzie.

Podczas kompleksowego ćwiczenia szkoli się pododdziały operacyjne głównie w:

- prowadzeniu działań patrolowych;
- obserwacji;
- pracy na punktach kontrolnych;
- nadzorowaniu przerwania ognia;

- dostarczaniu pomocy humanitarnej;
- współdziałaniu z innymi komponentami misji oraz realizuje się inne zagadnienia szkoleniowe wynikające z charakteru przyszłych działań, rozkazów, planów szkolenia i wytycznych przełożonych.

Ćwiczenie prowadzi się jako dwustronne z pozorowanym przeciwnikiem – co jest właściwe i uzasadnione praktyką. Podstawową metodą prowadzenia ćwiczeń jest musztra bojowa. Przejście do kolejnego zagadnienia może nastąpić po całkowitym opanowaniu, wykonaniu zadań, stanowiących treść szkolenia w poprzednim zagadnieniu. Ćwiczenia prowadzi się z każdym pododdziałem osobno.

ETAP TRZECI - szkolenie doskonalące realizowane jest w rejonie misji pokojowej ONZ lub Operacji Wspierania Pokoju NATO według planów opracowywanych przez dowódcę Polskiego Kontyngentu Wojskowego lub inną osobę funkcyjną. Istotnym czynnikiem w przygotowaniu żołnierzy i jednostek wojskowych do udziału w operacjach pokojowych wynikającym z doświadczeń z ponad 25 lat udziału PKW w tych operacjach jest organizacja i wyposażenie pododdziałów wydzielanych do działania. Początkowo do udziału w operacjach wydzielano specjalnie organizowane jednostki. Dobór żołnierzy i kadry do kontyngentów był zdeterminowany przede wszystkim znajomością języka angielskiego. Kolidowało to niejednokrotnie z kwalifikacjami i fachowością kandydatów. Pododdziały były organizowane i wyposażane stosownie do potrzeb danej operacji.

Począwszy od 1996 r. Polska rozpoczęła wysyłanie do udziału w operacjach wspierania pokoju etatowe pododdziały liniowe. Doświadczenia zebrane na bazie 16 bpd (IFOR/SFOR), 18 bdsz (KFOR) oraz kompanii strzelców podhalańskich (operacja „Allied Harbour w Albanii) pokazały, że Wojsko Polskie nie dysponuje obecnie zwartymi pododdziałami, których organizacja i wyposażenie odpowiadałaby potrzebom operacji wspierania pokoju. Wymienione powyżej pododdziały zmuszone były przed wyjazdem do rejonów odpowiedzialności do zmiany struktur organizacyjnych i wyposażenia (dozbrojenie w BWP i BRDM, nie występujące w „normalnych” etatach tych

batalionów). Wymaga to posiadania w naszych siłach zbrojnych kilku odpowiednio wyposażonych i wyszkolonych jednostek, spełniających wymogi interoperacyjności ze strukturami NATO.

Obecnie istniejący proces przygotowania i kierowania polskimi kontyngentami w operacjach pokojowych jest rozwiązaniem opartym na zasadzie wydzielania do operacji pokojowych specjalnie organizowanych jednostek. Wprowadzane od pewnego czasu zmiany tego systemu zbliżają go do rozwiązania pośredniego. Wydaje się jednak, że wobec wzrastającej roli operacji pokojowych w zadaniach naszych sił zbrojnych docelowym rozwiązaniem powinien być proces oparty na wydzielaniu w jak największym stopniu jednostek regularnych.

Niestety należy stwierdzić, że w chwili obecnej praktycznie żadna z naszych jednostek regularnych, nie jest przystosowana do udziału w takiej operacji bez specjalnego przygotowania, uzupełnienia i wyposażenia. Jedynie 10 batalion zmechanizowany z 10 Brygady Kawalerii Pancerniej ze Świątoszowa będący Odwodem Strategicznym Dowódcy SFOR jest przygotowany do tego typu misji. Zgodnie z założeniami planu dostosowywania naszych sił zbrojnych do standardów NATO, całkowite osiągnięcie gotowości przez większość jednostek jest kwestią kilku jeśli nie kilkunastu lat.

Proces ten należałoby więc wprowadzić stopniowo. Podstawową jednostką operacyjną w operacjach pokojowych powinien być w zależności od kategorii operacji i charakteru wykonywanych w niej zadań batalion piechoty, zmechanizowany lub szybkiego (natychmiastowego) reagowania (przystosowany do przerzutu drogą powietrzną). Batalion powinien mieć odpowiednią strukturę organizacyjną, uzbrojenie i wyposażenie, zapewniające mu zdolność do samodzielnego wykonywania zadań i współdziałania w strukturach wielonarodowych. Wiąże się z tym przede wszystkim wymóg odpowiedniej struktury sztabu (według standardu S1-S6) oraz systemu zabezpieczenia logistycznego. Zgodnie z przyjętymi założeniami procesu

osiągania interoperacyjności z NATO strukturę taką powinny mieć wszystkie jednostki planowane do wydzielenia do struktur wojskowych Sojuszu.

Kontyngenty operacyjne powinny być więc docelowo organizowane na bazie jednostek (batalionów) zadeklarowanych do współdziałania w ramach NATO. Dotyczy to nie tylko kontyngentów operacyjnych w operacjach pokojowych NATO, ale również i innych organizacji. Do wykonywania zadań w operacjach pokojowych jednostki te powinny być przygotowywane w oparciu o doktrynę operacji pokojowych oraz w ramach swego normalnego procesu szkolenia. Przed wysłaniem do rejonu operacji celowym może być szkolenie zgrywające w centralnym ośrodku szkolenia lub przy wykorzystaniu bazy garnizonowej. Takie szkolenie zgrywające zaplanowane było i zostało przeprowadzone w 18 bbsz przed wyjazdem do Kosowa. Obejmowało ono 5 dni szkoleniowych.²¹⁸ Zawarto w nim najważniejsze tematy z technik operacyjnych, szkolenia inżynieryjno-saperskiego, łączności, szkolenia medycznego i innych przedmiotów niezbędnych do funkcjonowania jednostki w operacji wspierania pokoju. Oczywiście - jak już wspomniałem - jednostka od dłuższego czasu przygotowywała się do udziału w misji, czego odzwierciedleniem był fakt umieszczenia zagadnień operacji pokojowej w zadaniu głównym batalionu.

Udział jednostek regularnych w operacjach pokojowych, zwłaszcza prowadzonych przez NATO, należy również traktować jako najwyższy etap procesu osiągania przez nie interoperacyjności.

Mimo istniejących zastrzeżeń o których wspomniałem wydaje się, że jednostki wojskowe do udziału w operacjach wspierania pokoju są odpowiednio przygotowywane. Oprócz faktu, że zadania operacyjne realizowane są na dobrym poziomie i wypełniany jest mandat misji, również ankietowani we wspomnianej ankiecie bardzo pozytywnie wyrażają się na temat poziomu przygotowania kontyngentów do misji pokojowych. Nie oznacza jednak

²¹⁸ Program szkolenia 5-dniowego przedstawia załącznik nr 50.

rezygnacji z działań doskonalących, z tego aby proces typowania i przygotowywania kontyngentów był wciąż ulepszany.

ZAKOŃCZENIE.

W trakcie realizacji rozprawy doktorskiej podjąłem próbę zgromadzenia odpowiedniej ilości materiału na temat badanej problematyki. Głównym źródłem informacji były materiały z biblioteki Akademii Obrony Narodowej, biblioteki Uniwersytetu Śląskiego w Cieszynie, archiwum Departamentu Wojskowych Spraw Zagranicznych MON dotyczące uczestnictwa polskich kontyngentów i obserwatorów w operacjach pokojowych różnych organizacji międzynarodowych, dokumenty Zarządu Operacji Bieżących Głównego Zarządu Operacyjnego Sztabu Generalnego WP. Niezmiernie wartościowe były uwagi oficerów Sztabu Generalnego WP w osobie Panów pułkowników Andrzeja Juszcza, Adama Misztala i Franciszka Kochanowskiego. Pomocne w tym były również oficjalne dokumenty wydane przez ONZ, OBWE i NATO. Korzystałem także z prasy wojskowej oraz internetu. Bardzo istotne w tym zakresie były także własne doświadczenia z udziału w misjach i operacjach pokojowych ONZ i NATO a w tym operacji wspierania pokoju w Kosowie oraz przeprowadzone badania ankietowe kontyngentów polskiego, amerykańskiego, litewskiego i ukraińskiego.

Zgromadzony w ten sposób materiał pozwolił na kompleksowe ujęcie badanej problematyki. W oparciu o uzasadnienie wyboru tematu i określenie przedmiotu badań sformuowałem główny problem badawczy, który stworzył konieczność rozwiązania problemów cząstkowych. Rozwiązanie problemów badawczych stworzyło podstawę do osiągnięcia celów rozprawy. Przedstawione opracowanie miało cel poznawczy i cel praktyczny. Najwięcej problemów stwarzało osiągnięcie zamierzonych założeń merytorycznych, które wynikały przede wszystkim z obiektywnych trudności. Brak jasności co do pojęcia i co do rozróżnienia misji oraz operacji pokojowych. Używana dotychczas przez różne organizacje międzynarodowe terminologia dotycząca operacji pokojowych jest niejednoznaczna. Szerzej problem ten omówiono w rozdziale drugim pracy.

Odnosząc się do warstwy merytorycznej chciałbym podkreślić, że rozpatrywane w niej kwestie stanowią zaledwie część szerokiego problemu

naboru i przygotowania żołnierzy oraz jednostek wojskowych do operacji wspierania pokoju NATO.

Przedstawiony w drugim rozdziale pracy stan wiedzy o powstaniu i dotychczasowym funkcjonowaniu międzynarodowych misji pokojowych wyraźnie sugeruje, że jest to system otwarty, dynamicznie rozwijający się i udoskonalający swoje struktury.

Najważniejsze problemy związane z doбором personelu formowaniem oraz szkoleniem jednostek do udziału w międzynarodowych misjach pokojowych wykazałem w formie wniosków w trakcie realizacji pracy. Wnioski te świadczą o tym, że istnieje wiele problemów, które wymagają podjęcia przez kierownictwo naszych Sił Zbrojnych.

Szczególnie wartościowe dla przygotowania naszych jednostek SZ do udziału w nowych operacjach mogą okazać się wnioski z udziału 18 bdsz z 6BDSz im. gen. F. Sosobowskiego w operacji w Kosowie w ramach Sił KFOR. Operacja KFOR była bowiem pierwszym przypadkiem w historii WP udziału naszych wojsk w operacji pokojowej prowadzonej przez dowództwo NATO po włączeniu naszego państwa do Sojuszu, gdzie 18 bdsz wszedł w skład międzynarodowej brygady wschód, będącej pod dowództwem amerykańskim.

Zdobyte tam doświadczenia oraz doświadczenia w misjach prowadzonych mandatu ONZ powinny służyć z jednej strony, osiągnięciu kompatybilności i interoperacyjności SZ RP z armiami państw NATO, z drugiej natomiast, stanowić źródło wniosków do ewentualnego przygotowania Sił Zbrojnych RP do udziału w nowych międzynarodowych siłach pokojowych.

Istnieje ponadto uzasadniona potrzeba opracowania polskiego dokumentu normatywnego w formie instrukcji lub regulaminu stanowiącego podstawę do prowadzenia działań w operacjach wspierania pokoju NATO.

Ważnym elementem całego procesu związanego z udziałem w operacjach pokojowych powinno być prowadzenie badań naukowych i prac studyjnych. Realizowane powinno to być głównie w ramach odpowiednich struktur

etatowych (lub specjalnie w tym celu utworzonych) Akademii Obrony Narodowej.

BIBLIOGRAFIA.

1. AAP – 6 (U) *Słownik terminów i definicji NATO (angielsko – polski)*. Warszawa MON 1998.
2. Allard K. , *Somalia operations : lessons learned* – Fort McNair, Washington: NDU Press , 1995.
3. *Analiza wniosków z prowadzonych misji pokojowych przez specjalnie przygotowane kontyngenty wojskowe w minionych latach*. [w:] *Koncepcja wykorzystania doświadczeń z pełnienia misji pokojowych przez Siły Zbrojne RP w procesie przygotowania i szkolenia kontyngentów wojskowych w perspektywie*, Praca studyjna 1998.
4. Arnold S. L. , Stahl David T. , *Siły zbrojne w operacji innej niż wojna* , Warszawa: AON , 1994.
5. Aronson E. , Wilson T.D. , Akert R.M. , *Psychologia społeczna. Serce i umysł*. Zysk i S – ka Wydawnictwo s.c , Poznań 1997.
6. Bache M. , *Postępowanie w sytuacji stresu dla personelu wojskowego uczestniczącego w misjach ONZ . , przedsięwzięcia wsparcia psychologicznego w siłach Zbrojnych Danii* Warszawa : AON , 1994.
7. Bagiński Z. , *Wojska ONZ , Wszystko o ...* , Warszawa : Krajowa Agencja Wydawnicza , 1975.
8. Balcerowicz B. , Koziej S. , *Doskonalenie strategii wojennej, sztuki operacyjne i taktyki* , AON , Warszawa 1991.
9. Bańka W. , Cabak H. , Sobieski J. , *Wstęp do metodologii badań społecznych w wojsku* , Warszawa 1986.
10. Barankiewicz I. , *Praca a kształtowanie osobowości ucznia* , Warszawa 1996.
11. B. B., *Droga na Bałkany*, [w:] *Polska Zbrojna*, nr 18, 28 kwietnia 2000.
12. Bi – MNC, *DIRECTIVE, NATO DOCTRINE FOR PEACE SUPPORT OPERATIONS*, Supreme Allied Commander, Europe, SHAPE B – X7070, Belgium, 11.12.1995.
13. Beveridge W. I. B. , *Szkoła badań naukowych* , Warszawa 1960.
14. *Bezpieczeństwo Polski w zmieniającej się Europie* , Warszawa – Toruń 1994.
15. Bieniek Mieczysław. *Operacja „Joint Forge”*. [w:] *Przegląd Wojsk Lądowych*, 1999, nr 1.
16. Bieniek Mieczysław, *The Polish Perspectives from IFOR/SFOR*. [w:] *Seminar on Lessons Learned and Lessons Identified from Peacekeeping Missions*. Warszawa AON 1998.
17. Bieniek Sławomir, Wójtowicz Władysław, *SFOR – pewność pokoju i stabilizacji w Bośni*. Warszawa 1998.
18. Bierzanek Remigiusz. *Regulacja sporów i konfliktów zbrojnych w stosunkach międzynarodowych*. [w:] *Stosunki międzynarodowe*. Geneza. Struktura. Funkcjonowanie. Pod red. Edwarda Haliżaka i Romana Kuźniara, Warszawa 1994.
19. Borkowski M. , *Żołnierze LWP w pokojowych misjach* , [w] *TWO (105)* , Warszawa 1975.

20. Boutros-Ghali Boutros, *Program dla Pokoju 1995*. Warszawa PISM 1995.
21. BRING Ove. *Should NATO take the lead in formulating a doctrine on humanitarian intervention?* [w:] NATO Review, no. 3, Autumn 1999.
22. Broniarek Z. , Karkoszka A. , *Źródła spirali zbrojeń* , Warszawa 1985.
23. B. S. *Europejska Tożsamość w Dziedzinie Bezpieczeństwa i Obrony*. [w:] Wojskowy Przegląd Zagraniczny, 1999, nr 1.
24. Brzeziński J. , *Elementy metodologii badań psychologicznych* , PWN Warszawa 1978.
25. Budziński J., *W błękitnym hełmie na Synaju i pod Hermonem* , zapiski korespondenta, Warszawa: Wydaw. MON, 1975.
26. Chowicka Ewa, *Operacje pokojowe ONZ w byłej Jugosławii*. [w:] Od konfliktów do partnerskiej współpracy. Pod red. Józefa Kukulki i Leonarda Łukaszuka, Warszawa AON 1997.
27. Chyła L. , Grabarczyk Z. , Samorański W. , *Służba w polskich misjach specjalnych ONZ* , Prz. Wojsk Ląd. – 1995 nr.11.
28. Cichoński J. , *Operacje pokojowe ONZ* , [w] Leksykon pokoju , Warszawa 1987.
29. Ciechański Jerzy, *Znaczenie ONZ dla utrzymania pokoju i bezpieczeństwa międzynarodowego w świetle układu z Dayton*. [w:] Sprawy Międzynarodowe, 1996, nr 2.
30. Ciupiński A., Łukaszczuk L., Malak K., *Spory i konflikty międzynarodowe u progu XXI w*. Warszawa AON 1999.
31. Ciupiński A., *Kształtowanie się współczesnych systemów bezpieczeństwa międzynarodowego – rola Rady Bezpieczeństwa NZ, OBWE i NATO*. [w:] Dyplomacja współczesna a problemy prawa i bezpieczeństwa międzynarodowego. Pod. red. Leonarda Łukaszuka. Warszawa AON 1999.
32. Ciupiński A., *Procesy integracyjne w Europie – rola czynników społecznych i polityczno-wojskowych*. [w:] Dyplomacja współczesna a problemy prawa i bezpieczeństwa międzynarodowego. Pod. red. Leonarda Łukaszuka. Warszawa AON 1999.
33. Ciupiński A. , *Belgia i Holandia w misjach pokojowych*, Wojs. I Wychow. – 1997 nr. 1.
34. *Civil – military relations and peacekeeping*, New York, Oxford Univerity Press 1998.
35. Claes Rene, *Overview of the Western European Union`s perspective for the future of its involvement in Peace Support Operations*. [w :] Seminar on Lessons Learned and Lessons Identified from Peacekeeping Missions. Warszawa AON 1998.
36. Cragg Anthony, *The Combined Joint Task Force concept: a key component of the Alliance's adaptalion*. [w:] NATO Review. no. 4, 1996.
37. Dąca Adam, Piątkowski Piotr, *Konflikty zbrojne w otoczeniu Polski: Była Jugosławia*. Warszawa 1996.
38. Dęga Cz. , *Udział Wojska Polskiego w misjach pokojowych Organizacji Narodów Zjednoczonych* , Warszawa : AON , 1993.
39. *Doktryna operacyjna wielonarodowych połączonych sił sojuszu [AJP - 1(A)]*.

40. *Doktryna taktyczna sił lądowych [ATP – 35(B)]*.
41. Domański Zygmunt, *Europejskie siły zbrojne*. [w:] *Wojsko i Wychowanie*, 1993, nr 8.
42. Dutkiewicz W. , *Podstawy metodologii badań* , Kielce 2000.
43. *25 (Dwadzieścia pięć) lat misji pokojowych ludowego Wojska Polskiego w świecie*, materiały z konferencji naukowej z dnia 5 lipca 1978 r., Warszawa, Wydaw. MON 1980.
44. Dworecki Stanisław, Kęsoń Tadeusz, *Konflikty zbrojne w Europie i na Bliskim Wschodzie. Analiza i komentarze*. Warszawa MON 1996.
45. Evans Gareth . , *Współpraca dla pokoju: agenda globalna na lata dziewięćdziesiąte i następne* , Warszawa , Polski Instytut Spraw Międzynarodowych , 1994.
46. *European Community Monitoring Mission Operational Brief – 13 June 1996*. [w:] Materiały z „IFOR-seminar (17) June 1996 Stockholm”. Swedish War College.
47. Flanek Cz. , *Wprowadzenie do teorii konfliktów* , AON , Warszawa 1994.
48. Flemming Marian, *Międzynarodowe prawo konfliktów zbrojnych. Zbiór dokumentów*. Warszawa 1991.
49. Gagor F. , Paszkowski K. , *Międzynarodowe operacje pokojowe oraz ich miejsce we współczesnej doktrynie obronnej Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa : AON , 1998.
50. Gerstmann S. , *Osobowość* , Wybrane zagadnienia psychologiczne, Warszawa 1970.
51. Gerstmann S. , *Rozmowa i wywiad w psychologii* , Warszawa 1972.
52. Goduń T., Cygnarowski M., Dudek S., Iwaniszczuk P., *Leksykon systemów politycznych*. Warszawa Dom Wyd. ELIPSA 1999.
53. Gołembski F., *Pokój dla Bośni*. [w:] *Sprawy Międzynarodowe* 1995 nr 3.
54. Grzecznowski W., Szpakowski K., *Z pokojową misją*, *Przegląd Wojsk Lądowych* – 1995 nr.10.
55. Halizak E., *Regionalizm w stosunkach międzynarodowych*. [w:] *Stosunki międzynarodowe. Geneza. Struktura. Funkcjonowanie*. Pod red. Edwarda Halizaka i Romana Kuźniara, Warszawa 1994.
56. Hałaciński Adam, *Misje długoterminowe OBWE*. [w:] *Sprawy Międzynarodowe*, 1995, nr 2.
57. *Humanitarian action and peace – keeping operations: debriefing and lessons*, Report and Recommendations of the International Conference Singapore, Feb 1997, Kluwer Law International, Hague 1997.
58. Hydzik B. , *Metodologiczne podstawy badań pedagogicznych w wojsku* , Warszawa 1972.
59. *IFOR on IFOR: NATO peacekeeping in Bosnia – Herzegovina*, Edinburgh 1997.
60. Jemioło T. , *Przygotowanie kadr oficerskich WP (Wojska Polskiego) dla potrzeb misji i operacji pokojowych ONZ (KBWE)* , wykład wygłoszony w dniu 25.03.1994 r. w Akademii NATO w Rzymie, Warszawa 1994.
61. Jemioło T. , *O wspólne europejskie bezpieczeństwo* , Warszawa 1992.

62. Kaczmarek J., Skowroński A., *NATO. Europa. Polska*. Wrocław Wyd. ATLA 2, 1998.
63. Kamiński A. , *Metoda , technika , procedura badawcza w pedagogice empirycznej* , Warszawa 1970. „Studia pedagogiczne” , t. XIX.
64. Kocot Kazimierz, Wolfke Karol, *Wybór dokumentów do nauki prawa międzynarodowego*. Wrocław PWN 1978.
65. Konieczny S. , *Polska wojskowa Jednostka Specjalna w Doraźnych Siłach Zbrojnych na Bliskim Wschodzie* , Warszawa 1981.
66. Kotarbiński T., *Kursy logiki*, Warszawa 1960.
67. Kotarbiński T., *O pojęciu metody*, Wybór pism, t. I, Warszawa 1957.
68. Kotarbiński T., *Próba zastosowania pewnych pojęć prakseologii do metodologii pracy umysłowej*, Wybór pism, t. I, Warszawa 1957.
69. Kowalewski M., *Problemy polityczno – wojskowe misji pokojowych*, cz. I. Warszawa AON 1993.
70. Kowalewski M., *Kryzys i rozwój operacji pokojowych*. [w:] Sprawy Międzynarodowe, 1995, nr 1.
71. Kozaczuk W. , *Misje pokojowe Wojska Polskiego: 1953 – 1978 . . , Ideologia, Polityka , Obronność* , Warszawa , Wydaw. Ministerstwa Obrony Narodowej 1978.
72. Koziński J., *Rozwiązywanie problemów*, Warszawa 1969.
73. Krajewski W. , *Prawa nauki* , Przegląd zagadnień metodologicznych i filozoficznych , Warszawa 1998.
74. Kulbida A. , *Przygotowanie pododdziałów inżynierskich do misji pokojowych* , Prz. Wojsk Ląd. 1996 nr . 4.
75. Kunikowski J. , *Wojsko Polskie w misjach i operacjach pokojowych Organizacji Narodów Zjednoczonych* , Myśl Wojs. , 1994 , nr. 3.
76. Kunikowski J. , *Dowódcze i wychowawcze przygotowanie w systemie obronnym RP* , Warszawa 1995.
77. Kupiecki Robert, *Od Londynu do Waszyngtonu. NATO w latach dziewięćdziesiątych*. Warszawa Wyd. ASKON 1998.
78. Kupiecki Robert, *Siły Stabilizacyjne NATO w Bośni (SFOR)*. [w:] Wojsko i Wychowanie, 1997, nr 3.
79. Kupiecki Robert, *Połączone Siły Wielonarodowe do Zadań Specjalnych*. [w:] Wojsko i Wychowanie, 1998, nr 2.
80. Kupiecki Robert, Pęksa-Krawiec Beata, *Unia Zachodnioeuropejska – konkurent czy partner NATO?* [w:] Wojsko i Wychowanie, 1998, nr 6.
81. Lewicki C., *Zbiór zadań ze statystyki dla pedagogów*, Rzeszów 1996.
82. Lightburn David, *NATO and the challenge of multifunctional peacekeeping*. [w:] NATO Review, no. 2, March 1996.
83. Łepkowski W. , *Strategia wojskowa* , AON , Warszawa 1993.
84. Łobocki M. , *Metody badań psychologicznych*, Warszawa 1984.
85. Łobocki M. , *Metody badań pedagogicznych*, Warszawa 1978.
86. Łukaszczuk L., Skowroński Andrzej, *Międzynarodowe prawo pokoju i bezpieczeństwa*. Warszawa AON 1999.
87. Mały słownik psychologiczny , Warszawa 1965.

88. Marcinkowski Czesław, *Kodeks Postępowania w Polityczno-Militarnych Aspektach Bezpieczeństwa*. Warszawa 1996.
89. Marcinkowski C., *Porozumienie pokojowe z Dayton*. [w:] *Wojsko i Wychowanie*, 1999, nr 2.
90. Markowski Jerzy, *Polska w operacjach pokojowych. Operacje pokojowe ONZ*. Studia i Materiały, Biuro Prasy i Informacji MON, Warszawa, 1994.
91. Marszałek Maciej, *Operacje wsparcia pokoju według poglądów NATO*. Warszawa AON 1999.
92. McKinlay J., *Użycie sił militarnych i policyjnych w operacjach pokojowych ONZ*, Warszawa 1996.
93. Menkes J., *Prawno – organizacyjne zasady wyznaczania działania żołnierzy w misjach ONZ*, Warszawa: AON, 1993.
94. *Metodologia środowiskowych badań pedagogicznych*, (pod redakcją R. Wroczyńskiego i T. Pilcha), Ossolineum 1970.
95. *Metodologiczne problemy teorii i praktyki wojskowej*, Warszawa 1971.
96. *Metody badań socjologicznych*. Wybór tekstów, pod red. S. Nowaka, Warszawa 1965.
97. *Międzynarodowe operacje pokojowe w doktrynie obronnej RP*, MON, Wydaw. Adam Marszałek 1998.
98. *Military Concept for NATO Peace Support Operations*. MC 327/1. NATO Headquarters, Brussels 1997.
99. Miłosz Stefan, *Środki i metody pokojowego załatwiania sporów międzynarodowych*. Warszawa AON 1996.
100. Miłosz Stefan, Zajdziński Wiesław, *Rola sił zbrojnych wybranych państw w polityce bezpieczeństwa*. Warszawa AON 1998.
101. Motacki K., *Planowanie i organizowanie operacji pokojowych według poglądów NATO*, Zesz. Nauk. AON. 1998 nr. 4.
102. *NATO a operacje pokojowe. Studium sajsuzu w transformacji*. Bezpieczeństwo Polski w zmieniającej się Europie, Warszawa, Wydaw. Adam Marszałek 1998.
103. *NATO Handbook*. NATO Office of Information and Press, Brussels 1998.
104. Nęcki Z., *Komunikowanie interpersonalne*, Ossolineum 1992.
105. Nożko K., *Intelektualne przygotowanie dowódców i oficerów sztabu w systemie obronnym RP*, AON, Warszawa 1993.
106. Nowak E., *Logistyka w operacjach*, [w:] *Myśl Wojskowa* 1998 nr. 5.
107. Nowak J. *OBWE – między oczekiwaniem a rzeczywistością (w XX-lecie istnienia)*. [w:] *Sprawy Międzynarodowe*, 1995, nr 2.
108. Nowak S., *Metodologia badań socjologicznych*, Warszawa 1970.
109. O'Ballance Edgar. *Civil War in Bosnia, 1992-94*. New York 1995.
110. *Od konfliktów do partnerskiej współpracy*, Warszawa AON 1997.
111. Osmańczyk E.J., *Encyklopedia ONZ i stosunków międzynarodowych*, Warszawa 1973.
112. Pać Henryk, Wroniecki Jan, *System Narodów Zjednoczonych*. [w:] *Stosunki międzynarodowe. Geneza. Struktura. Funkcjonowanie*. Pod red. Edwarda Halizaka i Romana Kuźniara. Warszawa 1994.

113. Parzymies S., *Rola ONZ w utrzymaniu międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa*. [w:] Wkład ONZ w rozwój współzycia narodów. Pod red. Józefa Kukułki i Ireny Popiuk-Rysińskiej. Warszawa 1997.
114. Parzymies S., *Traktat Amsterdamski o Unii Europejskiej*. [w:] Sprawy Międzynarodowe, 1997, nr 3.
115. Paszkowski K., *Kategoria i typy operacji pokojowych*, Zesz. Nauk. AON – 1998 nr.3.
116. Pawłowski J i inni, *Koncepcje strategiczne obrony Polski*, Warszawa AON, 1991.
117. Pawłowski J. (kierownik zespołu), *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, wyd. IV, Warszawa AON, 2002.
118. *Peacekeeping, arms control and the environment*, Verification Technology Information Center, London 1993.
119. Piątkowski P., *Operacja IFOR „Wspólny Wysięk” w Bośni i Hercegowinie, Analizy - Syntezy - Fakty – Opinie*, Warszawa 1996.
120. Piątkowski P., *Międzynarodowe siły szybkiego reagowania ONZ*. Warszawa MON 1997.
121. Pieter J., *Ogólna metodologia pracy naukowej*, Wrocław – Warszawa 1967.
122. Pilch T., *Zasady badań pedagogicznych*, Warszawa 1998.
123. Piontek E., *Siły zbrojne ONZ*, Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1973.
124. *Pokojowe misje ludowego Wojska Polskiego w świecie po 1945 roku: materiały z konferencji naukowej przeprowadzonej w Zegrzu 20.10.1976 r.*, Warszawa, WAP 1977.
125. *Program szkolenia dla potrzeb sił pokojowych organizacji międzynarodowych*, Warszawa MON 1999.
126. *Regulamin Działań Taktycznych Wojsk Zmechanizowanych i Pancernych Batalion – Kompania*.
127. *Rezolucja Rady Bezpieczeństwa ONZ nr 350 z 31.05.1974 r., nr 632 z 16.02.1989 r., nr 689 z 3.04. 1991 r., nr 1244 z 10.06.1999r.*
128. *Rocznik Strategiczny 1998/99*. Praca zbiorowa pod red. Edwarda Halizaka, Romana Kuźniara, Dariusza Popławskiego i Henryka Szlajfera. Warszawa Wyd. SCHOLAR 1999.
129. Rokicki E., *Organizacja Narodów Zjednoczonych w systemie światowego bezpieczeństwa*, Warszawa AON 1994.
130. *SFOR pewność pokoju i stabilizacji w Bośni. Analizy – Syntezy – Fakty – Opinie*, Warszawa, Adam Marszałek 1998.
131. *Siły powietrzne w operacjach pozawojennych*, Warszawa AON 2000.
132. Skorny Z., *Współczesne metody badań*, Warszawa 1966.
133. Skowroński A., *Siły pokojowe i operacje utrzymania pokoju Organizacji Narodów Zjednoczonych*, Warszawa 1997.
134. Skowroński A. *Istota, mechanizmy i funkcjonowanie operacji pokojowych w systemie bezpieczeństwa Narodów Zjednoczonych*. [w:] Od konfliktów do partnerskiej współpracy. Pod red. Józefa Kukułki i Leonarda Łukaszuka. Warszawa AON 1997.

135. *Słownik terminów i definicji NATO AAP – 6.*
136. *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego. Studia i Materiały nr 60, Warszawa MON 1996.*
137. Sołoma L., *Metody i techniki badań socjologicznych*, Olsztyn 1995.
138. Sonnenfeld Renata. *Peace-keeping w modelu bezpieczeństwa zbiorowego ONZ.* [w:] Narody Zjednoczone. Między oczekiwaniem a spełnieniem. Pod red. Teresy Ryś-Nowak. Wrocław 1995.
139. Sonnenfeld Renata. *ONZ jako czynnik utrzymania pokoju – prawo a praktyka.* [w:] Sprawy Międzynarodowe, 1993, nr 4.
140. Staroń W., *Misje pokojowe ONZ (siły zbrojne)*, Wojs. i Wychow. – 1993 nr.8.
141. Staroń W., *Misje pokojowe ONZ*, Wojs. i Wychow. – 1993 nr. 9.
142. Stebelski S. *Wspólna polityka zagraniczna i bezpieczeństwa UE.* [w:] Sprawy Międzynarodowe, 1997, nr 3.
143. *Studium teoretyczno – wspomnieniowe na podstawie misji obronnej Narodów Zjednoczonych (UNPROFOR) w byłej Jugosławii.* [w:] Problemy polityczno – wojskowe misji pokojowych, 1999.
144. Szulik W., *Konflikt w byłej Jugosławii.* [w:] Sprawy Międzynarodowe, 1997, nr 1.
145. Świątkiewicz B., *Pod błękitną flagą.* – Warszawa „Iskry” 1975.
146. Świtalski P., *Rola KBWE w rozwiązywaniu konfliktów.* [w:] Sprawy Międzynarodowe, 1993, nr 4.
147. Terelak J., Truszczyński O., *Problemy psychologiczne funkcjonowania żołnierzy w misjach pokojowych ONZ*, Wojs. i Wychow. – 1997 nr.5.
148. Toffler A., *Szok przyszłości*, Warszawa 1974.
149. Tomaszewski T., *Aktywność człowieka, Psychologia jako nauka o człowieku*, Warszawa 1966.
150. *The Alliance`s Strategic Concept.* [w:] NATO Review, no. 2, 1999.
151. *The road to peace: NATO and the international community in Bosnia*, Edinburgh 1997.
152. Toffler A. i H., *Wojna i antywojna. Jak przetrwać na progu XXI w.* Warszawa Wyd. Literackie MUZA 1997.
153. Towpik A., *Bezpieczeństwo w stosunkach międzynarodowych. Aspekty militarne.* [w:] Stosunki międzynarodowe. Geneza. Struktura. Funkcjonowanie. Pod red. Edwarda Haliżaka i Romana Kuźniara. Warszawa 1994.
154. *Udział Wojska Polskiego w operacjach pokojowych*, Warszawa, AON 1998.
155. *Vademecum NATO.* Warszawa Dom Wyd. Bellona 1999.
156. Warszawski D., *Hańba Srebrenicy.* [w:] Gazeta Wyborcza, 26 listopada 1999.
157. Wiśniewski E., *Metodyka wojskowych badań naukowych, Wojna w Zatoce Perskiej*, AON Warszawa 1991.
158. *Wnioski przeprowadzonej analizy procesu przygotowań i szkolenia oraz weryfikacja teorii z praktycznym działaniem polskich kontyngentów wojskowych.* [w:] Koncepcja wykorzystania doświadczeń z pełnienia misji

pokojowych przez Siły Zbrojne RP w procesie przygotowania i szkolenia kontyngentów wojskowych w perspektywie,
Praca studyjna 1998.

159. Wozniak S. F., *Udział jednostek wojsk lądowych w operacjach pokojowych ONZ*, Myśl Wojs. – 1998 nr.6.
160. Woźniak J., *Funkcjonowanie systemu zabezpieczenia tyłowego (logistycznego) w doraźnych Siłach Zbrojnych ONZ (Organizacji Narodów Zjednoczonych) na Bliskim Wschodzie ze szczególnym uwzględnieniem działalności polskiej jednostki specjalnej*, Warszawa 1987.
161. Wörner M., *Kierunki przystosowań NATO do przemian polityczno-militarnych w świecie*. [w:] *Wojskowy Przegląd Zagraniczny*, 1992, nr 3.
162. Wróbel T., Osica O., *Trudne misje*, Polska Zbrojna nr. 4 Marzec 2000.
163. W.S., *Wielonarodowa Brygada Europy Południowej – SEEBRIG*. [w:] *Wojskowy Przegląd Zagraniczny*, 1998, nr 4.
164. *Współczesne operacje Pokojowe ONZ*, WSO im. Stefana Czarnieckiego, Poznań 1999.
165. Zabkar A., *The Drama in Former Yugoslavia – the beginning of the End or the End of the Beginning?* Vienna 1995.
166. Zaczyński W., *Praca badawcza nauczyciela*, Warszawa 1968.
167. *Założenia Polskiej Polityki Bezpieczeństwa*, Warszawa 1992.
168. Zaleski B., *Międzynarodowe Komisje Kontroli i Nadzoru*, [w:] *Leksykon pokoju*, Warszawa 1987.
169. Zapałowski L., *Operacje pokojowe ONZ*, Warszawa 1989.
170. Zięba R., *Instytucjonalizacja bezpieczeństwa europejskiego*. Warszawa Wyd. Nauk. "SCHOLAR" 1999.